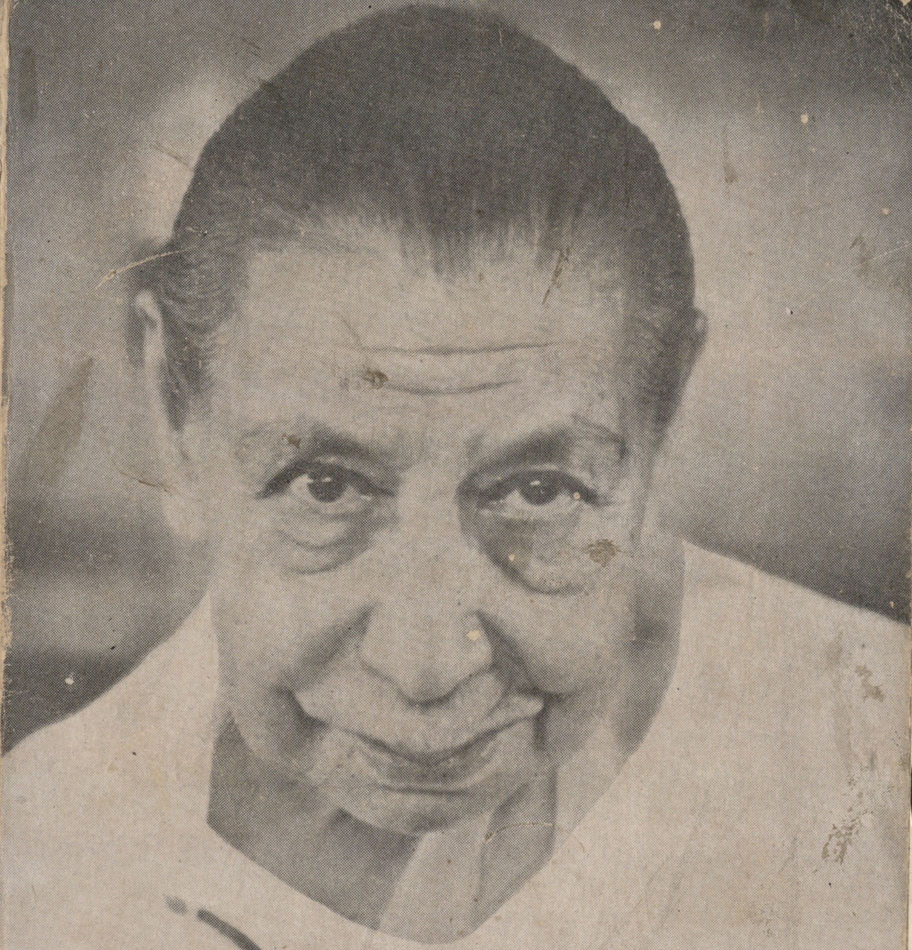

ମାଆ

ପ୍ରେମା ନନ୍ଦକୁମାର

ମାଆ

[ଶ୍ରୀ ଅରବନ୍ଦ ଆଶ୍ରମର]

ପ୍ରେମା ନନ୍ଦକୁମାର

ଅନୁବାଦକ
ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ନ୍ୟାସ୍‌ନାଲ୍ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ୍, ଇଣ୍ଡିଆ
ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ

1984 (ଶକାବ୍ଦ 1906)

© ପ୍ରେମା ନନ୍ଦକୁମାର, 1977

ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ © ନ୍ୟାସ୍‌ନାଲ୍ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ, ଇଣ୍ଡିଆ, 1984

THE MOTHER (Oriya)

ମୂଲ୍ୟ : Rs. 9-50

ଡାଇରେକ୍ଟର, ନ୍ୟାସ୍‌ନାଲ୍ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ, ଇଣ୍ଡିଆ, A-5 ଗ୍ରୀନ୍ ପାର୍କ, ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ-110016 କର୍ତ୍ତୃକ ପ୍ରକାଶିତ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରକାଶିକା, ଦ୍ୱତାହ୍ୱାଟ, କଟକ-୧ ରେ ମୁଦ୍ରିତ ।

ମୁଖବନ୍ଧ

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିବା ଏକାଧିକ ମହୀୟସୀ ମହିଳା ଭାରତବର୍ଷକୁ ହିଁ ଆପଣାର ସାଧନାକେନ୍ଦ୍ର ରୂପେ ବାଛିଛନ୍ତି । ଭଗିନୀ ନିବେଦିତା, ଆନି ବେସାନ୍ତ, ଇଡ଼ା ସ୍କୁଡ଼ର୍, ମୀରା ବେନ୍, ଧାତ୍ରୀ ଥେରେସା ···ଏହିପରି ଅନେକ ନାମ ମିଶି ଏକ ଦୀର୍ଘ ତାଲିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଦେଇ ପାରିବେ । ଏହି ମହୀୟସୀ ଆମ୍ଭମାନେ ଆପଣା ଘରର ଯାବତୀୟ ସୁଖ ଓ ଆରାମକୁ ପଛକୁ ପକାଇଦେଇ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଦୁଃଖ ସହିବାଲାଗି ଆସିଥିଲେ, ତ୍ୟାଗ ସହିଆସିଥିଲେ । ଆପଣାର ଧର୍ମଦେଶ ଭାରତବର୍ଷର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କ ଲାଗି ଏକ ନୂତନ ଜୀବନର ନିର୍ମାଣ କରିବା ଥିଲା ତାଙ୍କର ବ୍ରତ ।

ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆଶ୍ରମର ମାଆ ନାମରେ ପରିଚିତା ମୀରା ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ଗୋଟିଏ ବ୍ରତର ପ୍ରେରଣା ନେଇ ଭାରତ ଆସିଥିଲେ ଓ ସେହି ବ୍ରତର ସାଧନାରେ ତାଙ୍କୁ ଅଦ୍ଭୁତ ଫଳଶ୍ରୁତିମାନ ମିଳିଥିଲା । ମୀରା **1878** ମସିହା ଫେବୃଆରୀ **21** ତାରିଖ ଦିନ ପ୍ୟାରିସ୍‌ରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ; ସେ 1914 ମସିହାରେ ପ୍ରଥମେ ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟି ଥିଲା, ତାହାର ଉପଲବ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିଥିଲେ । **1950** ମସିହାରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦେହାବସାନ ପରେ ମୀରା କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଅବ୍ୟାହତ ରଖିବା ଲାଗି ଭାରତବର୍ଷରେ ହିଁ ରହିଥିଲେ । ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟି କହିଲେ ମନୁଷ୍ୟ-ଚେତନାର ରୂପାନ୍ତର ଏବଂ ପୃଥିବୀପୃଷ୍ଠରେ ଦିବ୍ୟ ଜୀବନର ପ୍ରତିଷ୍ଠାକୁ ହିଁ ବୁଝାଉଥିଲା । **95** ବର୍ଷ ବୟସରେ ନଭେମ୍ବର **17** ତାରିଖରେ ମାଆ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବା ସ୍ଥୂଳ ଦେହଟିକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆଶ୍ରମର ନିର୍ମାତା ଏବଂ ଉପାନଗରୀ 'ଅରୋଭିଲ୍'

ପଛରେ ରହିଥିବା ପ୍ରେରଣା ହିସାବରେ ମାଆ ଏହି ପୃଥ୍ୱୀ-ଚେତନାରେ ବର୍ଦ୍ଧନ ଲାଗି ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଏବଂ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଶକ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିବେ ।

ମାଆଙ୍କର ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଜୀବନୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଦେବା ଲାଗି ନ୍ୟାସନାଲ୍ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ୍‌ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଇ ମୁଁ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ପ୍ରସନ୍ନ ଓ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଯାଇଥିଲି; କାରଣ ଏହା ଯେ ଏକ ଦୁରୂହ, ଏପରିକି ଏକ ଅସମ୍ଭବ କାର୍ଯ୍ୟ, ମୁଁ ସେକଥା ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିଲି । ତଥାପି, ମୋ'ର ପିତା ଅଧ୍ୟାପକ କେ. ଆର୍. ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟଙ୍ଗାର୍‌ଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ସାହ ପାଇ ମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲି ସତ; ମାତ୍ର ଏହି ବିଷୟରେ ମୋ'ର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ଆସିନଥିଲା ।

ତିରିଶ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ମୋ'ର ଶୈଶବକାଳରୁ ମୁଁ ଯେଉଁ ପରିବେଶଟି ମଧ୍ୟରେ ବଢ଼ିଆସିଥିଲି, ସେହି ପରିବେଶରେ ମାଆ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଆପଣାର **A Study of Savitri** ପୁସ୍ତକଟିର ଲେଖା ଶେଷ କରିସାରିବା ପରେ ମୁଁ ମାଆଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବାର ଅନୁମତି ଲାଭ କଲି, ଏବଂ ପିତାଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ଯେଉଁ ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍ କାଳ ମୁଁ ମାଆଙ୍କର ସନ୍ନିଧିରେ ରହିଥିଲି (ଏହି ଘଟଣା 1961 ମସିହାରେ ଘଟିଥିଲା), ସେତେବେଳେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ତାଙ୍କୁ କରୁଣାର ଅବତାର ରୂପେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଥିଲି । ଏବଂ, ସେହି ମହୀୟସୀ ଶକ୍ତି ଓ ମହାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଏକ ଜୀବନୀ ଲେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା, ଏହା କ'ଣ କେବେ ଏକ ସହଜ କଥା ହୋଇପାରେ ?

ଗତ ବର୍ଷ ମୋର ପିତା ତାଙ୍କର ପୂର୍ବରୁ ଲିଖିତ **On the Mother** ପୁସ୍ତକଟିକୁ ସଂଶୋଧନ କରୁଥିଲେ, ସେଥିରେ ଆବଶ୍ୟକ ପରିବର୍ଦ୍ଧନମାନ ବି କରୁଥିଲେ । ଏବଂ, ମାଆଙ୍କ ବିଷୟରେ ସେ ଯେଉଁ ବ୍ୟାପକ ଅଧ୍ୟୟନଟି କରିଛନ୍ତି, ତାହାର ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟିକୁ ସେ ମୋ ହାତରେ ଧରାଇଦେଲେ । ଏହା ଫଳରେ ମୋ କାର୍ଯ୍ୟଟି ସହଜ ହୋଇଯାଇଥିଲା; କାରଣ ମୋ ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟଟି ପାଇଁ ମୁଁ ଯାହା କିଛି ଦରକାର କରୁଥିଲି, ମୁଁ ସେଥିରୁ

ପ୍ରଧାନତଃ ସେହି ଅଂଶଗୁଡ଼ିକୁ ବାଛିନେଲି ଏବଂ ମୋ'ର ନିଜ ଶୈଳୀରେ ସାମଗ୍ରୀଟିର ଉପସ୍ଥାପନା କରିଥିଲି । ମୋ' ବାପା ମଧ୍ୟ ମୋ' ବହିର ପ୍ରଥମ ଚଠାଟିକୁ ପଢ଼ିଛନ୍ତି ଏବଂ କେଉଁଠାରେ କ'ଣ ରହିଲେ ଆହୁରି ଭଲ ହେବ, ସେକଥା ମୋତେ ଦର୍ଶାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ମୁଁ କୃତଜ୍ଞତା ସହିତ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୋ ପୁସ୍ତକର ଅନ୍ତର୍ଗତ କରିଛି ।

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆଶ୍ରମର କପିରାଇଟ୍ ବିଭାଗ ପାଖରେ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ; କାରଣ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଏବଂ ମାଆଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଲେଖାରୁ ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶଗୁଡ଼ିକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାଲାଗି ସେମାନେ ମୋତେ ଅନୁମତି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ପ୍ରେମା ନନ୍ଦକୁମାର

ମାତୃ-କେନ୍ଦ୍ର, A-70 BHPV Township
ବିଶାଖାପାଟଣା-530012
21, ଫେବୃଆରି, 1977

ବିଷୟ-ସୂଚୀ

ମୁଖବନ୍ଧ

ପ୍ରଥମ ଭାଗ : ଅଭୀପ୍ସା

1. ବାଲ୍ୟକାଳ ଓ ଶିକ୍ଷାଧ୍ୟୟନ ... 1
2. ଜୀବନବ୍ରତର ଭାବନା ... 4
3. ଗୂଢ଼ବିଦ୍ୟା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିଚାରଣା ... 10
4. ପ୍ୟାରିସ୍-ଗୋଷ୍ଠୀ ... 13
5. ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ... 20
6. ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଡାଏରି ... 25
7. ଭାରତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଳଯାତ୍ରା ... 29
8. ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ... 33
9. ସହଯୋଗ ... 37
10. ଫ୍ରାନ୍ସକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ... 41
11. ବେଦମାର୍ଗରେ ଅଭିଜ୍ଞତା ... 46
12. ଜାପାନ ... 50
13. "ଜାପାନର ନାରୀମାନଙ୍କୁ" ... 55
14. ପଣ୍ଡିଚେରୀକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ... 60
15. ସାଧନା ଓ ସିଦ୍ଧି ... 68

ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ : ଆତ୍ମୋତ୍ସର୍ଗ

16. ଆଶ୍ରମ ... 73
17. ମାଆ ... 82
18. କଥୋପକଥନ ... 97

19. ଦର୍ଶନ-ଦିବସ	...	103
20. ଯୁଦ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧରେ	...	111
21. ପିଲାମାନେ ଆସିଲେ	...	115
22. କର୍ମ-ସନ୍ନ୍ୟାସ-ଯୋଗ	...	125
23. "ଭବିଷ୍ୟ ଅଭିମୁଖରେ"	...	128
24. "ଯୁଗଯୁଗର କାହାଣୀ"	...	132
25. ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଆତ୍ମ-ପ୍ରତ୍ୟାହାର	...	138

ତୃତୀୟ ଭାଗ : ସୃଜନ

26. ତାଙ୍କର ଏକକ ମହାନତା	...	144
27. ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ	...	153
28. ଭବିଷ୍ୟତର ଚିତ୍ର	...	160
29. "ଦେହର ବିରାଟ ରହସ୍ୟ"	...	164
30. ତାଙ୍କର ଅନେକ ଆଶା	...	170
31. ଅତିମାନସ ଅବତରଣ	...	178
32. ଆହୁରି ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ	...	182
33. ଜୀବନର ଅଷ୍ଟମ ଦଶକରେ	...	187
34. ଆଶ୍ରମ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ	...	189
35. ଅନେକବିଧ କର୍ମଚର୍ଯ୍ୟା	...	192
36. "ଅରୋଭିଲ୍"	...	198
37. ଦେହର ଜୀବନ୍ତ କୋଷ	...	206
ନିର୍ବାଚିତ ପୁସ୍ତକସୂଚୀ	...	213

ଅଭୀପ୍ସା

ତ୍ରୁଷ୍ୱର ଯାତ୍ରାପଥର ଉଷା
ସତ୍ୟର ରାଣୀ ଉଷା
ପରମସତ୍ୟକୁ ବହନ କରି ବୃହତ୍,
ତାଙ୍କର ଗୋଲାପରଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗରୁ
ବାହାରୁଥିବା ପ୍ରଭାମୟତା କେତେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ,—
ସେହି ଦିବ୍ୟତାମୟୀ ଉଷା
ଯିଏ ଆଲୋକର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସୁଛି !
ଆପଣାର ସମସ୍ତ ଭାବନା ଦେଇ
ଋଷିମାନେ
ତାହାର ସ୍ତବଗାନ କରୁଛନ୍ତି !

—ଋକ୍ ବେଦ

[ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦରୁ ଅନୂଦିତ]

1. ବାଲ୍ୟକାଳ ଓ ଝିଅଦିନ

ମୀରା ଆଲ୍‌ଫାସ୍‌ସା 1878 ମସିହା ଫେବ୍ରୁଆରୀ 21 ତାରିଖ ଦିନ ପାରିସ୍ ସହରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବାପା ଭାରି ଧନୀ ଥିଲେ । ସେ ଏକ ବ୍ୟାଙ୍କ୍‌ର ମାଲିକ ଥିଲେ । ତେଣୁ ମୀରା ତାଙ୍କ ବାଲ୍ୟଜୀବନରେ କଷ୍ଟ କ'ଣ ଆଦୌ ଜାଣିନଥିଲେ । ପିଲାଟି ଯେପରି ସବୁପ୍ରକାର ସୁଖ ଓ ଆରାମରେ ବଢ଼ିବ, ତା' ଜୀବନରେ ଯେପରି କୌଣସି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ କିଛିହେଲେ ନ ଥିବ, ସେଥିଲାଗି ତାଙ୍କ ଘରେ କୌଣସି ବନ୍ଦୋବସ୍ତର ତ୍ରୁଟି ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମୀରା ଆଦୌ ସବୁ ପିଲାଙ୍କ ପରି ନ ଥିଲେ । ମାତ୍ର ଅପରପକ୍ଷରେ, ସେ ନିଜର ଆଚରଣରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ମନକୁ ସର୍ବଦା ମୁଗ୍ଧ କରି ରଖିଥିଲେ; ତାଙ୍କର ବାପମାଆ ଓ ତାଙ୍କ ବଡ଼ଭାଇ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଭାବରେ ପ୍ରସନ୍ନ ଥିଲେ ।

ମୀରାଙ୍କର ପିଲାଦିନ ବିଷୟରେ ଆମେ ଖୁବ୍ ବେଶି କିଛି ଜାଣିବାକୁ ପାଉନାହିଁ । କେବଳ କିଂବଦନ୍ତୀ ପରି ଯେତିକିଟି କଥା ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ, ସେଥିରୁ ଆମେ ଏହି କଥାଟିକୁ ଜାଣିବାକୁ ବେଶ୍ ସମର୍ଥ ହୋଇପାଉ ଯେ ତାଙ୍କର ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଓ କୁମାରୀ ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ଅନେକବାର ଅମରତ୍ୱର ସ୍ପର୍ଶ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ମନେହୁଏ, ମୀରା ସେହି ପିଲାଦିନରେ ମଧ୍ୟ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଅନ୍ତଃମୁଖୀ ଥିଲେ, ସତେଯେପରି ସିଏ ନିଜ ଭିତରେ ନିଜେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହୁଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଚାରିବର୍ଷ ବୟସ ହୋଇଥିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ସକାଶେ ତାଙ୍କୁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଚେୟାର୍ ତିଆରି କରିଦିଆଯାଇଥିଲା । ସିଏ ସେହି ଚେୟାର୍‌ଟି ଉପରେ ଅନେକ ସମୟ ବସିରହୁଥିଲେ ଏବଂ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ, ସତେଯେପରି ଏକ 'ବିରାଟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକ' ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୁ ଅବତରଣ କରି ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସତ୍ତାଟିକୁ ପ୍ଲାବିତ କରିଦେଉଥିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର ମସ୍ତିଷ୍କ ଭିତରଟାକୁ ତୁମୁଳ ଭାବରେ

ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିପକାଉଥିଲା । ମୀରାଙ୍କ ମାଆ ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିବାଦୀ ମଣିଷ ଥିଲେ । ଝିଅଟି ଏପରି ଭାବରେ ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିବାଟା ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ସମୟରେ ବିବ୍ରତ କରି ଦେଉଥିଲା । ଥରେ ସିଏ ଝିଅକୁ ଯାଇ ଏକଥା ବି ପଚାରିଥିଲେ : "ସାରା ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ତୋ' ଉପରେ ପଡେଅବା ଆସି ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ପରି ତୁ ମୁହଁଟାକୁ ଏପରି ଗମ୍ଭୀର କରି ବସିରହୁଛୁ କାହିଁକି ?" ଏହି କଥାଟି ଶୁଣି ଝିଅ ଯାହା ଉତ୍ତର ଦେଲା, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ : "ହଁ, ହଁ, ତୁମେ ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ସତକଥା କହୁଛ; ସାରା ସଂସାରର ଦୁଃଖ ଆଉ କଷ୍ଟ ମୋ ଉପରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆସି ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି !"

ଅବତରଣ କରୁଥିବା ସେହି ଆଲୋକଟି କ୍ରମେ ତାଙ୍କର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ଏକ ପ୍ରଭାମଣ୍ଡଳ ହୋଇ ରହିଲା ଏବଂ ସିଏ ତାଙ୍କର ଜୀବନସାରା ସେହି ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହୋଇ ରହିଥିଲେ :

ମୋତେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ବୟସ ହୋଇଥିବା ସମୟରୁ—ପୃଥିବୀପୃଷ୍ଠରେ ମୋ ଜୀବନର ଗତ ଛୟାଅଶୀ ବର୍ଷ—ମୁଁ ସବୁବେଳେ ସେହି ଆଲୋକଟିକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରି ଆସିଛି, ସେହି ଆଲୋକଦ୍ୱାରା ମୁଁ ନିଜର ଜୀବନକୁ ପରିଚାଳିତ କରିଆସିଛି; ତାହାହିଁ ଚିରଦିନ ମୋର ଧ୍ରୁବତାରା ହୋଇ ରହିଆସିଛି । (1)

ଏହି କଥାଟିର କଦାପି ଏପରି ଅର୍ଥ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ଯେ, କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୁଃଖ ତାଙ୍କର ଇହଜୀବନକୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିଥିଲା । କାରଣ ମୀରା ତାଙ୍କର ବାଲ୍ୟକାଳରେ ପୃଥିବୀ ତଥା ମନୁଷ୍ୟଜାତି ପାଇଁ ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଏବଂ ମହିମାମୟ ଭବିଷ୍ୟର ସତତ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲେ । ସାଧାରଣତଃ ସେ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜୀବନ ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସହିତ ଖେଳିବା କିମ୍ବା ସର୍କସ ଦେଖିବା ପ୍ରଭୃତି ବାହାରକୁ ଯିବାର ଅବସରକୁ ସେ ସର୍ବଦା ଏଡ଼ିବାଲାଗି ହିଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ଏ

(1) ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏମ୍. ପି. ପଣ୍ଡିତଙ୍କର Service Letter, ସଂଖ୍ୟା-16, ପୃଷ୍ଠା-4.

କଥାଟି ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ବିସ୍ମୟକର ଯେ, ମୀରାଙ୍କର ପିତାମାତା ଝିଅର ଶିକ୍ଷାଲାଗି କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ନ ଥିଲେ, ପିଲା ତା' ଆପଣା ବାଗରେ ଯେମିତି ଯାହା ଶିଖୁଛି ଶିଖୁ ବୋଲି ସେମାନେ ତାହାରି ଉପରେ ହିଁ ସବୁକିଛି ଛାଡ଼ିଦେଇଥିଲେ । ଏହିପରିଭାବରେ, ସାତ ବର୍ଷ ବୟସରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅକ୍ଷର-ପରିଚୟ ବି ହୋଇନଥିଲା । ଦିନେ ନିଜ ବଡ଼ଭାଇଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୀରା ରାସ୍ତାରେ ଚାଲି ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ; ରାସ୍ତାର ଦୁଇକଡ଼ରେ ଥିବା ସାଇନ୍‌ବୋର୍ଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଇ ପଢ଼ିପାରିଲେ; ମାତ୍ର ମୀରା ପଢ଼ିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଭଉଣୀ ଏତିକି ବି ପଢ଼ିପାରୁନାହିଁ ବୋଲି ଭାଇ ଭାରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ମୀରା ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତିରେ ହିଁ ଏଥର ପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ କରିବେ ବୋଲି ମନେ ମନେ ସଂକଳ୍ପ କରିନେଲେ । ଅଳ୍ପ ଦିନରେ ତାଙ୍କୁ ପଢ଼ିବା ଓ ଲେଖିବା ଆସିଗଲା; ସିଏ ନିୟମିତ ଭାବରେ ସ୍କୁଲ୍‌କୁ ଗଲେ ଏବଂ ମାତ୍ର ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ତାଙ୍କ କ୍ଲାସ୍‌ରେ ସବୁଠାରୁ ଭଲ ପଢ଼ିଲେ । ପାଠ ପଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୋଟିଏ ଷ୍ଟୁଡିଓକୁ ଯାଇ ସେ ଚିତ୍ରବିଦ୍ୟା ବି ଶିଖିଲେ; ସଙ୍ଗୀତ ଶିକ୍ଷା କଲେ । ସଙ୍ଗୀତବିଦ୍ୟାରେ ବେଶ୍ ପାରଦର୍ଶିତା ଅର୍ଜନ କଲେ । ଖେଳକସରତରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପ୍ରବୀଣତା ଥିବାର ଜଣାପଡ଼ିଲା; ସେ ଆଠବର୍ଷରୁ ଟେନିସ୍‌ଖେଳ ଶିଖିବା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ଏବଂ ଉଚ୍ଚାକାଙ୍କ୍ଷା ତାଙ୍କୁ ସିଦ୍ଧ ଓ ନିପୁଣ ଖେଳାଳିମାନଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଖେଳିବା'ର ଅବସର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲା :

ମୁଁ ସବୁବେଳେ ସବୁଠାରୁ ବଢ଼ିଆ ବଢ଼ିଆ ଖେଳାଳିମାନଙ୍କ ସହିତ ଖେଳିବାପାଇଁ ଯାଉଥିଲି । ବେଳେବେଳେ ସେମାନେ ଭାରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲାପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲେ; ମାତ୍ର ପରିଶେଷରେ ମୋ ସହିତ ଖେଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ମୁଁ କେବେହେଲେ ଖେଳରେ ଜିତୁନଥିଲି ସତ; ମାତ୍ର ଏଥିରୁ ମୋତେ ଅନେକ କିଛି ଶିଖିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିଲା । (1)

---

(1) Mother India, ଜୁନ୍ 1975, ପୃଷ୍ଠା-457.

ବାହାରକୁ ଅଧିକତର ପରିମାଣରେ ଗମ୍ଭୀର ଦେଖାଯାଉଥିବା, ଆପଣାକୁ ଆପଣା ଭିତରକୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ରହୁଥିବା ଅଥଚ କେବେହେଲେ ନିଜର ସାହସ ହରାଉ ନଥିବା ଏହି ଝିଅଟି ସବୁବେଳେ ଜଣେ ନେତ୍ରୀ ଏବଂ ବିଚାରକର୍ତ୍ରୀ ହେବାଲାଗି ବି ତିଆରି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତା'ର ନିରପେକ୍ଷତା ଏବଂ ପରିପକ୍ୱ ବିଚାରଶକ୍ତି ଉପରେ ତା' ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆସ୍ଥା ରହିଥିଲା । ସେମାନେ ଭାରି ନିଃସଙ୍କୋଚ ହୋଇ ନିଜନିଜର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଯାଇ ତା' ଆଗରେ କହିପାରୁଥିଲେ । ବିଶେଷତଃ, ପାରିସ୍ ସହରର ଯେଉଁ ବୃହତ୍ ଷ୍ଟୁଡିଓଟିରେ ସିଏ ଔପଚାରିକ ଭାବରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥିନୀ ହୋଇ ଚିତ୍ରକଳା ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ, ସେଠାରେ ତାଙ୍କର ସହପାଠୀ ଓ ସହପାଠିନୀମାନେ ନିର୍ଭୟରେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଆସି ଆପଣା ଆପଣାର ସବୁ କଥା କହିଦେଇ ପାରୁଥିଲେ :

ଆପଣାର ଶାନ୍ତ ଓ ସ୍ଥିର ଭାବରେ ସେ ସ୍ୱସାମର୍ଥ୍ୟର ଏତେ ଅଧିକ ବିସ୍ତାରଣ କରି ପାରୁଥିଲେ ଯେ, ଥରେ ଆପଣାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ପାରିବାର ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଏବଂ ଆଦେଶକାରୀ ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱୟର ଅଦ୍ଭୁତ ବଳଦ୍ୱାରା ସ୍କୁଲର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଚାକିରିରୁ ବାହାର କରି ଦେଇଥିବା ଜଣେ ଗୃହପରିଚାଳିକାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଚାକିରିରେ ପୁନଃନିଯୁକ୍ତ କରାଇପାରିଥିଲେ । (1)

2. ଜୀବନବ୍ରତର ଭାବନା

ଆକାଙ୍କ୍ଷାଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ମାନବସମାଜକୁ ନେତୃତ୍ୱ ଦେବାଲାଗି ସିଏ ଯେ ବିଧାତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି, ପ୍ରାୟ ବାରବର୍ଷ ବୟସ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ସିଏ ଏହି ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

(1) କେ. ଡି. ସେଠ୍ନା, Mother India, ଫେବୃଆରୀ, 1958.

ପୃଥିବୀପୃଷ୍ଠରେ ଏକ ନୂତନ ଯୁଗର ପ୍ରତିଷ୍ଠାରେ ବିଧାତା ତାଙ୍କୁ ଅଗ୍ରଦୂତ କରି ପଠାଇଛନ୍ତି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପାରିସ୍ ନିକଟରେ ଥିବା ଫୋତାଁବ୍ଲୁ ଅରଣ୍ୟାଞ୍ଚଳରେ ସେ ଅନେକ ସମୟରେ ଏକୁଟିଆ ବୁଲିବୁଲି ବୁଲିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ସେଠାରେ ବୁଲୁଥିବା ବେଳେ ସେ ଅନେକ ଥର ଏକ ଆତ୍ମନିମଗ୍ନ ଅବସ୍ଥା ଭିତରେ ନିଜକୁ ହରାଇ ଦେଉଥିଲେ । ପ୍ରକୃତି ସହିତ ଏକାତ୍ମକ ହୋଇଯିବାର ଅନୁଭୂତି ଦ୍ୱାରା ସେ ବେଳେବେଳେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇପଡ଼ୁଥିଲେ । ତଢ଼ୋଇ, ଗୁଳ୍ମ ତୃଣଘାସ ଏବଂ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ସମେତ ଅବା ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣସୃଷ୍ଟି ସହିତ ଏକାଠି ବନ୍ଧାହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲେ । ଜାଗ୍ରତ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକର ଏହି ଅଭିଜ୍ଞତାଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମଧ୍ୟ କମ୍ ପ୍ରଭାବ ପକାଇନଥିଲେ :

ମୋତେ ଏଗାରରୁ ତେରବର୍ଷ ହେବା ଭିତରେ ଏକାଦିକ୍ରମେ କେତେ କେତେ ଚୈତ୍ୟ ଏବଂ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅଭିଜ୍ଞତା କେବଳ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବିଷୟରେ ଯେ ମୋର ଚକ୍ଷୁକୁ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ କରିଦେଇଗଲେ ସେତିକି ନୁହେଁ, ମନୁଷ୍ୟର ତାଙ୍କ ସହିତ ଭେଟ ହେବାର ଯେ ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି, ଅର୍ଥାତ୍ ମନୁଷ୍ୟ ଯେ ସେହି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଆପଣାର ଚେତନା ଏବଂ ଆପଣାର କର୍ମରେ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ କରିଦେଇ ପାରିବ ଓ ଏକ ଦିବ୍ୟ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ପୃଥିବୀ ଉପରେ ତାଙ୍କୁ ରୂପାୟିତ କରିପାରିବ, ତାହା ମଧ୍ୟ ମୋ ଆଖି ଆଗରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । ସେହି ସମ୍ଭାବନା ଓ ତାହାକୁ ବାସ୍ତବରେ ପରିଣତ କରିବାଲାଗି ଏକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସାଧନାପଥ ମୁଁ ଖୋଜୁଥିଲି । ମୋର ଶରୀର ନିଦ୍ରାମଗ୍ନ ରହିଥିବା ସମୟରେ କେତେ କେତେ ଗୁରୁ ସେହି ସାଧନାପଥ ମୋତେ ପ୍ରଦାନ କରିଯାଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଜଣଙ୍କୁ ମୁଁ ପରେ ସ୍ଥୂଳ ଶରୀରରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଥିଲି । ତା'ପରେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଓ ବହିରଙ୍ଗ ବିକାଶ କ୍ରମାଗତ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହି ସତ୍ତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣଙ୍କ ସହିତ ମୋର

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଏବଂ ଚୈତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧଟି କ୍ରମଶଃ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଏବଂ ଅଧିକ ଫଳପ୍ରସୂ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । (1)

ଆପଣାର ସ୍ୱପ୍ନ ଭିତରେ ଏହି ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମୁଖଟିକୁ ସେ ବାରମ୍ବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଉଥିଲେ, ତାଙ୍କ ବାସ୍ତବ ଜୀବନରେ ସିଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସୁଥିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମୁଖ ସହିତ ତାହାର କୌଣସି ମେଳ ନ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଭାରତବର୍ଷ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଖୁବ୍ ବେଶି ଜ୍ଞାନ ନ ଥିଲା ସତ, ତଥାପି ସେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦର୍ଶନ କରୁଥିବା ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଆପାତତଃ କୃଷ୍ଣ ବୋଲି କହିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ସ୍ମୃତିରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ରେଖାଚିତ୍ର ମଧ୍ୟ ଆଙ୍କି ରଖିଲେ ।

ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ ତେରବର୍ଷ ହୋଇଥିଲାବେଳେ ମୀରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱପ୍ନକୁ ବାରବାର ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ପ୍ରାୟ ବର୍ଷକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ପୁନରାବୃତ୍ତି ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ତାହା ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱରେ ଏକ ରୂପାନ୍ତର ଆଣିଦେଲା । ଆଉ ମଣିଷସମାଜର ଦୁଃଖ ଦୂର କରିବାକୁ ଆସିଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଆପଣାର ଭବିଷ୍ୟତକୁ ନେଇ ସିଏ ଯେଉଁସବୁ ଅଭୀପ୍ସା ରଖିଥିଲେ, ତାହା ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଆକୃତି ଏବଂ ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ଦେଇପାରିଥିଲା :

···ପ୍ରତିଦିନ ରାତିରେ ଯେମିତି ମୁଁ ଶୋଇବାକୁ ଯାଉଥିଲି, ସେମିତି ମୋତେ ଲାଗୁଥିଲା, ସତେଯେପରି ମୁଁ ମୋ ଶରୀର ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସୁଛି ଏବଂ ସିଧା ସିଧା ଉପରକୁ ଉଠିଯିବାକୁ ଲାଗୁଛି । ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ଘର ଉପରକୁ ଉଠିଯାଉଥିଲି, ତା'ପରେ ସହର ଉପରକୁ, ପ୍ରକୃତରେ ଅନେକ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠିଯାଉଥିଲି । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଦେଖିପାରୁଥିଲି ଯେ, ମୁଁ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭବ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ବର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରିଛି । ସେହି ବସ୍ତ୍ର

---

(1) ଏ. ବି. ପୁରାଣି : Life of Sri Aurobindo (ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ, 1958), ପୃଷ୍ଠା-170

ମୋର ନିଜ ଶରୀରଠାରୁ ଦୀର୍ଘତର ହୋଇ ଦେଖାଯାଉଥିଲା ଏବଂ ମୁଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହି ବସ୍ତୁଟି ମଧ୍ୟ ଲମ୍ବି ଲମ୍ବି ଯାଉଥିଲା । ମୋ ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ତାହା ଏକ ବୃତ୍ତ ପରି ବେଢ଼ାଇ ହୋଇ ରହୁଥିଲା ଏବଂ ବିସ୍ତାରଲାଭ କରି ସହରଟି ଉପରେ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ଗୁମ୍ବଜପରି ଅବସ୍ଥିତ ରହୁଥିଲା । ତା'ପରେ ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗୁଥିଲି ଯେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ପୁରୁଷ, ସ୍ତ୍ରୀ, ଶିଶୁ, ବୃଦ୍ଧ, ରୁଗ୍ଣ ଓ ଦୁଃଖୀମାନେ ଆସି ସେହି ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ରହିଥିବା ବସ୍ତୁଟି ତଳେ ଏକତ୍ର ହେଉଛନ୍ତି । ସେମାନେ ସାହାଯ୍ୟ ଭିକ୍ଷା କରୁଥିଲେ; ଆପଣାର ଦୁଃଖଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିଲେ, ଯନ୍ତ୍ରଣା ଓ କଷ୍ଟଗୁଡ଼ିକର ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିଲେ । ଉତ୍ତରରେ ସେହି ପ୍ରସାରଣ-ସମର୍ଥ ଜୀବନ୍ତ ବସ୍ତୁଟି ଜଣ ଜଣ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଲୋକମାନେ ସେହି ବସ୍ତୁକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା-ମାତ୍ରକେ ସେମାନେ ଯେପରି ଅନେକ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଲାଭ କରୁଥିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ସକଳ ପୀଡ଼ାର ଉପଶମ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଆପଣାର ଶରୀର ଭିତରୁ ବାହାରିଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ଯେତିକି ପ୍ରସନ୍ନତା ଓ ଶକ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ବସ୍ତୁଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ପରେ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରସନ୍ନ ଓ ଶକ୍ତିମନ୍ତ ହୋଇ ସେମାନେ ନିଜନିଜର ଶରୀରକୁ ଫେରି-ଯାଉଥିଲେ । ଏହି ଅନୁଭୂତିଟିର ତୁଳନାରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅନୁଭୂତି ମୋତେ ଏତେ ବେଶି ସୁନ୍ଦର ଲାଗୁନଥିଲା ବା ମୋତେ ଏତେ ବେଶି ସୁଖ ଦେଉନଥିଲା । ତେଣୁ ଦିନମାନର ଅନ୍ୟ ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ମୋତେ ଖୁବ୍ ନୀରସ ଏବଂ ବର୍ଣ୍ଣହୀନ ବି ଲାଗୁଥିଲା । ରାତିର ଏହିସବୁ ଘଟଣାର ତୁଳନାରେ ସାରାଦିନରେ ଆଉ କାହିଁରେ ବି କୌଣସି ବାସ୍ତବ ଜୀବନାକର୍ଷଣ ନ ଥିଲା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ରାତିର ଅନୁଭୂତିଟିକୁ ହିଁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତ ଜୀବନ ବୋଲି ଜାଣୁଥିଲି ।

ମୀରାଙ୍କର ବାଲ୍ୟଜୀବନ ଏବଂ ସିଏ ଦେଖୁଥିବା ଏହି ସ୍ୱପ୍ନ ଆମକୁ ତାମିଲ୍ କାବ୍ୟର ଜଣେ ମହାଯଶସୀ ରମଣୀ 'ମଣିମେଖଳା'ଙ୍କର ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଇଥାଏ । ସିଏ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଅନୁଭୂତିର ଜୀବନ

ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟସମାଜର ଦୁଃଖରାଶି ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗଭୀର ଭାବରେ ଅଭିଭୂତ କରି ରଖିଥିଲା । ତାଙ୍କର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ରହିଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସବୁବେଳେ ବୋଧ ହେଉଥିଲା, ସତେଯେପରି ସେ ମନୁଷ୍ୟଜାତିକୁ ତା'ର ଯାବତୀୟ ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟରୁ ପରିତ୍ରାଣ କରି ଆଣିବାଲାଗି ହିଁ 'ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ' କରିଛନ୍ତି । ଆପଣା ଜୀବନର ଏହି ମହାବ୍ରତଟିକୁ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଆପଣାର ପଥରେ ମନୁଷ୍ୟ ତଥା ଅଦୃଷ୍ଟକୃତ ନାନା ପ୍ରତିବନ୍ଧକକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ମୀରାଙ୍କର ବାଲ୍ୟଜୀବନ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଦିବ୍ୟ ବ୍ରତ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା, ତାହା କାଶ୍ମୀରର ଉଦ୍ୟାନ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ପଦପଙ୍କଜ ଘାଟିକା ନିକଟରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ମଣିମେଖଳାଙ୍କର ସ୍ୱଚ୍ଛ ଏବଂ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୀ ମୂର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ସତେଅବା ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି । ମଣିମେଖଳାଙ୍କର ସେହି ମୂର୍ତ୍ତି ତାଙ୍କର ଦିବ୍ୟ ଆଧାର 'ଅମୁଦ ସୁରଭି'ଙ୍କର ମାଧ୍ୟମରେ କେତେ କେତେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର କ୍ଷୁଧାନିବାରଣ କରାଉଛି । ଦୁଃଖଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ିତ କେତେ ମଣିଷ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସୁଥିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର କ୍ଲେଶର ଉପଶମ ଘଟାଇ ସେଠାରୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରୁଥିଲେ । ମଣିମେଖଳାଙ୍କର ମାଆ ଆପଣା କନ୍ୟାର ଶିଶୁଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ତା'ଭିତରେ ଭବିଷ୍ୟତର ସେହି ସାଧିକା କ୍ଲେଶାପହରଣକାରିଣୀ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି ସୂଚନା ପାଇ-ପାରିଥିଲେ । ମୀରା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଶୈଶବକାଳରେ ସ୍ୱପ୍ନାବସ୍ଥାରେ ଯେଉଁସବୁ ଅନୁଭୂତି ଲାଭ କରିଥିଲେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସତ୍ୱର ଠିକ୍ ଏହି ଭୂମିରେ ହିଁ ବିସ୍ତର କରାଯାଇପାରିବ :

ଯଥାର୍ଥରେ ଦେଖିବାଲାଗି ଏବଂ ଯାବତୀୟ ପୀଡ଼ାର ଯଥାର୍ଥ ଉପଶମ କରିପାରିବାଲାଗି ପିଲା ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସମର୍ଥ । ଯନ୍ତ୍ରଣାର ହିମାଳୟ ମଧ୍ୟ ତାକୁ କଦାପି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବିଧ୍ୱସ୍ତ କରିଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତା'ର ସେହି ନିର୍ମଳ ଦୃଷ୍ଟି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ,ସତେଅବା ଆପଣା ଭିତରକୁ ଟାଣିନେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯନ୍ତ୍ରଣାର

ଉପଶମ ହେବାକୁ ଲାଗେ । ସବୁଯାକ ଦୁଃଖ କୁଆଡ଼େ ହାଡ଼ିଯିଭ ହୋଇଯାଏ (1)

ସ୍କୁଲରେ ପାଠପଢ଼ିଲାବେଳେ ପନ୍ଦରବର୍ଷ ବୟସରେ ମୀରା ଲେଖିଥିବା ଗୋଟିଏ ରଚନା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଛି । ସେଥିରେ ଏପରି ଜଣେ ଯୁବକର ଗୋଟିଏ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦିଆଯାଇଛି; ଯିଏକି ଆଜି କରିବାକୁ ରହିଥିବା ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପରଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଡ଼ାଇ ରଖିବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲା । ଶେଷରେ, ସ୍ୱପ୍ନ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଯେଉଁ ପଥ, ମାର୍ଗ ଏବଂ ଦୁର୍ଗଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲା, ସେଥିରୁ ସିଏ ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କଲା ଏ କାର୍ଯ୍ୟଟିର ସାଧନ କରିବ ବୋଲି ଏକ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ ନେଇ ନିଦରୁ ଉଠିଲା ।

ମାତ୍ର, ଏସବୁର ଅର୍ଥଟିକୁ ବୁଝିବା ଭାରି ସହଜ । ପଥଟି ହେଉଛି 'କାଲି କରିବି'ର ପଥ । ମାର୍ଗଟି ହେଉଛି 'ଆଗାମୀ କାଲି'ର ମାର୍ଗ ଏବଂ ସେହି ବୃହତ୍ ଅଟ୍ଟାଳିକାଟି ହେଉଛି 'ମୋଟେ କିଛି ନୁହେଁ'ର ଦୁର୍ଗ । ଆପଣାର ଏହି ଚତୁରପଣିଆ ଦ୍ୱାରା ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇ ସିଏ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ଯାହା ଯେ ଆଜି କରି ପାରିବ, ତାକୁ କଦାପି କାଲି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଡ଼ାଇ ରଖିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଆପଣା ପାଖରେ ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିନେଲା । (2)

ଉଚ୍ଚ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ସମାଜର ଜଣେ ବାଳିକା ପକ୍ଷରେ ସାଧାରଣତଃ ଏତେବେଶୀ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କୌଣସି କଥାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଆଦୌ ଦେଖାଯାଏନାହିଁ । ତା'ପରେ ମୀରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସୁକ ଭାବରେ ଧର୍ମ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ବିଷୟରେ ନାନା ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ ।

---

(1) କେ. ଆର୍. ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟଙ୍ଗାର୍, On the Mother (1952), ପୃଷ୍ଠା 8-9

(2) Words of Long Ago (1952), ପୃଷ୍ଠା 5-6

ସ୍ୱାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କର 'ରାଜଯୋଗ' ତାଙ୍କର ଅନ୍ତରାକୁ ଆଲୋକିତ କରିଦେବାରେ ସତେଅବା ଗୋଟାଏ ସୁଇଚ୍ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କଲା । ଗୀତାଗ୍ରନ୍ଥ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ 'ଅନ୍ତର ଭିତରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରମପୁରୁଷଙ୍କର ପ୍ରତୀକ-ଭାବନା'ଟିକୁ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ କରିଦେଇଗଲା । ଗୀତାର ତତ୍କାଳୀନ ଭାଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ମୀରା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକମତ ହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ସତ; ତଥାପି ସଂବୋଧି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ସେ ଗୀତାରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଗୁପ୍ତ ସତ୍ୟଟିକୁ ଅବଧାରଣ କରିନେଇ ପାରିଲେ ।

3. ଗୂଢ଼ବିଦ୍ୟା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିକ୍ରମଣ

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରହିଥିବା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକରେ ମୀରାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ତାଙ୍କୁ ଗୂଢ଼ବିଦ୍ୟା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ନାନା ପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟକୁ ଆକର୍ଷିତ କରି ନେଇଥିଲା । ମନୁଷ୍ୟ ଏବଂ ଘଟଣାବଳୀ ଉପରେ କୌଣସି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ହାସଲ କରିବାକୁ ଯେ ସେ ଏହି ଦିଗରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, ସେ କଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ଗୂଢ଼ବିଦ୍ୟାକୁ ମୀରା 'ଗତିଶୀଳ ଅଧ୍ୟାତ୍ମବିଦ୍ୟା' ବୋଲି ବୁଝୁଥିଲେ । ଗୂଢ଼ବିଦ୍ୟାର ଅନୁଶୀଳନଦ୍ୱାରା ସିଏ ଜଡ଼ର ଭୂମିଟି ଉପରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାର ଆଲୋକ-ସଂଲୋଡ଼ନ ଘଟାଇ ସେହି ଭୂମିକୁ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କରି ଗଢ଼ିବାର ବାଟ ଖୋଜୁଥିଲେ । ସିଏ କହୁଥିଲେ ଯେ ଦୀର୍ଘ ସାଧନାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଭଗବତ୍ ପରମ କରୁଣା ଯେତେବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେବାଲାଗି ଅଗ୍ରସର ହୋଇଆସେ, ତାହାରି ଫଳରେ ହିଁ ଆମେ ଗୂଢ଼ବିଦ୍ୟା କ୍ଷେତ୍ରରେ ନାନା ଶକ୍ତି ଅର୍ଜନ କରିଥାଉ । ପରମ ସତ୍ୟ ଉପରେ ଆମେ

ଆପଣାକୁ ଦୃଢ଼ାଗ୍ରସ୍ତ କରି ରଖିପାରିଲେ ଏବଂ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ନାନା ଅନ୍ୟ ସନ୍ତୁଷ୍ଟିର କବଳରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିପାରିଲେ ଯାଇ ସେହି ଗୁହ୍ୟବିଦ୍ୟା ଆମର ଯଥାର୍ଥରେ ଅନେକ କାମରେ ଲାଗିଥାଏ :

···ପରମ ସତ୍ୟର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଆସୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହିଁ ଆମେ ଯାବତୀୟ ଧୂର୍ତ୍ତତା ଏବଂ ମିଥ୍ୟାର କବଳରୁ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁ, ସକଳ ପ୍ରକାର ଛଳନାରୁ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଉ । ···ଏବଂ ତେଣୁ, ଯିଏ ଯଥାର୍ଥରେ କୌଣସି ଗୁହ୍ୟବିଦ୍ୟାଗତ ଶକ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଆପଣା ଅନ୍ତର୍ଗତ ସତ୍ୟଟିର ଶକ୍ତି-ବଳରେ ସେ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ଶ୍ୱେତ, କୃଷ୍ଣ ଅଥବା ଯାବତୀୟ ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣର ମ୍ୟାଜିକ୍‌କୁ କାଟିପାରିବାର ଶକ୍ତିରେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥାଏ । ସେହି ସତ୍ୟର କେବଳ ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁକୁ ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ସେ ସେହି କଥାଟିକୁ କରିଥାଏ । ···(1)

1902 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ, ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଚବିଶ ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା, ସେତେବେଳେ ମୀରା ବିଖ୍ୟାତ ଗୁହ୍ୟବିଦ୍ୟାବିତ୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଥେଓଁଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ପାଇବାଲାଗି ଅଲ୍‌ଜିରିଆର ଟ୍ଲେମ୍‌ସେନ୍ ସହରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ସେହି ବିଦ୍ୟାରେ ସେ ପ୍ରଭୂତ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ସତ (ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ, ସେଠାରେ ସେ ଆପଣାର ଶରୀର ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରିଯିବା, ଦୂରରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରାଇବା ପ୍ରଭୃତି କୌଶଳ ଆୟତ୍ତ କରି ପାରିଥିଲେ); ମାତ୍ର ସେସବୁ ଉପରେ ସେ ଆଦୌ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରି ନ ଥିଲେ । ଗୁହ୍ୟବିଦ୍ୟାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ଏହିସବୁ ସାଧନା ଜଡ଼ଜଗତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଏକ ଅଲୌକିକ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲା ଏବଂ ସାପ ପ୍ରଭୃତି ଭୟଙ୍କର ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ସିଏ ସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟଟିକୁ ବି ଅର୍ଜନ କରିପାରିଥିଲେ ।

(1) Questions and Answers (1957 ଓ 1958), ପୃଷ୍ଠା 340-41.

ଶିକ୍ଷାକାଳ ସମାପ୍ତ ହେବା ପରେ ମୀର୍‌ା ନିଜ ଗୁରୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଥେଓଁଙ୍କ ସହିତ ଇଉରୋପ ଭ୍ରମଣ କରିଥିଲେ । ଥରେ, ସେମାନେ ଜଳଯାନରେ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ, ଗୁରୁଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ୍ରମେ ସେ ସଫଳତା ସହିତ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରି ଜାହାଜଟିକୁ ଏକ ପ୍ରମୁଳ ସମୁଦ୍ରଝଡ଼ର କବଳରୁ ବଞ୍ଚାଇ ପାରିଥିଲେ ।

ମାତ୍ର ମୀର୍‌ା ତାଙ୍କର ଏହି ଗୂଢ଼ବିଦ୍ୟା-କ୍ଷେତ୍ରୀୟ ଦକ୍ଷତାକୁ ଚମତ୍କାରିତା-ପୂର୍ଣ୍ଣ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନରେ ଲଗାଇବାର କୌଣସି ଉଦ୍ୟମ କରି ନ ଥିଲେ । କାରଣ, ଗୂଢ଼ବିଦ୍ୟା ପରି ଏକ ଜ୍ଞାନକୁ ଅକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ଯେ କେଡ଼େ ସହଜ, ସେକଥା ସେ ଭଲ କରି ଜାଣିଥିଲେ । ଗୂଢ଼ବିଦ୍ୟାକୁ ସେ କେବଳ ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାର ଏବଂ ତାଙ୍କର ସେବା କରିବାର ଏକ ସାଧନରୂପେ ହିଁ ଜାଣିଥିଲେ । ତାହା ଫଳରେ ସିଏ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଏବଂ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ସେ ଏ କଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଭଲକରି ଜାଣିଥିଲେ ଯେ କେବଳ କେତେକ ଗୂଢ଼ବିଦ୍ୟାଲବ୍ଧ ଶକ୍ତିର ଅଧିକାରିଣୀ ହେବା ଅପେକ୍ଷା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଏକ ଅନେକ ବୃହତ୍ତର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରହିଥିଲା । "ଏକ ପରମ ଉଚ୍ଚତର ଆଲୋକକୁ ଧରିତ୍ରୀକୁ ଅବତରଣ କରାଇଆଣିବାଲାଗି ଯେ ସେ ଏଠାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛନ୍ତି," (1) 1906 ମସିହା ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଏହି କଥା ଜାଣିପାରିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଲାଗି ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଉଚିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସାଧନ କରି-ପାରିବାଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁହିଁ ସିଏ ଜୀବନଯାକ ଆପଣାର ଶାରୀରିକ ଏବଂ ମାନସିକ ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ପରିଣତ କରି ଆଣିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଆଳସ୍ୟ, ଅନିଶ୍ଚିତତା, କପଟତା, ନିର୍ବୋଧତା ଏବଂ ତାମସିକତା ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁସବୁ ଦୋଷ ସାଧାରଣତଃ ମଣିଷ ଭିତରେ ରହିଥାଏ, ମୀର୍‌ା

(1) Breaths of Grace, ଶ୍ରୀ ଏମ୍. ପି. ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦିତ (1973), ପୃଷ୍ଠା—366.

ଅତି କମ୍ ବୟସରୁ ହିଁ ସେସବୁଥିରୁ ଆପଣାକୁ ମୁକ୍ତ ରଖି ପାରିଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକରେ ସେ ନିଜେ ଏ ବିଷୟରେ କହିଛନ୍ତି :

...ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ବିଛଣାରୁ ଉଠିବି ବୋଲି ସ୍ଥିର କରି ଶୋଇବାକୁ ଯାଉଥିଲି, ମୁଁ ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ଉଠିପଡ଼ୁଥିଲି । ସେଥିଲାଗି ମୋର ଆଦୌ କୌଣସି କଷ୍ଟ ହେଉ ନ ଥିଲା । ମୋ ବନ୍ଧୁମାନେ ମୋତେ ପଚାରୁଥିଲେ, "ତୁମେ ଏକଥା ପ୍ରକୃତରେ କିପରି କରି ପାରୁଛ ?" ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଉଠିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରୁଛୁ, ସେତେବେଳେ ତାହା କରିବାପାଇଁ ଆମକୁ ବେଶ୍ ଏକ ଉଦ୍ୟମ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ।" ସେମାନେ ଭାରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ମୁଁ ଠିକ୍ ଓଲଟା କଥାଟା ପାଇଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିଲି । ମୁଁ ମନେ ମନେ ଭାବୁଥିଲି, "ଏପରି କିପରି ହୋଇପାରୁଛି ?" ଯେତେବେଳେ ଉଠିବି ବୋଲି ଜଣେ ଠିକ୍ କଲା, ସେତେବେଳେ ତ ସିଏ ଫଟ୍ କରି ଉଠିପଡ଼ିବ, ସେଥିରେ ପୁଣି ଅସୁବିଧା କାହିଁକି ହେବ ? (1)

4. ପାରସ୍-ଗୋଷ୍ଠୀ

ଯେଉଁ ସ୍ୱଭାବଗମ୍ଭୀର ତରୁଣୀ ସାଧିକା ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତାଙ୍କୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିବାର ମାର୍ଗରେ ବଦ୍ଧପରିକର ହୋଇ ବାହାରିଥିଲେ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚବଂଶଜା ମହିଳା ହିସାବରେ ସେ ପାରସୀୟ ସମାଜରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ବିଶେଷ ନକ୍ଷତ୍ରରୂପେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲେ ।

(1) Questions and Answers (1950-51), ପୃଷ୍ଠା 323-24.

ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ବୟସ ହୋଇଥିବା ସମୟରେ ଜଣେ ପ୍ରତିଭାବାନ୍ କଳାକାର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମୋରିସେତ୍ତଙ୍କ ସହିତ ମୀରାଙ୍କର ବିବାହ ହୋଇଥିଲା । ବିବାହ ପରେ ସେମାନଙ୍କର ଆଁନ୍ଦ୍ରେ ବୋଲି ଏକ ପୁତ୍ର ଜାତ ହେଲା । ମୀରା ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ଜନନୀ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ଏବଂ ଆଁନ୍ଦ୍ରେଙ୍କର ବାଲ୍ୟକାଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦରେ ଅତିବାହିତ ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର ବିବାହ ଏବଂ ମାତୃତ୍ୱ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚର୍ଯ୍ୟାରେ କେବେହେଲେ ଏକ ଅନ୍ତରାୟ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇନଥିଲା । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ରୁ ଦ ଭାଲ-ଦ-ଗ୍ରାସ୍‌ରେ ଥିବା ମୀରାଙ୍କର ଗୃହରେ ଏକ ସାଧକଗୋଷ୍ଠୀ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଏକତ୍ରିତ ହେଉଥିଲେ । ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରହିଥିବା କର୍ମମୟ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ସେହି ଗୋଷ୍ଠୀ ନାନା ଗମ୍ଭୀରତାପୂର୍ଣ୍ଣ ତର୍କ ଓ ଆଲୋଚନାମାନ କରୁଥିଲା । ସେହି ଗୋଷ୍ଠୀର ଜଣେ ସଦସ୍ୟା ମାଦାମ୍ ଆଲେକ୍‌ଜାନ୍ଦ୍ରା ଡେଭିଡ୍-ନୀଲ୍ ସେହିସବୁ ବୈଠକ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ନେତ୍ରୀରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ମୀରାଙ୍କ ବିଷୟରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବରେ କହିଛନ୍ତି :

ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଗହଣରେ ଆମର ଏହିପରି କେତେ କେତେ ସନ୍ଧ୍ୟା ଭାରି ଚମତ୍କାର ଭାବରେ କଟିଯାଉଥିଲା । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକ ମହାନ୍ ଭବିଷ୍ୟତ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥିଲୁ । ବେଳେବେଳେ ଆମେ ବୋଆ ଦ ବୋଲୋଞ୍ଜ୍‌ର ଉଦ୍ୟାନକୁ ଯାଉଥିଲୁ ଓ ସେଠିଅବା ଝିଣ୍ଟିକା ପରି ବିନ୍ୟସକାଳର ଉଡ଼ାଜାହାଜମାନ କିପରି ମାଟି ଉପରୁ ଉପରକୁ ଉଠି-ଯାଉଥିଲେ, ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖୁଥିଲୁ ।

ମୀରାଙ୍କର ଲାବଣ୍ୟ ଓ ଲାଳିତ୍ୟ ମୋର ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ମନେଅଛି । ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ଓ ସତ୍ୟଦୃଷ୍ଟିମୂଳକ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ଭୂଷିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ମଧ୍ୟ ଭଲକରି ମନେଅଛି ।

ତାଙ୍କର ଯାବତୀୟ ମହାନ୍ ସ୍ୱଭାବ ଏବଂ ମିଷ୍ଟ ବ୍ୟବହାର ସତ୍ତ୍ୱେ, ଏପରିକି କୌଣସି ଏକ ଉଦାରତାର କର୍ମମୟ ପରିଚୟ ଦେଇ ସାରିବା ପରେ ଆପଣାକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ବିସ୍ମୃତ କରି ରଖିବାର ଏକ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସାବଲୀଳତା ସତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ସିଏ ଯେଉଁ ଅମିତ ଓ

ଅତୁଳ ଶକ୍ତିମୟତା ରହିଥିଲା, ତାହାକୁ କେବେହେଲେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କୁଶଳତାର ସହିତ ଲୁକ୍‌କାୟିତ କରି ରଖି ପାରୁନଥିଲେ । (1)

ସେହି ଗୋଷ୍ଠୀ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ ଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର ତାହାର ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଆନ୍ତରିକତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା । 1912 ବେଳକୁ ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ପାଇ ବାରଜଣ ସଦସ୍ୟରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା ଏବଂ 'କସ୍‌ମିକ୍' ବୋଲି ତାହାର ନାମକରଣ କରାଯାଇଥିଲା । ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ବୁଧବାର ଦିନ ଗୋଷ୍ଠୀର ନିୟମିତ ବୈଠକ ବସୁଥିଲା । ମୀରା ଲେଖିଥିବା 'ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର କଥା' ପୁସ୍ତକରେ ଏହିସବୁ ବୈଠକର ଅସଲଗ୍ନ କେତେକ ବିବରଣୀକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ଗୀତା, ଧମ୍ମପଦ, ଉପନିଷଦ, ପତଞ୍ଜଳିଙ୍କର ଯୋଗସୂତ୍ର ଏବଂ ନାରଦ ଭକ୍ତିସୂତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକର ଅନୁବାଦସବୁ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିତରଣ କରି ମୀରା ତାଙ୍କର ଇଉରୋପୀୟ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରାଚ୍ୟର ଅଧ୍ୟାତ୍ମପ୍ରେରଣା ଲାଗି ଏକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ଗୋଷ୍ଠୀର ବୈଠକ-ଗୁଡ଼ିକୁ ବେଳେବେଳେ ଗୋଷ୍ଠୀ ବାହାରର ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମଧ୍ୟ ଆସୁଥିଲେ; ସେମାନେ ପରାମର୍ଶ ଏବଂ ବିଚାର-ବିନିମୟ ଲାଗି ଆସୁଥିଲେ । ଥରେ 1907 ମସିହାରେ ଜଣେ ରୁଷୀୟ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି—ସେତେବେଳେ ରୁଷିଆରେ ଚାଲିଥିବା ଗୁପ୍ତ ବିପ୍ଳବର ଜଣେ ସଦସ୍ୟ—ସେହି ବୈଠକକୁ ଆସିଥିଲେ :

…କିଏଭ୍ ସହରରେ ଏପରି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ ରହିଛି ଯେଉଁମାନଙ୍କର କି ଦାର୍ଶନିକ ନାନା ଉଚ୍ଚ ବିଚାରରେ ଏକ ଗଭୀର ଆଗ୍ରହ ରହିଛି । ଆପଣଙ୍କର ପୁସ୍ତକସବୁ ଆମର ହସ୍ତଗତ ହୋଇଛି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକରେ କେବଳ ତତ୍ତ୍ୱ ଭିତରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିନଥିବା,

---

(1) ଶ୍ରୀ ପୃଥ୍ୱୀନ୍ଦ୍ର ମୁଖର୍ଜୀଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର । (The Sunday Standard, ଜୁନ 15, 1969)

ମାତ୍ର କର୍ମ ମଧ୍ୟକୁ ସମ୍ପ୍ରସାରିତ ହୋଇପାରୁଥିବା ଏକ ସମନ୍ୱୟମୂଳକ ବିଚାରର ଅବଶେଷରେ ଏକ ପରିଚୟ ପାଇ ଆମେ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିଛୁ । ତା'ପରେ ମୋ ସାଥୀମାନେ ମୋତେ କହିଲେ, "ଆମର ଯେଉଁ ବିଷୟଟିରେ ଆଗ୍ରହ ରହିଛି, ଆପଣ ଯାଆନ୍ତୁ ସେହି ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ନେଇଆସିବେ ।" ଏବଂ ମୁଁ ସେଇଥି ସକାଶେ ଆସିଛି । (1)

ତାଙ୍କ ନିଜ ଗୋଷ୍ଠୀଟିର ବିପ୍ଳବାତ୍ମକ ଆଦର୍ଶଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ସେ ବିଶଦ ଭାବରେ ସବୁ କହିସାରିବା ପରେ ମୀରା ତାଙ୍କୁ ଏଭଳି ହିଂସା-ପ୍ରଣୋଦିତ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ବର୍ଜନ କରିବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ :

ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କଦାପି କୌଣସି ଅସ୍ତ୍ରର ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଆପଣ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଏବଂ ନିନ୍ଦାହୀନ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ, ସାହସ, ସତ୍ୟ-ପରାୟଣତା ଏବଂ ନ୍ୟାୟର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖାନ୍ତୁ । ତେବେ ଆପଣମାନଙ୍କର ବିଜୟ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିପାରିବ; କାରଣ ଯାହା ପ୍ରକୃତ ଠିକ୍, ତାହା ଆପଣମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ରହିଥିବ—କେବଳ ଲକ୍ଷ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ, ଅବଲମ୍ବିତ ମାର୍ଗର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ରହିଥିବ । (2)

ମୀରା ଯାହାସବୁ କହିଲେ, ତାହା ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ଦୂର କରି ଦେଇଥିଲା ଏବଂ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଇ ସିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ ପାଖରୁ ବିଦାୟ ନେଇଥିଲେ ସତ; ମାତ୍ର ଏହି ଯୁବକଙ୍କର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦଶା କ'ଣ ହେଲା, ସେ ବିଷୟରେ ଆଉ କିଛି ଜଣାପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ପାରିସ୍‌ରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ପଛରେ ଗୋଇନ୍ଦା ଲାଗିରହିଥିଲେ ଏବଂ ସେତେବେଳେ ବିପ୍ଳବର ଯେଉଁ ଜଳାବର୍ତ୍ତି ରୁଷିଆ ଦେଶକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରି ରଖିଥିଲା, ତାଙ୍କୁ ହୁଏତ ପୁନର୍ବାର ତାହାରି ମଧ୍ୟକୁ ଟାଣି ନିଆ-ଯାଇଥିଲା ।

---

(1) Words of Long Ago, ପୃଷ୍ଠା-8
(2) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-12

ଗୋଷ୍ଠୀର ବୈଠକଗୁଡ଼ିକରେ ମନୁଷ୍ୟ-ସଂସାରର ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନାମାନ ହେଉଥିଲା । ବେଳେବେଳେ ସେଠାରେ ବିଭିନ୍ନ କାହାଣୀ ଅଥବା ନୀତିକଥାମାନ ବି ପାଠ କରାଯାଉଥିଲା । ସୁଖର କଥା, ସେତେବେଳେ 'ସତ୍' ବିଷୟରେ ପାଠ କରାଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ନୀତିକଥା ଏବେଯାଏ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଛି । 'ସତ୍ୟ'ର ପ୍ରାସାଦ ହତା ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ 'ବୁଦ୍ଧି'ର ବୃହତ୍ କକ୍ଷ ଭିତରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଭୋଜିର କଥା ଏହି ନୀତିକଥାଟିରେ କୁହାଯାଇଛି । ପୃଥିବୀଯାକ ସାଧାରଣତଃ ନାନା ସ୍ଥାନରେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏବଂ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାନା ସ୍ଥାନରେ ପରସ୍ପର ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ସଦ୍‌ଗୁଣମାନେ କିଛି ସମୟ ଲାଗି ସେହି ଭୋଜିସଭାରେ ଏକଜୁଟ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଆନ୍ତରିକତା ନାମକ ସଦ୍‌ଗୁଣ "ଆପଣା ହାତରେ ଏପରି ଖଣ୍ଡେ ସ୍ୱଚ୍ଛତମ ସ୍ଫଟିକ ଧରିଥାଏ, ଯାହା ଭିତରଦେଇ ଦେଖିଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଦେଖାଯାଇ ପାରିବେ ।" ବିନୟ ନାମକ ଗୁଣ "ଏକାଧାରରେ ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ ଓ ଗର୍ବଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଆସିଥାଏ ।" ସାହସ "ଏକ ବିଶ୍ୱାସମୟ ମୁଦ୍ରାରେ ଅଳପ ଅଳପ ହସିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।" ସଂସାରବୁଦ୍ଧି "ଆପଣାର ମୁଖକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆବୃତ କରି ରଖିଥାଏ ।" ହିତୈଷିତା "ଏକାଧାରରେ ସତର୍କ ଏବଂ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଥାଏ; କ୍ରିୟାଶୀଳ ଏବଂ ବିବେକବନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।" ନ୍ୟାୟ, ଦୟାଳୁତା ଏବଂ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଦ୍‌ଗୁଣମାନେ ମଧ୍ୟ ଆସିଥାନ୍ତି । ସଭାଶେଷରେ ଏପରି ଜଣେ ଅତିଥି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ, ଯିଏକି ସମବେତ ସଦ୍‌ଗୁଣମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଏକାନ୍ତ ଅପରିଚିତ ବୋଲି ମନେ ହୋଇଥିଲେ :

ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଅଳ୍ପ ବୟସର ପରି ଦେଖାଯାଉଥାନ୍ତି, ଭାରି ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଉଥାନ୍ତି । ସିଏ ଧଳା ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥାନ୍ତି, ଭାରି ସରଳ ଓ ଅନାଡ଼ମ୍ବର ଦେଖାଯାଉଥାନ୍ତି । ସଂକୋଚଯୁକ୍ତ ବିବ୍ରତ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ କରି ସେ କକ୍ଷ ଭିତରକୁ କେତେ ପାଦ ଆଗେଇଆସିଲେ । ତା'ପରେ, ନିଜକୁ

ସେଠାରେ ସମବେତ ହୋଇଥିବା ବୈଭବଶାଳୀ ଅତିଥିମାନଙ୍କର ଗହଣରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଏକାକୀ ଅନୁଭବ କଲେ । ସିଏ ଅଟକି ଠିଆହେଲେ; କାହାଆଡ଼କୁ ଯିବେ, ସେକଥା ସେ ଆଦୌ ଜାଣି ପାରୁନଥାନ୍ତି । (1)

ପରିଶେଷରେ 'ସାଂସାରିକ ବୁଦ୍ଧି' ସଙ୍କୁଚିତ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ସେହି ଅତିଥିଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇଗଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ଜିଜ୍ଞାସା କଲେ ।

ନବାଗତା ଏକ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରି କହିଲେ :

"ହାୟ ହାୟ, ଏଠାରେ ଯେ ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ ବିଦେଶିନୀ ପରି ପ୍ରତୀତ ହେଉଛି, ସେଥିରେ ମୋତେ ଆଦୌ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁନାହିଁ । ମୋତେ କେହି କ୍ୱଚିତ୍ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥାନ୍ତି । ମୋ' ନାଆଁ 'କୃତଜ୍ଞତା' ।"

ପ୍ରାୟ ସେହି ସମୟକୁ ନାରୀମାନଙ୍କର କୌଣସି ଏକ ସମିତିରେ ମୀରା 'ଭାବନା' ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ । ସେହି ଭାଷଣରେ ସେ ଭାବନାର ଶରୀର-ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ କରି ଦେଖାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଭାବନା ଉପରେ କିପରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ହାସଲ କରି ହେବ ଏବଂ ଭାବନାକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆପଣାର ଭୃତ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରିବ, ଭାଷଣଟିରେ ମୀରା ସେହି କଥାର ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହିପରି ଏକ ଉପଦେଶରେ ଭାଷଣଟିର ଉପସଂହାର କରିଛନ୍ତି :

ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ଯେ, ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନ୍ତରିକତା ଏବଂ ସଦିଚ୍ଛା ସହିତ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଆପଣାକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ନେବାର ସଂକଳ୍ପ ଗ୍ରହଣ କରିବା । ପରମ ସତ୍ୟରୂପୀ ସେହି ମହାନ୍ ପରମ ଆଲୋକଙ୍କ ଆଡ଼କୁ, ବିଶ୍ୱଗତ ପ୍ରାଣର ସେହି ବୁଦ୍ଧିଦୀପ୍ତ ମହାନ୍ ଉତ୍ସ ଆଡ଼କୁ ଏକ ସୁଦୀପ୍ତ ଅଭୀପ୍ସା ପୋଷଣ କରି ଆମେ ନିଜକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ନେବାର ସଂକଳ୍ପ

(1) Words of Long Ago, ପୃଷ୍ଠା-18

ଗ୍ରହଣ କରିବା, ଯେପରିକି ସେହି ଆଲୋକ ଆମ ଭିତରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପ୍ରବେଶ କରିପାରିବ । ତା'ର ସେହି ମହାନ୍ ଦୀପ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଆମର ମନ ଓ ଆମ ହୃଦୟକୁ ଦୀପ୍ତ କରିଦେଇ ପାରିବ । (1)

"ଆମେ କିପରି ଦୁଃଖ ସହି ଜାଣିବା" ଶୀର୍ଷକରେ ଲେଖାହୋଇଥିବା ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ ରଚନାଟିରେ ମୀରାଙ୍କର ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅନୁଭବ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଛି :

ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁଭାର ଦୁଃଖର ବୋଝରେ ମୋ'ର ହୃଦୟ କେତେ କଷ୍ଟ ସହ୍ୟ କରିଛି; କେତେ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରିଛି । ଅତି ତୀବ୍ର ଦୁଃଖରେ ତାହା ସତେଅବା କେଉଁ ତଳକୁ କୁଆଡ଼େ ବୁଡ଼ିଯାଉଥିବା ପରି ମନେହୋଇଛି । ...ମାତ୍ର, ହେ ଦିବ୍ୟ ପରମ ସାନ୍ତ୍ୱନାଦାତା, ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ତୁମକୁ ହିଁ ସ୍ମରଣ କରିଛି, ତୁମକୁ ହିଁ ଡାକିଛି । ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସରେ ତୁମକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଛି । ଏବଂ ତା'ପରେ, ତୁମର ସେହି ଅତ୍ୟୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକର ମହିମା ମୋ ସମକ୍ଷରେ ଆସି ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଛି ଏବଂ ମୋତେ ପୁନର୍ଜୀବନ ପ୍ରଦାନ କରିଛି । (2)

ଏହିପରି ପ୍ରାର୍ଥନାମୟ କେତେ ଅବସରର ଅନ୍ୟ ଏକାଧିକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ରହିଛି, ଯେତେବେଳେ କି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକରେ ତାଙ୍କୁ ସେହି ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଈଶ୍ୱର ହିଁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇପାରିଛି । ଥରେ, ପ୍ୟାରିସ୍ ସହରର ମଣିଷକୁ ପାଗଳ କରିଦେବା ଭଳି ଲୋକଭିଡ଼ ହୋଇଥିବା ରାସ୍ତାରେ ପାଦରେ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ବେଳେ ମୀରା ଏପରି ଜଣେ ମହିଳାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲେ, ଯିଏକି ତାଙ୍କୁ ଦିବ୍ୟତାର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ପରି ଦେଖାଯାଇଥିଲେ । ଏହି ସଂସାରରେ ଏତେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଏତେ ଆନନ୍ଦ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବା ବେଳେ ଆମେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ନିରାଶାଦୁରାଶାର ବିଷାଦମୟ ଅତଳ ଜଳ ଭିତରେ କାହିଁକି ଆପଣାର

---

(1) Words of Long Ago, ପୃଷ୍ଠା-29

(2) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-41

ଆତ୍ମାକୁ ହରାଇ ବସୁଥିବା ? ଯଦି ଆମର ଆଖିଦୁଇଟା ଦେଖିବାଲାଗି ଏବଂ କାନଦୁଇଟା ଶୁଣିବାଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ତାଲିମ ପାଇଥିବେ, ତେବେ ଆମେ ସେହି ପରମାନନ୍ଦମୟ ଚେତନାର ଉତ୍ସବ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇଯାଇ ନପାରିବା କାହିଁକି ? ଆଉଥରେ, ଇଟାଲୀର କୌଣସି ଏକ ଜନଶୂନ୍ୟ ଗିର୍ଜା ଭିତରେ ଅର୍ଗାନ୍ ବଜାଉଥିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ମୀରା ସଂଗୀତର ସେହି ଅପୂର୍ବ ଉଲ୍ଲାସମୟ ମୂର୍ଚ୍ଛନା ମଧ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ ହଜାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏହିସବୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ଅବଶ୍ୟ ସମାଜ ତାଙ୍କଠାରୁ କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟାଶାଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ମୋଟେ ଖାପ ଖାଇ ପାରୁନଥିଲା । ତେଣୁ ମୀରାଙ୍କ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ସମୟ ସମୟରେ ଅସ୍ୱସ୍ତି ଏବଂ ଅସମଞ୍ଜସତାର ମୁହୂର୍ତ୍ତମାନ ଆସି ତାଙ୍କୁ ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ କରି ରଖୁଥିଲା ।

5. ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ

1910 ମସିହା ବେଳକୁ ମୀରା ଆପଣାର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅନ୍ୱେଷଣ ଏବଂ ସାଧନାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ସେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମୋରିସେଟ୍‌ଙ୍କଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ପଲ୍ ରିସାର୍‌ଙ୍କୁ ବିବାହ କରି ସାରିଥିଲେ । ପଲ୍ ରିସାର୍ ନିଜେ ଜଣେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସାଧକ ଥିଲେ । ମୀରାଙ୍କର ଜୀବନାକାଶ ଉପରକୁ ଏକ ଅପୂର୍ବ ପ୍ରଶାନ୍ତି ଅବତରଣ କରି ସାରିଥିଲା, ସେହି ପ୍ରଶାନ୍ତି ତାଙ୍କ ଆତ୍ମାର ଗଭୀରତଳ ପ୍ରକୋଷ୍ଠଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣାଲାଗି ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ନିବାସର ସନ୍ଧାନ କରି ସାରିଥିଲା; ଏବଂ ଏହିସବୁ ଘଟଣାର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ 'କସ୍‌ମିକ୍' ଚର୍ଚ୍ଚାଗୋଷ୍ଠୀ ଜନ୍ମଲାଭ କଲା ।

ଯେତେବେଳେ 1910 ମସିହାରେ ପଲ୍ ରିସାର୍‌ଙ୍କୁ ଏକ ନିର୍ବାଚନ-ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଥରେ ଭାରତକୁ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ସେତେବେଳେ ଭାରତବର୍ଷର କୌଣସି ସିଦ୍ଧ ଯୋଗୀଙ୍କଠାରୁ 'ଷ୍ଟାର୍ ଅଫ୍ ଡେଭିଡ୍' ପ୍ରତୀକଟିର ଅର୍ଥ ଜାଣିଆସିବାଲାଗି ମୀରା ତାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ମୀରା ତାଙ୍କ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଯେ, ଯେଉଁ ମହାପୁରୁଷ ତାଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହେଲାଭଳି ସେହି ପ୍ରତୀକଟିର ଅର୍ଥଟିକୁ କହିଦେଇ ପାରିବେ, ତାହାଙ୍କୁ ହିଁ ସେ ନିଜର ଗୁରୁରୂପେ ବରଣ କରିବେ । ଏପ୍ରିଲ୍ ମାସ ଅଧବେଳାକୁ ରିସାର୍ ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ଅବିଳମ୍ବେ ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହେଲା । ସୁବିଖ୍ୟାତ ଦେଶଭକ୍ତ କବି ଓ ଯୋଗୀ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ସେତେବେଳେ ଆତ୍ମନିର୍ବାସିତ ଭାବରେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ଭାରତର ବାହାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥାନ୍ତି ।

1872 ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ 15 ତାରିଖରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ କଲିକତାଠାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବାପା ଡାକ୍ତର କୃଷ୍ଣଧନ ଘୋଷଙ୍କର ସବୁକିଛୁ ବ୍ରିଟିଶ୍ ଜିନିଷ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରତି ଏକ ଅତିରିକ୍ତ ମମତା ରହିଥିଲା । ତେଣୁ ଇଂଲଣ୍ଡରେହିଁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । ପ୍ରଥମେ ସେ ଲଣ୍ଡନର ସେଣ୍ଟ୍ ପଲ୍ ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ଏବଂ ତା' ପରେ କେମ୍ବ୍ରିଜ୍‌ର କିଙ୍ଗ୍‌ସ୍ କଲେଜକୁ ପଢ଼ିବା ଲାଗି ଯାଇଥିଲେ । ଅଧ୍ୟୟନରେ ସେ ଅପୂର୍ବ ମେଧାର ପରିଚୟ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଅସାଧାରଣ କୃତିତ୍ୱ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । 1890 ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଆଇ. ସି. ଏସ୍. ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ସତ; ମାତ୍ର ଜାଣିଶୁଣି ଆପଣାକୁ ଘୋଡ଼ାଚଢ଼ାର ପରୀକ୍ଷାରେ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ କରାଇଲେ । ତା'ପରେ ଭାରତକୁ ଫେରିଆସି ବରୋଦାଠାରେ ତେରବର୍ଷ କାଳ ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ପଦସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ତା'ପରେ ସେଠାରେ ଅଧ୍ୟାପନା କଲେ ଓ ଶେଷରେ ସେହି ବରୋଦା କଲେଜର ଉପାଧ୍ୟକ୍ଷ ରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ନାନା ପ୍ରବନ୍ଧ, କବିତା ଓ ନାଟକ ଲେଖିଥିଲେ ଓ ଜାତୀୟତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ

ଆପଣାର ଅଗ୍ନିମୟ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ତତ୍କାଳୀନ ଭାରତର ରାଜନୀତିକ ଚେତନାକୁ ଦୋହଲାଇ ଦେଇଥିଲେ । 1905 ମସିହାରେ ସେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ରାଜନୀତିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଆସି ଯୋଗଦେଲେ; 'ବନ୍ଦେ ମାତରମ୍' ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦନା କଲେ । 1908 ମସିହାରେ ସରକାର ତାଙ୍କ ନାମରେ ଅଭିଯୋଗ ଆଣିଲେ ଏବଂ ଏକ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରରେ ଲିପ୍ତ ଥିବାର ଅଭିଯୋଗରେ ତାଙ୍କର ବିଚାର ହେଉଥିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଆଲିପୁର ଜେଲ୍‌ରେ ବିଚାରାଧୀନ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେହି ଆଲିପୁର ଜେଲ୍‌ରେ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ ହିଁ ସେ 'ସର୍ବଭୂତେ ନାରାୟଣ' ମନ୍ତ୍ରର ଉପଲବ୍ଧି କରିଥିଲେ । 1909 ମସିହାରେ ଅଭିଯୋଗମୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆଉ ସକ୍ରିୟ ରାଜନୀତିକୁ ଫେରି-ଆସିନଥିଲେ । 1910 ଏପ୍ରିଲ ମାସରେ ସେ ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଯାତ୍ରା କଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ଯୋଗସାଧନାରେ ରତ ରହିଲେ । ଚେତନାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ବିଷୟରେ ଆପଣାର କାରାଜୀବନ ସମୟରେ ସେ ଅନୁଭବ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ସବୁର ପରିଚୟ ପାଇଥିଲେ, ସେହି ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକର ଉପଲବ୍ଧି ଲାଗି ହିଁ ସିଏ ଯୋଗସ୍ଥ ହେଲେ ।

1910 ମସିହାରେ ପଣ୍ଡିଚେରୀକୁ ଆସିଥିବା ସମୟରେ ପଲ୍ ରିଚାର୍ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଏକାଧିକ ବାର ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲେ ଏବଂ ମୀରାଙ୍କର ସନ୍ଦେହମୋଚନ ପାଇଁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ 'ଷ୍ଟାର୍ ଅଫ୍ ଡେଭିଡ୍' ପ୍ରତୀକଟିର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ଦେଇଥିଲେ :

···ଏହି ପ୍ରତୀକଟି ହେଉଛି ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିଜର ଚେତନାକୁ ଉନ୍ମୀଳିତ କରି ରଖିବାର ପ୍ରତୀକ; ଅଭୀପ୍ସାର କଢ଼ଟି ସେହି ପରମସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର କିରଣରେଖାପାତ ଦ୍ୱାରା ଆବଶ୍ୟକ ଉତ୍ତାପଟିକୁ ଲାଭ କରେ ଏବଂ ତା'ପରେ ପାଖୁଡ଼ା ପାଖୁଡ଼ା କରି ଏକ ଅପୂର୍ବ ମହିମାରେ କଢ଼ଟି ଖୋଲିଯିବା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ନିମ୍ନର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱାଭିମୁଖୀ ଅଭୀପ୍ସା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେବାଲାଗି ଆନତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଦିବ୍ୟ

ପରମ କରୁଣା ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହୁଏ । ବସ୍ତୁତଃ, ପଲ୍ଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ମଧ୍ୟରେ ଯୋଗ-ସାଧନା ଏବଂ ଯୋଗଗତ ସିଦ୍ଧିର ଯାବତୀୟ ରହସ୍ୟ ତଥା ବିସ୍ମୟ ଏକାଧାର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ହିଁ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । (1)

ରିସାର୍ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ "ଆଗାମୀ ଯୁଗର ବୀର" ଓ "ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଶିବ ଭଗବାନ୍"ଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଥିଲେ । ସେ ଫ୍ରାନ୍ସକୁ ଫେରିଯିବା ପରେ ମୀରା ତାଙ୍କଠାରୁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ବିଷୟରେ ସବୁକିଛି ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ । ରିସାର୍ ଦମ୍ପତି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ତା'ପରେ ପତ୍ରାଳାପ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟବର୍ଗଙ୍କ ସହିତ "ପାରିସ୍ ସହରରେ ବାସ କରୁଥିବା ମହୀୟସୀ ଦୀକ୍ଷାଧାରିଣୀ ଏକ ଫରାସୀ ମହିଳା"ଙ୍କ ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ, ସେତିକବେଳେ 1914 ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ମାସରେ ସେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମୋତିଲାଲ ରାୟଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଖିଥିଲେ :

ପଲ୍ ଏବଂ ଶ୍ରୀମତୀ ରିସାର୍ଙ୍କୁ ଇଉରୋପୀୟ ଯୋଗୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିରଳ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ । ସେମାନେ ଥିଓସୋଫି ଓ ସେହିଭଳି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କୌଣସି ବିକ୍ଷେପଦ୍ୱାରା ମୋଟେ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ବହିଃଜଗତ ତଥା ଅନ୍ତଃଜଗତ ଉଭୟ ସ୍ତରରେ ଗତ ଚାରିବର୍ଷ ହେଲା ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ପତ୍ରର ଆଦାନପ୍ରଦାନ କରୁଛି । (2)

ଏବଂ ତେଣେ ପାରିସ୍ ସହରରେ 'କସ୍ମିକ୍'ଗୋଷ୍ଠୀର ବୈଠକଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସେହି ପତ୍ରବିନିମୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭୂତ ଭାବରେ ଉପକୃତ ହେଉଥିଲା । ଗୋଷ୍ଠୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭବିଷ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଅନେକ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହୀ ହେବାକୁ

(1) କେ. ଆର୍. ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟଙ୍ଗର୍, ତାଙ୍କ ଲିଖିତ On the Mother ପୁସ୍ତକରୁ ।

(2) ଶତବାର୍ଷିକୀ ସଂସ୍କରଣ, 27ଶ ଖଣ୍ଡ, ପୃଷ୍ଠା-442

କରିଥିଲା ଏବଂ ମୀରା ସେହି ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ଯଥାର୍ଥ ନେତୃତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ :

ପ୍ରଥମେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ଦିଆଯାଉଥିଲା; ପରବର୍ତ୍ତୀ ସପ୍ତାହରେ ସମସ୍ତେ ତାହାର ଉତ୍ତର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଆଣିବେ ବୋଲି ଠିକ୍ ହେଉଥିଲା । ଗୋଷ୍ଠୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣା ଆପଣାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସୁଥିଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବରେ ଏକ ଉତ୍ତର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖୁଥିଲି ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କ ପରେ ମୁଁ ସେଇଟିକୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଢ଼ିକରି ଶୁଣାଉଥିଲି । (1)

1912 ମଇ ମାସ 7 ତାରିଖରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ମୀରା ଯେଉଁ ବକ୍ତୃତାଟିକୁ ପାଠ କରିଥିଲେ, ସେଇଥିରେ ହିଁ ଗୋଷ୍ଠୀର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟି ଭଲି ପରିଷ୍କାର ହୋଇଯାଇଥିଲା :

ଏକ ନମାଗତର ବିଶ୍ୱ-ସମଞ୍ଜସତାର ଆଗମନ,—ଏହାହିଁ ହେଉଛି ଆମର ସାଧାରଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ; ଆମେ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟଟିକୁ ହାସଲ କରିବୁ । ଏହି ପୃଥିବୀରେ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ହାସଲ କରିବାକୁ ହେଲେ ଆମେ ତାହାର ସାଧନ ଏବଂ ଉପାୟରୂପେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ସେହି ଏକମେବ ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ୟର ଜାଗୃତ ଘଟାଇ ମାନବ-ଐକ୍ୟକୁ ଏକ ବାସ୍ତବ ସତ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବୁ । ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତେ ଆପଣାର ଜୀବନରେ ସେହି ଅନ୍ତର୍ଗତ ପରମସତ୍ୟକୁ ପ୍ରକଟ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବେ ।

ଅର୍ଥାତ୍, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଭଗବତ୍-ପରମ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ତାହାର ପ୍ରତିଷ୍ଠାଦ୍ୱାରା ଆମେ ସେହି ଏକତାର ସୃଷ୍ଟି କରିବୁ । (2)

---

(1) Bulletin, ଏପ୍ରିଲ 1972, ପୃଷ୍ଠା-47

(2) Words of the Mother (1946), ପୃଷ୍ଠା-5

୬. ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଡାଏରି

"ଏକ ଅନୁକୂଳ ସ୍ଥାନରେ ଏକ ଆଦର୍ଶ ସମାଜ" ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାର ଏହି ମହାନ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ସମକ୍ଷରେ ରଖି ମୀରା ଯଥାଶୀଘ୍ର ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାର ଏକ ଅବସର ପାଇବେ ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ସେହି ସାକ୍ଷାତ୍କାର ନିମନ୍ତେ ନିଜକୁ ସତେ ଅବା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଆସୁଥିବା ପରି ସିଏ ପ୍ରତିଦିନ କିଛି କିଛି ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ଯାହାକୁ ଏକପ୍ରକାରର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଡାଏରି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ପରେ ସେଗୁଡ଼ିକ "ମାଆଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଧ୍ୟାନମାଳା" ନାମରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ସମୟରେ ସେ ଆପଣା କୋଠରିର ଝରକା ପାଖରେ ଯାଇ ବସୁଥିଲେ ଏବଂ ଦେହରେ ଗୋଟିଏ କାଶ୍ମୀରୀ ସାଲ ଘୋଡ଼ିହୋଇ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ରହୁଥିଲେ । ଏହିପରି କିଛିକ୍ଷଣ ବସିବାପରେ ସେ ନିର୍ମଳ ଫରାସୀ ଭାଷାରେ ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ଭାବନା, ଅନୁଭୂତି, ଅଭୀପ୍ସା, ସନ୍ତାପ, ଦୃଷ୍ଟି ଦୃଶ୍ୟ ଏବଂ ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ରଖୁଥିଲେ । ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଏହିପରି ଦିନଲିପିଗୁଡ଼ିକୁ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଶେଷରେ ସେହି ଲିପିଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ବାଚିତ କିଛି ଅଂଶ ହିଁ ଛପା ହୋଇ ପାରିଛି ଏବଂ ଅବଶିଷ୍ଟ ଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟ ଏବଂ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାର ଜଗତ ଲାଗି ଆମେ ତାହାକୁ ଏକ ଅପୂରଣୀୟ କ୍ଷତି ବୋଲି ନିଶ୍ଚୟ କହିବା । କାରଣ, ମୂଳ ଫରାସୀ ଭାଷାର ଏହି Priereset meditations ପୁସ୍ତକଟି ଫରାସୀ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥାୟୀମୂଲ୍ୟଯୁକ୍ତ ସମ୍ମାନିତ ଗ୍ରନ୍ଥର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିପାରିଛି ଏବଂ ଫରାସୀ କବି ମରିସ୍ ମାଗ୍ରେ ତାହାକୁ "ଫରାସୀଭାଷାରେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଶୈଳୀର ଏକ ନିଦର୍ଶନ" ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ତାହାର ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ସମାନ ସ୍ତରର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମ୍ମାନସ୍ଥାନ ଲାଭ କରି ପାରିଛି, ଏବଂ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ

ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଗୌରବ ରହିଛି ଯେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ସ୍ୱୟଂ କେତୋଟି ଦିନଲିପିର ଅନୁବାଦ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛନ୍ତି ।

'ପ୍ରାର୍ଥନା ଏବଂ ଧ୍ୟାନମାଳା'ରୁ ଆମେ ଏପରି ଜଣେ ସାଧିକାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ଲାଭ କରୁ ଯିଏ କି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷମାଣା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ସେହି ଭଗବତ୍-ପରମମୁହୂର୍ତ୍ତିଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିବ ବୋଲି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଛନ୍ତି । ବସ୍ତୁତଃ, ଏହିସବୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଧ୍ୟାନରେ ମୀରା ଆପଣାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଯେତିକି ପରିମାଣରେ କହିଛନ୍ତି, ପୃଥିବୀ-ଚେତନାର ଜଣେ ପ୍ରତିନିଧି ହିସାବରେ ମଧ୍ୟ ସେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଠିକ୍ ସେତିକି ପରିମାଣରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ମଝିରେ ମଝିରେ ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତାଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇଯିବାର ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତି ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି । ଯାହାକି ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ପରମ ଦିବ୍ୟଜୀବନର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବା ବିଷୟରେ ତାଙ୍କୁ ଏକ ସୁନିଶ୍ଚୟତାର ଭାବ ଆଣିଦେଇଯାଇଛି :

ମୋର ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନ ସତ୍ତାକୁ ଆପଣ ଯେପରି ଭାବରେ ନୂତନ କରି ଗଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ଆଜି ସକାଳେ (26 ନଭେମ୍ବର) ମୁଁ ସେହି ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ଚେତନା ଲାଭ କଲି, ତାହାକୁ ମୋଟାମୋଟି ଭାବରେ ନିଖୁଣିତ ଜ୍ୟାମିତିକ ପାର୍ଶ୍ୱାନୁପାତ ସହିତ କଟାହୋଇଥିବା ଏକ ହୀରାଖଣ୍ଡ ସହିତ ତୁଳନା କରାଯାଇପାରିବ । ତାହାର ଏକକ ସଂହତି, କଠିନତା, ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ମଳତା ଏବଂ ସ୍ୱଚ୍ଛତାରେ ତାହାକୁ ଝଣ୍ଟେ ହୀରା ସହିତ ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରିବ ସତ; ମାତ୍ର ତାହାର ପ୍ରଗାଢ଼ ଓ ସତତ-ଅଗ୍ରଗତିଶୀଳ ଜୀବନରେ ତାହାକୁ ଗୋଟିଏ ଅଗ୍ନି ପ୍ରଜ୍ୱଳ କାନ୍ତିମୟ ଦୀପଶିଖାପରି ହିଁ କଳ୍ପନା କରାଯାଇପାରିବ :··ସବୁ ସ୍ଥାନରେ କେବଳ ତୁମେ; ତୁମ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କେଉଁଠି କିଛିହେଲେ ନୁହେଁ । ମର୍ମୋପାଦାନ ଏବଂ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ତୁମେ ଆଉ ତୁମେ ! (1)

---

(1) Prayers and Meditations (1948), ପୃଷ୍ଠା-4

ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତା ହିଁ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ଉପସ୍ଥିତିରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟମାନଙ୍କରେ ତାଙ୍କର ଧ୍ୟାନାବସ୍ଥିତ ସାଧନା ଅପେକ୍ଷା ତାଙ୍କର ଜୀବନସତ୍ତାର ଗୁଣାତ୍ମକ ଉଦ୍‌ଭବଟିକୁ ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତାଙ୍କ ଲାଗି ତାଙ୍କର ଆକୂତି କ୍ରମେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହାକୁ ପୃଥ୍ୱୀ-ଚେତନାର କଲ୍ୟାଣ ନିମନ୍ତେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାର ଇଚ୍ଛାଟି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା :

ଆମ ସତ୍ତାର ଏପରି ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ରହିଛି, ଯାହା କି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପବିତ୍ର—ଏହି ସତ୍ୟଟି ବିଷୟରେ ସଜ୍ଞାନ ହେବା, ସେହି ପବିତ୍ରତାଟି ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବା, ତାହା ସହିତ ଏକାତ୍ମକ ହୋଇ ରହିବା,—ତାହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୋପାନରୂପେ ଯଦି ଆମେ ଜାଗତିକ ରୂପାନ୍ତରକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏହି ଜ୍ଞାନର ବିନିଯୋଗ କରିପାରୁ, ତେବେ ଯାଇ ସେହି ଉପଲବ୍‌ଧିର ଯଥାର୍ଥ ଉପଯୋଗ କରିଯାଇ ପାରିବ । (1)

ମୀରା ଉତ୍ତମରୂପେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିଲେ ଯେ ବିଶ୍ୱମୟ ଜଡ଼ନିଦ୍ରାର ଏହି ନାନାବ୍ୟାପ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ ହଜାଇ ଦେଇଥିବା ଜାଡ୍ୟଗ୍ରସ୍ତ ପୃଥିବୀରେ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟାଇବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରକୃତରେ ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାକୀ ରହିଥିଲା :

ହେ ପରମ ପ୍ରଭୁ, ମୋତେ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦିଅ, ଯେପରିକି ମୁଁ ଏପରି ଏକ ଅଗ୍ନିତୁଲ୍ୟ ହୋଇପାରେ ଯାହାକି ଆଲୋକପାତ କରିପାରିବ ଓ ଉଷ୍ମତା ଆଣିଦେବ; ଯେପରିକି ମୁଁ ଏପରି ଏକ ନିର୍ଝରିଣୀ ପରି ହୋଇପାରେ, ଯାହାକି ତୃଷା ହରଣ କରିପାରିବ; ଏପରି ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷତୁଲ୍ୟ ହୋଇପାରେ, ଯାହାକି ଆଶ୍ରୟ ଦେଇପାରିବ, ସୁରକ୍ଷା ଦେଇ ପାରିବ···ମଣିଷମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, କେତେ ଅଜ୍ଞାନ

(1) Prayers aud Meditations (1948), ପୃଷ୍ଠା-15

ଭିତରେ ଗୁଡ଼ିରହିଛନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ କେତେ କେତେ ସହାୟତାର ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଛି !

ସଂସାରର ବାସ୍ତବତାକୁ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ଅବଲୋକନ କରୁ କରୁ ଏବଂ ଆନନ୍ଦର ସହିତ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଅବସ୍ଥାଟି ବିଷୟରେ ଧ୍ୟାନ କରୁ କରୁ ମାଁଙ୍କର ଏହିପରି ଭାବରେ ସମସ୍ତ ବର୍ଷଟି 1913 ଅତିବାହିତ ହୋଇ-ଆସିଲା । ସେତେବେଳେ ପୃଥିବୀ ଉପରକୁ ଯେଉଁ ଝଡ଼ ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା; ସତେଅବା ତାହାର ଏକ ପୂର୍ବ ସୂଚନା ପାଉଥିବା ପରି ସେ ସକଳ ନିରାଶା ସତ୍ତ୍ୱେ ଏହିପରି ଏକ ଆଶାକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ ଯେ ନୂତନ ବର୍ଷ 1914ରେ "ବୃହତ୍ତର ନାନା ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଆଡ଼କୁ, ଏକ ପ୍ରଗାଢ଼ତର ଆଲୋକ ଆଡ଼କୁ, ଏକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା ଆଡ଼କୁ ଏବଂ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସ୍ୱାର୍ଥଭାବନାମୁକ୍ତ ଏକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଆଡ଼କୁ" ଏହି ପୃଥିବୀ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ସାହସିକ ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କରିବ । 1914 ଜାନୁଆରୀ ସାତ ତାରିଖରେ ମାଁ ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନାଟିର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିଥିଲେ :

ହେ ପରମ ପ୍ରଭୁ, ଆପଣ ସେମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶାନ୍ତି ଓ ଆଲୋକ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ । ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ଧ ଆଖିକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରିଦିଅନ୍ତୁ । ସେମାନଙ୍କର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବୋଧଶକ୍ତିକୁ ବନ୍ଧନମୁକ୍ତ କରନ୍ତୁ, ସେମାନଙ୍କର ନିରର୍ଥକ ନାନା ଯାତନା ଓ ବୃଥା ସନ୍ତପ୍ତତାକୁ ଆପଣ ଶାନ୍ତ କରିଦିଅନ୍ତୁ···

ହେ ପ୍ରଭୁ, ପୃଥିବୀରୁ ସବୁଯାକ ଅଶ୍ରୁ ପୋଛିହୋଇଯାଉ, ସବୁ ଦୁଃଖର ଉପଶମ ହେଉ । ସକଳ ପରିତାପ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯାଉ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟସକଳର ହୃଦୟରେ ଏକ ଶାନ୍ତ ପ୍ରସନ୍ନତା ବିରାଜିତ ରହୁ ଏବଂ ଏକ ଶକ୍ତିଦୀପ୍ତ ସୁନିଶ୍ଚୟତା ସେମାନଙ୍କର ମନକୁ ବଳଯୁକ୍ତ କରି ରଖୁ ! (1)

---

(1) Prayers and Meditation, ପୃଷ୍ଠା-37

7. ଭାରତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଳଯାତ୍ରା

ମୀରାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ପଲ୍ ରିଚାର୍ଡ଼ଙ୍କର ନାନାପ୍ରକାର ରାଜନୀତିକ ସଂସ୍ଥା ଏବଂ ସ୍ୱାର୍ଥ ସହିତ ନାନାପ୍ରକାର ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଥିଲା ଏବଂ ପ୍ୟାରିସ୍ ମହାନଗରୀର ଯେଉଁ ସମାଜଟିର ଆୟତନରେ ସବୁବେଳେ ଏକ ପ୍ରବଞ୍ଚନାକାଂକ୍ଷୀ ବାହ୍ୟ-ଝଲମଲ ମୂର୍ତ୍ତିହୋଇ ରହିଥିଲା, ମୀରା ସ୍ୱୟଂ ସେହିପରି ଏକ ସମାଜରେ ବାସକରୁଥିଲେ । ଏକ ସନ୍ତୁଷ୍ଟତା ଏବଂ ଦୁଃଖମୟତା ସହିତ ଆପଣାର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଜୀବନକୁ ତାଙ୍କୁ ଆପଣା ଭିତରକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । 1914 ମସିହାରେ ସେ ଯାହାସବୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ରଖିଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ଏକ ସଂବେଦନଶୀଳତା ଏବଂ କରୁଣାର ଭାବ ଓତପ୍ରୋତ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତହୋଇ ରହିଥିବାର ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ମିଳୁଛି :

ଅସଲ ସତ୍ୟଟିଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସମୂହ, ଏହି ବହୁଳତା, ଏହି ଜଟିଳତା ପରସ୍ପର ସହିତ ସଂଘାତଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ନାନାଭାବନା, ପରସ୍ପର ସହିତ ସଂଘର୍ଷରତ ନାନା ପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ପରସ୍ପର ସହିତ ସମରରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା କେତେ କେତେ ବାସନାର ଏହି ଅତିରିକ୍ତତାମୟ ବିକଟ ନାନା ବିମୂଢ଼ତା,—ଏସବୁ ମୋତେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦୁଃଖଦାୟକ ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରଚଣ୍ଡ କ୍ରୋଧୋନ୍ମାଦଗ୍ରସ୍ତ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଆମକୁ ବାହାରିଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ହେ ପ୍ରଭୁ, ଆପଣଙ୍କର ସେହି ପ୍ରଶାନ୍ତ ତଟଭୂମିର ଅନୁଦ୍‌ବେଗରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅଜ୍ଞାନକୁ ଆସନଚ୍ୟୁତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ମାୟାର କୁହେଳିକୁ କାଟିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ଆଜିର ଏହି ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଗତକୁ ତାହାର ସେହି ମହାଭୟଙ୍କର ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରିଆସିବାକୁ

ପଡ଼ିବ, ତା'ର ନିସ୍ତବ୍ଧ ସ୍ୱପ୍ନାଚ୍ଛନ୍ନତା ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରିଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ···। (1)

ଜୀବନକୁ ତାର ଜ୍ୱର ଏବଂ ଉତ୍ତାପ ମଧ୍ୟରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିବାଲାଗି ମୀରା ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କ ପାଖରେ ସତତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଛନ୍ତି :

ହେ ପରମପ୍ରଭୁ, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ନିବେଦନ କରୁଛି : ଆପଣ ମୋତେ ଏପରି ଏକ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଅଗ୍ନିପାତ୍ରରେ ପରିଣତ କରିଦିଅନ୍ତୁ ଯାହାକି ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ଓ ସମସ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣାଭୋଗକୁ ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ କରିଦେଇପାରିବ ଏବଂ ତାହାକୁ ସକଳ ଜଗତର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟକୁ ଆପଣାର କିରଣ ବିତରଣ କରି ଦେଉଥିବା ଏକ ହର୍ଷମୟ ଆଲୋକରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦେଇ ପାରିବ···। (2)

ଏହିପରି ଏକ ଅଭୀପ୍ସା ସଚଳ ଏବଂ ଆଶାମୟ ମନୋବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ ମୀରା ଭାରତ ପରିଦର୍ଶନରେ ଯିବାଲାଗି ସବୁପ୍ରକାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ଭାରତଯାତ୍ରାର ବ୍ୟୟ ବହନ କରିବାଲାଗି ସେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱଳ୍ପ ସମ୍ପତ୍ତିର ଏକ-ଚତୁର୍ଥାଂଶ ବିକ୍ରି କରି ଦେଇଥିଲେ । ଫରାସୀ ଅଧିକୃତ ଭାରତରୁ ପାରିସ୍‌ର ବିଧାନସଭାଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ିବାର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ପଲ୍‌ ରିସାର୍‌ ଏଥର ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆସୁଥାନ୍ତି । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ମୀରା ତାଙ୍କର "ପ୍ରକୃତ ମାତୃଭୂମି"କୁ ଦେଖିବାଲାଗି ଆସୁଥାନ୍ତି । ଦୁହେଁ ପ୍ରଥମେ ଜେନୋଆ ଗଲେ ଏବଂ ସେଠାରୁ କାଗାମାରୁ ନାମକ ଏକ ଜାପାନୀ ଜାହାଜ ଧରିଲେ । ଜାହାଜର ଚାଳକ ଏବଂ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ମୀରା ଅଚିରେ ଏକ ଘନିଷ୍ଠତା ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ସେହି ଜାହାଜ ଶାନ୍ତିର ଏକ ଅପୂର୍ବ ନିଳୟପରି ହୋଇ ରହିଥିଲା; ସେହି ପରମପ୍ରଭୁଙ୍କର ସମ୍ମାନରେ ହିଁ ଅବଚେତନ ନିଷ୍କ୍ରିୟତାର ତରଙ୍ଗମାଳା ଉପରେ ତାହା

---

(1) Prayers and Meditations, ପୃଷ୍ଠା 57-8

(2) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-48

ଯାତ୍ରାକରି ଚାଲିଥିଲି । ଯେଉଁ ନିଷ୍କ୍ରିୟତା ଉପରେ ବିଜୟଲାଭ କରି ଆମକୁ ଆପଣଙ୍କର ସେହି ଦିବ୍ୟ ପରମ ଉପସ୍ଥିତିର ଚେତନାମୟତା ମଧ୍ୟକୁ ଜାଗ୍ରତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଜାହାଜ ତାହାର ଉପରେ ହିଁ ଭାସି ଭାସି ଚାଲି-ଯାଉଥିଲା । (1)

ଏଠାରେ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଉଲ୍ଲାସ-ଅନୁଭୂତି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି । କାରଣ ମୀରା ସେତେବେଳେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦେଶର ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ, ଯାହା ବିଷୟରେ କି ସେ ଆଗରୁ କେତେକଥା ଶୁଣିଥିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ସେ କେତୋଟି ଭାରତୀୟ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ସାରିଥିଲେ । ପିଲାଦିନରୁ ହିଁ ଭାରତୀୟ ପୁରାଣକଥା ଓ ଗାଥାମାନ ତାଙ୍କର ଚିତ୍ତକୁ ବିସ୍ମିତ ଓ ବିମୋହିତ କରି ରଖିଥିଲା । କେତେକ ୟୁରୋପୀୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମାବଲମ୍ବୀଙ୍କର କପଟାଚାର ତାଙ୍କୁ ଆଲୋକପ୍ରାପ୍ତିର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜ୍ୟର ସନ୍ଧାନରେ ବାହାରିବାଲାଗି ଏକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଆଣିଦେଇଥିଲା । ଜାହାଜ ଉପରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଏକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମୋପାସନାରେ ସେ କାହିଁକି ଯୋଗ ଦେଲେନାହିଁ ବୋଲି ଜଣେ ପାଦ୍ରୀ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିବାରୁ ମୀରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାହସପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦରେ ତାହାର ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ :

ଆପଣମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଆନ୍ତରିକତା ରହିଛି ବୋଲି ମୁଁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର ଆନ୍ତରିକତା ନାହିଁ କିମ୍ବା ଆପଣଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଉପାସନା କରିବାକୁ ଆସୁଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ବି ଆନ୍ତରିକତା ନାହିଁ । ଆପଣମାନେ ସମସ୍ତେ କେବଳ ଏକ ସାମୂହିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାକୁ ଓ ଏକ ସାମାଜିକ ବିଧି ରକ୍ଷାକରିବାକୁ ହିଁ ସେହି ଉପାସନାର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିଥିଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସହିତ କୌଣସି ଯଥାର୍ଥ ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରିବାଲାଗି କଦାପି ଉପାସନାକୁ ଆସିନଥିଲେ ।

ଅନ୍ୟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରାଇନେବାକୁ ଯେଉଁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ମିଶନାରୀମାନେ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଜଗତକୁ ଯାଆନ୍ତି, ମୀରା ସେମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ଚୋକ୍‌ଠୋକ୍ ଭାବରେ କହିଛନ୍ତି :

---

(1) Prayers and Meditation, ପୃଷ୍ଠା-71

ଆପଣମାନେ ଥରେ ମୋ କଥା ଶୁଣନ୍ତୁ—ଆପଣମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବାର ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ,—ଆପଣମାନଙ୍କର ଧର୍ମର ବୟସ ତ ମୋଟେ ଦୁଇହଜାର ବର୍ଷ ବି ହୋଇନାହିଁ—ସେତେବେଳେ ଚୀନ୍ ଦେଶର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ଜୀବନଦର୍ଶନ ରହିଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇଯିବାର ଏକ ମାର୍ଗର ପରିଚୟ ପାଇ ସାରିଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ଚୀନ୍ ଦେଶର ଅଧିବାସୀମାନେ ଯେତେବେଳେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଭୂଖଣ୍ଡର ଲୋକମାନଙ୍କ କଥା ଭାବନ୍ତି, ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ବର୍ବର ବୋଲି ବିଚାର କରନ୍ତି । ତେଣୁ, ଯେଉଁମାନେ ତୁମଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି, ତୁମେମାନେ ସେଇମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମାନ୍ତରର ଦୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଯାଉଛ ? ତୁମେମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ କ'ଣ ଶିକ୍ଷା ଦେବ କହିଲ ? କିପରି ନିଷ୍ପ୍ରାଣ ହୋଇ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହୁଏ, ଏକ ଗମ୍ଭୀର ଦର୍ଶନ ଅନୁସାରେ ଜୀବନ ନବଞ୍ଚି କିପରି ଧର୍ମୀୟ ବିଧି ଓ ଉପାସନାଗୁଡ଼ାକରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବାକୁ ହୁଏ, ଏକ ଅଧିକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚେତନା ଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଉଥିବା ଉପନିଲିପ୍ତା ପରିବର୍ତ୍ତେ କିପରି ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ବାହ୍ୟ ବିଧିଗୁଡ଼ାକୁ ମାନି ରହିବାକୁ ହୁଏ, ତୁମେମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ କ'ଣ ସେହିଗୁଡ଼ାକ ଶିକ୍ଷା ଦେବ ? (2)

ରିଚାର୍ଡ୍ ଦମ୍ପତି କଲମ୍ବୋଠାରେ ଜାହାଜରୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ । ତାଲାଇ-ମାନାରଠାରେ ସମୁଦ୍ର ପାରହୋଇ ଧନୁଷ୍କୋଟିରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ ମାର୍ଚ୍ଚ 28 ତାରିଖରେ ସେମାନେ ବୋଟ୍ ମେଲ୍ ନାମକ ଏକ ରେଲଗାଡ଼ି ଧରି । ଭିଲୁପୁରମ୍‌ରେ ପୁଣି ଗାଡ଼ି ବଦଳାଇ ମାର୍ଚ୍ଚ 29 ତାରିଖରେ ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ସମୟକୁ ପଣ୍ଡିଚେରୀର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ମୀରାଙ୍କୁ ସେହି ସମୟରେ ସହରର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଏକ ବିରାଟ ଆଲୋକସ୍ତମ୍ଭ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗୂଢ଼ବିଦ୍ୟାର ଘଟନାସ୍ତରରେ ମୀରା ସେହି ଦୃଶ୍ୟଟିକୁ

(1) Questions and Answers (1956), ପୃଷ୍ଠା 132-33

ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲେ ଏବଂ ଷ୍ଟେସନରେ ରେଳଗାଡ଼ିରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇବା ବେଳକୁ ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ଆଲୋକଟିର ପ୍ରଗାଢ଼ତା ତାଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ପରି ଅନୁଭୂତ ହେଉଥିଲା ।

୪. ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ

ଆମେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ସମୟର କଥା କହୁଛୁ ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ 'ଅରବିନ୍ଦ ଯୋଗ'ର ସାଧନା କରୁଥିଲେ; ଚେତନାର ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ଲାଗି ଏକ ନୂତନ ସାଧନାର ନିର୍ମାଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ତେଣେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ପୋଲିସ୍ ତାଙ୍କୁ ନାନାପ୍ରକାରେ ଯାତନା ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ; ଏଣେ ଆର୍ଥିକ ଅନଟନ ମଧ୍ୟ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥାଏ । ଦୁଇ ସଙ୍କଟ ମଧ୍ୟରେ ରହି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଓ ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟବର୍ଗ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ-ମାର୍ଗରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଯିବାଲାଗି ସମର୍ପିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏକ ସାହସମୟ ଜୀବନ-ଯାପନ କରୁଥାନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ଏହି ଜନରବଟି ଚାରିଆଡ଼େ ପ୍ରଚାର ଲାଭ କରିସାରିଥାଏ ଯେ "ଦୁଇଜଣ ଇଉରୋପୀୟ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଗୁରୁରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ହାଇଲେଣ୍ଡି···ଫରାସୀ ସମାଜର ଉଚ୍ଚତମ ସାଂସ୍କୃତିକ ମହଲର ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଯୋଗସାଧନା କରିବାଲାଗି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି ।" (1)

ରିଚାର୍ଡ୍ ଦମ୍ପତି 1914 ମସିହା ମାର୍ଚ୍ଚ 29 ତାରିଖରେ ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଏବଂ ଠିକ୍ ସେହିଦିନ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରିଚାର୍ଡ୍

---

(1) ନଳିନୀ ଓ ଅମୃତ, Reminiscences, ପୃଷ୍ଠା 164-65

ଅପରାହ୍ଣ ସାଢ଼େ ତନିଟା ସମୟରେ 37,ରୁ ଫ୍ରାଁସୋଆ ମାର୍ତାଁ ଠାରେ ଆସି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲେ । ସେହି ସାକ୍ଷାତରେ ହିଁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଓ ମୀରା ପରସ୍ପରକୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଥିଲେ । ଦର୍ଶନ କରିବା ମାତ୍ରକେ ମୀରା ତାଙ୍କ ପାଖରେ ନିଜକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସମର୍ପଣ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀ କେ. ଡି. ସେଠନା କହନ୍ତି :

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ···ବିଶ୍ୱଉତ୍ଥାନ ଲାଗି ମୀରାଙ୍କର ମନରେ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ନାନା ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଭାବନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା; କଳା, ସମାଜସଂସ୍କାର ଏବଂ ଧର୍ମର କ୍ଷେତ୍ରରେ କେତେ କେତେ ଧାରଣା ଭରିରହିଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ମାତ୍ରକେ ସିଏ ଯାବତୀୟ ମାନସିକ ଗ୍ରନ୍ଥିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଭାଙ୍ଗି ପକାଇବାର ଆକାଙ୍କ୍ଷା ପୋଷଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଟିରୁ ପଦେ ହେଲେ କଥା ବାହାରି ନଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ପଦେହେଲେ କଥା କହି ନଥିଲେ । ମୀରା କେବଳ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ପାଦ ପାଖରେ ଯାଇ ବସିରହିଥିଲେ । ଆପଣାର ଆଖିକୁ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଥିଲେ, ଆପଣାର ମନଟିକୁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ପାଖରେ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ଧରିଥିଲେ । ଏହିପରି କିଛି ସମୟ ଅତିବାହିତ ହୋଇଯିବା ପରେ ଏକ ଅନ୍ତହୀନ ନୀରବତା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୁ ଅବତରଣ କରି ଆସିଲା ଏବଂ ମୀରାଙ୍କର ମନ ଭିତରେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥାନ କରି ରହିଲା । (1)

ମୀରା ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ରହିବା ସ୍ଥାନକୁ ଫେରିଆସିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ଭଲ କରି ଜାଣିପାରିଥିଲେ ଯେ ଏକ ନୂତନ ମହାନ୍ ଶକ୍ତି ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରିଛି, ଏବଂ ପୁଣି ଆଉ ଥରକ ପାଇଁ ସେ ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପିତ କରିଦେଇଥିଲେ ।

---

(1) The Flame of Truth (1968) ଡି. କେ. ଗୋକକ୍ ଏବଂ ଡି. ମଧୁସୂଦନ ରେଡ୍ଡି ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦିତ, ପୃଷ୍ଠା 48-49

ତହିଁ ଆରଦିନ ଆପଣାର ଡାଏରିରେ ସେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସ୍ମରଣୀୟ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ରଖିଥିଲେ :

ଘୋରତମ ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଶହ ଶହ ଜୀବ ନିମଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଯେ ରହିଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ଆଦୌ କିଛି ଯାଏଆସେ ନାହିଁ । କାଲି ଆମେ ଯାହାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ଲାଭ କଲୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସିଏ ଆମର ଏହି ପୃଥିବୀପୃଷ୍ଠରେ ରହିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି ଏହି ସତ୍ୟଟିକୁ ପ୍ରମାଣ କରିଦେବାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ଯେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଦିନ ଅବଶ୍ୟ ଆସିବ, ଯେତେବେଳେ କି ଅନ୍ଧକାର ଆଲୋକକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯିବ, ଯେତେବେଳେ କି, ହେ ପ୍ରଭୁ, ଏହି ଧରଣୀତଳେ ଆପଣଙ୍କର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ହିଁ ଯଥାର୍ଥଭାବେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇପାରିବ । (1)

ଏହାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ନୂତନ ଯୁଗର ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼ିବା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଗି ଆକାଙ୍କ୍ଷା ରଖିଥିବା ସାଧିକାଙ୍କ ପାଇଁ ଏହାକୁ ଏକ ନୂତନ ଜନ୍ମ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାର ଅଳ୍ପ କେତେଦିନ ପରେ ମୀରା ଆପଣାର ଦିନଲିପିରେ ଲେଖି ରଖିଥିଲେ :

ମୋତେ ବୋଧହେଉଛି, ମୁଁ ଯେପରି ଏକ ନୂତନ ଜୀବନ ମଧ୍ୟକୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବାରେ ଲାଗିଛି ଏବଂ ଅତୀତର ଯାବତୀୟ ପଦ୍ଧତି ଏବଂ ଅଭ୍ୟାସ ଆଉ ଯେପରି ମୋର ଆଦୌ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିପାରୁ ନାହିଁ । ମୋତେ ବୋଧହେଉଛି, ଯେପରି ଏକଦା ମୁଁ ଯାହାକୁ ମୋ' ସାଧନାଲବ୍ଧ ଫଳ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲି, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ଏକ ପ୍ରସ୍ତୁତି ବୋଲି ହିଁ ଅନୁଭୂତ ହେଉଛି । ···ସତେଯେପରି ମୋ' ଅତୀତର ସବୁଯାକ ପରସ୍ତକୁ ମୋ' ଉପରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଢ଼ି ନିଆଗଲା, ଅତୀତର ମୋର ସକଳ ଭୁଲ ଏବଂ ସକଳ ବିଜୟକୁ ମୋଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ନିଆଗଲା; ସତେଯେପରି, ଯାହାର ସମସ୍ତ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନଠାରୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ

(1) Prayers and Meditations, ପୃଷ୍ଠା 88-89

ଆକାର ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଯାଉଛି, ସେହିପରି ଏକ ନବଜାତକ ଲାଗି ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ିଦେବା ପାଇଁ ହିଁ ସେସବୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଗଲା ।...

ମୋର ହୃଦୟ ଭିତରୁ ଏକ ବିପୁଳ କୃତଜ୍ଞତା ଉତ୍ଥିତ ହୋଇ ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋତେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି ବୋଧ ହେଉଛି ଯେ, ମୁଁ ଆଜିଯାଏ ଯେଉଁ ଦ୍ୱାରଟିର ଅନ୍ୱେଷଣ କରି ଆସିଥିଲି, ଅବଶେଷରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଠିକ୍ ସେହି ଦ୍ୱାରଟି ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିପାଇ ପାରିଛି । (1)

ଯେଉଁ ନିର୍ବାଚନରେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିବାଲାଗି ପଲ୍ ରିଚାର୍ଡ୍ ସେଥର ଭାରତବର୍ଷ ଆସିଥିଲେ, ସେଥିରେ ସେ ଜୟଲାଭ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବ୍ୟାପକ ଦୁର୍ନୀତି ପ୍ରୟୋଗ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ହିଁ ବିଜୟଲାଭ କରିବାରେ ସହାୟତା କରିଥିଲା । ମୀରାଙ୍କ ସହିତ ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ଆଉ ଦୁଇବର୍ଷ ପାଇଁ ରହିବାଲାଗି ରିଚାର୍ଡ୍ ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ବୈଦିକ ଯୋଗସାଧନାର ପ୍ରସାର ଲାଗି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ବୋଲି ମନସ୍ଥ କଲେ । ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ମଧ୍ୟରେ ରାଜନୀତି ଏହିପରି ଭାବରେ ଏକ ଗୌଣ ସ୍ଥାନରେ ରହିବାରୁ, ତା'ପରେ ରିଚାର୍ଡ୍ ଦମ୍ପତି ଓ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଏବଂ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଉଭୟ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ବୈଦାନ୍ତିକ ଯୋଗର ପ୍ରସାର ନିମିତ୍ତ ଏକତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାଲାଗି ଏକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଯେଉଁସବୁ ବୈଠକ ବସୁଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକରେ ଯୋଗ ଦେବାଲାଗି ରିଚାର୍ଡ୍ ଦମ୍ପତି ମିଠାଇ ହାତରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ନିବାସ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଉଥିଲେ । ମୀରା ସେତେବେଳେ ଅନେକ ସମୟରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ପିଇବାଲାଗି କୋକୋ ବି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଦେଉଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ, ରବିବାରମାନଙ୍କରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଏବଂ ତାଙ୍କର ତରୁଣ ଶିଷ୍ୟ-ବର୍ଗ ରିଚାର୍ଡ୍ ଦମ୍ପତିଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନକୁ ଯାଉଥିଲେ ଓ ସେହିଠାରେ ରାତ୍ରିଭୋଜନ ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସେହି ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଅମୃତ ନାମଧେୟ ତାଙ୍କର ଜଣେ ତରୁଣ ଶିଷ୍ୟ ମୀରାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱଦ୍ୱାରା ଅତ୍ୟନ୍ତ

(1) Prayérs and Meditations, ପୃଷ୍ଠା 90-1

ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । 'ଯୋଗ-ସାଧନା' ବୋଲି ଏକ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବାଲାଗି ସେମାନେ ସପ୍ତାହରେ ଦୁଇଥର ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ମିଳିତ ହେଉଥିଲେ । ଅମୃତଙ୍କର ନିଜ ଭାଷାରେ :

ଅମିତ ଅକଳନ ଶକ୍ତିକୁ ଏକାଠି ଠୁଳ କରି ଧରିଥିବା ଏକ ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି—ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ମାଆଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲି, ସେତେବେଳେ ମୋର ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଅନୁଭବ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଅବଶ୍ୟ ସେହି ଶକ୍ତିକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ହିଁ ଧାରଣ କରି ରହୁଥିଲେ, ବାହାରକୁ ତାହାର ଏତେଟିକିଏ ପ୍ରଦର୍ଶନ ବି କରୁନଥିଲେ ! କୌଣସି କୌଣସି ଅବସରରେ ସେହି ମହାଶକ୍ତି କୌଣସି ବାଡ଼ ନ ମାନି ବାହାରକୁ ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା । ଆମର ଅନ୍ତଃବୋଧର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଯଦି ସେତେବେଳେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ରହୁଥିଲା, ତେବେ ତାହା ସେହି ଶକ୍ତି-ବିଚ୍ଛୁରଣର ଅବଶ୍ୟ ଏକ ସ୍ପର୍ଶ ପାଇ ପାରୁଥିଲା । (1)

୨. ସହଯୋଗ

ଅନ୍ତଃବ୍ୟାପ୍ତି ଏବଂ ବହିଃବ୍ୟାପ୍ତିର ଏହି ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ମୀରା ପରମ ଉତ୍ସାହର ସହିତ ମନୁଷ୍ୟ-ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ପୃଥ୍ୱୀ-ପ୍ରକୃତିରେ ଏକ ରୂପାନ୍ତର ସମ୍ଭବ କରିବାର କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲେ । ଏହାର ସର୍ବପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ରୂପେ ସିଏ ଆପଣାକୁ ପରି-ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଗଢ଼ିବାର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପଣର ଏକ

---

(1) Reminiscences, ପୃଷ୍ଠା-180

ସନ୍ଦୀପିତ ମନୋଭାବନା ସହିତ ମୀରା ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଲିଖିତ ସୁବିଦିତ 'ରିଧାଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା'ରେ ତାହାକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ରଖିଥିଲେ :

ହେ ପରମ ପ୍ରଭୁ, ଯାହାଙ୍କୁ ମୁଁ ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନ ମାତ୍ରକେ ହିଁ ମୋ ଈଶ୍ୱର ପ୍ରଭୁ ବୋଲି ଜାଣିଲି, ଆପଣ ମୋର ଏହି ନିବେଦନଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ।

ମୋର ଯାବତୀୟ ଭାବନା, ମୋର ସକଳ ସଂବେଗ, ମୋ' ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଗତି ଓ ପ୍ରବୃତ୍ତି, ମୋ' ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଜୀବକୋଷ, ମୋର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରକ୍ତବିନ୍ଦୁ—ଏହି ସବୁକିଛି ଆପଣଙ୍କର । ମୁଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆପଣଙ୍କର, ସମଗ୍ର ଭାବେ ଆପଣଙ୍କର, ଅପ୍ରତିବନ୍ଧ ଭାବରେ ହିଁ ମୁଁ କେବଳ ଆପଣଙ୍କର । ମୋ ବିଷୟରେ ଆପଣ ଯାହାକିଛି ଇଚ୍ଛା କରିବେ, ମୁଁ କେବଳ ତାହା ହିଁ ହେବି ! ଜୀବନ ବା ମୃତ୍ୟୁ, ଆପଣ ମୋ' ଲାଗି ଯାହାକିଛି ବାଛିଦେବେ, ସୁଖ ବା ଦୁଃଖ, ଭୋଗ ବା କଷ୍ଟ ଆପଣ ଯାହା କିଛି ବାଛିଦେବେ, ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ସେସବୁ ଯାହାକିଛି ଆସିବ, ମୁଁ ତାହାକୁ ହିଁ ବରଣ କରିନେବି । ଦାନରୂପେ ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ଯାହାକିଛି ମୋ ପାଖକୁ ଆସିବ, ତାହାକୁ ମୁଁ ସତେ ଭଗବାନଙ୍କର ଦାନ ବୋଲି ହିଁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବି, ତାହା ମୋ ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଆନନ୍ଦଟିକୁ ବହନ କରି ଆଣୁଛି ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରି ମୁଁ ତାହାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବି ।

ମୀରା ସେତେବେଳେ ସଂସ୍କୃତ ଏବଂ ବଙ୍ଗଳାଭାଷା ଶିଖିବା ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ସେଥିରେ ଦ୍ରୁତ ଅଗ୍ରଗତି ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ । କାରିଇକଲ୍ ଦେଖି ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ସାଧାରଣ ଜନତା ଯେଉଁ ଆବର୍ଜନା ଓ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବାସକରୁଥିଲେ, ତାହାର ଏକ ଅନୁଭୂତି ତାଙ୍କୁ ମିଳିଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଦେଖି ସେ ନିରାଶ ହୋଇଯାଇ ନଥିଲେ । 1914 ମସିହା ଏପ୍ରିଲ 13 ତାରିଖରେ ଆପଣାର ଡାଏରିରେ ସେ

ଜାଉରଇକଲ୍ ଠାରେ ଲେଖିଥିଲେ : "ସବୁକିଛି ସୁନ୍ଦର, ସୌଷମ୍ୟଯୁକ୍ତ ଏବଂ ପ୍ରଶାନ୍ତ, ସବୁକିଛି କେବଳ ଆପଣଙ୍କର ମହିମାଦ୍ୱାରା ହିଁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ।" ଅନବରତ ନାନା ସ୍ଥାନକୁ ଭ୍ରମଣ କରି ଯିବାର, ତାଙ୍କର ନୂତନ ଓ ଅତି ସାହସିକ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମାର୍ଗଯାତ୍ରାଜନିତ ଉତ୍ତେଜନାର ଏବଂ ତା' ସାଙ୍ଗକୁ ପଲ୍ଙ୍କର ନବୀନ ଅଭିଯାନଟି ଫଳରେ ବାହ୍ୟ ଉପଭୋଗରେ ଯେଉଁ ବିକ୍ଷୁବ୍ଧତା ସହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ସେଇଟିର ବି ମୀରାଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଉପରେ କ୍ଷତିକାରୀ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ ସେ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ଏପରି ବୋଧ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ସତେ ଯେପରି "ମୋର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ହବୁଯାକ ଶକ୍ତି ପରାଭୂତ ହୋଇଯାଇଛି, ସର୍ବଶକ୍ତିଶାଳୀ ସେହି ଏକାତ୍ମର ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିଟିକୁ ମୁଁ ଲାଭ କରିଥିଲି, ସତେଯେପରି ତାହା ମୋ'ଠାରୁ କ୍ରମେ ଅନ୍ତରାଳ ଓ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାରେ ଲାଗିଛି ।" (1)

ଭଗବତ୍-କୃପାରୁ ମୀରା ଅଚିରେ ପୁନର୍ବାର ସୁସ୍ଥ ହୋଇଉଠିଲେ ଏବଂ ପୁନର୍ବାର ଆପଣାର ପୂର୍ବ କାର୍ଯ୍ୟସୂଚୀ ମଧ୍ୟରେ ପୂର୍ବପରି ହିଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଗଲେ । ଯେତେବେଳେ ସେ ନିଜକୁ ପୃଥିବୀ ସହିତ ଏକାତ୍ମକ କରିଦେଇ ତାଙ୍କର ଚେତନା ମଧ୍ୟକୁ ଅବତରଣ କରିବାଲାଗି ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତାଙ୍କୁ ଆବାହନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଅନେକ ଅଦ୍ଭୁତ ଅନୁଭୂତି ବି ହୋଇଥିଲା । ସିଏ ଆପଣାକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟଟି ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ଏବଂ ଆଗକୁ ଯେ କଣସବୁ କରିବାପାଇଁ ରହିଛି, ସେହି ବିଷୟରେ ଆପଣାର ମନ ଭିତରେ ବେଶ୍ ପରିଷ୍କାର ହୋଇଯାଇଥିଲେ ।

ଆମକୁ ବାସ୍ତବିକ୍ ଏକ ସୃଷ୍ଟିର କାର୍ଯ୍ୟ ହିଁ କରିବାକୁ ହେବ । ନୂତନ କର୍ମସଂସ୍ଥାନର ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହେବ, ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ନୂତନ ମାର୍ଗମାନ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହେବ; ଯେପରିକି, ପୃଥିବୀଲାଗି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପରିଜ୍ଞାତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏହି ପରମଶକ୍ତି ଆପଣାର ସମସ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ସହିତ ଆପଣାକୁ

(1) Prayers and Meditations, ପୃଷ୍ଠା-105

ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରିଦେଇ ପାରିବ । ଏହିପରି ଏକ ଜନମଣ୍ଡଳୀକୁ ସଂଘଟିତ କରିବାର ଏହି ମହାନ୍ କାର୍ଯ୍ୟଟି ଲାଗି ହିଁ, ହେ ପ୍ରଭୁ ! ମୁଁ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପିତ କରିଦେଇଥିଲି; କାରଣ ଆପଣ ମୋ'ଠାରୁ ଠିକ୍ ତାହାହିଁ କରିବାଲାଗି ହିଁ ଦାବି କରିଛନ୍ତି; ମାତ୍ର, ଯଦି ଆପଣ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟିର ସାଧନଲାଗି ମୋତେ ନିମିତ୍ତରୂପେ ବାଛିଛନ୍ତି, ତେବେ ଆପଣଙ୍କୁ ମୋତେ ତାହାର ସାଧନଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । (1)

ତାଙ୍କ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଗୁଡ଼ିକର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଫଳସ୍ୱରୂପ **L'Idee Nouvelle** (ନୂତନ ବିଚାର) ନାମକ ଗୋଟିଏ ସମିତିର ସ୍ଥାପନା ହେଲା । ସମିତିର ଗୋଟିଏ ପାଠନାଳୟ ଓ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର ରହିଲା । ସମିତିର ସଦସ୍ୟମାନେ ପ୍ରତ୍ୟହ କିଛି ସମୟ ଧ୍ୟାନରେ ଅତିବାହିତ କରୁଥିଲେ । କିଛି ସମୟ ଆକର୍ଷଣ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ରିଚାର୍ଡ଼ ଦମ୍ପତି ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ 'ଆର୍ଯ୍ୟ' ନାମକ ଗୋଟିଏ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ମନସ୍ଥ କଲେ । **Revue de la grande Synthese** ବୋଲି ତାହାର ଏକ ଫରାସୀ ସଂସ୍କରଣ ବାହାରିବାର ବି କଥା ହେଲା । ସ୍ଥିର ହେଲା ଯେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ବେଦ ଏବଂ ଉପନିଷଦ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଉପରେ ସେହି ପତ୍ରିକାରେ ସନ୍ଦର୍ଭମାନ ଲେଖିବେ । ତାଙ୍କର ନିଜର ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱଦୃଷ୍ଟି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖାମାନ ଲେଖିବେ । ପଲ୍ ରିଚାର୍ଡ଼ ବଡ଼ ବଡ଼ ଋଷି ଏବଂ ଦାର୍ଶନିକ ମାନଙ୍କର ଉକ୍ତିରୁ ଉଦ୍ଧୃତିମାନ ସଂଗ୍ରହ କରିବେ ବୋଲି ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିଲା । ମୀରା ଦୁଇଟିଯାକ ପତ୍ରିକାର ପରିଚାଳନାର ଭାର ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଫରାସୀ ଭାଷାକୁ ଅନୁବାଦ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ପଲ୍‌ଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବି ରହିଲେ । ପଣ୍ଡିଚେରୀର ମଡ଼ର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରେସରେ ପତ୍ରିକା ଛପା ହେବ ବୋଲି ଠିକ୍ ହେଲା । ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ 1914 ମସିହା ଜୁନ୍ 28 ତାରିଖ ଦିନ

(1) Prayers and Meditations, ପୃଷ୍ଠା-135

ହାପ୍‌ସ୍‌ବୁର୍ଗ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଯୁବରାଜ ଆତତାୟୀ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ହେବା ଫଳରେ ପୃଥିବୀ ପ୍ରଥମ ବିଶ୍ୱ-ମହାଯୁଦ୍ଧର ତୀବ୍ର ହିଂସା ଏବଂ ଅରାଜକତାର ଆହବ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଏଣେ ସେହି **1914** ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ **15** ତାରିଖ ଦିନ ତମସାଚ୍ଛନ୍ନ ମାନବ ଭାଗ୍ୟ ଉପରେ ନୂତନ ଊଷାର ଗୌରବକୁ ବହନ କରି ଆଣିବାପରି 'ଆର୍ଯ୍ୟ' ଏବଂ 'Revue' ପତ୍ରିକା-ଦ୍ୱୟର ଉଦୟ ହୋଇଥିଲା । 'ଆର୍ଯ୍ୟ' ପ୍ରଥମ ସଂଖ୍ୟାର ଉପର ମଲାଟ ଉପରେ ପତ୍ରିକା ଦୁଇଟିର ସୁଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଲକ୍ଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଯାହା ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ହେଉଛି :

1. ଜୀବନର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ବିଧିବଦ୍ଧ ଅଧ୍ୟୟନ ।

2. ଜ୍ଞାନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ବ୍ୟାପକ ସମନ୍ୱୟ-ସାଧନ, ଯାହାକି ମନୁଷ୍ୟ-ସମାଜର ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଧର୍ମ-ପରମ୍ପରାକୁ ଏକତ୍ର ଗୋଟିଏ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବାନ୍ଧି ରଖିପାରିବ । ଯେଉଁ ଯଥାର୍ଥବାଦକୁ ଏହାର ପଦ୍ଧତିରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ, ତାହା ଏକାଧାରରେ ବୁଦ୍ଧିସମର୍ଥିତ ହୋଇଥିବ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ବୁଦ୍ଧିର ଅତୀତ କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରୁଥିବ । ସେହି ଯଥାର୍ଥବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟରେ ବୌଦ୍ଧିକ ତଥା ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅଧ୍ୟୟନ-କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ସଂବୋଧି-ଲବ୍ଧ ଅନୁଭବର ଏକ ସମ୍ମିଳନ ସଂଘଟିତ ହୋଇଥିବ ।

10. ଫ୍ରାନ୍‌ସକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ

ଏଥିରୁ ଏପରି ଭାବିବା ଆଦୌ ଉଚିତ ହେବନାହିଁ ଯେ ଏହାଦ୍ୱାରା ରିସାର୍ ଦମ୍ପତି ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆପଣାକୁ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମବିଦ୍ୟାର ଏକାନ୍ତ

ବିଳାସ ମଧ୍ୟରେ ନବୀନ ଖବରେ ଜଳ ଋଷିବାକୁ ଗଲେ । ସେତେବେଳେ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଯେଉଁ ଉନ୍ମୂଳ ଝଡ଼ ବହିବାରେ ଲାଗିଥିଲା, ସେମାନେ ସେଇଟି ବିଷୟରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ସଜ୍ଞାନ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ 'ଆର୍ଯ୍ୟ' ପତ୍ରିକାକୁ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଭବିଷ୍ୟତ ଲାଗି ଏକ ସୁରକ୍ଷା-ଅସ୍ତ୍ର ଏବଂ ଏକ ନିର୍ଭର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କହିପାରିବା । ମୀରା ଲେଖି ରଖିଥିବା ଦିନଲିପିଗୁଡ଼ିକରେ ଆମେ ହତାଶା, ପ୍ରାର୍ଥନା ଏବଂ ନୂତନ ଆଶାର ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ଜଳଜଳ କରି ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା :

ହେ ପରମପ୍ରଭୁ, ଏହି ପୃଥିବୀ ବିକଳରେ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରିଉଠୁଛି; ତା'ର କଷ୍ଟଭୋଗର ସୀମା ହିଁ ନାହିଁ । ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଅରାଜକତା ହିଁ ସତେଅବା ଘର କରି ରହିସାରିଲାଣି ।

ଏହି ତମିସ୍ରା ଏତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଘନ ହୋଇ ରହିଛି ଯେ କେବଳ ଆପଣ ହିଁ ତାହାକୁ ଦୂର କରିପାରିବେ । ଆପଣ ଆସନ୍ତୁ, ପ୍ରକଟ ହୁଅନ୍ତୁ, ଯେପରିକି ଆପଣଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଟି ଏହି ପୃଥିବୀପୃଷ୍ଠରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ପାରିବ । (1)

ତଥାପି, ପ୍ରାଣଘାତକ ଏହି ପ୍ରବଳ ଝଡ଼ ଭିତରେ ବି ମୀରା ନିଜର ଚକ୍ଷୁ ସମକ୍ଷରେ ଏକ ସୃଜନଶୀଳ ଗତିସଞ୍ଚାରର ଝଲକ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଛନ୍ତି :

ଏହି ବିକଟ ଓ ଭୟାନକ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଏବଂ ଭୟଙ୍କର ଧ୍ୱଂସ ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ତଥାପି ଏକ ମହାନ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦିତ ହେଉଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା । ଏକ ଅକ୍ଲାନ୍ତ ଏବଂ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଉଦ୍ୟମ, ଏକ ନୂତନ ବୀଜବପନ ଲାଗି ମହୀତଳକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଆସୁଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇପାରିବା । ଏହି ବପନରୁ ଅଦ୍ଭୁତ ଶସ୍ୟଗୁଚ୍ଛର ଉଦ୍‌ଗମ ହେବ ଏବଂ ପୃଥିବୀ ଲାଗି ଆପଣାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଫସଲରୂପେ ଏକ ନୂତନ ମନୁଷ୍ୟଜାତିକୁ ଆଣି ପ୍ରଦାନ କରିବ· · ·ଏହି

(1) Prayers and Meditations, ପୃଷ୍ଠା 180

ଚିହ୍ନଟିକୁ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖିପାରୁଛି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖିପାରୁଛି । (1)

ଚେତନାର ବିଭିନ୍ନ ସୋପାନକୁ ମଧ୍ୟ ମୀରା ଆପଣାର ଦୃଷ୍ଟି ସମକ୍ଷରେ ଦେଖିପାରିଥିଲେ; କେତୋଟି ସୋପାନକୁ ସେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବୋଲି ଦେଖିଲେ ଏବଂ ଆଉ କେତୋଟି ଏତେ ବେଶୀ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଯେ ତା' ଭିତରେ ଏହି ପୃଥିବୀର ଯାବତୀୟ ଦୁଃଖଭୋଗ ଏବଂ ଯାବତୀୟ ସଂଘର୍ଷପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇରହିଥିଲା । ମାତ୍ର ଏ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଲେଶମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ନଥିଲା ଯେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଯୋଗଦାନ ମନୁଷ୍ୟଜାତି ନିମିତ୍ତ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ନୂତନ ଜୀବନ ବହନ କରି ଆଣିବ :

ଆମେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦ୍ଦୀପ୍ତ ଭାବରେ ଏହି ବାସନାଟିକୁ ପୋଷଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲୁ ଯେ ଦିବ୍ୟ ପରମପ୍ରେମର ଆଲୋକକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରି ଆଣିବାକୁ ହେବ; ଏହିସବୁ ନାନା କ୍ଷୀଣଶକ୍ତି ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳରେ ତାହାହିଁ ଏକ ରୂପାନ୍ତରବିଧାୟକ ଶକ୍ତିରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବ···ଏହି ପୃଥିବୀର ନିଶ୍ଚୟ ଯେ ପରିତ୍ରାଣ ହେବ, ସେକଥାଟି ଆମେ ଖୁବ୍ ଭଲଭାବରେ ଜାଣିଥିଲୁ । (2)

ଗୁହ୍ୟବିଦ୍ୟାର ଅନୁଶୀଳନରୁ ମୀରା ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଗ୍ରହଣଶୀଳତାର ଶକ୍ତି ଲାଭ କରିଥିଲେ, ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ସେ ବିଶ୍ୱରେ ଘଟୁଥିବା ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ରଖିବାକୁ ନିଜକୁ ସଚେତନ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରହଣଯନ୍ତ୍ର ରୂପେ ତିଆରି କରି ରଖିଥିଲେ । ଏପରିକି, କୌଣସି ଏକ ଘଟଣା ପ୍ରକୃତରେ ଘଟିବା ପୂର୍ବରୁ ସିଏ ତାହାକୁ ଘଟିଥିବାର ଦେଖିପାରୁଥିଲେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, 1914 ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ମାସରେ ପାରିସ୍ ସହରକୁ ଯେଉଁ ବିପଦ ପଡ଼ିଲା, ମୀରା ତାହାକୁ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଦେଖିପାରିଥିଲେ । କ୍ରମେ ଏ କଥାଟି ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଆସିଥିଲା ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କୁ ଫ୍ରାନ୍ସକୁ ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ

(1) Prayers and Meditations, ପୃଷ୍ଠା 182-83
(2) Prayers and Meditations, ପୃଷ୍ଠା 184-85

କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, କାରଣ ସେତେବେଳେ ପଲ୍ ଙ୍କୁ ସମରକାଳୀନ ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଆପଣାର ନିରୂପିତ ଶ୍ରେଣୀଟିରେ ଆସି ଯୋଗଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତାହାର ଅର୍ଥ ହେଲା ଯେ ଏଣିକି **Revue de la grande Synthese** ପତ୍ରିକାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ କରିଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏପରିକି, 'ଆର୍ଯ୍ୟ' ପତ୍ରିକାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ବାଧା ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଫରାସୀ **Revue**ର କେବଳ ସାତୋଟି ସଂଖ୍ୟା ବାହାରିଥିଲେ ହେଁ, ଫରାସୀ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କ ମହଲରେ ତାହା ଏକ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରଭାବ ପକାଇବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଲେଖାଗୁଡ଼ିକର ଅନୁବାଦ ସକାଶେ ହିଁ ତାହା ବିଶେଷ ଭାବରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା । ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜଣେ ସାମ୍ବାଦିକଙ୍କ ଆଗରେ ସଂକ୍ଷେପରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିବା ସ୍ୱୟଂ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ସନ୍ଦେଶ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରେରଣାଦାୟକ ଓ ବୋଧଗମ୍ୟ ଥିଲା :

ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଏହି କଥାଟି ସମସ୍ତଙ୍କର ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆମର ପୃଥିବୀ ଏକ ନୂତନ ପ୍ରଗତି ଓ ଏକ ନୂତନ ବିବର୍ତ୍ତନ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି । ଯେକୌଣସି ଜାତି କିମ୍ବା ଯେକୌଣସି ଦେଶ ସେହି ନୂତନ ବିବର୍ତ୍ତନର ମାର୍ଗଟିକୁ ଅନୁସରଣ କରିବ ଓ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟଟିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବ—ସେଇ ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ଭାବୀ ନେତା ହୋଇ ପାରିବ । ମୋ' ବିଚାରରେ ଯେଉଁ ବିସ୍ତାରକୁ ଭୂମି କରି ସେହି ନୂତନ ବିବର୍ତ୍ତନଟି ସଂଘଟିତ ହେବ ଏବଂ ଯୋଗର ଯେଉଁ ମାର୍ଗଟିଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ ହାସଲ କରାଯାଇପାରିବ, 'ଆର୍ଯ୍ୟ' ପତ୍ରିକାରେ ମୁଁ ସେହି ବିସ୍ତାରଟିକୁ ହିଁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଦେଉଛି । (1)

ଏହାର୍ ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲିଯିବା ପରେ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ କରିବାର ସମୁଦାୟ ଭାର ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଉପରେ ହିଁ ଆସି ପଡ଼ିଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସରେ 'ଆର୍ଯ୍ୟ'ର ସମୁଦାୟ ଚଉଷଠି ପୃଷ୍ଠାର ଲେଖା ମାଧ୍ୟମରେ ସେହି ସନ୍ଦେଶଟିର

(1) ଶତବାର୍ଷିକୀ ସଂସ୍କରଣ, 27ତମ ଖଣ୍ଡ, ପୃଷ୍ଠା 475

ପ୍ରସାର କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ସେ ଏକାକୀ ବହନ କଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ, ସିଏ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଅବ୍ୟାହତ ଭାବରେ କରି ପାରୁଥିଲେ; କାରଣ ଫରାସୀ ସରକାରୀ ମହଲରେ କିଛି ପ୍ରଭାବ ରହିଥିବା ମୀରାଙ୍କର ଭାଇ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥ ଓ ସୁବିଧାଗୁଡ଼ିକୁ ନିରାପଦ ରଖିବାଲାଗି ଯେତେବେଳେ ଅନେକ କିଛି କରିଥିଲେ ।

1915 ଫେବୃୟାରୀ 21 ତାରିଖରେ ମୀରା ତାଙ୍କର 37ଶ ଜନ୍ମଦିନ ପାଳନ କଲେ । ପରଦିନ ସେ 'କାମୋ ମାରୁ' ଜାହାଜରେ ବସି ଫ୍ରାନ୍ସ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ଉଲ୍ଲାସମୟ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ଏବଂ ଲକ୍ଷ୍ୟାଭିମୁଖୀ ସତତ କର୍ମମୟତା ମଧ୍ୟରେ ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ସମୟ ଅତିବାହିତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ତା'ପରେ ଇଉରୋପକୁ ଫେରିଯାଇ ସେ ପ୍ରଥମ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧର ଯେଉଁ ଧ୍ୱଂସମୟ ଝଟିକାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ, ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ ମୀରାଙ୍କର ଜୀବନପଥ ଉପରେ ନାନା ଛାୟା ବିସ୍ତାର କରିଦେବାକୁ ଲାଗିଲା :

ଏହି ନିର୍ଜନତା, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଘନ ହୋଇ ରହିଥିବା ଏହି କଠୋର ନିର୍ଜନତା ଏବଂ ଅନ୍ଧକାରର ଭ୍ରମଗହ୍ୱର ଭିତରକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇଥିବାର ଏହି ସତତ ଦାରୁଣ ଅନୁଭୂତି । ବେଳେବେଳେ···ମୋର ସମଗ୍ର ସମର୍ପଣ ଯେ ବେଳେବେଳେ ଏକ ବିଷାଦର ରଙ୍ଗରେ ରଞ୍ଜିତ ହୋଇପଡ଼ୁଛି, ସେଥିରୁ ମୁଁ ନିଜକୁ ଆଦୌ ଅଟକାଇ ରଖି ପାରୁନାହିଁ ଏବଂ ମୋ' ଭିତରେ ମୋ ଜୀବନର ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସହିତ ଯେଉଁ ଶାନ୍ତ ଏବଂ ନୀରବ କଥୋପକଥନ ଲାଗିରହିଛି, ତାହା ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପାଇଁ ସତେଯେପରି ଏହିପରି ଏକ ସାନ୍ତ୍ୱନାମୟ ଆବାହନରେ ହିଁ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯାଉଛି : "ହେ ଭଗବାନ୍, ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ଅପରାଧ କରିଛି ଯେ ଆପଣ ମୋତେ ଏହିପରି ଭାବରେ ଏକ ଅନ୍ଧକାରମୟ ରାତିର ଗର୍ଭରେ ନେଇ ପକାଇ ଦେଉଛନ୍ତି ?" (1)

---

(1) Prayers and Meditations, ପୃଷ୍ଠା 225-26

ଅନ୍ତତଃ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ 'ଯାବତୀୟ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସୁଖାନୁଭୂତିରୁ ଏହି ନିର୍ବାସନ'କୁ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୀରା ତଥାପି ଆପଣାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଭାଙ୍ଗିଯିବା ପରି ମୋଟେ ଅନୁଭବ କରୁନାହାନ୍ତି । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତିର ଏକ ଉନ୍ମୂଳ ଆଲୋଡ଼ନ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ତାଙ୍କୁ ସବୁକିଛୁକୁ ଅବଜ୍ଞା କରି ବାହାରି ଆସିବାଲାଗି ପ୍ରେରଣା ଦେଉଛି :

…ଏହି ସଂସାର ମଧ୍ୟରୁ ଆଦୌ ପଳାଇଯାଇ ହେବନାହିଁ; ଅନ୍ଧକାରର ଏବଂ ଅସୁନ୍ଦରତାର ବୋଝଟିକୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିଁ ବହନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ; ଯାବତୀୟ ଦିବ୍ୟ ସହାୟତା ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ ହୋଇ ରହିଥିବାପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ବହନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୁଁ ଆପଣାକୁ ରାତ୍ରିର ହୃଦୟ ଭିତରେ ହିଁ ଅବସ୍ଥାପିତ କରି ରଖିବି ଏବଂ ମୋର ବାଟଟିକୁ ଚାଲିଯିବି; ଭିତରେ କୌଣସି ଦିଗ୍‌ନିର୍ଣ୍ଣୟର କମ୍ପାସ୍ ଅଥବା ଆଲୋକ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ ନ କଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତଥାପି ଚାଲିଯିବ । (1)

11. ବେଦମାର୍ଗରେ ଅଭିଜ୍ଞତା

ଆପଣାର ସ୍ୱଭାବସୁଲଭ ଅନ୍ତଃବଳ ଦ୍ୱାରା ମୀରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାହସର ସହିତ ସମରରତ ଫ୍ରାନ୍ସର ବାସ୍ତବତାଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲେ । ଗୁରୁତର ଭାବରେ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇପଡ଼ିବା ପରେ ପୂର୍ବସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଫେରି ପାଇବା ଲାଗି ଲୁନେଲ୍‌ଠାରେ କେତୋଟି ଦିନ ଅତିବାହିତ କରିଥିଲେ । ସମୁଦ୍ର

(1) Prayers and Meditations, ପୃଷ୍ଠା 229

ଉପକୂଳର ଶକ୍ତିପ୍ରଦାନକାରୀ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ତାଙ୍କ ମନର ଅସ୍ୱାଭାବିକତାକୁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଦୂର କରି ଦେଇଥିଲା । 1915 ମସିହା ଜୁଲାଇ ମାସ ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ମୀରା ମାର୍ସିଲିର୍ଗ ଗଲେ । ତେଣେ ଯୁଦ୍ଧ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପ୍ରବଳ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଓ କେତେ କେତେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ବୃଥା ପ୍ରାଣପାତ ଲାଗିରହିଥାଏ । ଏହି ଭୟଙ୍କର ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ ସତ୍ତ୍ୱେ ମୀରା ତଥାପି ଆପଣା ଆନ୍ତର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପତାକାଟିକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ ଓ ଉଡ୍ଡୀୟମାନ କରି ରଖିଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ହେଉଥିବା ପତ୍ରାଳାପକୁ ହିଁ ଏଥିଲାଗି ସମୁଦାୟ ଶ୍ରେୟଃ ଦେବାକୁ ହେବ । ଏକାନ୍ତ ଅନୁନୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ମୀରା ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ପୋଲିସ୍ ବିଭାଗର ହାତରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାଲାଗି ତାଙ୍କୁ ହୁଏତ ଆଫ୍ରିକା କିମ୍ବା ଆମେରିକା ଚାଲିଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଅବଶ୍ୟ 1915 ମଇ 6 ତାରିଖରେ ତାହାର ଉତ୍ତର ଦେଇ ଲେଖିଥିଲେ :

ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ଆଇନ୍ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଉଛି ଏବଂ ସବୁଠାରେ ସେହି ଗୋଟିଏ ସ୍ପନ୍ଦନ ଅନୁସାରେ ହିଁ ନିଜର ଅନୁସ୍ପନ୍ଦନ ଜଣାଉଛି । ସେହି ସଂଘର୍ଷର ସଙ୍ଘାତ ଆମର ଅନୁଧ୍ୟାବନ ନକରିବା ଭଳି କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୋଜିଲେ ମିଳିବ, ସେହି ବିଷୟରେ ମୋର ଯଥେଷ୍ଟ ସଂଶୟ ରହିଛି । ମାତ୍ର ସେକଥା ଯାହା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ସଫଳ ଭାବରେ କେଉଁଠାରେ ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସିଯିବା ଯେପରି ମୋ' ନିୟତିରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ହିଁ ଲେଖା ହୋଇନାହିଁ । ମୋତେ ଜଗତର ସମ୍ପର୍କରେ ହିଁ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ; ପ୍ରତିକୂଳ ଯାବତୀୟ ପରିସ୍ଥିତି ଉପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଅଥବା, ସେହି ସଂଘର୍ଷରେ ପ୍ରାଣପାତ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଅଥବା, ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ମୁଁ ଯେତେଦୂର ଯାଏ କରିବି ବୋଲି ନିୟତିନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି, ସେତିକି ଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଏବଂ ଜଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ସଂଘର୍ଷଟିକୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇନେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ଏହି ପୃଥିବୀର ସମ୍ପର୍କରେ ହିଁ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । (1)

(1) ଶତବାର୍ଷିକୀ ସଂସ୍କରଣ, 26ଶ ଖଣ୍ଡ, ପୃଷ୍ଠା-424

ମୀରା ଅକ୍ଟୋବର ମାସକୁ ପାରିସ୍ ଫେରିଆସିଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ସମୟରେ ସେ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଜଡ଼-ଶକ୍ତି ଏବଂ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ-ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସଂଘର୍ଷ ଲାଗିରହିଥିବାର ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । କ୍ଷମତାସୀନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣଘାତକ ଏବଂ କପଟାଚାରପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଶବୀୟ ବୃତ୍ତି ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବିଚଳିତ କରିପାରିନଥିଲା ସତ; ମାତ୍ର ସାଧାରଣ ଜନଗଣଙ୍କର ଦୁଃଖଭୋଗ ତାଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ଦାରୁଣ ଭାବରେ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିଲା :

ହେ ପରମପ୍ରଭୁ, ଏହି ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥିବୀ ଆପଣଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଜାନୁପାତ-ପୂର୍ବକ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି, ନିର୍ବାକ୍ ଅନୁନୟ ସହିତ ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି, ଏହି ନିର୍ଯାତିତ ଜାତି ଆପଣଙ୍କର ପାଦତଳେ ଲୋଟି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି, ତାହାର ସର୍ବଶେଷ ଓ ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରୟ ସେହି ଆପଣଙ୍କର ପାଦତଳେ ଲୋଟି ସେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି···ମରଣାନ୍ତକ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ନିପୀଡ଼ିତ ହେଉଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆର୍ତ୍ତନାଦ ପରି ଏହାର ପ୍ରାର୍ଥନା ଉତ୍ଥିତ ହୋଇ ଆସୁଛି; ଯାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯାଉଛି, ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ଆପଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପୁନର୍ବାର ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚିବାର ସମ୍ଭାବନାଟିକୁ ଅନୁଭବ କରୁଛି; ଏହି ପୃଥିବୀ କେତେ ଭବ୍ୟ ଓ ଶାଳୀନ ଭାବରେ ଆପଣଙ୍କର ଗୋଡ଼ତଳେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ପଡ଼ି ଆପଣଙ୍କର ଆଦେଶଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ଆପଣ ତା'ର ଡାକ ଶୁଣନ୍ତୁ, ତା' ଆଡ଼କୁ କର୍ଣ୍ଣପାତ କରନ୍ତୁ, ଏହାର ଆର୍ତ୍ତ କଣ୍ଠସ୍ୱର ଆପଣଙ୍କର ଆବାହନ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ଅଳି କରିବାରେ ଲାଗିଛି । (1)

ମୀରା ଅପାର ଚେତନାରେ ଦୁଃଖଭୋଗ କରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର ଚେତନା ସହିତ ଏତେବେଶି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକାତ୍ମକ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ଯେ, ଅନେକ ସମୟରେ କୌଣସି କୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ଯେପରି ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସବୁକିଛି ରହସ୍ୟର ଉଦ୍‌ଘାଟନ ହୋଇଯାଉଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଥରେ, ପାରିସ୍ ସହରର କୌଣସି ଏକ ଗୃହରେ, ଏକ

---

(1) Prayers, and Meditations, ପୃଷ୍ଠା 240

ଶିଳ୍ପଶାଳାରେ, ଯେଉଁଠାରେ କି ଗୋଟିଏ ମଣ୍ଡପ ସହିତ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଉଦ୍ୟାନ ବି ରହିଥିଲା, ସେଠାରେ ସେ ଆପଣାକୁ ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ହଠାତ୍ ପୃଥିବୀ ସହିତ ଏକାତ୍ମକ ହୋଇଯାଇଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କଲେ । ସେତେବେଳେ ପୃଥ୍ୱୀଚେତନା ଏବଂ ତାଙ୍କ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବ୍ୟବଧାନ ନଥିଲା । ଏହି ରହସ୍ୟମୟ ଅନୁଭୂତି ସମ୍ପର୍କରେ ଯେତେବେଳେ ସିଏ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ପାଖକୁ ପତ୍ର ଲେଖିଲେ, ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ 1915 ଡିସେମ୍ବର 31 ତାରିଖରେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଏହି ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ :

ତୁମେ ଯେଉଁ ଅନୁଭୂତିର କଥା ଲେଖିଛ, ତାହା ହେଉଛି ଯଥାର୍ଥରେ ଏକ ବୈଦିକ ଅନୁଭୂତି । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ ଆପଣାକୁ ଯୋଗାନୁସାରୀ ବୋଲି କହୁଥିବା ଆଧୁନିକ ଯୋଗମାର୍ଗଗୁଡ଼ିକଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ ଆଦୌ ସହଜରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏହି ସମ୍ମିଳନକୁ ବେଦ ଏବଂ ପୁରାଣରେ ଉକ୍ତ ହୋଇଥିବା 'ପୃଥ୍ୱୀ'ର ଦିବ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱ ସହିତ ସମ୍ମିଳନ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ବେଦୋକ୍ତ ଏହି 'ପୃଥ୍ୱୀ' ଆମର ଏହି ପୃଥିବୀଠାରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରହିଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି; ଅର୍ଥାତ୍, ଯେଉଁ ସ୍ଥୂଳ ସତ୍ତା ଓ ଚେତନାର ଏହି ପୃଥିବୀ ଏବଂ ଶରୀର କେବଳ ଏକ ପ୍ରତିରୂପମାତ୍ର ହୋଇ ରହିଛି, ବେଦ ଓ ପୁରାଣରେ ତାହାକୁ ହିଁ 'ପୃଥ୍ୱୀ' ବା ପୃଥିବୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । (1)

ସ୍ଥୂଳ ସତ୍ତାର ସୀମାବଦ୍ଧ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ଅପସାରିତ ହୋଇଯାଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସତେଯେପରି ସେ ସ୍ୱୟଂ ପୃଥିବୀର ଏକ ଅଂଶରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଉଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କର ଶରୀର ଏହିପରି ଭାବରେ ଏକ କମ୍ପନ ଅନୁଭବ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୀରା ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତତଃ କିଛି ସମୟ ସକାଶେ ବୋହିଲିଯାଉଥିଲେ । ତା'ପରେ ସେ ଅନୁଭବ କଲେ, ଯେପରିକି

(1) ଶତବାର୍ଷିକୀ ସଂସ୍କରଣ, 25ଶ ଖଣ୍ଡ, ପୃଷ୍ଠା 384 ।

ସ୍ୱୟଂ ଦିବ୍ୟଜନନୀ ଉଲ୍ଲସିତ ଆନନ୍ଦାନୁଭୂତିମୟ ଏକ ବ୍ୟାପ୍ତି ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ ଝୁଲାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଅନୁଭବ କଲେ, ସତେଯେପରି ତାଙ୍କରି ଭିତରେ ହିଁ ସମୁଦାୟ ବିଶ୍ୱସୃଷ୍ଟି ସମାବିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି । ପୃଥିବୀକୁ ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ଭାଳି ଧରିଥିବା ଏହି ଶରୀର ତା'ପରେ ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା; ସେହି ପରମସତ୍ତା ସର୍ପର ଫଣାଉପରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ସର୍ପଟି ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସର୍ପଟି ସହିତ ମୀରା ଆପଣାକୁ ଅଭିନ୍ନ କରି ଦେଖିଥିଲେ । ପରିଶେଷରେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରହିଥିବା ସେହି ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତା ଏବଂ ନିମ୍ନରେ ରହିଥିବା ସେ ନିଜେ ଆଲୋକର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ମୂର୍ତ୍ତିରୂପେ ବିକଶିତ ହୋଇଉଠିଲେ । ତା'ପରେ ମୀରା ଏକାନ୍ତ ଅବଲୀଳା-କ୍ରମେ ପୁନର୍ବାର ଆପଣାକୁ ପୃଥ୍ୱୀ-ଚେତନାଟି ମଧ୍ୟରେ ଆବିଷ୍କାର କରିନେଲେ । ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତାଙ୍କ ସହିତ ଅଲୁପ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧ ଲାଗି ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ରହିବାରେ ସେ ପୁଣି ପୃଥ୍ୱୀ-ଚେତନା ମଧ୍ୟକୁ ଫେରିଆସିଲେ ।

12. ଜାପାନ

ଫ୍ରାନ୍ସରେ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ରହିବାପରେ ପଲ୍ ଏବଂ ମୀରା ଜାପାନ ଯାଇଥିଲେ । ପଲ୍‌ଙ୍କର ସେଠାରେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାର୍ଯ୍ୟ ରହିଥିଲା । ମାତ୍ର ସେମାନେ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଏବଂ 'ଆର୍ଯ୍ୟ' ପତ୍ରିକା ସହିତ ନିଜର ସମ୍ପର୍କକୁ ଅବ୍ୟାହତ ରଖିଥିଲେ । ମୀରା ସାଧୁ ଅଥଚ ଲାଭଜନକ ଭାବରେ ବ୍ୟବସାୟ କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବାରେ "ଆର୍ଯ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ-ଭଣ୍ଡାର" ମାନ ଖୋଲିବାକୁ ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ଥିବା ତାଙ୍କର ତରୁଣ

ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । 1916 ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ମାସରେ ସେମାନେ ଟୋକିଓଠାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ମୀରା ଆପଣାର ଗଭୀର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିର ସମକ୍ଷରେ ଜାପାନର ବହୁ ବିଚିତ୍ର ଭୂ-ଦୃଶ୍ୟ, ଜାପାନର ଧନାଢ୍ୟତା ଏବଂ ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲେ । ସିଏ ଜାପାନ ବିଷୟରେ ଅନ୍ତଃଚକ୍ଷୁରେ ଆଗରୁ ଯାହାସବୁ ଦେଖିଥିଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ବାସ୍ତବରେ ଯାହା ଦେଖିଲେ, ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିଥିଲା । ବାହାରର ଶୋଭନ ସମୃଦ୍ଧି, ଅଦ୍‌ଭୁତ ଶୃଙ୍ଖଳାମୟ ଜୀବନଯାତ୍ରା ଏବଂ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅନୁଚିତ କୌଣସି ପ୍ରକାର କଥା ନରହିବା ପ୍ରଭୃତି ଯାହାସବୁ ଜାପାନୀ ସଂସ୍କୃତିର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ମୀରା ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ସେ ଜାପାନୀ ଜୀବନଯାପନପ୍ରଣାଳୀରେ ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ; ନିଜେ 'କିମୋନୋ' ପିନ୍ଧିଲେ, 'ଇକେବାନା' ରୀତିରେ ଫୁଲ ସଜାଇବାରେ ନିପୁଣା ହେଲେ ଏବଂ ବିସ୍ମୟକାରୀ ପ୍ରାକୃତିକ ସୁନ୍ଦର ପରିବେଶମାନଙ୍କରେ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଥିବା ବୌଦ୍ଧ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକୁ ଅତୀବ ସାହସର ସହିତ ବୁଲି ଦେଖିଥିଲେ । ଏହି ବିଷୟରେ ଏକ ଭାରତୀୟ ପତ୍ରିକାରେ ମୀରା ଲେଖିଛନ୍ତି :

ଏହି ଦେଶ ପ୍ରକୃତିରେ ଅଦ୍‌ଭୁତ, ଛବିମୟ, ବହୁବିଚିତ୍ର, ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ, ମନୋମୁଗ୍ଧକର, ଅନୁପମ ବା ମାଧୁରୀମୟ; ବାହାରୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲେ ଏଠାରେ ଯେପରି ପୃଥିବୀର ସବୁଯାକ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସମନ୍ୱୟ ସାଧିତ ହୋଇ ରହିଛି; ଗ୍ରୀଷ୍ମମଣ୍ଡଳୀୟଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଉତ୍ତର-ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳର ଶୋଭିବାନ ଦୃଶ୍ୟ ଏଠାରେ ଏପରି ଏକାଠି ହୋଇ ରହିଛି ଯେ ଦେଖିବାମାତ୍ରକେ ଯେକୌଣସି କଳାପ୍ରେମୀ ଆଖି ଏଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ନିଶ୍ଚୟ ଆକୃଷ୍ଟ ହେବ । (1)

ମୀରା ଜାପାନରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ରହୁଥିଲେ, ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ନିଜର ଗୋଟିଏ ବଗିଚା ଥିଲା । ସେଠାରେ ସେ ବିବିଧ ରକମର

(1) The Modern Review, ଜାନୁଆରୀ 1918, ପୃଷ୍ଠା 69

ପନ୍ନପତ୍ରିବା ଲଗାଉଥିଲେ । ଜାପାନୀ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ସେ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଦେଖୁଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଭାବରେ ବ୍ୟାବହାରିକ ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ସ୍ଥାୟୀ ଗୁଣ ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା ।

ଜାପାନୀମାନେ ନିରବ ରହି ଜାଣନ୍ତି ଏବଂ ଭିତରେ ଏକ ପ୍ରବଳ ଗ୍ରହଣଶୀଳତାର ସ୍ୱଭାବ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଅନ୍ତତଃ ଯେଉଁ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପରିଚୟ ଘଟିଛି, ସେମାନେ ଆପଣାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମନୋଭାବନା-ଗୁଡ଼ିକୁ ଖୁବ୍ କ୍ୱଚିତ୍ ବାହାରକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି । ତୁମର ଜୀବନରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଇ ଏଠାରେ ତୁମର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରଶାନ୍ତ ଭାବରେ ନିଜର ଜୀବନ ଦେବାକୁ ମଧ୍ୟ ତିଆରି ହୋଇଯିବ; ଅଥଚ, ସେ ତୁମକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏପରି ଗଭୀର ଏବଂ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପର ଭାବରେ ଭଲ ପାଉଛି ବୋଲି ତୁମ ଆଗରେ ଆଗରୁ କେବେହେଲେ କହି ନଥିବ । (1)

ମୀରାଙ୍କର ଜାପାନୀ ବନ୍ଧୁମାନେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ-ସାଧନାର ଶିଖର-ଆରୋହଣ ଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ ସତ; ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଜାପାନ-ଭ୍ରମଣ ଦ୍ୱାରା ମୀରା ସ୍ୱୟଂ ଅନେକ ଉପକୃତ ହୋଇଥିଲେ । ସେହି ଟୋକିଓ ସହରରେ ହିଁ ସେ ଆପଣାର ଏକ ଅନ୍ୟତମ ରୂପାନ୍ତରକାରୀ ଦର୍ଶନର ଅବସର ପାଇଥିଲେ :

ଜାପାନର ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତା; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଜଳୁଥିବା ବତିଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ରାସ୍ତାଟି ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଆଲୋକିତ ହୋଇ ରହିଛି; ରାସ୍ତାର ଚାରିଆଡ଼େ ଭାରି ଛବିଳ ଭାବରେ କେତେ ପ୍ରକାରର ରଙ୍ଗ ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ଝଲମଲ ହେବାରେ ଲାଗିଛି ଏବଂ ସଚେତନ ଭାବରେ ସେହି ରାସ୍ତା ଉପରେ ଯାହା କିଛି ଆଗକୁ ଗତି କରି ଚାଲିଯାଉଥିଲା, ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ମଧ୍ୟରେ ସତେ ଯେପରି ସେହି ଦିବ୍ୟ ପରମ ସତ୍ତାଙ୍କର ହିଁ ଏକ ଝଲକ ଦିଶିଯାଉଥିଲା ।

---

(1) The Modern Review, ଜାନୁଆରୀ ୧୯୧୮, ପୃଷ୍ଠା ୬୧

ସେହି ଆଲୋକ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଅତି ସାଧାରଣ ଗୃହ ଭିତରେ ବସିଥିବା ଜଣେ ମହିଳା ହଠାତ୍ ଦୃଶ୍ୟମାନ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସୁନା ଓ ଆହୁରି କେତେ ରଙ୍ଗର କାମ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ବାଇଗଣୀ 'କିମୋନୋ' ପରିଧାନ କରି ସେ ଗୋଟିଏ ଜାପାନୀ ଆସନ ଉପରେ ଉପବିଷ୍ଟ ଥିଲେ । ମହିଳା ରୂପବତୀ ଥିଲେ । ବୟସ ୩୦ରୁ ୪୦ ଭିତରେ ହେବ । ସେ ସୁନାରଙ୍ଗର ଗୋଟିଏ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବଜାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର କୋଡ଼ ପାଖକୁ ସାନ ଝୁଅଟିଏ ଖେଳିବାରେ ଲାଗିଥିଲା ଏବଂ ସେହି ମହିଳାଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତା ଦୃଶ୍ୟମାନ ହୋଇଉଠିଲେ । (1)

ଏହିସବୁ ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ ହେଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଥରେ ବୌଦ୍ଧ-ଧର୍ମର ଅନ୍ତଃସତ୍ତ୍ୱ ମଧ୍ୟକୁ ବି ମୀରାଙ୍କର ଏକ ଉନ୍ମୋଚନ ଘଟିଥିଲା । କାରଣ ମୀରା ଧ୍ୟାନାବସ୍ଥିତ ରହି ସ୍ୱୟଂ ଶାକ୍ୟମୁନିଙ୍କ ସହିତ "କଥୋପକଥନ" କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ । ଟୋକିଓଠାରେ ଥିବାବେଳେ ରିଚାର୍ଡ୍ ଦମ୍ପତି ଡକ୍ଟର ଓ. ଓଖାଓ୍ୱା ଏବଂ ତାଙ୍କର ସହଧର୍ମିଣୀଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ଗୋଟିଏ ନିବାସରେ ରହୁଥିଲେ । ଡକ୍ଟର ଓଖାଓ୍ୱା ଟୋକିଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ ଏବଂ ଭାରତୀୟ ବିପ୍ଳବକାରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ରହିଥିଲା । ରିଚାର୍ଡ୍ ଦମ୍ପତି ଓ ଓଖାଓ୍ୱା ଦମ୍ପତି ଜୀବନସାରା ପରସ୍ପରର ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିଲେ । ପଲ୍ ଏବଂ ମୀରା ସେତେବେଳେ ଓଖାଓ୍ୱା ଓ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ଭାରତୀୟ ଅଧ୍ୟାତ୍ମଗଗନର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନକ୍ଷତ୍ର ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ବିଷୟରେ ସବୁକଥା କହିଥିଲେ । ଚାରିଜଣଯାକ ଏକାଠି ଧ୍ୟାନ କରି ବସୁଥିଲେ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ବାଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ ଆଲୋକରୂପେ ଅନୁସରଣ କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଏକାଠି ଏକ ଉନ୍ନତତର ଏସିଆ ଏବଂ ଉନ୍ନତତର ପୃଥିବୀ ବିଷୟରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲେ । ଚାଳିଶି ବର୍ଷ ପରେ ଏହି ସବୁ ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ

(1) Prayers and Meditations. ପୃଷ୍ଠା 251

ପଶ୍ଚାଦବଲୋକନ କରି ଡକ୍ଟର୍ ଓଖାଓ୍ୱା ଜାପାନରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖା-କରିବାକୁ ଯାଇଥିବା ଡକ୍ଟର୍ କେ. ଆର. ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟଙ୍ଗାର ଏବଂ ଡକ୍ଟର୍ ଭି. କେ. ଗୋକକଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ।

ମାତ୍ର ସେତେବେଳେ ବି—ତ୍ରକଗିବର୍ଷ ତଳେ ମଧ୍ୟ ମୀରାଙ୍କ ଭିତରେ ମୁଁ ଗଭୀର ତତ୍ତ୍ୱଦୃଷ୍ଟିର ପରିଚୟ ପାଇଥିଲି—ସେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଆପଣା ଭିତରେ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ ହୋଇ ରହୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ସେହି ମୁଦ୍ରିତ ଆଖିଗୁଡ଼ିକରେ କୁଆଡ଼େ କେତେ ଦୂରକୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା; ସେହି ଦୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ବେଳେବେଳେ ଏକ ଅନ୍ତହୀନ ଚିନ୍ତାକୁଳତା ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲା, ପୁଣି ବେଳେବେଳେ ଏକ ଉଲ୍ଲାସମୟ ସୁଖାନୁଭୂତି ମଧ୍ୟ ଫୁଟିଉଠୁଥିଲା ।

ଏବଂ ତଥାପି, ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ମୀରା ଆପଣାର ଦୃଷ୍ଟିରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଏବଂ ବ୍ୟାବହାରିକ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ତାହାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅସାଧାରଣ ଦ୍ୱିସମାବେଶ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।...

1917 ଜୁଲାଇ ମାସରେ ରିଚାର୍ଡ ଦମ୍ପତି ଆକାକୁରା ଉଷ୍ଣପ୍ରସ୍ରବଣ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଯାଇଥିଲେ । ସେହି ମନୋରମ ସ୍ଥାନଟି ସମୁଦ୍ରପଉନଠାରୁ 2500 ଫୁଟ ଉଚ୍ଚରେ ଅବସ୍ଥିତ; ଧ୍ୟାନାଭିଳାଷୀମାନଙ୍କ ଲାଗି ଏକ ଆଦର୍ଶ ସ୍ଥାନ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ରହିଥିବା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମୟୀ ପ୍ରକୃତି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁ କରୁ ମୀରା ସେଠି ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଗଭୀର ପ୍ରଶାନ୍ତିମୟତା ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ତା'ର ଅଳ୍ପ କେତେଦିନ ପରେ ସେମାନେ ଜାପାନର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜଧାନୀ କିଓଟୋ ଗଲେ; ସେଠାରେ ସେମାନେ ଶାନ୍ତୋପବେଶନ ଆନ୍ଦୋଳନ (ଭାରତୀୟ ଯୋଗମାର୍ଗର ଏକ ଅନ୍ୟ ରୂପ)ର ନେତା ଡକ୍ଟର୍ ଓଖାଓାଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ପରିଚିତ ହେବାଲାଗି ଯାଇଥିଲେ । ଡକ୍ଟର ଓଖାଓାଙ୍କର ଦୁଇଜଣ ଘନିଷ୍ଠ ସହକର୍ମୀ ଡକ୍ଟର ଏବଂ ମାଦାମ୍ କୋବାୟାଶିଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରିଚୟ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟ ରହିଥିଲା । ସେଠାରେ ମୀରା ଏବଂ ମାଦାମ୍

କୋବାୟାଶିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଗଭୀର ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ସ୍ନେହସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । କିଓଟୋଠାରେ ଥିବା ତାଙ୍କର ନିବାସସ୍ଥାନରେ ତୃତୀୟ ମହଲାର ଗୋଟିଏ ସାନ କୋଠରିକୁ ମୀରା ଆପଣାର ଧ୍ୟାନୋପସନା ଲାଗି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ ଅନେକ ସମୟରେ ମାଦାମ୍ କୋବାୟାଶି ମଧ୍ୟ ଆସି ତାଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ଜାପାନର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୁମାରୀ ଡୋରୋଥି ହଜ୍‌ସନ୍ ବୋଲି ଜଣେ ଇଂରେଜ ମହିଳା ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ପରେ ସେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଆଶ୍ରମକୁ ଜଣେ ଅନ୍ତେବାସୀ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ବାହ୍ୟ ସଂସାର ସହିତ ମୀରାଙ୍କର ଆଉ କେତୋଟି ସମ୍ପର୍କ ବି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ମାନବ-ଐକ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିଜର ଆଦର୍ଶଟିକୁ ପ୍ରଚାର କରିବାଲାଗି ସେତେବେଳେ ଟଲ୍‌ଷ୍ଟୟ୍‌ଙ୍କ ପୁଅ ମଧ୍ୟ ଜାପାନକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେ ରିଷାର୍‌ ଦମ୍ପତିଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲେ । ରିଷାର୍‌ ଦମ୍ପତିଙ୍କର ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁରଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଭେଟ ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଜାପାନ ଯାଇଥିଲେ । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ମନ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଏକ ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥିଲା ଓ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ସେ ନିଜର ଗୋଟିଏ ଫଟୋ ବି ନେଇଥିଲେ ।

13. 'ଜାପାନର ନାରୀମାନଙ୍କୁ'

ଏକ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକାଳିକ ବର୍ଷରୂପେ ଜାପାନରେ 1919 ମସିହାର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିଥିଲା । ସେହି ବର୍ଷ ଏକ ମହାମାରୀ ଇନ୍‌ଫ୍ଲୁଏଞ୍ଜା ରୋଗ ଜାପାନ ଦେଶରେ ତ୍ୱରିଆତ୍ତେ ବ୍ୟାପିଯାଇଥିଲା ଏବଂ ତ୍ୱରିଆତ୍ତେ ଆପଣାର

ଆତଙ୍କ ଖେଳାଇ ଦେଇଥିଲା । ସେହି ଦେଶବ୍ୟାପୀ ଭୟଙ୍କର ରୋଗଟି ବିଷୟରେ ନିଜ ଭିତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଭାବନାକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ନ ଦେଇ ମୀରା ଆପଣାକୁ ନିରାପଦ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ଏବଂ ନିରାପଦ ରହିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ସତ; ମାତ୍ର ଏକ ବିଶେଷ ଅବସରରେ ସେ ସେହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌତୂହଳୀ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ଏବଂ ଜ୍ୱର ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରିବାଲାଗି ଏକ ସହଜ ବାଟ ଖୋଲି ଦେଇଥିଲେ :

ଥରେ ମୁଁ ଟ୍ରାମ୍‌ରେ ବସି ଯାଉଥିଲି ଏବଂ ନାକ ଉପରେ ପଟି ବାନ୍ଧି ବସିଥିବା ଏହି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥିଲି । ବାୟୁମଣ୍ଡଳଟି ମଧ୍ୟରେ ହେଉ ସତେ ଭୟଟି ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲା ଏବଂ ମୋ' ନିଜ ଭିତରେ ତାହାର ଏକ ପ୍ରବଣତା ସତେଅବା ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୁଁ ଆପଣାକୁ ପଚାରିବାକୁ ଲାଗିଲି, ଏହି ରୋଗଟି ପ୍ରକୃତରେ କେମିତି ହୋଇଥିବ ? ତା'ପରେ ମୁଁ ଯାହା ଘରକୁ ଯାଉଥିଲି, ସେଠାକୁ ଗଲି, ସେଠାରେ ପ୍ରାୟ ଗୋଟାଏ ଘଣ୍ଟା ରହିଥିଲି ଏବଂ ତା'ପରେ ଫେରି-ଆସିଲି । ଫେରିବାବେଳକୁ ମୋ ଦେହରେ ଜ୍ୱର ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲା ! ମୁଁ ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେଲି । (1)

କିନ୍ତୁ ଆରୋଗ୍ୟ ହେବାଲାଗି ମୀରା କୌଣସି ଔଷଧ ସେବନ କଲେନାହିଁ ଏବଂ ନିଜ ଭିତରୁ ହିଁ ରୋଗ ସହିତ ଯୁଝିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଥିଲେ :

ଏହିପରି ଦୁଇଟି ଦିନ ଯିବା 'ପରେ ଏକୁଟିଆଟି ବିଛଣା ଉପରେ ପଡ଼ି-ରହିଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ସତ୍ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲି । ସେହି ସତ୍ତାର ମସ୍ତକର କିୟଦଂଶ ଆଗରୁ କଟାହୋଇଥିଲା, ସିଏ ଗୋଟିଏ ସାମରିକ ପରିଚ୍ଛଦ ପରିଧାନ କରିଥିଲା···ସତ୍ତାଟି ମୋର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିଲା ଏବଂ ହଠାତ୍ ମୋ ଛାତି ଉପରେ ଆସି

(1) Questions and Answers (1953), ପୃଷ୍ଠା 184

ଦୂର୍‌କରି ପକାଇଗଲା ଆପଣାର ସେହି ଅଧା ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ଲଗାଇ ମୋର ଶକ୍ତିକୁ ଶୋଷିନେବାକୁ ବସିଲା···ସିଏ ସତେ ଯେପରି ମୋର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଣଟାକୁ ହିଁ ବାହାର କରି ନେବାକୁ ଆସିଥିଲା । ତା'ପରେ ଗୁହ୍ୟବିଦ୍ୟା-କ୍ଷେତ୍ରରେ ଥିବା ମୋର ସକଳ ଶକ୍ତିକୁ ମୁଁ ଆବାହନ କରି ଆଣିଲି, ସେହି ସତ୍ତ୍ୱଟି ସହିତ ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ଯୁଦ୍ଧ କଲି ଏବଂ ତାହାକୁ ନିକାଲି ଦେବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇପାରିଲି···ଏବଂ ସେତିକବେଳେ ମୋ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । (1)

ସେ ଅଚିରେ ପୁଣି ନିଜର ସାଧାରଣ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଫେରିପାଇଥିଲେ ।

ଜାପାନରେ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ ଥରେ ମୀରାଙ୍କୁ ଏକ ମହିଳା ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଇଂରାଜୀରେ କିଛି କହିବା ଲାଗି ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇଥିଲା । "ଜାପାନର ନାରୀମାନଙ୍କୁ ଏକ ଭାଷଣ"ରେ ମୀରା ସାଧାରଣ ଭାବରେ କେତୋଟି କଥା କହିଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟର ଶାରୀରିକ ତଥା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧିରେ ନାରୀମାନେ ଯେ କିଭଳି ଏକ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବେ, ସେହି ଭାଷଣରେ ତାହାର ଏକ ଗମ୍ଭୀର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ, ଜନନୀ ଏବଂ ମାର୍ଗପ୍ରଦର୍ଶନକାରିଣୀ ହିସାବରେ ନାରୀମାନଙ୍କର ଏକ ବୃହତ୍ ଭୂମିକା ସର୍ବଦା ହିଁ ରହିଛି ସତ, ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥିବାର ସେ ଆକସ୍ମିକ ଜୀବଧର୍ମଗତ କାର୍ଯ୍ୟଟିର ନିମିତ୍ତ ହୋଇଥିବା ସକାଶେ ହିଁ କଦାପି ଜଣେ ନାରୀକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ଜନନୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ :

ସଚେତନ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ସତ୍ତ୍ୱାକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ଆଣିବାରେ ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ମାତୃତ୍ୱ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏକ ନୂତନ ଶରୀରକୁ ନିର୍ମିତ କରି ଗୋଟିଏ ଆତ୍ମାର ବିକଶିତ ହୋଇଆସିବାରେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ଭାବରେ ନିର୍ମାଣକର୍ତ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ମାତୃତ୍ୱର ଶ୍ରେୟଃ

---

(1) Questions and Answers (1953), ପୃଷ୍ଠା 184

ରହିଛି । ଜଣେ ନାରୀର ଯଥାର୍ଥ ବିଚରଣ ଭୂମି ହେଉଛି ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭୂମି । (1)

ଏହି କଥାଟିକୁ କହିବା ପରେ ମୀରା ଉପଯୁକ୍ତ ଖାଦ୍ୟ, ଯଥାର୍ଥ ଆଗ୍ରହ ଏବଂ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନଯାପନ ବିଷୟରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଉପଯୋଗୀ ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ । ଆମେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଏକ ପରିବେଷ୍ଟନୀ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଜୀବନଯାପନ କରିବାଲାଗି ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଥିବା, ମହାନ୍ ଏବଂ ଉଦାତ୍ତଭାବନାମାନ ଭାବିବା, ଉତ୍ତେଜନା ଏବଂ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନତାରୁ ଦୂରରେ ରହିଥିବା ଏବଂ ଏକ ଆଦର୍ଶ ଜୀବନର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ରଖିଥିବା :

ବଂଶାନୁକ୍ରମିକତା ଏବଂ କୁଳାଗତତା ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଅପ୍ରମାଣିତ ଧାରଣାମାନ ରହିଆସିଛି, ସେଗୁଡ଼ାକୁ ଆମେ କାହିଁକି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଯିବା ? ସେଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ଆମ ନିଜର ସ୍ୱଭାବଗତ ପ୍ରବୃତ୍ତିର କେତୋଟି ଅବଚେତନ ଅଭିରୁଚି ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଅନ୍ୟ କିଛି ବୋଲି କଦାପି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆପଣାର ସଂକେନ୍ଦ୍ରଣ ଏବଂ ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଯଦି ଆମେ ଏକ ଉଚ୍ଚତମ ଆଦର୍ଶ ଅନୁସାରେ ଆଉ ଏକ ପ୍ରତିରୂପକୁ ତିଆରି କରି ପାରିବା ଏବଂ ତାହାକୁ ଏକ ବାସ୍ତବ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଦେଇ ପାରିବା, ତେବେ ସେଗୁଡ଼ାକରେ ଆମେ ଆଉ କାହିଁକି ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଯିବା ? କେବଳ ଏହି ପ୍ରଚେଷ୍ଟାଟି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ମାତୃତ୍ୱ ଯଥାର୍ଥରେ ଆପଣାକୁ ବହୁମୂଲ୍ୟ ଏବଂ ପବିତ୍ର ଏକ ବସ୍ତୁରେ ପରିଣତ କରିପାରିବ; ଆମେ ହୁଏତ ଏହି କଥାଟି କହିପାରିବା ଯେ ତଦ୍ୱାରା ଆମେ ଚିନ୍ମୟତାର ଗୌରବମୟ କାର୍ଯ୍ୟଟି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିବା ।···(2)

ଏବଂ ସେତେବେଳେ ଲାଗିରହିଥିବା ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଯାଇ ମୀରା କହିଥିଲେ; ସେଥିରୁ ମନେହୁଏ ସତେଅବା ଜଣେ ଦ୍ରଷ୍ଟା ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ କରୁଛନ୍ତି :

---

(1) Talk to the women of Japan (1967), ପୃଷ୍ଠା-1
(2) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା 2-3

ଏହି ଅନ୍ଧକାର ଯେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ଏକ ନୂତନ ଊଷାର ପୂର୍ବସୂଚନା ନୁହେଁ, ସେକଥା କିଏ କହି ପାରିବ ? ଏବଂ, ଯେପରି ଆଜିର ଏହି ରାତ୍ରି ପରି ଆଗରୁ କୌଣସି ରାତ୍ରି ଏତେବେଶୀ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଏତେ-ବେଶୀ ଭୟପ୍ରଦ କଦାପି ହୋଇନଥିଲା, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆସନ୍ନ ପ୍ରଭାତଟି ପରି ଯେ ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ପ୍ରଭାତ ଏତେବେଶୀ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ, ଏତେ ଶୁଦ୍ଧ ଏବଂ ଏତେ ବେଶୀ ଐଶ୍ୱରିକ କେବେହେଲେ ହୋଇନାହିଁ, ସେକଥା ବା କିଏ ଅସ୍ୱୀକାର କରିପାରିବ ? ···ଏହି ରାତ୍ରିର ଯାବତୀୟ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ପରେ ଆମର ପୃଥିବୀ ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ନୂତନ ଚେତନାର ବିସ୍ତାର ମଧ୍ୟରେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଉଠିବ ।

ଏପରି ଏକ ନାଟକୀୟ ଢଙ୍ଗରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ସଭ୍ୟତାଟିର ଅବସାନ ଘଟୁଛି, ତାହା ମନର ଶକ୍ତି ଉପରେ ହିଁ ଭିତ୍ତି କରି ରହିଥିଲା; ଜଡ଼ ଏବଂ ପ୍ରାଣକୁ ନେଇ କାରବାର କରୁଥିବା ମନର ଶକ୍ତିକୁ ଆଧାର କରି ରହିଥିଲା···ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ନୂତନ ରାଜତ୍ୱର ଆବିର୍ଭାବ ହେବାକୁ ଯାଉଛି, ତାହା ହେଉଛି ପରମ ଚିନ୍ମୟତାର ରାଜତ୍ୱ; ମଣିଷର ରାଜ୍ୟ ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ଆସୁଛି । (1)

ଏହି ନୂତନ ଦିବ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଉଦ୍‌ଭବ ଲାଗି ନାରୀମାନେ ସଚେତନ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ । ପ୍ରବଚନଟିର ଦାର୍ଶନିକ ପଛଭୂମିରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ହିଁ ଖୁବ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି; ଶେଷ ଆଡ଼କୁ କେତୋଟି କଥା ଭିତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟତାର ସହିତ ଅତିମାନବତ୍ୱର ସମ୍ଭାବନା ବିଷୟରେ ଏକ ଆଶ୍ୱାସ ଓ ଏକ ଆହ୍ୱାନ ଦିଆଯାଇଛି ।

---

(1) Talk to the women of Japan.

14. ପଣ୍ଡିଚେରୀକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ

ମୀରାଙ୍କର ବାହ୍ୟ ଜୀବନ ହୁଏତ କଲ୍ୟାଣକାରୀ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ତଥାପି ତା' ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଗତ-ଭାବ-ସମାଧିରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିବାର ଓ ହଠାତ୍ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯିବାର କେତେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ଆଉ କେତେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ନୈରାଶ୍ୟ ଭିତରେ ବି ସନ୍ତପ୍ତ ହୋଇପଡ଼ୁଥିଲେ, ନାନା ଯନ୍ତ୍ରଣା ଏବଂ ହତାଶାର ଆଘାତକୁ ବି ସହ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଏ କଥାକୁ ହୁଏତ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ନପାରେ ଯେ ପଲ୍ ରିସାର୍‌ଙ୍କ ସହିତ ଅତିବାହିତ ହେଉଥିବା ତାଙ୍କର ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ସମୟରେ ଏକ ସଂଘାତ ଆସି ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ପରମ ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ ଭାବରେ ହିଁ ପଲ୍ ଏବଂ ମୀରା ପରସ୍ପରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଥିଲେ, ମାତ୍ର ସାଂସାରିକ ଜୀବନରେ ଯାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଘଟିଥାଏ, ସେଥିରେ ତାହାର ସ୍ୱକୀୟ ନାନା ବିକୃତି ଏବଂ ନାନା ଜଟିଳତାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେକଥା ଯାହା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଆମକୁ ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଓଇଓ୍ୱାକେଠାରେ 1919 ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର 3 ତାରିଖ ଦିନ ଦିନଲିପିରେ ମୀରା ଲେଖିରଖିଥିବା ଅଂଶଟି ଉପରେ ନିଶ୍ଚୟ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରିବାକୁ ହେବ :

ଏତେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଯତ୍ନ ଦେଇ ମୁଁ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିଥିଲି; ମାତ୍ର ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଲାଗି ସିଏ ନାହିଁ କରିଦେବାରୁ ମୁଁ ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଲାଗି ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଆବାହନ କରି ଆଣିଲି । (1)

ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ବାହ୍ୟତଃ ପଲ୍ ମଧ୍ୟ ମୀରାଙ୍କ ସଦୃଶ ଆଧ୍ୟାତ୍ମ ମାର୍ଗରେ ଜଣେ ଅନ୍ୱେଷକ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ହେଁ, ମୀରା

(1) Prayers and Meditations, ପୃଷ୍ଠା 291

ତାଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରଖିଥିଲେ; ସିଏ ହୁଏତ ପ୍ରକୃତରେ ତଦନୁରୂପ ଏକ ଉଚ୍ଚତାକୁ ଆଦୌ ଆସି ପାରିନଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଖାସ୍ ସେତେବେଳେ ସେପରି କୌଣସି ଗୁରୁତର ବ୍ୟବଧାନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନଥିଲା :

ବାରବାର ନାନା ମୋହଭଙ୍ଗକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ମୁଁ ଯେଉଁ ଶିଖରଟିକୁ ଆରୋହଣ କରିପାରିଛି, ତାହା ମୋ ଲାଗି ଏକ ପୁନରୁଜ୍ଜୀବନ ଆଣି ଦେଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ଏକ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ବ୍ୟତୀତ ମୋ ଭିତରେ ଆଉ ଅତୀତର ଏତେ ଟିକିଏ ମାତ୍ର ଅବଶେଷ ନାହିଁ; ସେହି ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ମୋତେ ଏକ ଶିଶୁସୁଲଭ ଶୁଦ୍ଧ ହୃଦୟ ପ୍ରଦାନ କରି ଯାଇଛି; ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଭାବନାକୁ ବହନ କରି ରହିଲେ ଯେଉଁ ସହଜତା ଏବଂ ମୁକ୍ତତା ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ, ତାହା ମୋତେ ତାହା ହିଁ ଦେଇ-ଯାଇଛି । (1)

1920 ମସିହା ଆରମ୍ଭରେ ପଣ୍ଡିଚେରୀକୁ ଫେରିଯିବାଲାଗି ପଲ୍ ଏବଂ ମୀରା ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଥିଲେ । ଏଥର କୁମାରୀ ହଜ୍‌ସନ୍ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଆସିଥିଲେ । ମୀରାଙ୍କ ପାଇଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ଲାଗି ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଆଗମନ ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । କାରଣ ଏଥର ସେ ଚିରଦିନ ଲାଗି ହିଁ ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଆସୁଥିଲେ । ଜାହାଜରେ ବସି ପଣ୍ଡିଚେରୀର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ବେଳେ ତାଙ୍କର ଏକ ଅଦ୍‌ଭୁତ ଅନୁଭୂତି ହୋଇଥିଲା :

ମୁଁ ଜାହାଜରେ ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ଥିଲି । ଖାସ୍ କିଛି ଦେଖିବି ବୋଲି କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟାଶା ବି କରି ନଥିଲି । (ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ମୋର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜୀବନଟିକୁ ନେଇ ପ୍ରକୃତରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଥିଲି, ମାତ୍ର ଆପଣାର ଶରୀରଟାରେ ହିଁ ଜାହାଜ ଉପରେ ରହିଥିଲି ।) ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ, ହଠାତ୍, ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ପହଞ୍ଚିବା ଲାଗି ଆଉ ସାମୁଦ୍ରିକ ଦୁଇ ମାଇଲ ବାଟ ବାକୀ

(1) Prayers and Meditations, ପୃଷ୍ଠା 291

ଅଛୁ, ବାୟୁମଣ୍ଡଳର ଗୁଣଟି—ଏଠାରେ ମୁଁ ବାୟୁମଣ୍ଡଳର ଭୌତିକ ଗୁଣଟି କଥା ହିଁ କହୁଛୁ, ବଦଳିଯିବା ପରି ଲାଗିଲା। ପରିବେଶଟା ବି ବଦଳିଯିବା ପରି ଲାଗିଲା । ଏତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ବଦଳିଗଲା ଯେ, ଆମେ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ପ୍ରଭାମଣ୍ଡଳଟି ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଛୁ, ମୁଁ ସେହି କଥାଟି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଜାଣି ପାରିଲି । ଏହାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଦୈହିକ ଅନୁଭୂତି ବୋଲି ହିଁ କହିବାକୁ ହେବ···। (1)

ମୀରା ଠିକ୍ ଏହି କଥାଟି ଲାଗି ହିଁ ଆଶା ପୋଷଣ କରି ଆସିଥିଲେ । ସେ ଏହି ସ୍ୱପ୍ନଟିକୁ ହିଁ ଦେଖି ଆସିଥିଲେ । ଛଅବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନ ସମୟରୁ ମୀରା ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ହିଁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସ୍ତରରେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଚେତନାଦ୍ୱୟ ସତେଅବା ଅଭିନ୍ନ ଗୋଟିଏ ଚେତନା ହୋଇ ପରସ୍ପର ସହିତ ମିଳିତ ଏବଂ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଦୁହେଁ ପରସ୍ପର-ଠାରୁ ପାଞ୍ଚହଜାର ମାଇଲ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯିବାର ଏହି ଯେଉଁ ଶାରୀରିକ ଦୂରତାଟି ଘଟିଥିଲା, ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ସେହି ଐକ୍ୟଟିକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କ୍ଷୁଣ୍ଣ ବା ବ୍ୟାହତ କରିପାରି ନଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ, ଯେତେବେଳେ ସେ ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଫେରି ଆସିବାଲାଗି ସ୍ଥିର କଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ବେଶ୍ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ, କାରଣ ସେ ଭଲ କରି ବୁଝିଥିଲେ ଯେ ଏଥର ସେ ତାଙ୍କର ପରମଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ ତାଙ୍କରି ପାଦତଳେ ବସି ତାଙ୍କର ଜୀବନ୍ତ ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ଲାଭ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ ପାରିବେ । ତେଣୁ, ପଣ୍ଡିଚେରୀର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଏହି ଯେଉଁ ଅଭିଜ୍ଞତାଟି ହେଲା, ତାହାକୁ ଏକା-ବେଳକେ ଦୁଇଟି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହିଁ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ; କାରଣ ନିଜ ଅନ୍ତରର ଅନ୍ତରତମ ପ୍ରଦେଶରେ ସେ ଯେଉଁ ଅଭିଳାଷଟିକୁ

(1) Questions and Answers (1950-51), ପୃଷ୍ଠା-199

ଘୋଷଣା କରି ଆସିଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ସେହି ଅଭିଳାଷଟି ହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ଯାଉଥିଲା । ସେ ନିଜେ ଏହି ବିଷୟରେ କହୁଛନ୍ତି :

ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଯେଉଁ ଅନୁଭୂତିଟି ବିଷୟରେ କହୁଥିଲି, ସେହି ଅନୁଭୂତିଟିର ଯାବତୀୟ ବହୁମୂଲ୍ୟତା ପଛରେ ଏହି କଥାଟି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଯେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଅନୁଭୂତି ଲାଭ କରିବି ବୋଲି ମୁଁ ଆଗରୁ କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରଖି ନଥିଲି । ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରଖି ନଥିଲି । ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣିଥିଲି ଯେ ମୁଁ ଦୀର୍ଘ ଅନେକ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ପରିବେଶଟି ସହିତ ଏକାଠି ରହି ଆସିଥିଲି । ହୁଏତ ମୁଁ କହି-ପାରିବି ଯେ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସଂଯୋଗରେ ରହି ଆସିଥିଲି । ମାତ୍ର ତା'ବୋଲି ଯେ ମୋ'ଲାଗି ବାହାରର ପରିବେଶରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନୁଭୂତ ହେବ, ତାହାର ଏକ ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି ବୋଲି ମୁଁ ମୋଟେ ଭାବି ନଥିଲି ଏବଂ ସେ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଏତେ ଟିକିଏ ହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ମଧ୍ୟ ରଖି ନଥିଲି । ଏବଂ, ଏହି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତତା ହିଁ ଅନୁଭୂତିଟିକୁ ତାହାର ସମସ୍ତ ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲା । ଅନୁଭୂତିଟି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଖୁବ୍ ହଠାତ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ମନେହେଲା, ସତେଯେପରି ମୁଁ ଏକାବେଳେକେ ଏକ ଭିନ୍ନ ତାପମାନରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରୁଛି, ଏକା-ବେଳେକେ ଆଉ ଏକ ଉଚ୍ଚତାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଯାଉଛି···(1)

1920 ମସିହା ଏପ୍ରିଲ 24 ତାରିଖରେ ରିସାର୍ଡ଼ ଦମ୍ପତି ଓ କୁମାରୀ ହଜ୍‌ସନ୍ ଜାହାଜରେ ଆସି ପଣ୍ଡିଚେରୀଠାରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ଦୁଇଟି ହୋଟେଲରେ ରହିବେ ବୋଲି ଚେଷ୍ଟା କରିସାରିବାପରେ ସେମାନେ ଶେଷକୁ ଗୋଟିଏ ଘର ଭଡ଼ା ନେଲେ ଓ ପୁନର୍ବାର ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ମୀରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ରବିବାର ଦିନ ସେମାନଙ୍କ ସମସ୍ତଙ୍କ ସକାଶେ ନିଜେ ଭୋଜନ

(1) Questions and Answers, ପୃଷ୍ଠା-205

ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ରହୁଥିବା ଯୁବକମାନେ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ସାମିଲ୍ ହେଉଥିଲେ । ସେଠାରେ ନାନା କଥୋପକଥନ ହେଉଥିଲା । ଏପରିକି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ବେଳେବେଳେ କିଛି ସ୍ୱଚାଳିତ ଲିଖନର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର, ସେହି ସ୍ୱଚାଳିତ ଲିଖନଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ମୀରାଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ ବିଷୟରେ ବି କିଛି ତଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତୁ, ମୀରା ଏକଥା କେବେହେଲେ ଇଚ୍ଛା କରୁନଥିଲେ ବା ସେଥିଲାଗି ଅନୁମତି ବି ଦେଉ ନ ଥିଲେ । ଠିକ୍ ଏହି ଅବଧିଟି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ପଲ୍ ଏବଂ ମୀରା ସମ୍ଭବତଃ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଧିକ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଯାଉଥିଲେ । ଆପଣାର ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୀରାଙ୍କର ମନରେ ସନ୍ଦେହର ଲେଶମାତ୍ର ହିଁ ନଥିଲା । ସିଏ ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ରହିବେ ଏବଂ ଏକ ନୂତନ ପୃଥିବୀକୁ ସମ୍ଭବ କରାଇବାରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହଯୋଗ କରିବେ, ନିଜର ଭବିଷ୍ୟତ କହିଲେ ସେ ଏତିକି ବୁଝୁଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ହେଉଛନ୍ତି ଯେ ଜଣେ ଅସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି, ପଲ୍ ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରୁଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଅନାଗତ ଆଗାମୀର ଜଣେ ଅନ୍ୟତମ ବୀର ନାୟକଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରୁଥିଲେ; ମାତ୍ର ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ପାଖରେ ସେ ଆପଣାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସମର୍ପିତ କରି ରଖି ପାରୁନଥିଲେ । ତେଣୁ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚେତନାର ସ୍ତରରେ ମୀରା ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅଭିନ୍ନତା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା, ପଲ୍ ତାହାଭିତରେ ସତେଅବା ବାହାରେ ରହିଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଏବଂ, ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକଳ୍ପିତ ଦିବ୍ୟ ଜୀବନର ପଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ପାରିବାଲାଗି ଯେତେବେଳେ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭ୍ରାତୃସଂଘର ଯୋଜନାମାନ ତିଆରି କରାଗଲା, ସେତେବେଳେ ପଲ୍ ଏହିସବୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ଭାରି ଅସ୍ୱସ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ଓ ତାହାର ସଫଳତା ବିଷୟରେ ସଂଶୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ, ମୀରା ଏବଂ ପଲ୍—ବର୍ତ୍ତମାନ ତିନିଜଣଯାକ ହିଁ ଏହି ବ୍ୟବଧାନ ସୃଷ୍ଟି ବିଷୟରେ ଭଲ କରି ଜାଣିଯାଇଥିଲେ । ପଲ୍ଙ୍କଠାରୁ ଯେ ତାଙ୍କର ଏକ ବିଚ୍ଛେଦ ଘଟିପାରେ, ତାହାର ସମ୍ଭାବନାଟି ମଧ୍ୟ ମୀରାଙ୍କର

ଅବଚେତନ ମଧ୍ୟରେ ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇସାରିଥିଲା । ଏବଂ, ସେହି ସମୟରେ ମୀରା ଏକ ଭବିଷ୍ୟସୂଚକ ସ୍ୱପ୍ନଦୃଷ୍ଟିରେ ଯାହା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲେ ସେହି ସମ୍ଭାବନାଟି ତାଙ୍କୁ ହୁଏତ ତାହାର ଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇଥାନ୍ତା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ପାଖରୁ ଆମେ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିଟି ବିଷୟରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିବରଣୀ ପାଇ ପାରୁଛୁ :

ମାଆ (ମୀରା), ରିସାର୍ ଏବଂ ମୁଁ ତିନେ କୌଣସି ଏକ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଉଥିଲୁ । ଆମେ ହଠାତ୍ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲୁ ଯେ ରିସାର୍ ତଳକୁ ଖସିପଡ଼ି ଏପରି ଏକ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାକୁ ବସିଲେ ଯେଉଁଠାରୁ କି ପୁନର୍ବାର ଉପରକୁ ଉଠିବା ପ୍ରକୃତରେ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତା'ପରେ ଆମେ ଦେଖିଲୁ ଯେ ଆମେ ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ିରେ ଯାଇ ବସିଛୁ, ଯାହାର ଚାଳକ କି ଗାଡ଼ିଟିକୁ ଗୋଟିଏ ପର୍ବତର ଢାଲୁରେ ଉପରୁ ତଳକୁ ଓ ତଳୁ ଉପରକୁ ନେବାରେ ଲାଗିଛି । ସିଏ ବାରମ୍ବାର ଗାଡ଼ିଟିକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ନେଉଛି ତ ପୁଣି ବାରମ୍ବାର ତଳକୁ ଖସାଇ ଆଣୁଛି । ଏହିପରି କରୁ କରୁ ସିଏ ଗାଡ଼ିଟିକୁ ନେଇ ପର୍ବତର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶିଖରଟିରେ ଯାଇ ଅଟକାଇ ଦେଲା । ଏହି ସ୍ୱପ୍ନଟିର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଆମ ସମକ୍ଷରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । (1)

ଏକଥାରେ ଆଉ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ରହିଲା ନାହିଁ ଯେ ପଲ୍ ଏବଂ ମୀରା ସେମାନଙ୍କର ଦାମ୍ପତ୍ୟ-ଜୀବନରେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ସଙ୍କଟସ୍ଥଳରେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲେ । 1922 ମସିହା ଜୁନ୍ 22 ତାରିଖରେ ମୀରା ଯାହା ଲେଖିଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରାତ୍ମାର ବେଦନା ଏବଂ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମବଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ଉଠୁଛି :

---

(1) ନୀରଦବରଣ, Talks with Sri Aurobindo (1966) ପୃଷ୍ଠା 180-181

ସକଳ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ପାରୁଥିବା ଏକ ଆନନ୍ଦ ମୋତେ ପ୍ରଦାନ କରି ସାରିବାପରେ, ହେ ମୋ'ର ପ୍ରିୟ ପରମପ୍ରଭୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ମୋ' ଲାଗି ଏହି ସଂଘର୍ଷ ଓ ଏହି ବିଷମ ପରୀକ୍ଷାକୁ ପ୍ରେରଣ କରିଅଛନ୍ତି; ଏବଂ ଆପଣଙ୍କର ଜଣେ ମହାନ୍ ସନ୍ଦେଶବାହକଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି ମୁଁ ଯେପରି ହର୍ଷ ପ୍ରକାଶ କରିଛି, ଏଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ସହର୍ଷ ଗ୍ରହଣ କରିନେଇଛି । ହଁ, ଆଗରୁ ଏହି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଟାକୁ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଭୟ କରୁଥିଲି । କାରଣ ତାହା ମୋ'ଭିତରେ ରହିଥିବା ସମସ୍ତସତା ତଥା ଶାନ୍ତି ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ଭାରି ଆଘାତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ମାତ୍ର, ହେ ପରମପ୍ରଭୁ, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ଆନନ୍ଦର ସହିତ ହିଁ ତାହାର ସ୍ୱାଗତ କରୁଛି··· (1)

ମୀରାଙ୍କର ଏହି ଅଟଳ ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟିଟିରୁ ପଲ୍ ରିସାର୍ ତାଙ୍କୁ ଆଦୌ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ପାରିନଥିଲେ । ଏବଂ, ଅପର ପକ୍ଷରେ ସେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦୟର ସହିତ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ 'ଶିଷ୍ୟ' ହେବାର 'ଭୂମିକା'ଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ପାରିନଥିଲେ । ତେଣୁ, ସେ ଆପଣାକୁ ପଣ୍ଡିଚେରୀରୁ ଅପସରାଇ ନେଲେ ଓ ପରିଶେଷରେ ଆମେରିକାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ନିଉୟର୍କ ସହରରେ ସେ ଏସୀୟ ବିଦ୍ୟାର ଅଧ୍ୟୟନ ଲାଗି ଏକ ଭାରତୀୟ କେନ୍ଦ୍ର ସଂଗଠନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ସ୍ୱଳ୍ପିତରେ ଭାରତବର୍ଷ ଏବଂ ଏସିଆର ପୁନରୁତ୍‌ଥାନ ନିମିତ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଏଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ମୀରା ଓ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଆସିବା ଦ୍ୱାରା ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅନୁଶୋଚନା ହିଁ ଲାଭ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଦିଲ୍ଲୀପ କୁମାର ରାୟଙ୍କ ସହିତ ଫ୍ରାନ୍ସର ନିସ୍ ସହରରେ ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହେବା ସମୟରେ ସେ ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଏକ ସ୍ୱୀକାରୋକ୍ତି ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ :

---

(1) Prayers and Meditations. ପୃଷ୍ଠା 292-293

ଏକମାତ୍ର ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ହିଁ ଏହି ଦୃଷ୍ଟି (ଅତିମାନସ ଦୃଷ୍ଟି)ଟିର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିଛନ୍ତି; ଏବଂ, ଅଧିକନ୍ତୁ, ଏକ ଅତିମାନସ ସତ୍ୟୋଦ୍‌ଘାଟନର ନୂତନ ଯୁଗକୁ ବହନ କରି ଆଣି ତାହାକୁ ଜୀବନରେ ସମ୍ଭବ କରିବାଲାଗି ଯଥାର୍ଥ ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ କେବଳ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କଠାରେ ରହିଛି।... ଭବିଷ୍ୟତରେ ଯେଉଁ ପୃଥିବୀଟି ସମ୍ଭବ ହେବାକୁ ଯାଉଛି, ତାହାର ଚାବିକାଠି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କାହାରି ହାତରେ ନାହିଁ । ଏବଂ ମୋର ଅତିଶୟ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ ନିଜର ଇଚ୍ଛାଟିକୁ ପୂରଣ କରିବାଲାଗି ମୋ'ଭିତରେ ଯେଉଁ ଉଗ୍ର କାମନା ରହିଥିଲା, ତାହାହିଁ ମୋତେ ତାଙ୍କର ରକ୍ଷାବେଢ଼ଟିକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲି ଆସିବା ଲାଗି ବାଧ୍ୟ କଲା ଏବଂ ଏହିପରି ଏକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାର ଅନ୍ୟ ବାଟଟିରେ ଆଣି ପକାଇ ଦେଇଗଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଏପରି ଜଣେ ପୁରୁଷଙ୍କଠାରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ଆସିଲି, କେବଳ ଯାହାଙ୍କର ସାନ୍ନିଧ୍ୟକୁ ହିଁ ମୁଁ ଆଉ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ସାନ୍ନିଧ୍ୟର ସମଷ୍ଟିଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବୋଲି ମନେ କରିଆସିଛି । ତେଣୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେ ଆପଣା ହାତରେ ଆପଣାର ଜୀବନଟିକୁ ସମାପ୍ତ କରିଦେବା ଲାଗି ଏକ ଅପଚିନ୍ତା କାହିଁକି ଅନବରତ ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରୁଛି, ସେଥିରେ ଆପଣ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହେବେ କି ? (1)

ତଥାପି, 'ହତାଶା-ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ଏହିପରି ଏକ ଅଦୃଷ୍ଟ ଦ୍ୱାରା' ତାଡ଼ିତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ପଲ୍ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଯାଇଥିଲେ । ଏପରିକି, 1956 ମସିହାରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ଜାପାନୀ ବନ୍ଧୁ ଡକ୍ଟର ଓକାଓ୍ୱାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ ତଥା 'ଆମେରିକା ଭଳି ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ-ମରୁଭୂମିରେ' ତାଙ୍କର ଆତ୍ମନିର୍ବାସନ ବିଷୟରେ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ ।

---

(1) Among the Great (Jaico, 1950), ପୃଷ୍ଠା-327

15. ସାଧନା ଓ ସିଦ୍ଧି

ମୀରା ଏବଂ କୁମାରୀ ହଜ୍‌ସନ୍ ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ହିଁ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ ଆପଣାର ସାଧନା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭାରତବର୍ଷର ଜୀବନରୀତି ସହିତ ଆପଣାକୁ ପରିଚିତ ଓ ଅଭ୍ୟସ୍ତ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । 1920 ମସିହା ନଭେମ୍ବର 24 ତାରିଖ ଦିନ ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଏକ ଭୟଙ୍କର ବାତ୍ୟାଦ୍ୱାରା ପ୍ରାୟ ଧ୍ୱସ୍ତବିଧ୍ୱସ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲା, ଏବଂ ମୀରା ଓ କୁମାରୀ ହଜ୍‌ସନ୍ ଯେଉଁ ଘରଟିରେ ରହୁଥିଲେ ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ଭୁଶୁଡ଼ି ପଡ଼ିବାର ସବୁବେଳେ ଭୟ ରହିଥିଲା । ତେଣୁ, ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ୍ରମେ ଦୁଇଜଣଯାକ ମହିଳା ଘର ବଦଳାଇ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ନିବାସଗୃହଟିର ଦ୍ୱିତୀୟ ମହଲାରେ ରହିବେ ବୋଲି ଚାଲିଆସିଥିଲେ । ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଠାରୁ ହିଁ ପଣ୍ଡିଚେରୀଠାରେ ଏକ ଆଶ୍ରମର ପ୍ରଥମ ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ମୀରା ତାଙ୍କର ନୂତନ ବାସସ୍ଥାନକୁ ଆସିବାର ପ୍ରଥମ କେତେ ମାସ କେତେ ପ୍ରକାରର ଅଡୁଆ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ଓ କେତେକ ଅପ୍ରୀତିକର ସନ୍ଦେହର କଥା ମଧ୍ୟ ଶୁଣାଯାଇଥିଲା । ମାତ୍ର, ଏହିସବୁ ଯାବତୀୟ କ୍ଷୋଭ ଓ ଉତ୍ତେଜନା ଅଚିରେ ଉଭେଇ ଯାଇଥିଲା । ମୀରା ଆପଣା ସହିତ ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ ପରି ଏକ ସୁଖଦ ଓ ଉଷ୍ମ ବାତାବରଣ ନେଇ ଆସିଥିଲେ । କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ନେଇ ଆସିଥିଲେ । ଶୃଙ୍ଖଳିତ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଏକ ଯଥାର୍ଥବୋଧ ନେଇ ମଧ୍ୟ ଆସିଥିଲେ । ତେଣୁ,, ମାତ୍ର ଅଳ୍ପଦିନ ଭିତରେ ହିଁ ଆଶ୍ରମସ୍ଥ ଗୃହବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ବୃହତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନମାନ ଘଟିଲା । ବହିସବୁ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ସଜା ହୋଇ ଥାକମାନଙ୍କରେ ରହିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭୌତିକ ସାମଗ୍ରୀ ଆପଣା ଆପଣାର ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ରହିଲେ । ଗୋଟିଏ ପରିଷ୍କାର ଉଦ୍ୟାନ ଦ୍ୱାରା ଅଗଣାଟି ହସି ଉଠିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା,

ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ମୀରା ତାଙ୍କର 'କାନ୍ତ, ମଧୁର ଏବଂ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମୟ ଦିବ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ' ଦ୍ୱାରା ବାତାବରଣଟି ମଧ୍ୟରେ 'ପବିତ୍ରତା, ପ୍ରଶାନ୍ତି ଏବଂ ଗମ୍ଭୀରତା'ର ସଂଚାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । (1) ଏବଂ, ସେହି ସମୟଠାରୁ ହିଁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ, ମୀରା, ଶିଷ୍ୟଗଣ ତଥା ପରିଦର୍ଶକବୃନ୍ଦ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇ ସାମୂହିକ ଧ୍ୟାନର ରୀତିଟି ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା ।

ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ, ଏହି ନୂତନ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଶାନ୍ତ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଏବଂ ସାଧନାମୟ ପରିବେଶଟି ମଝିରେ ମଝିରେ ବାହାରୁ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରୁଥିବା ନାନା କାରଣଦ୍ୱାରା ବ୍ୟାହତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ରୋଷେଇ କରିବା ଲାଗି ରହିଥିବା ଓ୍ୱାଲ୍ ନାମକ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାରି ଅଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା ଏବଂ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସେ ଆଦୌ ଯତ୍ନର ସହିତ କରୁ ନଥିଲା । ଦିନେ କୁମାରୀ ହଜ୍‌ସନ୍ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭାରି ଗାଳି ଦେଇଥିଲେ । ସେହି ଲୋକଟିକୁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅନ୍ତର କରି ଦିଆଯିବା ପରେ ସିଏ ଜଣେ ମୁସଲମାନ ଫକୀରଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲା ଏବଂ ଫକୀର ପ୍ରେତବିଦ୍ୟାର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଆଶ୍ରମର ସେହି ଘର ଉପରକୁ ଢେଙ୍କା ଫୋପଡାଇବା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଏହିପରି କାଣ୍ଡ ଅନେକ ଦିନ ଲାଗି-ରହିଲା ଏବଂ ଶେଷରେ ମୀରା ଓ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଧୈର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତି ଘଟିଥିଲା । ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହୋଇ ମୀରା ଏହି ଅନିଷ୍ଟଘଟନର ମୂଳ କାରଣଟିକୁ ଜାଣି ପାରିଥିଲେ :

ମୁଁ ପ୍ରାଣିକ ସ୍ତରର ଛୋଟିଆ ସତ୍ତ୍ୱାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି । ସେହିସବୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ସତ୍ତ୍ୱମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଶକ୍ତି ନ ଥାଏ; କୌଣସି ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟ ଘଟାଇବା ସକାଶେ ଯେତିକି ସଚେତନତା ଦରକାର, କେବଳ ସେତିକିମାତ୍ର ସଚେତନତା ରହିଥାଏ···ମାତ୍ର ଯେଉଁ

(1) ଟି. କୋଦଣ୍ଡରାମ ରାଓ, Breath of Grace, ପୃଷ୍ଠା -42, 45

ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଯାଦୁବିଦ୍ୟାର ଧନ୍ଦା କରୁଥାନ୍ତି; ଏହି ସତ୍ତ୍ୱଗୁଡ଼ିକ ସେହିମାନଙ୍କର ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କର ବୋଲସବୁ ମାନୁଥାନ୍ତି । (1)

ମୀରା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏକ ବୋକା ଚାକର ପିଲାକୁ ସେଠାରୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିଦେଲେ; କାରଣ ସେଇ ପିଲାଟି ତା'ର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜାଣତରେ ଯାଦୁକର ଏବଂ ସେହି ଘରଟି ମଧ୍ୟରେ ଯୋଗସୂତ୍ର ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । ତା'ପରେ ଆଉ ଢେଲା ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ସବୁକିଛି ପୁନର୍ବାର ଶାନ୍ତ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ଶକ୍ତିମାନେ ଓଲଟି ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ଅନିଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

'ଆର୍ଯ୍ୟ' ପତ୍ରିକାର ପ୍ରକାଶନ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା ଏହି ବର୍ଷଟିର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ବୋଲି କୁହାଯିବ । 'ଆର୍ଯ୍ୟ' ଇତିମଧ୍ୟରେ ତା'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରି ସାରିଥିଲା ଏବଂ ଭାବୀ ମାନବର ଆଗମନ ବିଷୟରେ ସେତେବେଳକୁ ବିଚାରବାନ୍ ଏବଂ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ ଏକ ନୂତନ ସଜ୍ଞାନତା ଲାଭ କରି ସାରିଥିଲା । ପୁନଶ୍ଚ, ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚତର ଚେତନାଟିକୁ ପ୍ରାଣିକ ଭୂମିକୁ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇ ଆଣିବାଲାଗି ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଶେଷ ସଘନ ଓ ପ୍ରଗାଢ଼ ଭାବରେ ଏକ ନୂତନ ସାଧନା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ । କାରଣ, ସେହି ଅବତରଣଟି ଉପରେ ହିଁ ଏକ ଗତିଶୀଳ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ କେନ୍ଦ୍ରର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଆପଣାର ଭାଇ ବାରୀନ୍ଦ୍ର କୁମାର ଘୋଷଙ୍କୁ 1922 ମସିହା ନଭେମ୍ବର 18 ତାରିଖ ଦିନ ଲେଖିଥିବା ଗୋଟିଏ ପତ୍ରରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଲେଖିଥିଲେ :

ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଯେଉଁ ଯୋଗର ସାଧନା କରି ଆସିଥିଲି ଏବଂ ଯାହାର ସାଧନାରେ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣାକୁ ଆହୁରି କିଛି କାଳ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ କରି ରଖିବି, ତାହା ଯେଉଁ ଉପଲବ୍ଧିର ଭୂମିରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ

(1) Questions and Answers, 10 ମାର୍ଚ୍ଚ, 1954

କରିବ, ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଜୀବନକୁ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଯିବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ, ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟ-ଜୀବନର ରୂପାନ୍ତର ଲାଗି ହିଁ ସେହି ଉପଲବ୍ଧି ଏକ ଭିତ୍ତିରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ···ମାତ୍ର, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସମୟ ଆସନ୍ନ ହୋଇ ଆସୁଛି, ଯେତେବେଳେ କି ମୋତେ ବାହ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ବୃହତ୍ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହାତ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହି ଯୋଗର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭୂମିରୁ ହିଁ ସେହି କର୍ମଧାରା ଆପଣାକୁ ପ୍ରେରିତ କରି ଆଣିବ ।

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସାଧନାର ଏହି ନୂତନ ପର୍ଯ୍ୟାୟଟି ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ଲାଗି ମାଆଙ୍କର ଆଗମନ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ବୃହତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଂଘଟିତ କରାଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଗୁରୁରୂପେ ଦେଖିଲେ, ଯୋଗେଶ୍ୱର ରୂପେ ଦେଖିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ପୂର୍ବପରି ସମସ୍ତଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିଲେ । ଗୃହ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଜଣେ ଅଧିବାସୀ ବି ହୋଇ ରହିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନଳିନୀ କାନ୍ତ ଗୁପ୍ତଙ୍କର ଭାଷାରେ, "ଶିଷ୍ୟ ଏବଂ ଗୁରୁର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥଟି କ'ଣ, ମାଆ ହିଁ ଆପଣାର ବ୍ୟବହାର ଦ୍ୱାରା ଏବଂ ଆପଣାର କଥାଦ୍ୱାରା ସେହି କଥାଟିକୁ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆସି ଶିଖାଇଲେ । ନିଜେ ସବୁ କିଛିର ଆଚରଣ କରି ସିଏ ଆମକୁ ସବୁ ଦେଖାଇ ଦେଉଥିଲେ ···ପ୍ରକୃତରେ ମାଆ ହିଁ ଆମର ଆଖି ଖୋଲିଦେଲେ !" (1)

ଏହିପରି ଭାବରେ ସେହି ଗୃହଟି କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ପୁରାତନ ଯୁଗର ଏକ ପର୍ଣ୍ଣଶାଳାର ପ୍ରକୃତିକୁ ଧାରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା; ଯେଉଁଠାରେ କି ଜଣେ ଗୁରୁ ଅଧିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଭୌତିକ ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ ଉଦ୍ଭିଦ ଏବଂ ପ୍ରାଣୀଜଗତ ଆଡ଼କୁ କପରି ଏକ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଦୃଷ୍ଟି ପୋଷଣ କରିବାକୁ ହେବ, ସେଥିପାଇଁ ମୀରା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ଶିଖାଇ ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ତରୁଣ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଅତୀବ ଉତ୍ସାହରେ

(1) Reminiscences. ପୃଷ୍ଠା 63-64

ସେଇଟିକୁ ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ମାଆ ବଲେଇମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ଏବଂ ସେତେବେଳେ ଗୃହରେ ମଧ୍ୟ କେତୋଟି ଭାରି ସୁନ୍ଦର ବଲେଇ ରହିଥିଲେ । ଗୋଟିକର ନାଆଁ 'ସୁନ୍ଦରୀ' ଥିଲା । ବଲେଇଛୁଆମାନଙ୍କର ମୀରାଙ୍କ ଉପରେ ଅଗାଧ ଆସ୍ଥା ରହିଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ କୌଣସି ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିବାମାତ୍ରେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଦୌଡ଼ି ଆସୁଥିଲେ । ମୀରା ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ଏବଂ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ଠଉରାଇ ନେଇ ପାରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ନିରାକରଣ କରି ଦେଉଥିଲେ । ମୀରାଙ୍କର ଧ୍ୟାନ ବଡ଼ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି କାର୍ଯ୍ୟ ପଛରେ ସବୁବେଳେ ଏକ କାରଣ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିଲା, ବଲେଇମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ବି ଯେ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଅନେକ କଥା ଶିକ୍ଷା କରି ପାରିବା, ସେ ସେକଥା ଆମମାନଙ୍କୁ ଦର୍ଶାଇ ଦେଇ ପାରୁଥିଲେ ।

ମୀରା ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୃହର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିଲେ ଏବଂ ଏହି କେତୋଟି ବର୍ଷର ଅବଧି ମଧ୍ୟରେ ସେ ଜଣେ ପରମୁଖାପେକ୍ଷୀ ସାଧିକା-ଶିଷ୍ୟା ଭୂମିକାରୁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଜଣେ ସତତ-କ୍ରିୟାଶୀଳା, ପୂର୍ଣ୍ଣବୋଧସମ୍ପନ୍ନା ଏବଂ ସମର୍ପିତା ସହଯୋଗିନୀର ଭୂମିକାକୁ ବିକଶିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ । ଯେଉଁ ସାଧକମାନେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଅନ୍ୱେଷଣ କରି ସେଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ କେବଳ 'ମୀରାଙ୍କ ଜରିଆରେ' ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ ବୋଲି ଅନେକ ସମୟରେ କହୁଥିଲେ । ମୀରା ସ୍ୱୟଂ ଥରେ କାନ୍ତୋଇଲାଲ ନାମକ ଜଣେ ତରୁଣ ସାଧକଙ୍କୁ କହିଥିଲେ :

ତୁମେ ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା କରିପାରିବ, ତୁମେ ବର୍ଜନ ବି କରିପାରିବ; ମାତ୍ର ସର୍ବୋତ୍ତମ କଥା ହେଉଛି ଯେ, ଯଦି ତୁମେ ମୋତେ ତୁମ ହୃଦୟ ଭିତରେ ନେଇ ରଖିପାରିବ, ଯଦି ମୋତେ ଭଲ ପାଇପାରିବ, ତେବେ ତୁମକୁ ଆଉ କିଛି ହେଲେ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ତୁମଲାଗି ସବୁକିଛି ହିଁ କରିବି । (1)

---

(1) Breath of Grace, ପୃଷ୍ଠା-40

ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଶିଷ୍ୟବର୍ଗଙ୍କ ସହିତ ମାଁଙ୍କ ବର୍ତ୍ତିମାନ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଜନ୍ମଦିବସ (ଅଗଷ୍ଟ 15)ଟିକୁ ଦର୍ଶନ-ଦିବସ ରୂପେ ପାଳନ କରାଇବାର ରୀତିଟିକୁ ପ୍ରଚଳନ କଲେ । ଆକ୍ଷରିକ ଅର୍ଥରେ ଏହି ଦିବସକୁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତାଙ୍କର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାର ଗୋଟିଏ ଦିବସ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ :

ସିଏ ଶ୍ୱେତ ଏବଂ ଗୋଲାପୀ ରଙ୍ଗର ପଦ୍ମହାରରେ ଶୋଭିତ ହୋଇ ସେହିଠାରେ ଆସୀନ ଅଛନ୍ତି । ଶିଷ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଯାହାକିଛି ନେଇ ଅର୍ପଣ କରୁଛନ୍ତି, ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ପୁଷ୍ପଟି ହେଉଛି ତାହାର ପ୍ରତୀକ । କେତେକେତେ ହୃଦୟ ସ୍ପନ୍ଦିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି, କେତେକେତେ ହୃଦୟ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଆସୁଛି; କେତେ ଅନୁନୟ ଏବଂ କେତେ ସଂବେଗମୟ ନିବେଦନ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ଉପରୁ ଯେଉଁ ଆଶୀର୍ବାଣୀର ବନ୍ୟା ଧାବିତ ହୋଇ ଆସୁଛି, ତାହାର ବେଗରେ ସେହି ସବୁକିଛି ହିଁ କୁଆଡ଼େ ଭାସି ଚାଲିଯିବାରେ ଲାଗିଛି···ତାଙ୍କର ସେହି ଦୃଷ୍ଟି ! ଆନନ୍ଦରେ ବିଭୋର କରିଦେଉଥିବା ଏବଂ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା କିଣିନେଉଥିବା ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱୟ ! ସେଗୁଡ଼ିକୁ କେହି କେବେ ଭୁଲିଯାଇ ପାରିବ କି ?···ଯଦି ଏଇଠି ତାଙ୍କରି ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବିଶ୍ୱାତୀତ ପରମ ଦିବ୍ୟତା ସମାସୀନ ଓ ସମାବିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିନାହାନ୍ତି, ତେବେ ସିଏ ଆଉ କେଉଁଠାରେ ଅଛନ୍ତି ? (1)

ଏହିସବୁ ଅବସରରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଷ୍ଟୁଲ୍ ଉପରେ ମାଁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ବସୁଥିଲେ ଏବଂ କେତେ ସମୟ ସମସ୍ତେ ନୀରବ ହୋଇ ରହିବା ପରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଅଳ୍ପ କିଛି ସମୟ ଲାଗି କିଛି କହୁଥିଲେ ।

1925 ମସିହାରେ ମାଁ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ, ତାଙ୍କ ଆଣ୍ଠୁର ଗଣ୍ଠିଟି ଫୁଲି ପରିସ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ମାତ୍ର, ପନ୍ଦର ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି

(1) Evening Talks I, ପୃଷ୍ଠା-303

ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ରହିବାପରେ ସେଇଟି ଭଲ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେହି ବର୍ଷର ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ଫ୍ରାନ୍ସର ଜଣେ ଯୁବକ ଫିଲିପ୍ ବାବଏ ସାଁତ୍ ହିଲେଆର୍ ଆସି ସାଧକଗୋଷ୍ଠୀରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ 'ପବିତ୍ର' ବୋଲି ତାଙ୍କର ନାମକରଣ କଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସାଧନାର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱଟିକୁ ମୀରାଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ସାଧକମାନଙ୍କୁ ମୀରାଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ରଖାଯାଉଥିଲା, ସେତେବେଳେ ମୀରା ସକଳ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ପାର୍ଥିବ ତଥା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଉଭୟ ଜୀବନର ସକଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ହିଁ ତତ୍ତ୍ୱ ନେଉଥିଲେ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ସାଧକମାନେ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଯେ ସେମାନଙ୍କର ସାଧନାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ଲାଗି ଉଭୟଙ୍କର (ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଏବଂ ମୀରାଙ୍କର) ପ୍ରଭାବର ହିଁ ପ୍ରୟୋଜନ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ସମୁଚ୍ଚ-ବିକଶିତ ଯୋଗର ଅବଧାରଣା କରିବା କେବଳ ଉତ୍ତମରୂପେ ବିକଶିତ ହୋଇଥିବା ଏକ ଜ୍ଞାନ ବୁଦ୍ଧିର ସ୍ତରରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରୁଥିଲା; ମାତ୍ର ସାଧନା ଅଧୁମାରମ୍ଭ କରୁଥିବା ନବାଗତମାନେ ମଧ୍ୟ ମୀରାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଚୈତ୍ୟ ମାର୍ଗବିଧିଟିକୁ ଭଲକରି ବୁଝି ପାରୁଥିଲେ, ନିଜ ଭିତରେ ଗ୍ରହଣ ବି କରିପାରୁଥିଲେ । ଭି. ଚିଦାନନ୍ଦ ବୋଲି ଜଣେ ଶିଷ୍ୟ ମୀରାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବିଷୟରେ ସ୍ୱଲିଖିତ ଗୋଟିଏ କବିତାରେ ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣନାଟି ଦେଇଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ସେ କାବ୍ୟର ବିଏଟ୍ରିସ୍ଙ୍କ ସଦୃଶ ମୀରା ମଧ୍ୟ ଏକ ପରମ କରୁଣା ଏବଂ ପରମ ମାର୍ଗନିର୍ଦ୍ଦେଶନାର ସନ୍ଦେଶ ବହନ କରି ସାଧକ ଆଗରେ ଆସି ଉଭା ହେଉଥିଲେ ବୋଲି ଚିତ୍ରଣ କରିଛନ୍ତି :

ତୁମର ରହସ୍ୟମୟ ରୂପଟି
କରୁଣାରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଗଲା,
ଦିବ୍ୟ ପରମମହିମାରେ ଉକୁଟି ଉଠିଲା...
କେଉଁ ଦୂରରୁ ଏକ ଦେବଦୂତ ଏଠାରେ ଅବତରଣ କଲେ,

ଏହି ପୃଥିବୀକୁ, ଏହି କ୍ଷୀଣ ଅଥଚ ଆକାଙ୍କ୍ଷିତ ପୃଥିବୀକୁ
ଆଲୋକିତ କରିବାପାଇଁ ସେ ଏଠାରେ ଅବତରଣ କଲେ;—
ଏବଂ ମୁଁ ତାହାର ସନ୍ଦର୍ଶନ କରୁଥିଲି । (1)

ଏହିପରି ଭାବରେ ସେହି ପବିତ୍ର ଏବଂ ଅତୁଳନୀୟ 1926 ମସିହାଟି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ପ୍ରାର୍ଥନା, ଧ୍ୟାନ ଏବଂ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପଦେଶ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କର ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟଟି କ୍ରମେ ପ୍ରାୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ମୀରାଙ୍କ ଉପରେ ହିଁ ବର୍ତ୍ତିମାନ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଅଧିକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ଶିଷ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କୁ ମୀରାଦେବୀ ବୋଲି ନଜାଣି ମାଆ ବୋଲି ହିଁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ତାଙ୍କୁ ମାଆ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରି ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନଙ୍କୁ ନେତୃତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ହିଁ ତାଙ୍କୁ ଆଶ୍ରମର ଚଳମାନ୍ ଆତ୍ମାରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରାଇଲେ । ଭବିଷ୍ୟତ ମଧ୍ୟରେ ଯାହା-ସବୁ ଗୁପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ଯାହାସବୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲା, ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ସତେଯେପରି ସେସବୁକୁ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଜାଣିପାରିଥିଲେ ।

1926 ନଭେମ୍ବର 24 ତାରିଖରେ ସେହି ମହାନ୍ ଦିବସଟି ଉପଗତ ହୋଇଥିଲା । ସବୁଦିନ ପରି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଏବଂ ମୀରା ସାଧକମାନଙ୍କ ସହିତ ସାନ୍ଧ୍ୟ ଧ୍ୟାନରେ ବସିଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ସାଧକମାନେ ସେଦିନର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ କିଛି ଅସାଧାରଣ ଭାବରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଉପାଦାନର ଉପସ୍ଥିତି ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଓ ମୀରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାଧକଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେବାଲାଗି ବାହାରିଲେ, ସେତେବେଳେ ଆଶୀର୍ବାଦ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ସ୍ପର୍ଶରେ ସତେଅବା ଅନନ୍ୟ ଓ ଅସାଧାରଣ କିଛି ରହିଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କଲେ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଓ ମୀରା ସେଠାରୁ ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଯିବା ପରେ ସେଠାରେ ସମବେତ

(1) Mother India, ଫେବୃଆରି 1969, ପୃଷ୍ଠା-23

ହୋଇଥିବା ସାଧକମାନେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ସେଦିନ ଏକ ନୂତନ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହିଦିନଠାରୁ ମୀରା ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଜନନୀ ରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେହିଦିନଠାରୁ ହିଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆପଣାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକାନ୍ତବାସ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ କରି ନେଇଥିଲେ ଓ କେବଳ 'ଦର୍ଶନ' ଦିନମାନଙ୍କରେ ହିଁ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ । ମୀରା ଆଶ୍ରମର ଜନନୀ ହେଲେ । ବିକଶମାନ ଆଶ୍ରମବାସୀ-ମାନଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିଲେ । ତା' ପରଠାରୁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବ୍ୟାହତ ଭାବରେ ଆପଣାର ସାଧନାରେ ଅଭିନିବିଷ୍ଟ ରହିପାରିଲେ ଏବଂ ଜଡ଼ ଜଗତକୁ ଆଲୋକିତ କରିବାଲାଗି ଅତିମାନସକୁ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇ-ଆଣିବାର ଉଦ୍ୟମରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରତ ହୋଇପାରିଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ମାଆ ଏବଂ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ ଅନ୍ୟ ଶିଷ୍ୟଙ୍କ ଜରିଆରେ ସେ ଆଶ୍ରମବାସୀଙ୍କ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଥିଲେ । ସାଧକମାନଙ୍କର ସାଂସାରିକ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ପତ୍ରାଳାପ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ସେ ସେହି ସମ୍ପର୍କ ରଖିପାରିଥିଲେ ।

ଆତ୍ମୋତ୍ସର୍ଗ

ଏଇ ହେଉଛନ୍ତି ସେହି ଦୃଷ୍ଟିସମ୍ପନ୍ନା ଦେବୀ,
ଯିଏ ମଣିଷକୁ ଜାଗ୍ରତ କରାଇ ଆଣନ୍ତି ଏବଂ
ତା'ର ଯାତ୍ରାପଥକୁ ସୁଗମ କରନ୍ତି,
ଯିଏ ତା'ର ଆଗେ ଆଗେ ବାଟ ଚାଲୁଥାନ୍ତି ।
କି ବୃହତ୍ ତାଙ୍କର ରଥ,
କେଡ଼େ ବ୍ୟାପ୍ତିମୟୀ ଏବଂ ସର୍ବମୟୀ ସେହି ଦେବୀ,
ଯିଏ ଆପଣାର ଅପୂର୍ବ ଗୀତରେ
ଦିବସଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖକୁ
ପରମ ଆଲୋକ ବହନ କରି ଆଣନ୍ତି !

—ଋକ୍ ବେଦ

(ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦରୁ)

16. ଆଶ୍ରମ

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଈପ୍ସିତ ଆଦର୍ଶଟିକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାଲାଗି ମାଆଙ୍କର ଆତ୍ମୋତ୍ସର୍ଗ-ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକ ବର୍ତ୍ତମାନଠାରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଅର୍ଥାତ୍, ମାଆ ସେହି ଆଦର୍ଶକୁ ଏକ ବାସ୍ତବ ରୂପ ଦେବାରେ ଆତ୍ମନିୟୋଗ କଲେ । ଗୋଷ୍ଠୀ ଜୀବନଟିର ଫଳପ୍ରଦ ନିର୍ବାହ ସକାଶେ ସଂଖ୍ୟାରେ କ୍ରମଶଃ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ହେଉଥିବା ସାଧକମାନେ ମାଆଙ୍କଠାରୁ ଏକ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପରିକଳ୍ପନା ପାଇବେ ବୋଲି ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଯେଉଁ ଭଡ଼ାଘର ଦୁଇଟିରେ ବାସ କରୁଥିଲେ, ତାହାକୁ ଏଣିକି ସମ୍ମିଳିତ ଭାବରେ 'ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆଶ୍ରମ' ବୋଲି କୁହାଗଲା । ଦିନାଦିନ ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହୋଇ ରହିବା ପରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ନିଜେ ଏହି ନାମଟିକୁ ଠିକ୍ କରିଥିଲେ । କାରଣ, ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ରମ ହେଉଛି "ଗୁରୁଙ୍କର ଏପରି ଏକ ଗୃହ, ଯେଉଁଠାରେ କି ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରେରଣା ଗ୍ରହଣ କରିବାଲାଗି ଓ ଭଗବତ୍-ଦର୍ଶନର ପ୍ରଣାଳୀଟିକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବାଲାଗି ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଏବଂ ଶିଷ୍ୟବର୍ଗ ଏକତ୍ର ବାସ କରୁଥାନ୍ତି ।" (1)

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ମାଆଙ୍କ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ତାଙ୍କର ଏକ ସ୍ୱପ୍ନ ସଫଳ ହେବାର ଏକ ଘଟଣା ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ । ନିଜର ଝିଅ ବୟସରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ସଂସାର ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲେ, ଯେଉଁଠାରେ କି ଆଧ୍ୟାତ୍ମ-ମାର୍ଗର ସାଧକମାନେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ବସି ସେମାନଙ୍କର ସାଧନା କରିପାରିବେ ଏବଂ ସଂସାର-ନିର୍ବାହର ଚିନ୍ତା ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ବା ବିଚଳିତ କରିପାରୁନଥିବ । ତେଣୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ପରମ ଉତ୍ସାହ

---

(1) ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ : ଏମ୍.ପି. ପଣ୍ଡିତ, **Service Letter 16**, ପୃଷ୍ଠା 6-7

ଏବଂ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ହାତକୁ ନେଇଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ମନରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟାବହାରିକ ବୁଦ୍ଧି କୁଶଳତା ରହିଥିଲା ଓ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅମାପ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ, ଏକ ଦେବ-ସଂଘର ଗଠନ ନିମିତ୍ତ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନକୁ ମୂର୍ତ୍ତିରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ପ୍ରକୃତରେ ମାଆ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଥରେ ନୀରଦବରଣଙ୍କୁ କହିଥିଲେ :

ନିର୍ବାଣ ତଥା ଅନ୍ୟ ସବୁଯାକ ସିଦ୍ଧି ସମେତ ମୋର ଯାବତୀୟ ଉପଲବ୍ଧି ବାହାର ପୃଥିବୀଟି ଲାଗି ସତେଯେପରି କେବଳ ଏକ ତତ୍ତ୍ୱ ହୋଇ ରହିଯାଇଥାନ୍ତା । ତାହାକୁ ଏକ ବ୍ୟାବହାରିକ ରୂପ ଦେବାରେ ମାଆ ହିଁ ଆସି ବାଟ ଦେଖାଇଲେ । ତାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ସଂଗଠିତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ରୂପାୟନ ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ହୋଇନଥାନ୍ତା । (1)

ଏଠାରେ ଏହି କଥାଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ଏହି ଯେଉଁ ଦୁଇଟିଯାକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା—ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଅନ୍ତରାଳକୁ ଚାଲିଗଲେ ଏବଂ ମାଆ ଆଶ୍ରମର ନେତୃତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କଲେ,—ତାହା ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ କେତେକଙ୍କର ଭ୍ରୂକୁଞ୍ଚନ ବି ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଭିଯୋଗମାନ ଆସିଲା, ଦୋଷାରୋପ ବି ହେଲା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ହେଉଛନ୍ତି ଗୁରୁ ଏବଂ ମୀରା ହେଉଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଅନୁ-ଗାମୀ—ଲୋକେ ଏହିପରି ଏକ ଭାବନାକୁ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଧରି ବଢ଼ି-ଆସିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କୁ ଜନନୀ ରୂପେ ଦେଖିବା କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଭାରି କଷ୍ଟକର ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଯାବତୀୟ ଶଙ୍କାର ସମାଧାନ କରି ଏହି ସାଧକମାନଙ୍କର ପ୍ରମାଦଯୁକ୍ତ ଭାବନାଟିକୁ ବାହାରକୁ ଦେଖାଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଯଥାର୍ଥ ମାର୍ଗକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ବାରମ୍ବାର ଏହି କଥାଟିକୁ ଘୋଷଣା

---

(1) Talks with Sri Aurobindo (1966), ପୃଷ୍ଠା-6

କରିଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ଚେତନା ମାଆଙ୍କର ଚେତନା ସହିତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅଭିନ୍ନ ହୋଇରହିଛି ଏବଂ ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ଚେତନାକୁ 'ସେହି ଏକ ପରମ ଦିବ୍ୟ ଚେତନାର ଦୁଇଟି ପରିପ୍ରକାଶ' ରୂପେ ହିଁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଏହାଛଡ଼ା ଆହୁରି ଅନ୍ୟ ସମସ୍ୟା ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା । ଆଶ୍ରମରେ ଥିବା ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ ବେଶ୍ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ ଏବଂ ଭାରି ଅଦ୍ଭୁତ ପ୍ରକାରର ଆଚରଣ ଦେଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆହୁରି ଅନ୍ୟମାନେ ଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଏହି ନୂତନ ଅଧ୍ୟାତ୍ମଶକ୍ତିର ସଘନତାକୁ ସହ୍ୟ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତଥାପି ସେହି 1926 ନଭେମ୍ବର 24 ତାରିଖର ପରବର୍ତ୍ତୀ କେତୋଟି ମାସକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ; ସେତେବେଳେ ସେଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ନିଃଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ସତେଅବା ପ୍ରଦୀପ୍ତିମୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଏବଂ ଆକାଶର ପବନ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ କେତେକେତେ ଗୌରବର ମେଘଖଣ୍ଡମାନ ଭସାଇ ନେବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ସ୍ୱୟଂ ମାଆଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଏହି ସମୟରେ ନାନା 'ବିଭବଶାଳୀ' ଅନୁଭୂତିମାନ ଘଟିଥିଲା । ସିଏ ସେତିକବେଳେ ଏ କଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଥିଲେ ଯେ, ଯଦି ସେ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତେ, ତେବେ ଗୂଢ଼ବିଦ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ କରାଯାଇଥିବା ଏକ ଭୂମି ଉପରେ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ନୂତନ ପୃଥିବୀର ନିର୍ମାଣ କରିଦେଇପାରନ୍ତେ । ମାତ୍ର ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ ବାଲୁକାରାଶି ସ୍ୱରୂପ ସେହି ଗୂଢ଼ବିଦ୍ୟାର ମାର୍ଗ ଅନୁସରଣ କରିବାରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇ ରଖିଥିଲେ :

ହଁ ସତକଥା, ଏହାହେଉଛି ଅଧିମାନସର ଏକ ସୃଷ୍ଟି ।... ତୁମେ ଏହାଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ଚୟ ଅନେକ ଅଲୌକିକ ଘଟଣା ଘଟାଇ ପାରିବ, ଯାହାକି ତୁମକୁ ପୃଥିବୀସାରା ବିଖ୍ୟାତ କରାଇଦେବ । ତୁମେ ତାହା ବଳରେ ପୃଥିବୀର ଯାବତୀୟ ଘଟଣାକୁ ଇତସ୍ତତଃ କରିଦେଇ ପାରିବ ଏବଂ ଏହାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଏକ **ଭାରି ବଡ଼** ସଫଳତା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।... ମାତ୍ର, ଆମେ ଯେଉଁ ସଫଳତାଟି ଲାଗି ସାଧନା କରୁଛୁ, ତାହା କଦାପି

ଏହି ସଫଳତା ନୁହେଁ । ଆମେ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଅତିମାନସର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଚାହୁଁଛୁ । ସେହି ନୂତନ ପୃଥିବୀଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରିବା ନିମିତ୍ତ, ତାର ସମଗ୍ର ସକଳାୟତନରେ ସେହି ଅତିମାନସ ଜଗତର ସ୍ଥାପନା ନିମିତ୍ତ କିପରି ତାତ୍କାଳିକ ନାନା ସଫଳତାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ଯାଇହେବ, ସେ କଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ଜାଣି ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ମାଆ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର କଥାଟିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ବୁଝିପାରିଥିଲେ, କିଛି ସମୟ ଲାଗି ଧ୍ୟାନରେ ବସିଲେ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ଲାଗି ଗୁହ୍ୟବିଦ୍ୟା-ବଳରେ ଏକ ସ୍ୱର୍ଗର ସ୍ଥାପନା କରିବାଲାଗି ତାଙ୍କ ମନରେ ଯେଉଁ ବାସନାଟି ରହିଥିଲା, ସେ ତାହାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ । ସେହିଦିନଠାରୁ ଆଶ୍ରମର ସାଧନା, ଆଦୌ କୌଣସି କୋଳାହଳ ନ କରି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ଜଡ଼ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟକୁ ଅତିମାନସକୁ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇ ଆଣିବାଲାଗି ହିଁ ଚାଲିଲା । ଯେଉଁମାନେ ମାଆଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟାତ୍ମଗୁରୁ ରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନପାରିଲେ, ସେମାନେ ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ପଣ୍ଡିଚେରୀରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଗଲେ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ସାନଭାଇ ବାରୀନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ଏହି ସମୟରେ ଆଶ୍ରମ ଛାଡ଼ିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତିଭଣ୍ଡାର ଏବଂ ଜଣେ ସମର୍ଥ ସଂଗଠନକାରିଣୀ ହିସାବରେ ମାଆଙ୍କ ପ୍ରତି ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଏବଂ ସମ୍ମାନ ରହିଥିଲା । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ପ୍ରାୟ 15 ବର୍ଷ ପରେ ବାରୀନ୍ଦ୍ର "ଖୁଲନାବାସୀ" ପତ୍ରିକାରେ (ଫେବୃଆରୀ 21, 1940) ଲେଖିଥିଲେ :

ଆଜି ମାଆଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ । ଏହି ପୁଣ୍ୟମୟ ଦିବସରେ ତାଙ୍କର ଜଣେ ପଥଚ୍ୟୁତ ସନ୍ତାନ ତାଙ୍କର ପଦତଳେ ନିଜର ଶ୍ରଦ୍ଧା ନିବେଦନ କରୁଛି । ମୁଁ ଯେତେ ଯାହା ଭୁଲ୍ ବାଟରେ ଚାଲିଯାଇଥାଏ ପଛକେ, ମୋର ଭୁଲ-ଗୁଡ଼ିକ ଯେତେ ଗୁରୁତର ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ମୋର ଏହି ଗହନ ଜୀବନପଥର ଯାବତୀୟ ଚାରଣା ମୋତେ ପରିଶେଷରେ କେବଳ ସେହି ମାତୃଚେତନାର ମହାନ୍ ମନ୍ଦିରଟି ପାଖକୁ ହିଁ ପରିଚାଳିତ କରିନେବ;

କାରଣ, କେବଳ ଜନନୀର କ୍ରୋଡ଼ଟି ବିନା ଆଉ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନ ତା'ର ଯାତ୍ରାଟିର ଅନ୍ତ କରିପାରିବ ? (1)

16. ମାଆ

ଯେଉଁମାନେ ଆଶ୍ରମର ପରିସର ଭିତରେ ରହୁଥିଲେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ମଝିରେ ମଝିରେ ଭୁଲ୍ବୁଝା ଭୁଲ୍ବୁଝା ହେଉଥାନ୍ତି । ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ଯେତେବେଳେ ଆଶ୍ରମବାସୀଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଲଗାତାର ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଏହିସବୁ ଭୁଲ ବୁଝାମଣା ସୃଷ୍ଟି ହେବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ । ଅଭିଯୋଗମାନ ଜଣାଇ କେତେ ଯେ ଚିଠିପତ୍ର ଆସେ, ତାହାର କୌଣସି କଳନା ନଥାଏ । ମାତ୍ର ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ତାଙ୍କର ଚିରାଚରିତ ସ୍ୱଭାବ ଅନୁସାରେ ଅଟଳ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ପରିଚୟ ଦେଉଥାନ୍ତି ଏବଂ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମାତୃତ୍ୱର ଅର୍ଥଟିକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବରେ ବୁଝାଇ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଏପରି କେତେ କେତେ ବି ଅବସର ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଉଥିଲା, ଯେତେବେଳେ କି କେତେଜଣ ସାଧକ ମାଆଙ୍କର କୌଣସି ସିଧା କଥାରେ ମାଆ ହୁଏତ ଭାରି ଅପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି ବୋଲି କଳ୍ପନା କରି ଭାରି କାତର ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲେ । ଏହାର ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଏଠାରେ ଦିଆଯାଉଛି :

ମାଆ, ଆପଣ ସତେଅବା ମନରେ କୌଣସି ଅଭିପ୍ରାୟ ରଖି ଭର୍ତ୍ସନା କଲାପରି ମୋ ଆଡ଼କୁ ଯେପରି ଅନାଉଥିଲେ, ସେଥିରେ ମୋ ମନର ସବୁଯାକ ହରଷ ସତେଅବା କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇଗଲା । ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତ୍ୱ

(1) ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ : **Life in Sri Aurobindo Ashram**, ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ (1968), ପୃଷ୍ଠା-235ରେ ଉଦ୍ଧୃତ ।

ତ ମୋତେ ଏତେ ଭଲ କରି ଜାଣିଛନ୍ତି, ତଥାପି ସେ ମୋତେ ଏଭଳି ପରୀକ୍ଷାମାନଙ୍କରେ ଆଣି ପକାଇ ଦେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ତା'ପରେ, ଆପଣଙ୍କ-ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଏକ ଅପ୍ରସନ୍ନ ଗୃହିଣୀ ମୋ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି !

ମାଆଙ୍କ ତରଫରୁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ସେହି ପତ୍ରର ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ :

ସବୁଥର ଯାହା ଘଟିଥାଏ, ଏଥର ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେଇଆ । ଏଇଟା ହେଉଛି ତୁମର ଏକ ତୁଚ୍ଛା କଳ୍ପନା,···ମାଆ ଯେ ଖୁବ୍ ଅପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ତୁମ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ, ଏଇଟା କେବଳ ତୁମ ମନର ହିଁ କଳ୍ପନା । ମୁଁ ଆଉଥରେ ତୁମକୁ କହୁଛି ଯେ ମାଆ ଆଦୌ କୌଣସି ଗାଳି ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । (1)

ହଁ, ଏସବୁ କଥା ଏହିପରି ଖୁବରେ ହିଁ ହେଉଥିଲା । କେତେବେଳେ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଓ ପୁଣି ଆଉ କେତେବେଳେ ପରିହାସ କରି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆଶ୍ରମର ସାଧକମାନଙ୍କୁ ନାନାବିଧ ସଂଶୟ ଏବଂ ହତାଶାର କେତେ କେତେ ସମୁଦ୍ର ଅତିକ୍ରମ କରାଇ ନେଉଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ସିଦ୍ଧିର ଯଥାର୍ଥ ବେଳାଭୂମିକରେ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଉଥିଲେ । ମାଆ ସାଧକରୂପେ କାହା ପ୍ରତି ଅଧିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ରଖିବେ, ସେ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ରହିଥିଲା । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧକମାନଙ୍କର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧିକୁ ଆଗେଇ ନେବାରେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ସହାୟକ ହେବ, ମାଆ ସେହି ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ । ସିଏ ସର୍ବଦା ଏକ ଉଚ୍ଚତର ସୋପାନରୁ ହିଁ ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା ଏବଂ ତାଙ୍କର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଭଗବତ୍-ପରମକରୁଣା ଆସି ଗୋଟିଏ ଫୁଲକଢ଼ର ପ୍ରସ୍ଫୁଟନକୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇ

(1) ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ : ନୀରଦବରଣଙ୍କର Sri Aurobindo's Humour (1974), ପୃଷ୍ଠା-2

ନେବାପରି ସର୍ବଦା ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ମାଆ ସ୍ୱୟଂ ଥରେ ଯେପରି କହିଥିଲେ :

1926 ମସିହାଠାରୁ ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଅନ୍ତରାଳକୁ ଚାଲି-ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ମୋତେ ଏହାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ୱଟିକୁ ସମର୍ପଣ କରିଥିଲେ (ଆଶ୍ରମ କହିଲେ ସେହି ସମୟରେ ଭଡ଼ାରେ ନିଆଯାଇଥିବା ଦୁଇଟି ଘର ଏବଂ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ମାତ୍ର କେତେଜଣ ସାଧକଙ୍କୁ ବୁଝାଉଥିଲା), ସେତେବେଳ ଅପେକ୍ଷା ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁକିଛି ସତେଅବା ଏକ ଅରଣ୍ୟ ପରି ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି । ଏବଂ, ଏଠାରେ ଯାହା କିଛି ବିଭାଗ ଖୋଲିଛି, ତାହା କୌଣସି କୃତ୍ରିମ ଯୋଜନା କରି ଖୋଲିନାହିଁ; ମାତ୍ର ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଏବଂ ଗତିଶୀଳ ଆବଶ୍ୟକତା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଅନୁପ୍ରେରିତ ହୋଇ ତାହା ଖୋଲିଛି । ସତତ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଏବଂ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଅଗ୍ରଗତି ପଛରେ ଏହା ହିଁ ହେଉଛି ଅସଲ ରହସ୍ୟ । (1)

ଏହି ଆଶ୍ରମରେ ସଂସାର-ବର୍ଜନର ଆଦୌ କୌଣସି ଯୋଜନା ରହିନଥିଲା; ଆପଣାର ନିୟତି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ପୃଥିବୀ ଯେପରି ଆଗକୁ ଆଗକୁ ବିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଯାଉଛି, ସେହି ବିବର୍ତ୍ତନରେ ସକ୍ରିୟ ଓ ସହାୟକ ଭାବରେ ସହଯୋଗ କରିବା ହିଁ ଏହି ଆଶ୍ରମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏଠାରେ ଶ୍ରମ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଶ୍ରମର କୌଣସି ପାରିଶ୍ରମିକ ମିଳିଲନାହିଁ, ଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ଲାଭ ଅର୍ଜନ କରିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ଅଭିପ୍ରାୟ ବି ରହିଲନାହିଁ । ମାତ୍ର, ନିଦ୍ରା ଓ ଜାଗରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘଟିକାକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କ ଲାଗି ସମର୍ପିତ କରି ରଖିବା ହିଁ ଏଠାରେ ବିଧାନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଥରେ କହିଥିଲେ, "ତୁମେ ଯେ କେବଳ ମାଆଙ୍କର ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛ, ତୁମେ ଆପଣାକୁ ଅନୁକ୍ଷଣ ସେହି କଥାଟିକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଉଥିବ । ଏବଂ, ମାଆଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରି ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ

(1) Bulletin, ଅଗଷ୍ଟ 1964, ପୃଷ୍ଠା-96

ନିଜର ଯଥାଶକ୍ତି ଉତ୍ତମ ଭାବରେ କରିପାରୁଥିଲେ ମାଆଙ୍କର ପରମ କରୁଣା ମଧ୍ୟ ତୁମଲାଗି ସତତ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବ ।'' (1)

ଜଣେ ସାଧକଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ, ମାଆ କିପରି ଚାରି ବିଭିନ୍ନ ରୂପରେ—ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ, ମହାସରସ୍ୱତୀ, ମହାକାଳୀ ଏବଂ ମହେଶ୍ୱରୀ ରୂପେ—ସାଧକମାନଙ୍କର ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି ଉନ୍ମୋଚକ ଭାବରେ ସେହି କଥାଟିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଉତ୍ତରଟିର ଏକ ଅଂଶବିଶେଷ ହୋଇ ରହିଥିବା ସେହି ବର୍ଣ୍ଣନାଟି "ମାଆ'' ନାମରେ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଧ୍ୟାତ୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ରୂପେ ସୁବିଖ୍ୟାତ ହୋଇ ରହିଛି । ସେଥିରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଏହିପରି ଏକ ନିର୍ଭର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ଯେ, ଯେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ ପରମ ଦିବ୍ୟଶକ୍ତିଙ୍କ ପାଖରେ ଆପଣାକୁ "ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନ୍ତରିକତା ସହକାରେ ସମର୍ପିତ କରିଦେଇ'' ପାରିବ, କେବଳ ସେତିକିବେଳେ ଯାଇ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପରମ କରୁଣା ମନୁଷ୍ୟଜାତିର "ଅବିଚଳ ଅଭୀପ୍ସା''ର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେବାଲାଗି ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଆସିବେ :

ତୁମର ବିଶ୍ୱାସ, ତୁମର ନିଷ୍ଠା ଓ ତୁମର ସମର୍ପଣ ଯେତିକି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ, ଯଥାର୍ଥ କରୁଣା ଏବଂ ଯଥାର୍ଥ ସୁରକ୍ଷା ସେତିକି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ହିଁ ତୁମର ପାଖେ ପାଖେ ରହିଥିବ; ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ପରମା ଦିବ୍ୟଜନନୀଙ୍କର କରୁଣା ଓ ସୁରକ୍ଷା ଆସି ତୁମ ସହିତ ଅବସ୍ଥାନ କରିବ, ସେତେବେଳେ ତୁମକୁ କେହି ବି ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିବେନାହିଁ ଏବଂ ତୁମଲାଗି ଆଉ କାହାରିକୁ ବି ଭୟ କରିବାର ଆଦୌ କୌଣସି କାରଣ ରହିବନାହିଁ । ସେହି କରୁଣା ଓ ସୁରକ୍ଷାର କ୍ଷୁଦ୍ର କଣିକାଟିଏ ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ତୁମର ଯାବତୀୟ ବିଘ୍ନ ଓ ବାଧା ମଧ୍ୟଦେଇ ପାରକରାଇ ନେଇଯିବ, ତୁମକୁ ଯାବତୀୟ ବିପଦରୁ ଅତିକ୍ରମ କରାଇନେବ । ସେହି କରୁଣା ଏବଂ ସୁରକ୍ଷାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପସ୍ଥିତି ଦ୍ୱାରା ପରିବେଷ୍ଟିତ ହୋଇ ରହିପାରିଲେ ତୁମେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ

---

(1) ଶତବାର୍ଷିକୀ ସଂସ୍କରଣ, 25ଶ ଖଣ୍ଡ, ପୃଷ୍ଠା-213

ନିର୍ବିପଦ ଏବଂ ବିଘ୍ନରହିତ ଭାବରେ ଆପଣାର ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଚାଲିଯାଇ ପାରିବ । କାରଣ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ପଥ ହିଁ ତୁମର ପଥରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଇଥିବ । ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସଙ୍କଟଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ; ଏହି ଜଗତର ହୋଇଥାଉ କିମ୍ବା ଆଉ କୌଣସି ଅଦୃଶ୍ୟ ଜଗତର ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ଏବଂ ତାହା ଯେତେ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, କୌଣସି ପ୍ରକାର ପ୍ରତିକୂଳତା ତୁମର ଯାତ୍ରାକୁ ଆଦୌ ବ୍ୟାହତ କରି ପାରିବନାହିଁ । ସେହି କରୁଣା ଏବଂ ସୁରକ୍ଷାର ସ୍ପର୍ଶମାନ ହିଁ ତୁମର ବିଘ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସୁଯୋଗରେ ପରିଣତ କରିଦେବ, ତୁମର ବିଫଳତାକୁ ସଫଳତାରେ ପରିଣତ କରିବ ଏବଂ ତୁମର ଦୁର୍ବଳତାକୁ ତାହା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ କୁଣ୍ଠାମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ବଳବତ୍ତାରେ ପରିଣତ କରିଦେବ । କାରଣ, ଯାହାକୁ ଏଠାରେ ଦିବ୍ୟଜନନୀଙ୍କର କରୁଣା ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି, ତାହା କେବଳ ସେହି ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପରମସତ୍ତାଙ୍କର ଅନୁଜ୍ଞା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କଦାପି କିଛିହେଲେ ନୁହେଁ । ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ହେଉ ଅଥବା ଆଗାମୀ କାଲି ହେଉ, ସେହି ଅନୁଜ୍ଞା ଓ ସେହି ଇଚ୍ଛା ଫଳିବହିଁ ଫଳିବ । ତାହା ଯେ ଅବଶ୍ୟ ଫଳିବ, ସେକଥା ନିରୂପିତ ହୋଇ ରହିଛି । ତାହା ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଅପ୍ରତିରୋଧ୍ୟ । (1)

ଅବତାରତତ୍ତ୍ୱ ଉପରେ ଏକ ସଂଶୟମୋଚନକାରୀ ଆଲୋକପାତ କରି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ତା'ପରେ ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇଛନ୍ତି, ସେହି ବର୍ଣ୍ଣନାଟି ଅନୁସାରେ ବିଶ୍ୱାତୀତା ମୂଳା ପରମଶକ୍ତି ଏହି ଯାବତୀୟ ବିଶ୍ୱସୃଷ୍ଟିର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ହିଁ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ "ବିଶ୍ୱସୃଷ୍ଟିକୁ ଆପଣାକୁ ସତତ ପ୍ରକଟ ଓ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରି ଆଣୁଥିବା ସେହି ପରମ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସତ୍ତାର ରହସ୍ୟଟି ସହିତ" ସଂଯୁକ୍ତ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ଏହି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ବିରାଜିତ ବିଶ୍ୱମୟୀ ଶକ୍ତିରୂପେ "ସିଏ ଏହି ଯାବତୀୟ ସତ୍ତାଗୁଡ଼ିକର ସର୍ଜନା କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହିସବୁ ଅଗଣିତ କୋଟି କୋଟି ନାନା ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏବଂ

(1) The Mother (1971 ପୁନଃ ସଂସ୍କରଣ), ପୃଷ୍ଠା 10-11

ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ଧାରଣ କରି ରହିଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଉଛନ୍ତି । (1) ତା'ପରେ, ସେହି ପୁଣି ମହାଶକ୍ତି ରୂପେ ମଧ୍ୟ ବିରାଜିତ ରହିଛନ୍ତି, ଏହି ଆଧାରରେ ସେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ରୂପରେ ବିରାଜିତ ରହିଛନ୍ତି, ମନୁଷ୍ୟ-ଆକାରରେ ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ "ଉପରେ ଆଲୋଚିତ ତାଙ୍କ ଅସ୍ତିତ୍ୱର ଦୁଇ ବ୍ୟାପ୍ତତର ପ୍ରକାରର ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି ରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆମ ଲାଗି ଜୀବନ୍ତ ଏବଂ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରି ରଖିଛନ୍ତି ଏବଂ ମାନୁଷିକ ବ୍ୟକ୍ତିସତ୍ତା ଏବଂ ଦିବ୍ୟ ପରମା ପ୍ରକୃତି, ଏହି ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେତୁ ପରି ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।" ଆଶ୍ରମରେ ଯିଏ ମାଆ ରୂପେ ରହିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ସେହିଭଳି ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରିପ୍ରକାଶ ରୂପେ ଦେଖିବାକୁ ହେବ :

ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତା ସଚେତଥିବା ଏକ ପରିଧାନ ରୂପେ ମାନୁଷିକତାର ପ୍ରତିଭାସକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥାନ୍ତି, ନିଜେ ବାଟଟିକୁ ଚାଲି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇଦେବେ ବୋଲି ସେ ବାହ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ-ପ୍ରକୃତିକୁ ସ୍ୱୟଂ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ତା' ବୋଲି ସେ ତାଙ୍କର ପରମ ଦିବ୍ୟତ୍ୱକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଆଉ କେଉଁଠାକୁ ଯେ ଖସିଆସନ୍ତି, ସେ କଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ଏକ ପରିପ୍ରକାଶ ହିଁ ଘଟିଥାଏ, କ୍ରମବର୍ଦ୍ଧମାନ ଦିବ୍ୟ ଚେତନାର ହିଁ ଏକ ପରିପ୍ରକାଶ ଘଟିଥାଏ । ଯାହା ମନୁଷ୍ୟ ଓ ମାନୁଷିକ ଥିଲା, ତାହା ହଠାତ୍ ଦିବ୍ୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଯାଇନଥାଏ । ତାଙ୍କର ବାଲ୍ୟକାଳରେ ମଧ୍ୟ ମାଆ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଭୂମିରେ ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ-ସ୍ତରଠାରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରହିଥିଲେ । (2)

ପୃଥିବୀପୃଷ୍ଠରେ ମାଆଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଯାଇ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଗୀତାରେ ଥିବା "ବିଭୂତି-ଯୋଗ" ଅଧ୍ୟାୟଟିର ସେହି ଅବିନାଶୀ ଲକ୍ଷଣବର୍ଣ୍ଣନାଗୁଡ଼ିକୁ ଆମକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି :

---

(1) The Mother, ପୃଷ୍ଠା-23

(2) ଶତବାର୍ଷିକୀ ସଂସ୍କରଣ, 25ଶ ଖଣ୍ଡ, ପୃଷ୍ଠା-48

ମାଆ ଯେ ସେହି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଥାଇ ସବୁକିଛୁ ଉପରେ ଶାସନ କରନ୍ତି, ତାହା କଦାପି ନୁହେଁ; ସିଏ ନିଃସ୍ୱତ୍ୱାୟ ଏହି ନିମ୍ନତର ବିଶ୍ୱଭୂମିକୁ ମଧ୍ୟ ଅବତରଣ କରି ଆସନ୍ତି । ଏକ ନୈର୍ବ୍ୟକ୍ତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ଇହଜଗତର ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁକୁ, ଏପରିକି ପରମ ଅଜ୍ଞାନର ଏହି ଯାବତୀୟ ନିମ୍ନାତ୍ମକତାକୁ କେବଳ ତାଙ୍କର ଆବୃତ ଶକ୍ତିର ଅନ୍ତରାଳରେ ରହିଥିବା ସିଏ ନିଜେ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ···ସିଏ ଏହି ମହାନ୍ ଆତ୍ମଦାନଟି ଲାଗି ସ୍ୱୟଂ ସମ୍ମତି ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ସତେଅବା ଏକ ମୁଖା ପରି ଅଜ୍ଞାନର ଆତ୍ମା ଏବଂ ଅଜ୍ଞାନର ନାନା ରୂପାୟନକୁ ପରିଧାନ କରି ରହିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଏହି ପରମ ତମିସ୍ରା ମଧ୍ୟକୁ ଅବତରଣ କରିବାଲାଗି ଆନତ ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି, ଯେପରିକି ସେ ତାହାକୁ ପରମ ଆଲୋକ ଅଭିମୁଖରେ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେଇ ପାରିବେ; ସେ ଏହି ପରମ ମିଥ୍ୟା ଏବଂ ପରମ ଭ୍ରାନ୍ତି ମଧ୍ୟକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଛନ୍ତି, ଯେପରିକି ତାହାକୁ ପରମ ସତ୍ୟକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦେଇ ପାରିବେ; ଏହି ମରଣ ଭିତରକୁ ସେ ନିଜକୁ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇ ଆଣିଛନ୍ତି, ଯେପରିକି ତାହାକୁ ଈଶ୍ୱରୀୟ ପରମଜୀବନ ମଧ୍ୟକୁ ଉନ୍ନୀତ କରାଇ ନେଇଯାଇ ପାରିବେ । ସିଏ ଏହି ଯନ୍ତ୍ରଣାମୟ ବିଶ୍ୱ ଏବଂ ତାହାର ଅନିମମନୀୟ ଦୁଃଖ ଏବଂ କଷ୍ଟଭୋଗ ମଧ୍ୟକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଛନ୍ତି, ଯେପରିକି ଆପଣାର ଗଭୀର ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟକୁ ଏକ ରୂପାନ୍ତରକାରୀ ଉତ୍ତୋଳନ ଘଟାଇ ତାହାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଶମ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବେ ··· । ଏହି ମହାନ୍ ଆତ୍ମଦାନକୁ ବେଳେବେଳେ ପରମ ପୁରୁଷଙ୍କର ଆତ୍ମଦାନ ବୋଲି କୁହାଯାଇଥାଏ; ମାତ୍ର ଆହୁରି ଅଧିକ ଗଭୀର ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରି ଦେଖିଲେ ଆମେ ଏହାକୁ ସେହି ପରମା ପ୍ରକୃତିଙ୍କର ହିଁ ଆତ୍ମାହୁତି ବୋଲି ଜାଣିବା, ଯାହାକୁ ଆମେ ଦିବ୍ୟ ପରମଜନନୀଙ୍କର ଆତ୍ମଦାନ ବୋଲି ଜାଣିବା । (1)

ଏହାପରେ ସାଧକମାନଙ୍କ ମନରେ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସଂଶୟ ରହିଲନାହିଁ, ଏବଂ ସେମାନେ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଭାବରେ ମାଆଙ୍କ ପାଖରେ

(1) The Mother, ପୃଷ୍ଠା 29-30

ଆପଣାକୁ ସମର୍ପିତ କରିଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଆଶ୍ରମର ବାହାରେ ଥିବା ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ମାଆଙ୍କର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । 1928 ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ମାସରେ ଆନ୍ଧ୍ରର ଜଣେ ସୁବିଖ୍ୟାତ ସନ୍ଥ-କବି କାବ୍ୟ କଣ୍ଠ ଗଣପତି ମୁନି ମାଆଙ୍କ ସହିତ ଦୁଇଥର ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲେ । ସେ ମାଆଙ୍କ ସହିତ ଏକାନ୍ତ ବସି ଧ୍ୟାନ କରିଥିଲେ । ସିଏ ମାଆଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶାକମ୍ଭରୀ ଦେବୀ ରୂପାୟିତ ହୋଇଥିବାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରି ପାରିଥିଲେ । ଶକ୍ତିଙ୍କର ଶାକମ୍ଭରୀ ରୂପ ହେଉଛି ଏକ ଅତି ଉଚ୍ଚସ୍ତରର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି । ଗଣପତି ମୁନି "ମାଆଙ୍କ ପାଦର ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଠି ମଧ୍ୟଦେଇ ଅତ୍ୟୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକ ବିକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଆସୁଥିବାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଥିଲେ । ମାଆଙ୍କର ମସ୍ତକକୁ ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପ୍ରଭାମଣ୍ଡଳ ବେଷ୍ଟନ କରି ରହିଥିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କ ଶରୀରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅବୟବରୁ ଆଲୋକର ତରଙ୍ଗମାନ ଏପରି ଭାବରେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ଯେ ସ୍ଥୂଳ ଚକ୍ଷୁରେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବେଶ୍ ଦେଖିହେଉଥିଲା । ଏବଂ, ସର୍ବପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ସେହି ସମସ୍ତ ପ୍ରକୋଷ୍ଠଟି ସତେଅବା ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ।" (1)

ଏହି ସମୟରେ ଅନେକ ବିଦେଶୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଶ୍ରମକୁ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ମାଆଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ସେଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । କୁମାରୀ ହଜ୍‌ସନ୍ ଏବଂ ଏମ୍. ସାଁତ୍-ହିଲେୟାର୍‌ଙ୍କ (ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଦୁହେଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଦତ୍ତା ଏବଂ ପବିତ୍ର ନାମରେ ପରିଚିତ) ବ୍ୟତୀତ ଏଠାରେ କେମ୍ବ୍ରିଜ୍‌ରୁ ଆସିଥିବା ଗଣିତଜ୍ଞ-ଦାର୍ଶନିକ ଜେ. ଏ. ଚ୍ୟାଡ୍‌ଉଇକ୍‌ଙ୍କର ନାମୋଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଚ୍ୟାଡ୍‌ଉଇକ୍‌ଙ୍କୁ ଆଶ୍ରମରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ନାମକରଣ ଅନୁସାରେ ଆର୍ଜବ ବୋଲି ଅଭିହିତ କରାଯାଉଥିଲା । ସେହିପରି, ସେହି ସମୟରେ ଆସିଥିବା ମାର୍ଗାରେଟ୍ ଉଇଲ୍‌ସନ୍ (ଆମେରିକାର ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଉଡ୍ରୋ ଉଇଲ୍‌ସନ୍‌ଙ୍କର କନ୍ୟା)ଙ୍କୁ ନିଷ୍ଠା ବୋଲି ଏକ ନୂତନ ନାମ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

---

(1) Breath of Grace, ପୃଷ୍ଠା 36364

ମାତ୍ର, ବିଦେଶୀ ହୋଇଥାନ୍ତୁ ଅଥବା ଭାରତୀୟ ହୋଇଥାନ୍ତୁ, ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହିଁ ସେମାନେ ସବୁଦିନ ଲାଗି ମାଆଙ୍କର ହିଁ ହୋଇଯାଉଥିଲେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ବ୍ୟବସାୟ କରି ଜୀବିକାର୍ଜନ କରୁଥିବା ଜଣେ ଭାରତୀୟ ଦକ୍ଷିଣ-ଭାରତ ବୁଲିବାକୁ ଆସି ଦିନେ ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଏବଂ ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଆଶ୍ରମଟି ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ ଆଖି ବୁଲାଇ ନେବାକୁ ମନ କରିଥିଲେ ।

ଅଟ୍ଟାଳିକାଟି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଆମେ ସେଠାରେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲୁ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଭାରି ସାଦାସିଧା ଅଥଚ ପରିଷ୍କାର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିଲେ; କେତେକ ଲୋକ ପ୍ୟାଣ୍ଟ୍ କୋଟ୍ ବି ପରିଧାନ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଆମକୁ ସେଠାରେ କେହି ଜଣେହେଲେ ବି ସନ୍ଥ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲେ ନାହିଁ । ସେଠାରେ ଜଣେହେଲେ କେହି ବାବାଜୀ କିମ୍ବା ମହନ୍ତ ନଥିଲେ; ମୁଣ୍ଡିତମସ୍ତକ କେହି ନ ଥିଲେ ଏବଂ ଜଟାଧାରୀ ବି ନଥିଲେ । ଖାଲିଦେହରେ ରହିଥିବା ଭକ୍ତବୃନ୍ଦ ନଥିଲେ ବା ଗୈରିକବସନ-ପରିହିତ ସାଧୁ ମଧ୍ୟ ନଥିଲେ । କାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ତିଲକ ନଥିଲା । କେହି କନ୍ଥଫଟ୍ଟା ଯୋଗୀର ବେଶ ଧାରଣ କରି ନଥିଲେ । ସେଠାରେ ଆମେ କୌଣସି ମନ୍ଦିର ବି ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲୁନାହିଁ । କୌଣସି ମୂର୍ତ୍ତି କିମ୍ବା ଗ୍ରନ୍ଥର ପୂଜା ହେଉଥିବାର ଦେଖିଲୁନାହିଁ । (1)

ତା'ପରେ ସେ ଖବର ପାଇଲେ ଯେ ସପ୍ତାହରେ କେବଳ ଗୁଟେଏ ଦିନ ଆଶ୍ରମସ୍ଥ ମାଆଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ । ଏବଂ, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଥରେମାତ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ ଦେଇ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାହାରିଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପୁଣି, ସେ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ ଯେ ଜଣେ ଫରାସୀ ଭଦ୍ରମହିଳା ଏଠି ଆଶ୍ରମରେ ମାଆ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ! ମାଆଙ୍କର ଦର୍ଶନ ଲାଗି ତାଙ୍କୁ ଧ୍ୟାନକକ୍ଷରେ ବସିବାପାଇଁ

(1) ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଜୌହର, **My Fateful Journey (1973)**, ପୃଷ୍ଠା **5-6**

ଲୁହାଗଲା । ଏଇଟା ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ପ୍ରକାରର ଆଶ୍ରମ ବୋଲି ସେତେବେଳକୁ ସେ ଭାରି ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଭାବୁଥାନ୍ତି । ଏଠାରେ ତ "ଖ୍ରୀଷ୍ଟିନ ନାହିଁ କି କଥା ନାହିଁ, ପ୍ରଚାର ନାହିଁ କି ପ୍ରାର୍ଥନା ନାହିଁ, ଶିକ୍ଷା ବା ଉପଦେଶ କିଛି ହେଲେ ନାହିଁ । ଭଜନ ବା ଆରତି କିଛି ହେଲେ ହେଉନାହିଁ । ଧର୍ମପ୍ରବଚନ ହେଉନାହିଁ କିମ୍ବା ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥର ଚର୍ଚ୍ଚା ବି ହେଉନାହିଁ; ହୋମ, ଯଜ୍ଞ, ଆସନ, ପ୍ରାଣାୟାମ, କୋଉଠି କିଛି ହେଲେ ନାହିଁ । କେହିହେଲେ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ୁନାହାନ୍ତି ବା କେଉଁଠି ହେଲେ କୌଣସି ଧର୍ମସଭା ହେଉଥିବାର ସୂଚନା ହିଁ ମିଳୁନାହିଁ ।" ଏସବୁ ତାଙ୍କୁ ଭାରି କେମିତି କେମିତି ଲାଗୁଥାଏ, ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଅଡ଼ୁଆ ଅଡ଼ୁଆ ଲାଗୁଥାଏ । ଏବଂ, ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ମାଆ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ :

ତାଙ୍କର ଚାଲିବାରେ ଏକ ତେଜସ୍ୱିତା ରହିଥିଲା, ତାଙ୍କର ମୁଖମଣ୍ଡଳରୁ ଏକ କରୁଣାମୟତା ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା; ଏବଂ ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ ଦୁଇଟିରୁ ଯେଉଁ ଜ୍ୟୋତି ନିଃସୃତ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା, ତାହା ନିମ୍ନସ୍ଥ ତଥା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗସ୍ଥ ଅନ୍ଧକାରର ମର୍ମକୁ ବିଦ୍ଧ କରି ଦେଉଥିଲା । ସତେଅବା ସ୍ୱର୍ଗର ଏକ ପକ୍ଷୀ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବା ସେହି ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଉପରେ ମୋର ଦୃଷ୍ଟି ଏକାବେଳକେ ଲାଖି ରହିଗଲା, ତାଙ୍କର ସ୍ଥିର ଏବଂ କମନୀୟ ମୁଖଟିରୁ ଆଲୋକ ବିଚ୍ଛୁରିତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲା ଏବଂ ସମୁଦାୟ ବାୟୁମଣ୍ଡଳଟିକୁ ଏପରି ଏକ ପାର୍ଥିବୋତ୍ତର ସ୍ତରକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ନେଉଥିଲା ଯେ ଆପଣା ସ୍ଥିତିର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଅଂଶ ମଧ୍ୟରେ ସେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଆସିଥିବା ସତେଅବା ଏକ ଦେବଦୂତ ପରି ହିଁ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥିଲେ ।

ସେଦିନ ରାତିରେ ନିଦରେ ଶୋଇଥିବା ସମୟରେ ମୋର ନାନା ବିଚିତ୍ର ଅଥଚ ମଧୁର ଅନୁଭୂତିମାନ ହୋଇଥିଲା । ମୋ ମନର ଗବାକ୍ଷ ଦେଇ ସ୍ୱପ୍ନର କେତେ କେତେ ଧାଡ଼ିମାନ ଧାବିତ ହୋଇଯିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଲାଗିରହିଥିବା ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ପରି ମୋ ମନର ପର୍ଦ୍ଦାଟି ଉପରେ କାରୁଣ୍ୟ ଏବଂ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରେମ ଏବଂ

ଜୀବନମୟତାର ସେହି ତେଜସ୍ୱିନୀ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତା ଦେବୀ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲେ । (1)

ଆପଣାର "ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଆବିଷ୍କାର"କୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଜୌହର ଏହିପରି ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି; ତାହାକୁ ସେ "ପଣ୍ଡିଚେରୀର ଅଲୌକିକ ଘଟଣା" ବୋଲି କହିଛନ୍ତି, "ଯେଉଁଠାରେ କି ମୁଁ ମୋର ହୃଦୟକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ହରାଇ ବସିଥିଲି ଓ ମୋର ଆତ୍ମା ଏବଂ ଯଥାର୍ଥ ଜୀବନକୁ ଲାଭ କରିଥିଲି ।" ସିଏ ସପରିବାର ଆଶ୍ରମର ଅନ୍ତେବାସୀ ହୋଇ ରହିଲେ । ଏମାନେ, ଏବଂ ଏମାନଙ୍କ ପରି ଶହ ଶହ ଆହୁରି କେତେ ବ୍ୟକ୍ତି, ଯେତେବେଳେ ମାଆ ସେମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦରସ୍ମିତ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାକୁ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ କଥାପଦେ କହିଥିଲେ ବା ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ କରୁଥିବା ପରି ଏକ ମୁଖ-ମୁଦ୍ରାର ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନକୁ ଭରିଦେଇ ସତେଅବା ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠିଥିବା ଏକ ଆନନ୍ଦର ଅନୁଭୂତିରେ ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକାବେଳେକେ ବିସ୍ମିତ ଓ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କେବଳ ନିଜର ଇଚ୍ଛା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଯେ ଆଶ୍ରମକୁ ଆସୁଛନ୍ତି, ମାଆ ସେହି କଥାଟିକୁ ଭାରି ଯତ୍ନର ସହିତ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖୁଥିଲେ । ଏଠାରେ 23 ବର୍ଷ ବୟସ୍କ ଯୁବକ ଶ୍ରୀ କେ. ଡ଼ି. ସେଠ୍‌ନାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଟିର ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇପାରେ, ସିଏ କି, ସେ ଜୀବନର ସବୁକିଛି ଦେଖିସାରିଲେଣି ଏବଂ ଏଥର ଆଶ୍ରମବାସୀ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ମାଆଙ୍କୁ କହିଥିଲେ । ମାଆ ତାଙ୍କୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ :

ଆଚ୍ଛା, ମାତ୍ର 23 ବର୍ଷ ବୟସରେ ତୁମେ ଜୀବନର ସବୁକିଛି ଦେଖିସାରିଲଣି ? ମାତ୍ର ଏପରି ତରତରି ହେବା ଆଦୌ ଉଚିତ ନୁହେଁ, ତୁମକୁ ତୁମର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମୟଟିକୁ ହିଁ ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୁମେ ଏଠାରେ ରହ,

(1) ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଜୌହର, My Fateful Journey (1973), ପୃଷ୍ଠା 7-8

ଏଠାରେ ସବୁକିଛି ଦେଖ; ଏଠାରେ ସବୁକିଛି କିପରି ଚାଲିଛି, ସେସବୁ ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖ । ସେସବୁ ତୁମ ରୁଚିର ଅନୁକୂଳ ହେବ କି ନାହିଁ ବିଚାର କର ଓ ତା'ପରେ ଯାଇ ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କର ।

ମାଆ ଏପରିଭାବରେ କହୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉପରେ ମାଆଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଯେଉଁ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ୁଥିଲା, ତାହା ସାଧାରଣତଃ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକାନ୍ତ ଅପ୍ରତିରୋଧ୍ୟ ବୋଲି ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ସେଠ୍‌ନା ମାଆଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ "ରଜତବର୍ଣ୍ଣ ଭାସ୍ୱରତା" ଉଦ୍‌ଗତ ହୋଇ ଆସୁଥିବାର ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ଚଉଦବର୍ଷ ବୟସର ବାଳିକା ବସୁଧା ମାଆଙ୍କର ମିଷ୍ଟ ଦର-ସିନ୍ତରେ ଏକାବେଳେକେ ଅନ୍ତର୍ଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା, ଏବଂ ସବୁଦିନ ଲାଗି ଆଶ୍ରମରେ ରହିଲା । ଏକ ଅପୂର୍ବ ପ୍ରୀତିଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସହନୁ-ଦୃଷ୍ଟିରେ ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପରିବର୍ତ୍ତନକାରିଣୀ ଶକ୍ତିଟି ରହିଛି, ମାଆଙ୍କୁ ତାହା ଖୁବ୍ ଭଲଭାବରେ ଜଣାଥିଲା ଏବଂ ତାହାରି ବଳରେ ହିଁ ସେ ସାଧକମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ଅଭିଳଷିତ ପରିବର୍ତ୍ତନଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରି ପାରୁଥିଲେ । ସିଏ ସବୁବେଳେ ନିଷ୍ଠା, ସମଞ୍ଜସତା, ମୁକ୍ତହୃଦୟତା ଏବଂ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଉପରେ ଜୋର ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ସନ୍ତାନବର୍ଗଙ୍କୁ ସତତ ସହାୟତାର ନିର୍ଭର ଦେଇ ରଖିଥିଲେ । ଥରେ ଜଣେ ତରୁଣ ସାଧକଙ୍କୁ ମାଆ ଏହିପରି କହିଥିଲେ :

ହୃଦୟ ଭିତରେ ଏକ ପବିତ୍ର ଅଗ୍ନି ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ ତାହାହିଁ ସମୁଦାୟ ସତ୍ତାଟିକୁ ଆବୃତ କରି ରଖିଛି । ଏହି ଅଗ୍ନି ହିଁ ସନ୍ଦୀପିତ କରୁଛି, ତାହାହିଁ ସବୁକିଛିକୁ ପବିତ୍ର କରି ଦେଉଛି । ତୁମେ ଯେତେଥର ମୋ ପାଖକୁ ଆସି ମୋତେ ନିଜର ଅଗ୍ରଗତି ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛ, ମୁଁ ସବୁଥର ତୁମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଏହି ଅଗ୍ନିଟିକୁ ହିଁ ଜଳାଇଦେଉଛି; ମାତ୍ର କେବଳ ମିଥ୍ୟା ଏବଂ ଯାବତୀୟ ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ବ୍ୟତୀତ ଏହି ଅଗ୍ନି ଆଉ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ହିଁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଉନାହିଁ । (1)

---

(1) Breath of Grace. ପୃଷ୍ଠା-333

ସ୍ଥୂଳ ଶାରୀରିକ ସ୍ତରରେ ସେ ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ଜନନୀର ଏକ ଦୃଶ୍ୟମାନ୍ ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ରହିଥିଲେ :

ତୁମର ଯାହା କିଛି ଆବଶ୍ୟକ, ମୁଁ ଚାହେଁ ଯେ ତୁମେ ନିଃସଙ୍କୋଚ ହୋଇ ମୋତେ ତାହା ମାଗିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ । ···ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଯେ ତୁମର ମାଆଠାରୁ ତୁମେ ଯାହା କିଛି ଚାହିବ, ତାହାକୁ ଅବଶ୍ୟ ମାଗିନେଇ ପାରିବ । ବିଶେଷ କରି ଯେତେବେଳେ ଆଦୌ କୌଣସି କାର୍ପଣ୍ୟ ନକରି ସବୁକିଛି ପ୍ରଦତ୍ତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି, ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଙ୍କୋଚ ଲାଗି ପୁଣି କି ଅବକାଶ ରହିବ କାହିଁକି ? ···ଏବଂ, ତୁମେ କ'ଣ ମୋତେ ତୁମକୁ ଭଲପାଉଥିବା ନିଜର ମାଆ ବୋଲି ବିଚାର କରୁନାହଁ ? (1)

ଆଶ୍ରମର ଅନ୍ତେବାସୀମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା କ୍ରମଶଃ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ଲାଗିଲା (1942ରେ ଆଶ୍ରମରେ 350 ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ରହୁଥିଲେ; ଏହା ସହିତ ଅନୁମତିପ୍ରାପ୍ତ ପରିଦର୍ଶକମାନଙ୍କୁ ଗଣନା କରାଯାଇନାହିଁ) । ଏବଂ, ଦର୍ଶନ-ଦିନମାନଙ୍କରେ ଏତେ ବେଶୀ ଲୋକଙ୍କର ସମାଗମ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଯେ ସେସବୁର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ନିମିତ୍ତ ମାଆଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ ଦରକାର ହେଲା । ତା' ପରେ, ସମସ୍ୟାଟିର ଆର୍ଥିକ ଦିଗଟି ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା । ବ୍ୟୟକୁ ଆୟ ପ୍ରାୟ୍ ନିଅଣ୍ଟ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଯାହାକିଛି ଅର୍ଥ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିଲା, ସେଥିରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ବାହ ହୋଇ ପାରୁନଥିଲା । ମାଆ ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆପଣାର ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ମଧ୍ୟ କମ୍ କରି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ବ୍ୟାବହାରିକ କର୍ମକୁଶଳତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ସେ ଆଶ୍ରମର ଯାବତୀୟ ବିଭାଗକୁ ମୋଟାମୋଟି ଭାବରେ ଆତ୍ମନିର୍ଭର କରି ପାରିବାକୁ ହିଁ ସର୍ବମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ରଖିଲେ ।

ସିଦ୍ଧି-ଦିବସ (1926 ନଭେମ୍ବର 24 ତାରିଖ)ର ପରବର୍ତ୍ତୀ କେତୋଟି ବର୍ଷ ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ହେବାର ଅନେକ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ମାଆଙ୍କର ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଆରମ୍ଭ

(1) Breate of Grace. ପୃଷ୍ଠା-183

ହୋଇଯାଉଥିଲା । ଖେଳ୍ ଛଅଟା ବେଳକୁ ସେ ଛାତ ଉପରେ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ପଦଚାରଣା କରୁଥିଲେ ଓ ତା'ପରେ ସାଧକମାନଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରୁଥିଲେ । ତା'ପରେ କିଛି ସମୟ ସମବେତ ଧ୍ୟାନ ହେଉଥିଲା ।

ମାଆ ଶାଢ଼ିଟିଏ ପିନ୍ଧି ଚକାପକାଇ ବସୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ରୂପ-ଲାବଣ୍ୟରୁ ଆଲୋକ ବିଚ୍ଛୁରିତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିବା ପରି ମନେହେଉଥିଲା । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶାନ୍ତସ୍ଥିତିରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏକ ବସ୍ତୁଚନ୍ଦ୍ର ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା; ମାତ୍ର ଏପରି ଏକ ଶାନ୍ତସ୍ଥିତି, ଯେଉଁଥିରେ କି ସର୍ବଦା ଅମିତ ଶକ୍ତିମନ୍ତ୍ର ବିଧୃତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ମନେହେଉଥିଲା, ସତେ-ଯେପରି ବହୁ କେତେ ଶତାବ୍ଦୀର ଯାତ୍ରା ଶେଷ କରିବା ପରେ ଏବଂ ସେ ଯାହାର ସନ୍ଧାନରେ ଯାତ୍ରା କରୁଥିଲେ, ସେଇଟିକୁ ଲାଭ କରିସାରିବା ପରେ ସେ ଏଠାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ଓ ଆମମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ଆସୀନ ରହିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟରେ ସତେଅବା ସବୁ ଯାତ୍ରାର ଅନ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ପରି ମନେହେଉଥିଲା; ଏବଂ ଆମେସବୁ ଯେତେବେଳେ ଆପଣା ଆପଣା ସ୍ଥାନରୁ ଉଠି ତାଙ୍କର ଚରଣପ୍ରାନ୍ତକୁ ଯାଇ ଆଣ୍ଠୁ ମାଡ଼ି ବସୁଥିଲୁ, ସେତେବେଳେ ଆମମାନଙ୍କର ସବୁକିଛି ଯାତ୍ରାର ବି ଅନ୍ତ ହୋଇଯିବା ପରି ବୋଧ ହେବାକୁ ଲାଗୁଥିଲା । ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ସବୁଯାକ ସମସ୍ୟା ସେତେବେଳେ କୁଆଡ଼େ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । (1)

ମଧ୍ୟାହ୍ନ-ଭୋଜନ ସମୟରେ ସେ ଆପଣାର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ହିଁ ଖାଦ୍ୟର ପରିବେଷଣ କରାଉଥିଲେ । ଅପରାହ୍ନରେ ହୁଏତ ସାଧକମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଯାଇ ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟା-ବେଳେ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଗାଡ଼ିରେ ବୁଲିଯାଉଥିଲେ । ତା'ପରେ ସେମାନେ ହୁଏତ କୌଣସି ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ କିଛି ସମୟ ଲାଗି ବିଶ୍ରାମ ନେଉଥିଲେ, ମିଠାଇ ଖାଉଥିଲେ, ମାଆ ଯାହା କହୁଥିଲେ ଶୁଣୁଥିଲେ ବା ଧ୍ୟାନ କରୁଥିଲେ ।

(1) Light and Laughter, ପୃଷ୍ଠା 46-7

ବେଶ୍ କେତେ ମାସ ପାଇଁ ଏକ ସାମୂହିକ ସୁପ୍-ଖିଆ ଉତ୍ସବ ବି ପାଳିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଉତ୍ସବକୁ ଜାପାନର ଗୃହାପାନ-ଉତ୍ସବ ସହିତ ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରିବ । ଜାପାନରେ ଥିଲାବେଳେ ମାଆଙ୍କୁ ସେହି ଉତ୍ସବଟି ଭାରି ଆକର୍ଷକ ମନେହେଉଥିଲା । ସୁପ୍ ପିଇବାର ଉତ୍ସବ ଦିନ ସାଧକମାନେ ସମସ୍ତେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳାକୁ ଗୋଟିଏ କୋଠରିରେ ଆସି ରୁଣ୍ଡ ହେଉଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ସପ ଉପରେ ବସୁଥିଲେ । ମାଆ ଗୋଟିଏ ଚଉକି ଉପରେ ବସୁଥିଲେ ଓ ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟିକୁ ଗୋଟିଏ ସାନ ଅଳୋଚ ଷ୍ଟୁଲ୍ ଉପରେ ରଖୁଥିଲେ । ସୁପ୍-ପାତ୍ର ଉପରେ ହାତ ରଖି ସେ କିଛି ସମୟ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ରହୁଥିଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ କପ୍‌ଗୁଡ଼ିକରେ ସୁପ୍ ପରଷି ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ଜଣ ଜଣ କରି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସାଧକମାନଙ୍କ ହାତରେ ଧରାଇଦେଉଥିଲେ । ତା'ପରେ ସମସ୍ତେ ନୀରବରେ ସୁପ୍-ପାନ କରୁଥିଲେ । ମଝିରେ ମଝିରେ କେହି କିଛି କଥା କହିଲେ ଯାଇ ନୀରବତା-ଭଙ୍ଗ ହେଉଥିଲା । ମାଆଙ୍କର ଭାବାବେଶପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟ ଏକ ଅପୂର୍ବ ପୁଲକର ଶୃଙ୍ଖଳା ସୃଷ୍ଟି କରି ରଖିଥିଲା । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସଂଯୋଗସ୍ଥାପନ ହିଁ ଏହି ସୁପ୍ ପାନ କରିବାର ଉତ୍ସବଟିର ଗଭୀରତର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତାହାର ସ୍ମରଣ କରି ଶ୍ରୀ ସେଠ୍‌ନା କହିଛନ୍ତି :

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ତାହା ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସତେଅବା ଅତି ପ୍ରାଚୀନ କେଉଁ ରହସ୍ୟବିଦ୍ୟାର ଏକ ଅଂଶବିଶେଷ ପରି ତାହାର ପ୍ରଭାବ ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ସେତେବେଳେ ବାତାବରଣଟି ଏପରି ହୋଇ ରହୁଥିଲା, ଯେଉଁଥିରୁ ମନେହେଉଥିଲା, ସତେ ଯେପରି ଆମେ ସେହି ପ୍ରାଚୀନ ମିଶରୀୟ ବା ଗ୍ରୀକ୍ ଯୁଗର କୌଣସି ଏକ ପବିତ୍ର ରହସ୍ୟମୟ ଉପାସନାମନ୍ଦିର ଭିତରେ ହିଁ ଆସି ସମବେତ ହୋଇଛୁ !…(1)

(1) Light and Laughter, ପୃଷ୍ଠା-63

୧୪. କଥୋପକଥନ

1928-29 ବେଳକୁ ମାଆ ଆଶ୍ରମର ସାପ୍ତାହିକ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଉତ୍ତରର ବୈଠକଗୁଡ଼ିକରେ ନିୟମିତ ଭାଗ ନେଉଥିଲେ । ଯେଉଁ ଘରେ ମାକ୍‌ଫେଟର୍‌ ଦମ୍ପତି ବାସ କରୁଥିଲେ, ଏହି ବୈଠକଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଥମେ ସେହିଠାରେ ହେଉଥିଲା ଓ ପରେ ଶ୍ରୀ ଦିଲୀପ କୁମାର ରାୟଙ୍କ ଘରେ ବସିଲା । ସେହିସବୁ ବୈଠକରେ ମାଆଙ୍କୁ କୌଣସି ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରାଯାଉଥିଲା; ମାଆ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ନଳିନୀକାନ୍ତ ଗୁପ୍ତ ଅଥବା ଶ୍ରୀମତୀ ଭାଇଓଲେଟ୍‌ ମାକ୍‌ଫେଟର୍‌ ସେହି କଥୋପକଥନଗୁଡ଼ିକୁ ଲେଖି-ରଖୁଥିଲେ । ସେହିସବୁ କଥୋପକଥନ ବର୍ତ୍ତମାନ **Words of the Mother** (ମାତୃବାଣୀ) ନାମକ ଗୋଟିଏ ବହି ହୋଇ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି; ସେଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ମାଆଙ୍କର ମତାମତ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ରହିଛି । ସେଥିରୁ ଆମକୁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଯୋଗ-ଦୃଷ୍ଟି ତଥା ଯୋଗ-ମାର୍ଗର ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆକର୍ଷକ ସମଗ୍ରଚିତ୍ର ବଡ଼ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ମିଳିଯାଉଛି :

ଆପଣାକୁ ଦିବ୍ୟ ପରମଚେତନା ଭିତରେ ନେଇ ହଜାଇଦେବା ଆମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନୁହେଁ । ଦିବ୍ୟ ପରମଚେତନା ଯେପରି ଜଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ତାହାର ରୂପାନ୍ତର-ସାଧନ କରିପାରିବ, ସେଥିଲାଗି ପ୍ରଥମଟିକୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ରଖିବା ହେଉଛି ଲକ୍ଷ୍ୟ । (1)

ଆମେ ଭଗବତ୍‌-ପରମକରୁଣା ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର ରଖି ଶିଖିବା, ଯାବତୀୟ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଆମେ କେବଳ ତାହାର ସାହାଯ୍ୟ ଲାଗି ହିଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା; ତେବେ ଯାଇ ସେହି କରୁଣା ଆମ ଭିତରେ

---

(1) Words of the Mother (1946), ପୃଷ୍ଠା-32

ସତତ କେତେ କ'ଣ ଅଭୂତପୂର୍ବ ଅଦ୍ଭୁତ ଘଟନ ଘଟାଇବାରେ ଲଗିଥିବ । (1)

ଯେଉଁସବୁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକର ପ୍ରଲୋଭନରେ ପଡ଼ି ଆମେ ଭୁଲ୍ ବାଟ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଯାଇଥାଉ, ମାଆ ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କହିଛନ୍ତି :

କୌଣସି କଥା ପ୍ରକୃତରେ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ଆସିଛି କି ନାହିଁ, ତୁମେ ସେହି କଥାଟିକୁ ଭାରି ସହଜରେ ଜାଣିପାରିବ । ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଭାରି ମୁକ୍ତ ଅନୁଭବ କରୁଥିବ, ନିଦକ, ସନ୍ତାପଶୂନ୍ୟ ଓ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବ···ସମତାଭାବ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବାର ଓ ତାଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରେରଣା ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବାର ସର୍ବମୂଳ ସର୍ତ୍ତ । (2)

ଆପଣାର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିଗୁଡ଼ିକୁ ଯଦିଅବା କୌଣସି ଶୀତଳ ଭଣ୍ଡାର ଭିତରେ ନେଇ ରଖିଦେବା ବିଷୟରେ ମାଆ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସତର୍କ କରି ଦେଉଥିଲେ । କାରଣ, ସେପରି କରୁଥିଲେ ଆମର ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି-ଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଅନୁମତରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଯିବ :

ସବୁଯାକ ଧର୍ମରେ ଆମେ ସେହି ଗୋଟିଏ କାହାଣୀ ହିଁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇବା । ପୃଥିବୀର ଜଣେ ମହାନ୍ ଗୁରୁଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ଦ୍ୱାରା ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ନା ଗୋଟିଏ ଧର୍ମ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିଲା । ସେହି ଗୁରୁ ପୃଥିବୀକୁ ଆସି ଏକ ସତ୍ୟର ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ପରମ ଦିବ୍ୟ ସତ୍ୟର ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ରହିଲେ । ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ସେହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଯାଇ ମାଡ଼ିବସିଲେ, ସେହି ସତ୍ୟଟିକୁ ନେଇ ବେପାର

---

(1) Words of the Mother (1946), ପୃଷ୍ଠା-215

(2) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-50

କଲେ ଏବଂ ସେଥିରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଏକ ରାଜନୀତିକ ସଂଗଠନର ଗଠନ କରି ଥୋଇଦେଲେ । (1)

ସିଏ ଚାହୁଁଥିଲେ ଯେ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଜୀବନରେ ଦିବ୍ୟ ଜୀବନ-ଯାପନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକ ସତତ ଓ ଅବିରାମ ଅଗ୍ରଗତି ଏବଂ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଗିରହିଥିବ । ଏବଂ ଏହି ଉଚ୍ଚ ଭୂମିର ଶୁଦ୍ଧ ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚିବାର କଳା ବିଷୟରେ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସବୁ ଶିଖାଇଦେବା ଲାଗି ହିଁ ତାଙ୍କର କଥୋପକଥନଗୁଡ଼ିକ ସର୍ବଦା ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏହିସବୁ କଥୋପକଥନ ବିଷୟରେ କେ. ଆର୍. ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟଙ୍ଗର୍ କହିଛନ୍ତି :

ମାଆ କେବଳ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଛଳରେ ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ହିଁ ସବୁକିଛି କହିଥିବା ପରି ମନେ ହୋଇଥାଏ ସତ; ମାତ୍ର ସେହି କଥୋପକଥନଗୁଡ଼ିକ ସ୍ପଷ୍ଟତଃ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିସରର ବ୍ୟାପ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ବିସ୍ତାରଗତ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱ ରହିଛି ଏବଂ ଏପରି ଏକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଆବଶ୍ୟକତାର ବ୍ୟଞ୍ଜନା ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ଯେଉଁ କାରଣରୁ କି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରେରିତ ଯୋଗସାହିତ୍ୟରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଏକ ବିଶେଷ ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ଏହିସବୁ କଥୋପକଥନରେ ମାଆ ଏହି ଜଗତ ଏବଂ ଗୁପ୍ତବିଦ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ଗୋଚର ହୋଇପାରୁଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ଜଗତ ବିଷୟରେ ଆପଣାର ବହୁବିଧ ଓ ବହୁବ୍ୟାପ୍ତ ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ହିଁ ସବୁକିଛି କଥା କହିଛନ୍ତି; ମାତ୍ର, ଯାହା ପ୍ରକୃତରେ ସେହି କଥୋପକଥନଗୁଡ଼ିକୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରାମାଣିକତା ଏବଂ ଯଥାର୍ଥ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଆଣି ଦେଇଯାଉଛି, ତାହାକୁ ଆମେ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱର ଏକ ଅନୁଜ୍ଞା ବୋଲି କହିପାରିବା । କାରଣ ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଯେ, ମାଆ ଯାହା କିଛି କହୁଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ସିଏ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବୋଧର ଏକ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱସ୍ଥ ସ୍ତରରୁ ହିଁ କହୁଛନ୍ତି । ଜୀବନ, କଳା ଏବଂ

(1) Words of the Mother, ପୃଷ୍ଠା-150

ଯୋଗ, ଗଭୀର ନୟୃତ ଏବଂ ପରମ କରୁଣା, ସବୁକିଛି ସେଗୁଡ଼ିକର ସମଗ୍ର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା ସହିତ ଏବଂ ପାରସ୍ପରିକ ଅନ୍ତଃସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେହି କଥୋପକଥନ-ମାନଙ୍କରେ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ବିଦ୍ୟମାନ୍ ରହିଛନ୍ତି । ଏବଂ, 'ଚେତନାଯୁକ୍ତ ହୁଅ, ସ୍ମରଣ ରଖ ଏବଂ ଆପଣାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଦିଅ, ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୁଅ'—ଏହି ମହାବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ସତେ ଅବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅତ୍ୟୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକସ୍ତମ୍ଭ ରୂପେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ସମସ୍ତ ପଥଟିକୁ ଆଲୋକ ଦ୍ୱାରା ଧୌତ କରି ଦେଉଛନ୍ତି; ପରବର୍ତ୍ତୀ ସେହି ମହାନ୍ ଭବିଷ୍ୟତ ଲାଗି ଆମର ପଥଟିକୁ ଆଲୋକିତ କରି ଦେଉଛନ୍ତି । (1)

ଏସବୁ କଥାରୁ ଅବଶ୍ୟ କେହି ଯେପରି ଏକଥା ନଭାବନ୍ତି ଯେ ଆଶ୍ରମର ଜୀବନରେ ଯାବତୀୟ କଥୋପକଥନରେ ଖାଲି ଗମ୍ଭୀରତା ହିଁ ଭରିରହିଥିଲା, ସତେ ଯେପରି ପ୍ରଗାଢ଼ ତପଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟା ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣସମର୍ପିତ କର୍ମଶୃଙ୍ଖଳା ବ୍ୟତୀତ ସେଠାରେ ଆଉ କିଛିହେଲେ ନଥିଲା । ମାଆଙ୍କ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ହାଲୁକା ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଓ ମନଃସ୍ଥିତିଗୁଡ଼ିକ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିଲା ଏବଂ ଦିନେ ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ସିଏ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ଖେଳ ଖେଳି ଘଣ୍ଟାଏ ବା ଦୁଇଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ କଟାଇ ଦେଉଥିଲେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଟାଏ କାଗଜଲେମ୍ବୁକୁ ସ୍ଥିର କରି ରଖିବା ଏବଂ ତାହାକୁ ମୋଟେ ତଳେ ପଡ଼ିବାକୁ ନଦେବା ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ଖେଳ ଥିଲା । ସେହି ସମୟରେ ହାଲୁକା ଧରଣର ନାନା ହାସ୍ୟ ପରିହାସ ହେଉଥିଲା, ପରସ୍ପରକୁ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଚିଡ଼ାଇବା ବି ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଖୋଲା ମନରେ କେତେ କିଏ ଠୋ ଠୋ ହୋଇ ହସି ବି ଉଠୁଥିଲେ । ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ମାଆଙ୍କର ଯେଉଁ ଅପଟାନ୍ତର ଶ୍ରଦ୍ଧା ରହିଥିଲା, ମାଆ ତାକୁ ଖେଳର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଭିତରେ ବି ଆଣି ପ୍ରବେଶ କରାଇ ଦେଉଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ ଫୁଲକୁ ସିଏ ଯୋଗଭୂମିର ବିଭିନ୍ନ ନୂଆ ନାମ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ; କାହାକୁ 'ଅଭୀପ୍ସା' ବୋଲି କହୁଥିଲେ, ଆଉ କାହାକୁ 'ନୂତନ ଦର୍ଶନ' ବୋଲି କହୁଥିଲେ, ପୁଣି

(1) କେ. ଆର. ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟୁଙ୍ଗରଙ୍କ On the Mother ପୁସ୍ତକରୁ ।

ଆଉ ଗୋଟିକୁ 'ସମର୍ପଣ' ଅଥବା 'ଦିବ୍ୟ ପବିତ୍ରତା' ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହୁଥିଲେ । ଅନେକ ସମୟରେ ମାଆ କେତୋଟି ଫୁଲକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ରମରେ ସଜାଇକରି ରଖୁଥିଲେ ଓ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଡାକି ଫୁଲଗୁଡ଼ିକର ଯୋଗ-ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ନାମଗୁଡ଼ିକୁ ଏପରି ଭାବରେ ଗୁନ୍ଥି ରଖିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଉଥିଲେ ଯେପରିକି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମିଶାଇ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ଆସିପାରିବ । ଯାହାଙ୍କର ଉତ୍ତରଟି ମାଆ ଭାବିଥିବା ବାକ୍ୟଟିର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଉଥିଲା, ସିଏ ଏକ ପୁରସ୍କାର ବି ପାଉଥିଲେ (କାଗ-ବଟିକାର ଗୋଟିଏ ଡବା, ଫାଲେ ଚକୋଲେଟ୍ ଇତ୍ୟାଦି) । ଏଠାରେ ସେହି ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଦୁଇଟି ଉଦାହରଣ ଦିଆଯାଉଛି :

ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରକୃତ **ବିନୟ** ରହିଛି, କେବଳ ସେହିମାନେ ହିଁ **ଶକ୍ତି**ର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିବେ । (10, 10, 1929)

ଶ୍ରଦ୍ଧାମୟ କୃତଜ୍ଞତା ସହିତ ତୁମେ ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହୁଅ; ତେବେ ତୁମେ **ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କର ପ୍ରେମ**କୁ ନିଶ୍ଚୟ ଲାଭ କରି ପାରିବ । (14, 10, 1929)

ଏସବୁ ବ୍ୟତୀତ, ଅଧିକ ବୁଦ୍ଧି ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଥିବା ଭଳି ଖେଳଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ଏହିସବୁ ଖେଳରେ ଦାର୍ଶନିକ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ସଂଜ୍ଞା ନିରୂପଣ କରାଯାଉଥିଲା : ଯୋଗର ଅର୍ଥ କ'ଣ ? ତୁମେ କ'ଣ ଚାହୁଁଛ ? ଉପଲବ୍ଧି;··· ଏହିପରି ଅନେକ କଥାର ସଂଜ୍ଞା । "ଆମେ କ'ଣ ମନୁଷ୍ୟସମାଜ ଲାଗି ଯୋଗର ସାଧନା କରିବା ?"—ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଉତ୍ତର ଦେଇ ମାଆ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ କହିଥିଲେ :

ନା, ଆମେ ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କ ଲାଗି ହିଁ ଯୋଗର ସାଧନା କରିବା । ମନୁଷ୍ୟଜାତିର କଲ୍ୟାଣ ହେଉ, ଆମେ କେବଳ ଏତିକି ଚାହୁଁନାହୁଁ; ଆମେ ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତାଙ୍କର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ଚାହୁଁଛୁ । ଭଗବତ୍-ପରମଇଚ୍ଛାଟିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାଲାଗି ହିଁ ଆମେ ଏଠାରେ ଅଛୁ । ତାହାକୁ ଅଧିକତର

ପରିମାଣରେ ଯଥାର୍ଥ ଓ ନିଷ୍ଠାପର ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାଲାଗି ଆମେ ଏଠାରେ ଅଛୁ । ଭଗବତ୍-ପରମଇଚ୍ଛା ଆମକୁ ନେଇ ତା'ର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସାଧନ କରିପାରିବ ବୋଲି ଏଠାରେ ଅଛୁ । ଯେପରି କମୋତ୍ତର ଭାବରେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପରମସତ୍ତାଙ୍କର ସମାବେଶନ ହୋଇପାରିବ ଏବଂ ଏହି ଜଗତରେ ତାଙ୍କର ରାଜତ୍ୱର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇପାରିବ, ସେଥିଲାଗି ନିମିତ୍ତରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରିବା ସକାଶେ ହିଁ ଆମେସବୁ ଏଠାରେ ଅଛୁ । (1)

ସେହି ଅବସରରେ ଯୋଗ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ନାନା ସଂଜ୍ଞାର ଆଲୋଚନା ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଅତି ସହଜ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଯୋଗର ନାନା ଶିକ୍ଷାକୁ ଲାଭ କରି ପାରୁଥିଲେ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ମାଆ ଆଶ୍ରମରୂପୀ ସେହି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ କର୍ମଶାଳାର ଯାବତୀୟ ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ । ଆଶ୍ରମରେ କେତେ କେତେ ପ୍ରକାରର ଲୋକମାନେ ଥିଲେ । ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ କଥା କହୁଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମାୟତନ ଭିତରେ ବଢ଼ିଆସିଥିଲେ । ଆଶ୍ରମରେ ବୟସ୍କମାନେ ଥିଲେ, ତରୁଣମାନେ ଥିଲେ । ଧନୀ ଥିଲେ, ଦରିଦ୍ର ଥିଲେ । ସାଧନାରେ ପରିପକ୍ୱତା ଲାଭ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସହିତ ନବାଗତ ବା ଅର୍ବାଚୀନମାନେ ବି ରହିଥିଲେ । ସାଧନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ରୂପେ ମାଆ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପ୍ରତୀକକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିଲେ, ଯେଉଁଥିରେ କି "ଘୂରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଚକ୍ର ଏକ ବିକାଶମାନ ପୁଷ୍ପକୁ ପରିବେଷ୍ଟିତ କରି ରଖିଥିଲା ।" ଏହିପରି ଭାବରେ ମାଆଙ୍କର ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ନାନା କର୍ମଚର୍ଯ୍ୟାରେ ଭରପୂର ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତା'ପରେ, 1931ଅକ୍ଟୋବର 18 ତାରିଖରେ ସେ ହଠାତ୍ ଗୁରୁତର ଭାବରେ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ଏହା ଫଳରେ ତାଙ୍କର ସବୁଯାକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ପୁନର୍ବାର, 1931

(1) Words of the Mother, ପୃଷ୍ଠା 39-40

ନଭେମ୍ବର 24 ତାରିଖଠାରୁ ଯାଇ ସେ ଆପଣାର ଦାୟିତ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ ହାତକୁ ନେଇଥିଲେ । ଏ କଥାଟି ଅତି ସହଜରେ ବୁଝିହେବ ଯେ, ଏଥର ସେ ପୂର୍ବପରି ସମାନ ସଘନତା ସହିତ ଆଉ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦୌ କରି ପାରିନଥିଲେ ।

19. ଦର୍ଶନ-ଦିବସ

ମାଆଙ୍କ କର୍ମଚର୍ଯ୍ୟାରେ ବର୍ତ୍ତମାନଠାରୁ ଏକ ନୂତନ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ସାଧକମାନଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରି ରଖିବାଲାଗି ସିଏ ଆଉ ଆଗ ପରି ମୋଟେ ଏତେବେଶୀ ସମୟ ଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସକାଳ ସମୟରେ ଯେଉଁ ଦୀର୍ଘ ସାମୂହିକ ଧ୍ୟାନର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଥିଲା, ଏଣିକି ସେଇଟିକୁ ସେ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଥିଲେ; ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀରେ ସିଏ ପବିତ୍ରଙ୍କର କୋଠରୀକୁ ଲାଗିକରି ରହିଥିବା ଉପର ଦିଗର ବାଲ୍‌କନୀଟି ଉପରେ କିଛି ସମୟ ଲାଗି ପଦଚାରଣା କରିବାର ଏକ ନୂଆ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ରଖିଲେ । ସେହି ବାଲ୍‌କନୀର ସାମନାରେ ତଳକୁ ଥିବା ରାସ୍ତାରେ ସାଧକମାନେ ଆସି ଏକତ୍ର ହେଉଥିଲେ ଓ କିଛି ସମୟ ସକାଶେ ମାଆଙ୍କୁ ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ପାଉଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ତାହାକୁ 'ବାଲ୍‌କନୀ-ଦର୍ଶନ' ବୋଲି କୁହାଗଲା ଏବଂ ତାହା ତିରିଶି ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଚାଲିଥିଲା । ନବାଗତ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣଙ୍କଠାରୁ ମାଆ ସକାଳ ସମୟରେ ପ୍ରଣାମ ବି ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଧ୍ୟାନ-କକ୍ଷରେ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ଧ୍ୟାନର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସାଧକମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗ-ଦେଉଥିଲେ । ବିଶେଷ ବିଶେଷ ଅବସରରେ କେତେକ ସାକ୍ଷାତ୍କାରର ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଉଥିଲା, ଏବଂ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଏହିସବୁ ସାକ୍ଷାତ୍କାର

ଦିଆଯାଉଥିଲା, ସେମାନେ ତାହାକୁ ଏକ ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଅବସର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଅନ୍ତରାଳ-ବାସ ପରେ ଆଶ୍ରମବାସୀମାନଙ୍କ ଲାଗି କେବଳ ମାଆ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରୟ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଆଶ୍ରମର ନିୟମ-ଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ଆଶ୍ରମରେ ଯାବତୀୟ ପ୍ରାଣିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ, ପିତାମାତା ଓ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନସନ୍ତତି,— ସମସ୍ତେ ଆଶ୍ରମରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣାର ଜୀବନଟିକୁ ସ୍ୱୟଂ ବଞ୍ଚିବାର ଶିକ୍ଷା କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ କେବଳ ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କ ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ଶିଖୁଥିଲେ । ମାତ୍ର, ଆପଣାର ଅହଂଚେତନାଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନଷ୍ଟ କରିଦେଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ତାହା ସମ୍ଭବ ହେଉଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଥରେ ଜଣେ ଶିଷ୍ୟଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଖିଥିଲେ :

ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କ ସହିତ ଆମର ଯେଉଁ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିବ, ଆମର ମାଆଙ୍କ ସହିତ ଯେଉଁ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିବ, ତାହା ସର୍ବଦା କେବଳ ପ୍ରେମ, ବିଶ୍ୱାସ, ଆସ୍ଥା, ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭରସା ଏବଂ ସମର୍ପଣର ହିଁ ଏକ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବା ଉଚିତ; ପ୍ରାଣିକ ସ୍ତରର ସାଧାରଣ ଆଉ ଯେକୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏପରି ନାନା ପ୍ରବୃତ୍ତିଙ୍କୁ ଉଦ୍ରେକ କରି ଆଣିବ, ଯାହାକି ସାଧନାର ପ୍ରତିକୂଳ ହୋଇ ଠିଆ ହେବ । ଏସବୁ ବାସନାର ଉଦ୍ରେକ କରିବ, ଅହଂପ୍ରେରିତ ଅଭିମାନ, କେତେ କେତେ ପ୍ରକାରର ଦାବୀ, ବିଦ୍ରୋହ ଏବଂ ଅଜ୍ଞାନମଗ୍ନ ରାଜସିକ ମନୁଷ୍ୟସ୍ୱଭାବର ଆହୁରି କେତେ କ'ଣ ବିଘ୍ନ ଓ ବାଧାକୁ ଆଣି ଆବିର୍ଭୂତ କରାଇବ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକରୁ ନିଷ୍କୃତି ପାଇବାଲାଗି ହିଁ ଆମେ ସାଧନାରତ ହୋଇ ରହିଛୁ । (1)

ସାଧକମାନଙ୍କ ସହିତ ମାଆଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପର୍କରକ୍ଷାରେ ଏହି ଯେଉଁ ହ୍ରାସ ସଂଘଟିତ ହେଲା, ସାଧକମାନଙ୍କ ଉପରେ ତାହାର ଏକ

1) ଶତବାର୍ଷିକୀ ସଂସ୍କରଣ, 25ଶ ଖଣ୍ଡ, ପୃଷ୍ଠା-174

ଆବଶ୍ୟକ ପ୍ରଭାବ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେମାନଙ୍କୁ ଆପଣାର ଯାବତୀୟ ଶାରୀରିକ ଏବଂ ମାନସିକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକମାନ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆତ୍ମାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମାଆଙ୍କର ନୈକଟ୍ୟ ହାସଲ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଏହା ସ୍ୱଭାବତଃ ସେମାନଙ୍କ ଅଭୀପ୍‌ସାଟିର ସ୍ୱଶକ୍ତି ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରୁଥିଲା । ସାଧକ ତଥା ଶିଷ୍ୟମାନେ ଯେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରେ ଆପଣାର ଉପଲବ୍‌ଧିଗୁଡ଼ିକୁ ହାସଲ କରିଥିଲେ, ସମ୍ଭବତଃ ଏହାକୁ ହିଁ ତାହାର କାରଣରୂପେ ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ ଦର୍ଶନଦିନ (15 ଅଗଷ୍ଟ, 24 ନଭେମ୍ବର, 21 ଫେବ୍ରୁୟାରୀ; ଓ ତା'ପରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଏପ୍ରିଲ 24 ତାରିଖକୁ, ଯେଉଁ ଦିନ ମାଆ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ପାଇଁ ପଣ୍ଡିଚେରୀକୁ ଆସିଥିଲେ, ସେଇଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଯୋଡ଼ାଯାଇଥିଲା) ମାନଙ୍କରେ ସାଧକମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ମାଆଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ଦେଖିବାର ଅପୂର୍ବ ଅବସରଟି ମିଳିଯାଉଥିଲା । ସାଧକମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଦର୍ଶନକୁ ଯଦି "ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ପ୍ରାୟ ଏକ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଉପଲବ୍‌ଧି" ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ତେବେ ଗୁରୁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଓ ମାଆଙ୍କ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ତାହା ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେମାନେ ସେତେବେଳେ ଆପଣାର ଶକ୍ତିକୁ ବହିଃପ୍ରେରିତ କରି ରଖୁଥିଲେ, ଏବଂ ସାଧକମାନେ ତାହାକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରୁଥିଲେ, ଅଥବା ଆପଣାର ତାମସିକ କିମ୍ବା ରାଜସିକ ସ୍ୱଭାବଗୁଡ଼ିକ ହେତୁ ତାହାର ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରୁଥିଲେ, ବୁଦ୍ଧେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଉଦାସୀନ ସହିତ ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖୁଥିଲେ । ସୁଖର କଥା ଯେ ଯେଉଁମାନେ ଏହିସବୁ ଦର୍ଶନ ସମୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ, ସେମାନେ ପରମ କରୁଣାକୁ ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ଗ୍ରହଣ କରିନେବାଲାଗି ଆପଣାକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ରଖିପାରୁଥିଲେ ଏବଂ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଉପକୃତ ହୋଇପାରୁଥିଲେ । ଏପରିକି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ପ୍ରାଣପ୍ରଧାନ ହୋଇ ଗଢ଼ାହୋଇଥିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଏହି "ଦିବ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି"ଦ୍ୱୟର ପ୍ରବଳ ଶକ୍ତିର ପ୍ରତିରୋଧ କରି ପାରୁନଥିଲା :

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟକୁ ଥରେମାତ୍ର ଅନାଇଦେଲା-ମାତ୍ରକେ ସେ ତାହାକୁ ଜୟକରି ନେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁରେ ଏପରି ଏକ ଜ୍ୟୋତି ରହିଥିଲା ଯାହାକି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଆତ୍ମା ଭିତରକୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରି ଆଣୁଥିଲା ଏବଂ ସେଥିରେ ଏକ ଅଗ୍ନିକୁ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ କରି ଦେଉଥିଲା । (1)

ଏବଂ ସେହିପରି ଏକ ଦର୍ଶନ ପରେ ଜେ. ବିଜୟତୁଙ୍ଗ ଥରେ ଲେଖିଥିଲେ :

ଟିକିନିଖି ଯାବତୀୟ ବିଷୟରେ ଏହିସବୁ ଯାବତୀୟ ସଂଗଠନ ପଛରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱଟି ସଦା ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛି, ସେଇଟି ହେଉଛି ମାଆଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ । ···ତାଙ୍କର ଯୌବନକାଳରେ ସିଏ ଅତୀବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ମହାନ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ଅଧିକାରିଣୀ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ସେ ଅତୀବ ବୁଦ୍ଧିମତୀ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ଏବଂ ଆଜି, ଆପଣାର ହେହି କୃଶ ଓ କ୍ଷୀଣ ଶରୀରଟି ମଧ୍ୟରେ ସିଏ ଏକ ବିସ୍ମୟକାରୀ ଅମିତ ପ୍ରାଣଶକ୍ତିକୁ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁଦୁଇଟି ମଧ୍ୟଦେଇ ଏପରି ଏକ ପ୍ରଦୀପ୍ତତା ବିକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଆସୁଛି, ଯାହାକୁ କି କଦାପି ଏହି ପୃଥିବୀର ଏକ ବସ୍ତୁ ବୋଲି କୁହାଯିବ ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ଏବଂ ଆଶୀର୍ବାଦ ସ୍ୱରୂପ ତାଙ୍କଠାରୁ ଫୁଲଟିଏ ଗ୍ରହଣ କରିବା,—ଏହାକୁ କେବେହେଲେ ଏକ ପୌତ୍ତଳିକତା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । (2)

ଆଶ୍ରମରେ ଆହୁରି କେତେକ ଅବସରର ମଧ୍ୟ ପାଳନ କରାଯାଉଥିଲା; ଯେତେବେଳେ କି ମାଆଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବସି ଧ୍ୟାନ କରାଯାଉଥିଲା ଏବଂ

---

(1) Life in Sri Aurobindo Ashram ପୁସ୍ତକରେ ଉଦ୍ଧୃତ, ପୃଷ୍ଠା-131

(2) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-137

ମାଆଙ୍କ ସହିତ ସଂଯୋଗ-ସ୍ଥାପନ ସମ୍ଭବ ହେଉଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସର ପହିଲା ଦିନ ସମୃଦ୍ଧି ଦିବସ (**Prosperity Day**) ପାଳିତ ହେଉଥିଲା; ଯେଉଁଦିନ କି ସାଧକମାନେ ମାଆଙ୍କଠାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଲୁଗାପଟା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଆଦି ମାସିକ ଆବଶ୍ୟକ ସାମଗ୍ରୀମାନ ଯାଇ ଆଣୁଥିଲେ । ଆଶ୍ରମରେ ବଡ଼ଦିନ ଉତ୍ସବ ବି ପାଳିତ ହେଉଥିଲା; ଯେତେବେଳେ କି ମାଆ ସାଧକମାନଙ୍କୁ 'ନୂତନ ଜନ୍ମ' ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କଣ୍ଟଳାସୃ-ଗୁଚ୍ଛ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ବର୍ଷର ଶେଷ ଦିନ ଅଧରାତ୍ରରେ ନୂତନ ବର୍ଷର ପାଳନ କରାଯାଉଥିଲା; ଯେତେବେଳେ କି ସାମୂହିକ ଧ୍ୟାନର ଏକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପରେ ମାଆଙ୍କର ଅର୍ଗାନ୍-ବାଦନ ଶୁଣି ସାଧକମାନେ ତାଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଲାଗି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଉଥିଲେ । "ମାଆ ମୋ ଆଖିକୁ ସେହି ମଧ୍ୟରାତ୍ରିର ଅର୍ଦ୍ଧ-ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ସତେଅବା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ରାଣୀ ପରି ଦେଖା-ଯାଉଥିଲେ,"—ନବବର୍ଷର ଆବାହନ-ଉତ୍ସବ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ବର୍ଣ୍ଣନା ଏହିପରି ଭାବରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଛି । (1) ଏହାଛଡ଼ା ମାଆ ନବବର୍ଷ ଉପଲକ୍ଷେ ଗୋଟିଏ ବାଣୀ ମଧ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ; ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ସେ ଆପଣାର ଶକ୍ତିକୁ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଞ୍ଚାରିତ କରି ଦେଉଥିଲେ । ଏବଂ, ବର୍ଷସାରା ସାଧକବୃନ୍ଦ ଓ ମାଆଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପତ୍ରର ଆଦାନପ୍ରଦାନ ମଧ୍ୟ ଲାଗିରହିଥିଲା । ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ଅଜ୍ଞାନର ଯେଉଁସବୁ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନତା ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି, ମାଆଙ୍କ ସହିତ ଏହିସବୁ ପତ୍ରାଲାପ ସେହି ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନତାକୁ କାଟି ଆକାଶକୁ ପରିଷ୍କାର କରିଦେଉଥିଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ, ନିଜର ପ୍ରାଣ ହରାଇଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରୁଥିବା ଜଣେ ଯୁବକ ପାଖକୁ ମାଆ ଲେଖିଥିଲେ :

ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ଆମର କ'ଣ ହେବ ବା ନହେବ, ସେହି ବିଷୟ ନେଇ ଆମେ ଆଦୌ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇବା ନାହିଁ । ଆମର ଏହି ଯେଉଁ

(1) ରମେନ୍ ପାଲିତ, **Breath of Grace**, ପୃଷ୍ଠା-93

ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନଟି ଆମ ଆଗରେ ତାହାର ଯାବତୀୟ ସମ୍ଭାବନାକୁ ଆଣି ବାଢ଼ି ଦେଇଛି, ଆମର ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ବହୁଥିବାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ସେହି ଜୀବନଟି ବିଷୟରେ ଯାହାକିଛି ହିଁ ଭାବିବା !···ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବନ ଅଛି, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି କଥା କୁ ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି କହିହେବନାହିଁ । (1)

ବିଶ୍ୱାସଘାତୀ ନାନା ସନ୍ଦେହଦ୍ୱାରା ଘାରିହୋଇ ରହିଥିବା ଜଣେ ଅଳ୍ପବୟସ୍କା ବାଳିକା ପାଖକୁ ସେ ଲେଖିଥିଲେ :

ମୋର କୌଣସି ସନ୍ତାନକୁ ଅପଦାର୍ଥ ବୋଲି ଆଦୌ କୁହାଯାଇ-ପାରିବନାହିଁ; ପ୍ରକୃତ କଥା ହେଉଛି ଯେ ମୋ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଏକ ସ୍ୱକୀୟ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ରହିଛି ଏବଂ ଏକ ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ଭାବରେ ଭଲପାଏ, ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ଏବଂ ଅଗ୍ରଗତି ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା କିଛି ଆବଶ୍ୟକ, ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଲାଗି ନିଶ୍ଚୟ ତାହା କରିଥାଏ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟର ନଥାଏ ବା କୌଣସି ପକ୍ଷପାତ ନଥାଏ । (2)

ଏହି ଶତାବ୍ଦୀର ତୃତୀୟ ଦଶକ ସମୟରେ ହିଁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ତାଙ୍କର 'ସାବିତ୍ରୀ' ମହାକାବ୍ୟ ରଚନା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । କାବ୍ୟକ ପ୍ରତୀକରୂପର ପ୍ରୟୋଗ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ ଏହି କାବ୍ୟଟିରେ ତାଙ୍କ ନିଜର ତଥା ମାଆଙ୍କ ଯୋଗର ସ୍ୱରୂପଟିକୁ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ କରିଦେବାର ଅଭିଳାଷ ରଖିଥିଲେ । 1967 ଡିସେମ୍ବର 5 ତାରିଖର ଗୋଟିଏ କଥୋପକଥନରେ ମାଆ 'ସାବିତ୍ରୀ' କାବ୍ୟର ଏକାଧିକ ଉପାଦାନ ପ୍ରତି (ତାହାର ରହସ୍ୟ,

---

(1) Some Answers from the Mother (1964) ପୃଷ୍ଠା-45

(2) White Roses, ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ସଂସ୍କରଣ (1964), ପୃଷ୍ଠା-2

ଦୃଷ୍ଟି, ଗୁଢ଼ବିଦ୍ୟାଗତ ତତ୍ତ୍ୱ, ଦର୍ଶନ, ଇତିହାସ) ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲେ ଓ ତା'ପରେ କହିଥିଲେ :

ଏହି ସବୁକିଛି ହେଉଛି ତାଙ୍କ ନିଜର (ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର) ଅନୁଭୂତି; ଏବଂ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ କଥା ହେଉଛି ଯେ, ଏହା ମୋ ନିଜର ମଧ୍ୟ ଅନୁଭୂତି । ···ଏବଂ, ଏହି ବିଷୟରେ ମୁଁ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ କଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲି ଯେ ଦିନପରେ ଦିନ ପ୍ରତ୍ୟହ ସକାଳେ ମୋ ଆଗରେ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ଅନୁଭୂତିମାନ ସେ ମୋତେ ପଢ଼ି ଶୁଣାଉଥିଲେ, ତା'ର ପୂର୍ବଦିନ ରାତିରେ ମୋର ହୋଇଥିବା ଅନୁଭୂତି-ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସେସବୁ ଶବ୍ଦକୁ ଶବ୍ଦ ମିଳିଯାଉଥିଲା । ହଁ, ସେହି ସବୁକିଛି ବର୍ଣ୍ଣନା, ସବୁକିଛି ରଙ୍ଗ, ଯେଉଁସବୁ ଛବି ମୋର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଥିଲା, ଯେଉଁସବୁ କଥା ମୁଁ ନିଜେ ଶୁଣିଥିଲି, ସେହି ସବୁକିଛିକୁ ସେ କାବ୍ୟାକାରରେ ଖଞ୍ଜି ଦେଇଦେଇଥିଲେ, ତାହାକୁ ଚମତ୍କାର କାବ୍ୟବନ୍ଧରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ରଖିଥିଲେ । (1)

ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ କାବ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥଟିରେ ସ୍ୱୟଂ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କର ଯେଉଁସବୁ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ମାଆଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଏବଂ ମାଆଙ୍କର କରଣିମାନ ପ୍ରେରଣାରୂପେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ପଶ୍ଚାଦ୍‌ବିଳୋକନ କରି ଆମେ ଯେତେବେଳେ ମାଆଙ୍କର ଜୀବନ ଏବଂ ତାଙ୍କର କୃତିତ୍ୱଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁ, ସେତେବେଳେ ଆମେ ସାବିତ୍ରୀ ଏବଂ ମାଆଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ରହସ୍ୟାତ୍ମକ ଅଭିନ୍ନତା ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ କରିଥାଉ । ତାହାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୂପେ ଆମେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅଂଶଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବା :

---

(1) Sri Aurobindo Circle, 32ଶ ସଂଖ୍ୟା (1976), ପୃଷ୍ଠା-4

ଧରାର ଏହି ବ୍ୟାପ୍ତିର ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ,
ସ୍ୱର୍ଗ ସହିତ ଏକ ଘନିଷ୍ଠତା ସ୍ଥାପନ କରି
ତାଙ୍କର ଉଲ୍ଲସିତ ଏବଂ ବେଗମୟ ତରୁଣ ବିଶାଳଚକ୍ଷୁ ଆତ୍ମା
ବୈଭବ ଏବଂ ପ୍ରଶାନ୍ତିର କେତେ ଭୁବନ
ମଧ୍ୟଦେଇ ଅତିକ୍ରମ କରି
ଭାବନାର ଯାବତୀୟ ବର୍ତ୍ମ ଉପରେ ଉଡ଼ିଯାଇ
ଅନାଗତ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲା ।
ତାଙ୍କର ଆତ୍ମବିଧୃତ ଅବିଚଳ ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି
ପ୍ରଦୀପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା;
ତାଙ୍କର ମନ, ଶୁଭ୍ର ନିଷ୍କାସଜଳତାର ଏକ ସମୁଦ୍ର ପରି,
ଆପଣା ପ୍ରବାହରେ ଉତ୍ସାହମୟ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ
ତା' ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ତରଙ୍ଗଲାଗି
ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନଥିଲା...
ତାଙ୍କର ଗୃହାଣି, ତାଙ୍କର ଦରସିକ୍ତ,
ଏହି ପାର୍ଥିବ ଉପାଦାନର ଆସ୍ୱତନଟିରେ ମଧ୍ୟ
ଏକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ବୋଧକୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ଆଣୁଥିଲା,
ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଗାଢ଼ ଆନନ୍ଦମୟତା
ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଉପରେ
ଏକ ଶାଶ୍ୱତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ
ବର୍ଷଣ କରି ଯାଉଥିଲା । (1)

---

(1) Savitri (1954), ପୃଷ୍ଠା-18-19

20. ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ

1938 ମସିହା ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧକୁ ଏକାବେଳେକେ ଆସନ୍ନ ଓ ଭୟଙ୍କର କରି ଆଣିଥିଲା । ସେହି ବର୍ଷ 'ମ୍ୟୁନିକ୍'ର ଅବମାନନା ଯୁଦ୍ଧକୁ ଡାକି ଆଣିଲାପରି ହେଲା । ଇଉରୋପର ଆକାଶରେ ସେତେବେଳେ ଯୁଦ୍ଧରୂପୀ ଯେଉଁ ମେଘଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକର ଉଦୟ ହୋଇଥିଲା, ତାହାର ଛାଇ ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ବି ଆସି ପଡ଼ିଲା । ସେ କଥା ଯାହା ହେଉ ପଛକେ, ମାଆ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ନାତ୍ସୀ-ପିଶାଚଦଳ ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟଜାତି ଯେ ଜାଣିଶୁଣି ସର୍ବନାଶର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବ, ଏହି ଘଟଣାଟିର କଦାପି ନୀରବ ଦ୍ରଷ୍ଟାରୂପେ ରହି ପାରିନଥାନ୍ତେ । ସେମାନେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭୂମିରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବାଲାଗି ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ ତାହାର ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକ ପ୍ରତିଆକ୍ରମଣ ମଧ୍ୟ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । 1938 ମସିହା ନଭେମ୍ବର 23 ତାରିଖ ଦିନ ରାତି ପାହିଆସିବା ବେଳକୁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ହଠାତ୍ ତଳେ ପଡ଼ିଯାଇଥିଲେ ଓ ତଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା । ପରେ ମାଆ ତାହାର ଏକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେଇ କହିଥିଲେ ଯେ, ଗୁହ୍ୟବିଦ୍ୟାର ଜଗତରେ ବାସ କରୁଥିବା ପ୍ରତିକୂଳ ଶକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଏହି ଦୁର୍ଘଟଣାଟି ଘଟିଥିଲା । ଏହି ଘଟଣାଟି ଘଟିବା ପରେ ପରେ ହିଁ ମାଆ ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ସ୍ଥଗିତ ରଖିଥିଲେ ଓ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଆରୋଗ୍ୟଲାଭ ଲାଗି ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ସମୟ ଦେଲେ । ଚିକିତ୍ସା-ବିଜ୍ଞାନରେ ରହିଥିବା ତାଙ୍କର ଠିକିନିଖି ଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ସେ ଉପସ୍ଥିତ ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବିସ୍ମିତ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ପରିଚାରକ-ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ସିଏ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସକାଳ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳର କଥୋପକଥନରେ ଯାଇ ଯୋଗଦେଲେ ଏବଂ ଏକ ଭାବାବିଷ୍ଟ ନିମଗ୍ନ ଏକାଗ୍ରତା ସହିତ ଟ୍ରେ-ମାନଙ୍କରେ ନାନାବିଧ ଫୁଲ ସଜାଇ ରଖିବାରେ

ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଅତିବାହିତ କରୁଥିଲେ । ଏଥିରେ ସଂଶୟ କରିବାଲାଗି ଆଦୌ କିଛି ନଥିଲା ଯେ ନିଜର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ତପସ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ମାଆ ପୃଥିବୀରେ ଶାନ୍ତିକୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରି ରଖିବାଲାଗି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ହିଟ୍‌ଲର୍ ପୋଲାଣ୍ଡ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କଲା ଏବଂ 1939 ମସିହାର ଶେଷ ଭାଗରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଏବଂ, ଯେତେବେଳେ 1940 ମସିହାରେ ମିତ୍ରପକ୍ଷ ଲାଗି ଯୁଦ୍ଧର ଅବସ୍ଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କଟାପନ୍ନ ବୋଧ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ମାଆ ଓ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଏକତ୍ର ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ଗଭର୍ଣ୍ଣରଙ୍କ ପାଖକୁ ଏକ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ ଏବଂ ଆଦର୍ଶଗତ ଭାବରେ ସେମାନେ ମିତ୍ରପକ୍ଷ ସହିତ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ଏକ ପ୍ରତୀକ ହିସାବରେ ଯୁଦ୍ଧପାଣ୍ଠିକୁ କିଛି ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ଦାନ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଖୋଲାଖୋଲି ସମର୍ଥନ ମାଆଙ୍କର ଅନେକ ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ଓ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧ-ଉଦ୍ୟମରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାଲାଗି ଗଠିତ ହୋଇଥିବା ଦେଶରକ୍ଷା ବାହିନୀରେ ଯୋଗ ଦେବାଲାଗି ଉତ୍ସାହିତ କରିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଏହାର କେତେକ ସମାଲୋଚନା ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଲା—'ମାଆ ଫ୍ରାନ୍‌ସରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି, ତେଣୁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ମିତ୍ରପକ୍ଷର ପକ୍ଷକୁ ସମର୍ଥନ ନକରନ୍ତେ କିପରି ?'—ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ସେତେବେଳେ ସନ୍ଦେହୀ-ମାନଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଥିଲା । ସ୍ୱୟଂ ମାଆ ବି ଏହିପରି ସନ୍ଦେହରେ ପଡ଼ିଥିବା ଜଣେ ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ଥରେ କହିଥିଲେ :

ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ତୁମର ପ୍ରତିବେଶୀ ଘରେ ନିଆଁ ଲାଗିଥିବାର ଦେଖିବ ଏବଂ ତଥାପି ନିଆଁ ନିଭାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ସେଠାକୁ ଯିବନାହିଁ ଏବଂ ସିଏ ଆଗରୁ ତୁମର କୌଣସି କ୍ଷତି କରିଛି ବୋଲି କାରଣ ଦର୍ଶାଉଥିବ, ସେତେବେଳେ ତୁମର ନିଜ ଘରଟିରେ ମଧ୍ୟ ନିଆଁ ଲାଗିଯିବାର ଏବଂ ତୁମ ନିଜ ଜୀବନ ନାଶ ହେବାର ଆଶଙ୍କାଟି ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ । ଯେଉଁମାନେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ରହିଛନ୍ତି ଓ ଯେଉଁମାନେ ଅସୁରମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ରହି ଯୁଦ୍ଧ କରୁଛନ୍ତି, ତୁମେ କ'ଣ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା

ପାର୍ଥକ୍ୟଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖି ପାରୁନାହାଁ ? ···ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ହେଉଛନ୍ତି ଜଣେ ମଣିଷ; ସିଏ ଯୋଗୀ ନୁହନ୍ତି ବା ଆପଣା ପ୍ରକୃତିର ରୂପାନ୍ତର ଲାଗି ତାଙ୍କର କୌଣସି ଆକାଙ୍କ୍ଷା ନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଆଜି ଯେଉଁ ଜାତି ଅସୁର-ମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଛି, ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ସେହି ଜାତିର ଆତ୍ମାର ହିଁ ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ସ୍ୱୟଂ ଈଶ୍ୱର ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ପଥଚାଳନା କରି ନେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ପରିଚାଳନା ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଆତ୍ମା ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ଆପଣାର ଅନୁମୋଦନ ଜଣାଇ ପାରୁଛି । ତେଣୁ, ପରିଶେଷରେ ଯେଉଁ ବିଜୟଟି ସୁନିରୂପିତ ହୋଇ ରହିଛି, ତାହାରି ଲାଗି ହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମିତ୍ରପକ୍ଷର ସହାୟତା କରିବାରେ ସମସ୍ତ ଉଦ୍ୟମ ସଂକେନ୍ଦ୍ରିତ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । (1)

ଆଶ୍ରମର ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ନାନାପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିଲା; କାରଣ ଆଶ୍ରମର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଲଗାତାର ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ହିଁ ଲାଗିଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ନାନାପ୍ରକାରର ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟର ଅଭାବ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭୂତ ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର ମାଆଙ୍କର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଅବାଧ ଏବଂ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଚାଲିଥିଲା । ସେହି ସମୟରେ ସାର୍ ଷ୍ଟାଫୋର୍ଡ କ୍ରିପ୍ସ ଯେଉଁ ସମାଧାନ-ପ୍ରସ୍ତାବ ନେଇ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆସିଥିଲେ, ମାଆ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ତାହାପ୍ରତି ଆପଣାର ସମର୍ଥନ ଜଣାଇବା ପରେ ମଧ୍ୟ କେତେଙ୍କ ଆଶ୍ରମବାସୀ ତାହାର ସମାଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ମାଆ 1942 ମସିହାରେ ଭାରତବର୍ଷର ସ୍ଥିତିକୁ ଡେନ୍‌ମାର୍କର ପତନ ପରେ 1940 ମସିହାରେ ଚର୍ଚ୍ଚିଲ ଫ୍ରାନ୍ସକୁ ମିଳିତ ଜାତୀୟତା (Joint Nationality)ର ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିବା ବେଳର ସ୍ଥିତିଟି ସହିତ ତୁଳନା କରିଥିଲେ :

---

(1) Mother India, ଫେବୃଆରି 1973, ପୃଷ୍ଠା-122

ଏହି ପୃଥିବୀରେ ମନୁଷ୍ୟକୃତ କୌଣସି କଥା କଦାପି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଦୋଷମୁକ୍ତ ନୁହେଁ; କାରଣ ମନୁଷ୍ୟ-ମନର ସାମର୍ଥ୍ୟ ହେଉଛି ଏକ ସୀମିତ ସାମର୍ଥ୍ୟ । ତଥାପି, କ୍ରିପ୍‌ସ୍ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହା ପଛରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ଭଗବାନଙ୍କର କରୁଣା ରହିଛି । ସେହି ପରମ କରୁଣା ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତବର୍ଷର ଦ୍ୱାରଦେଶରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି, ଆପଣାର ସହାୟତା ଦେବାଲାଗି ତାହା ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି ।··· ମାତ୍ର ଯଦି ସେହି ପ୍ରସ୍ତାବଟିକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରାଯାଏ, ତେବେ ପରମ-କରୁଣା ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ଅପସରାଇ ନେଇଯିବ ଏବଂ ତା'ପରେ ଜାତିକୁ ଭୟଙ୍କର ନାନା କଷ୍ଟ ଓ ବିପତ୍ତି ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଭାରତବର୍ଷ ଉପରକୁ ଦୁର୍ବିପାକ ମାଡ଼ିଆସିବ । (1)

ମାତ୍ର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ, ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଦୃଢ଼ ସମର୍ଥନ ସତ୍ତ୍ୱେ, ଭାରତୀୟ ରାଜନୀତିର ନେତୃବୃନ୍ଦ କ୍ରିପ୍‌ସ୍‌ଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତାବଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥିଲେ । ଏବଂ ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସେମାନେ 1947 ମସିହାର ଦେଶ-ବିଭାଜନ ସମୟର ଦୁଃଖଭୋଗ ଓ ଭୟାବହତା ଲାଗି ବାଟ ଫିଟାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଜାତୀୟ ସାମ୍ମୁଖ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ବିଫଳତାଟି ଘଟିଥିଲା ସତ; ମାତ୍ର ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ପରିସ୍ଥିତି କ୍ରମଶଃ ସଫା ହୋଇ ଆସିଲା ଏବଂ ହିଟ୍‌ଲର-ପକ୍ଷର ଅସୁରଶକ୍ତି ଉପରେ ମିତ୍ରପକ୍ଷ ବିଜୟ ହାସଲ କରିବା ଦ୍ୱାରା 1945ରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧର ଅବସାନ ଘଟିଲା । ହିଟ୍‌ଲର୍‌ଙ୍କର ନାତ୍‌ସୀ ଏବଂ ଫାସିଷ୍ଟ୍ ଅନୁଚରମାନଙ୍କର ମୂଳୋତ୍ପାଟନ ହୋଇଥିଲା ।

---

(1) କେ. ଆର. ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟଙ୍ଗର୍‌ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରକାଶ ପାଇନଥିବା ମାଆଙ୍କର ଏକ ଜୀବନୀରେ ଉଦ୍ଧୃତ ।

21. ପିଲାମାନେ ଆସିଲେ

ଆଶ୍ରମ ଭିତରେ ମାଆ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯତ୍ନସହକାରେ ତାଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ-ଗୁଡ଼ିକ ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ । ଡେଣେ ଯୁଦ୍ଧର ହିଂସା ଏବଂ ଉନ୍ମତ୍ତତା ଲାଗି-ରହିଥିବା ବେଳେ ଏଣେ ଆଶ୍ରମବାସୀ ଅନେକ ସଂଖ୍ୟାରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ପ୍ରାର୍ଥନାର ଏକ ଭାବାତ୍ମକ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟରୂପେ ପୁଷ୍ପ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣୁଥିଲେ । ଏହା ପଛରେ ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ କାରଣ ରହିଥିଲା :

ଯେତେବେଳେ ମଣିଷ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଓ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଫୁଲ ତା'ଲାଗି ପରମ ସ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ଏବଂ ବରରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ । ଫୁଲର ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ସ୍ୱର୍ଗ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଆପଣାର ମହିମା ଏବଂ ଗୌରବକୁ ଆଣି ଅଜାଡ଼ିଦିଏ । ଏହି ଫୁଲମାନେ ହିଁ ସହସ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କର ମହିମା ଏବଂ ବିରାଟତାକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । (1)

ସ୍ୱୟଂ ମାଆ ସାତଶହିରୁ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଫୁଲକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ "ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଏବଂ ମନଃସ୍ତତ୍ତ୍ୱୀୟ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ" ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ଫୁଲର ଜାତିଟିର ଅନ୍ତଃଭାବ ସହିତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଗତି ରକ୍ଷା କରି ହିଁ ସେ ତାହା କରିଛନ୍ତି :

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ପ୍ରାଚ୍ୟ ଜଗତରେ ପଦ୍ମ ହେଉଛି ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଏବଂ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଉପଲବ୍ଧିର ପ୍ରତୀକ, ଏବଂ ମାଆଙ୍କ ଭାଷାରେ ତାହା "ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କର ଚେତନା"ର ହିଁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥାଏ । ଭାରତବର୍ଷରେ

---

(1) ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ, **Life in Sri Aurobindo Ashram, (1965)**, ପୃଷ୍ଠା-60

ଯାବତୀୟ ପୂଜାନୁଷ୍ଠାନରେ ତୁଳସୀ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ; ତେଣୁ ମାଆ ତୁଳସୀକୁ "ଭକ୍ତି" ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଫର୍‌ଗେଟ୍-ମି-ନଟ୍ ଫୁଲକୁ ମାଆ "ସ୍ଥାୟୀ ସ୍ମରଣ"ର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଦେଇ ଦେଖିଛନ୍ତି । (1)

ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ମାଆ ଅସାଧାରଣ ଅନ୍ତଃଦୃଷ୍ଟିର ପରିଚୟ ଦେଇ ଫୁଲର ପ୍ରତୀକମୟ ସଂସାରଟିକୁ ଆଣି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସାଧକମାନଙ୍କର ସାଧନା ସହିତ ବି ଗଅଁଠାଇ ଦେଇ ପାରିଥିଲେ :

କୌଣସି ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ତୁମେମାନେ କ'ଣ କେବେହେଲେ ସେଠାରେ ରହିଥିବା ଅଗଣନ ବୃକ୍ଷ ଓ ଉଦ୍‌ଭିଦଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଲୋକନ କରିନାହଁ, ସେମାନେ ଆଲୋକର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷୀ ହୋଇ କିପରି ସଂଗ୍ରାମ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି,—କେତେପ୍ରକାରେ ନିଜକୁ ଅଙ୍କାଇ ବଙ୍କାଇ ଏବଂ ଗହେ ପ୍ରକାରରେ ମୋଡ଼ିମାଡ଼ି ଟିକିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ ଲାଭ କରିବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି, ସେ କଥା କ'ଣ ତୁମେମାନେ କେବେହେଲେ ଦେଖିନାହଁ ? ଆମେ ତାହାକୁ ହିଁ ଜଡ଼ର ଭୂମିରେ ଏକ ଅଭୀପ୍ସା ଅନୁଭବ କରିବା ବୋଲି କହିବା; ଆଲୋକ ଲାଭ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆମେ ତାହାକୁ ଏକ ପ୍ରବଳ ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା, ଏକ ଗତିଶୀଳତା ଏବଂ ଉତ୍ସାହ ବୋଲି କହିବା । ···ଆଲୋକ ହେଉଛି ସ୍ଥୂଳ ଭୂମିରେ ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କର ପ୍ରତୀକ, ଏବଂ ଏହି ଜଡ଼ ପୃଥିବୀର ପରିବେଶଟି ମଧ୍ୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ କେବଳ ସେହି ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପରମଚେତନାର ହିଁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରିଥାଏ । (2)

ଏହି ଯୁକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପିଲାମାନେ ବି ଆଶ୍ରମରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ : ଗୋଟିଏ ସ୍ଥଳରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଏହି ପିଲାମାନଙ୍କୁ "ଈଶ୍ୱର-ଚେତନାର ଉଦ୍ୟାନରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଫୁଲ" ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ପିଲାମାନଙ୍କର

(1) Flowers ପୁସ୍ତକର ଟିପ୍‌ପଣୀ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ (1966)
(2) ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ Flowers (1966)

ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଶ୍ରମ-ଜୀବନରେ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ମାଆ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖୁସି ହୋଇ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଶାନ୍ୱିତ ଭାବରେ ଆଶ୍ରମ ମଧ୍ୟକୁ ପିଲମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଗତ କରିଥିଲେ । 1953 ମସିହାରେ ମାଆ କହିଥିଲେ :

ଯୁଦ୍ଧ ସରିବାପରେ ଯାଇ ପିଲମାନେ ଆଶ୍ରମକୁ ଆସିଲେ । ଆଶ୍ରମରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରିନାହିଁ । ପିଲମାନେ କିଛି ଜାଣି ନଥାନ୍ତି ଓ ଅନେକ ବୟସ୍କ ମଣିଷ ସତେଅବା ସବୁକିଛି ଜାଣିଛନ୍ତି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥାନ୍ତି । ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଏଭଳି ବଡ଼ମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ସେହି ପିଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଭବିଷ୍ୟତ ଲାଗି ଅଧିକ ଉପାଦାନ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି ।

ସବୁକିଛିକୁ ବିଚକ୍ଷଣ ଓ ନିପୁଣ ଭାବରେ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା ଏବଂ ଠିକଣାକି ସବୁକିଛି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ବିଷୟରେ ମାଆଙ୍କର ଯେଉଁ ଅଦ୍ଭୁତ ଧରଣ ସାମର୍ଥ୍ୟ ରହିଥିଲା, ତାହାର ପ୍ରୟୋଗ କରି ମାଆ ପିଲାଙ୍କ ଲାଗି ଗୃହାବାସ ଓ ଖେଳପଡ଼ିଆ ପ୍ରଭୃତିର ସଂଗଠନ କଲେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ସରଞ୍ଜାମର ଆୟୋଜନ କରିଦେଲେ । 1943 ମସିହା ଡିସେମ୍ବର 2 ତାରିଖରେ ମାଆଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆଶ୍ରମ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେଲା । ପବିତ୍ର ଏବଂ ଶିଶିରକୁମାର ମିତ୍ର ବିଦ୍ୟାଳୟର ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିଲେ । ପ୍ରଥମେ 20 ଜଣ ପିଲାରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଆଶ୍ରମ ବେଳକୁ ଯେପରି ହୋଇଥିଲା, ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ବଡ଼ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ପିଲମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ କଥାରେ ମାଆ ନିଜେ ଅନେକ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, ନିଜେ କ୍ଳାସ୍ ନେଇ ପିଲମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଉଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଖେଳୁଥିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଗପ କହୁଥିଲେ । ବୟସ୍କ ସାଧକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେ ପିଲମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବା ଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ, ଯେପରିକି ପିଲମାନେ ଅଚିରେ ଭବିଷ୍ୟର ବୀର ଯୋଦ୍ଧା ରୂପେ ବିକଶିତ ହୋଇ ଉଠିପାରିବେ ।

ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଶରୀରଶିକ୍ଷା ଉପରେ ଯେଉଁ ବିଶେଷ ଜୋର୍ ଦିଆଗଲା, ତାହା ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଆଶୀର୍ବାଦ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲା; କାରଣ ତାହା ସେମାନଙ୍କର ସମଗ୍ର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଏବଂ ବିକାଶରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା ।

ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ବନ୍ଦ ହେବାପରେ ଏକ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଶାନ୍ତି ହିଁ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଥିଲା; କାରଣ ଏକ ଶୀତଳ ଯୁଦ୍ଧରେ ବିଭିନ୍ନ ପକ୍ଷ ପରସ୍ପରର ମୁହାଁମୁହିଁ ହୋଇ ତଥାପି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଭାରତବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ସମୟରେ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡମାନ ଘଟିଥିଲା । ଅଗଷ୍ଟ 15 ତାରିଖରେ ଭାରତବର୍ଷ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର 75ତମ ଜନ୍ମଦିବସରେ ହିଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କରିଥିଲା । ମାତ୍ର ହାୟ, ଏହି ମହାନ୍ ଘଟଣାଟି ସହିତ ଦେଶ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଯିବାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ରହିଗଲା । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାହସିକ ଏବଂ ପ୍ରେରଣାଦାୟକ ଭାବରେ ମାଆ ଏହି ଦୁଇଟିଯାକ ଘଟଣା ଘଟିଥିବାର ଅବସରରେ ନିଜର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ :

ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ଏହା ଏକ ସମାଧାନ ନୁହେଁ । ଏହା ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ପରୀକ୍ଷା; ଏହା ଏକ ଅଗ୍ନି-ପରୀକ୍ଷା । ଯଦି ଆମେ ସକଳ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ଏଥିରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରିବା, ତେବେ ଗୋଟିଏ କଥା ଆମ ଆଗରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ ଯେ ଗୋଟିଏ ଦେଶକୁ ସାନ ସାନ ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଆମେ କଦାପି ତାହାର ଏକତା ଏବଂ ମହାନତାକୁ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବାନାହିଁ । ଏହି ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାର୍ଥ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାର୍ଥର ବିରୋଧ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ଆମେ ଦେଶକୁ କଦାପି ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ କରି ଗଢ଼ି ପାରିବା ନାହିଁ । ଏଠି ଗୋଟିଏ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସକୁ ଆଉ ଗୋଟିକ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଠିଆକରାଇ ଆମେ କଦାପି ଯଥାର୍ଥ ସତ୍ୟର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରି ପାରିବା ନାହିଁ । ଯାହାକିଛି ଘଟୁ ପଛକେ, ଭାରତବର୍ଷର ଆତ୍ମା କହିଲେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଆତ୍ମାକୁ ହିଁ ବୁଝାଇବ; ଏବଂ ଭାରତବର୍ଷ ଏକ ଅଖଣ୍ଡ ଏବଂ ଅବିଭକ୍ତ ଦେଶ ବୋଲି ପୁନର୍ବାର କହିପାରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା

କରି ରହିଥିବା ବେଳେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏହି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବା ଉଚିତ :

'ଭାରତବର୍ଷର ଆତ୍ମା ଚିରଦିନ ଲାଗି ବଞ୍ଚି ରହିଥାଉ !' (1)

ଦେଶର ବିଭାଜନ ଫଳରେ ଦେଶର ଜନଗଣଙ୍କୁ ଯେଉଁ କଷ୍ଟଭୋଗର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ସେଥିରେ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ଦୁଃଖଦଗ୍ଧ କୋଟି କୋଟି ମଣିଷଙ୍କର ଅନୁଭୂତିକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ମାଆ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାର୍ଥନା ରଚନା କରିଥିଲେ :

ଆମର ଜନନୀ, ହେ ଭାରତବର୍ଷର ଆତ୍ମା,
ଘୋର ଅନ୍ଧକାରର ଦାରୁଣ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ମଧ୍ୟ
ଆପଣାର ସନ୍ତାନବର୍ଗଙ୍କୁ
କେବେହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ନଦେଇଥିବା
ହେ ଜନନୀ, ଏପରିକି
ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ତୁମର ବାଣୀକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି
ଓ ତୁମକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି
ଅନ୍ୟ ପ୍ରଭୁମାନଙ୍କର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରିଛନ୍ତି,
ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେତେବେଳେ ସେହି ସନ୍ତାନମାନେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଛନ୍ତି
ଓ ତୁମ ମୁକ୍ତିର ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୁଷରେ
ଯେତେବେଳେ ତୁମର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଆଲୋକିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି,
ଏହି ମହାନ୍ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ, ମାଆ,
ତୁମେ ଆମର ପ୍ରଣାମ ଘେନ !
ଆମକୁ ଯଥାର୍ଥ ପଥରେ ପରିଚାଳିତ କରିନଅ, ଯେପରିକି
ଆମର ସମ୍ମୁଖରେ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବା

---

(1) Sri Aurobindo : A Biography and a History (1972), ପୃଷ୍ଠା 1285-6ରେ ଉଦ୍ଧୃତ ।

ସ୍ୱାଧୀନତା-ପ୍ରାପ୍ତିର ଏହି ଦିଗ୍‌ବଳୟଟି
ମହାନତାର ଏକ ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ ମଧ୍ୟ ପରିଣତ ହୋଇଯାଉ ।
ସକଳ ଜାତିର ବିଶ୍ୱ-ସମ୍ମିଳନରେ ତାହା
ଯେପରି ଆମକୁ ତୁମର ଯଥାର୍ଥ ଜୀବନର
ଯୋଗ୍ୟ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ କରିପାରୁ !
ତୁମେ ଆମକୁ ବାଟ ଦେଖାଇଦିଅ, ଯେପରିକି
ଆମେ ସର୍ବଦା ହିଁ ମହାନ୍ ଆଦର୍ଶଗୁଡ଼ିକର
ପକ୍ଷରେ ହିଁ ରହିପାରୁ ଏବଂ
ବିଶ୍ୱଜନର ଦରବାରରେ
ତୁମର ମୁଖଟିକୁ ହିଁ ଦେଖାଇବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଉ,
ଏବଂ,
ଅଧ୍ୟାତ୍ମମାର୍ଗରେ ଏକ ପୁରୋଗାମୀ ଯାତ୍ରୀରୂପେ ଓ
ସକଳ ଜାତିର ବନ୍ଧୁ ତଥା ସହାୟକ ରୂପେ
ଆମେ ତୁମର ମୁଖଟିକୁ ହିଁ
ଉନ୍ନତ କରି ଧରି ରଖିପାରୁ ! (1)

ଏକ ଈଶ୍ୱରୀୟ ଅବଜ୍ଞା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ମାଆ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆଶ୍ରମରେ ଭାରତବର୍ଷର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପତାକାର ଉତ୍ତୋଳନ କଲେ । ସେହି ପତାକାରେ ଭାରତବର୍ଷ, ପାକିସ୍ତାନ, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ଓ ସିଂହଳ ଏକତ୍ର ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଓ ମଝିରେ ମାଆଙ୍କର ପ୍ରତୀକଟି ଅଙ୍କିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । **1947** ଅଗଷ୍ଟ **15** ତାରିଖ ଉପରବେଳା ମାଆ 'ବନ୍ଦେ ମାତରମ୍' ଗୀତଟିକୁ ଶୁଣିବାଲାଗି ଅଗଣା ଭିତରକୁ ବାହାରିପଡ଼ିଥିବା ଏକ ଅଳିନ୍ଦ ଛାତ ଉପରେ ଆସି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସମବେତ ଭକ୍ତମଣ୍ଡଳୀ ସମ୍ମୁଖରେ ଗୁଞ୍ଜିତ କଣ୍ଠରେ 'ଜୟ ହିନ୍ଦ୍' ନାଦ ଦେଇଥିଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ, ତେଣେ

(1) କେ. ଆର୍. ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟଙ୍ଗାରଙ୍କର **On the Mother** (ବର୍ତ୍ତମାନ ଗ୍ରନ୍ଥ)ରେ ଉଦ୍ଧୃତ ।

ଯେତେବେଳେ ଦେଶରେ ବିଭାଜନ ହେବାକୁ ଯାଉଥିଲା, ଏଣେ ମାଆ ଆଶାର ଶିଖାଟିକୁ ବିଚ୍ଛୁରିତ କରି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଭାରତର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଐକ୍ୟଟିକୁ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ ।

ସ୍ୱୟଂ ଆଶ୍ରମ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଏକ ସମଗ୍ରତା ଓ ଅଖଣ୍ଡତାର ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟରୁ ଓ ଏପରିକି ଭାରତବର୍ଷର ବାହାରୁ ଅନେକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶରୁ ମଧ୍ୟ ସାଧକମାନେ ଓ ପିଲାମାନେ ଆସି ଆଶ୍ରମରେ ମିଳିତ ହୋଇଥିଲେ । ମାଆ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଶ୍ରମର ଜୀବନରେ ଆହୁରି କେତୋଟି ନବୋଦ୍ଭାବିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଆଣି ଯୋଡ଼ିଦେଲେ । ନିଜେ ଟେବୁଲ୍-ଟେନିସ୍ ଏବଂ ଟେନିସ୍ ଖେଳି ସେ ଆଶ୍ରମର ଶରୀର-ଚର୍ଚ୍ଚା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ସକ୍ରିୟ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ । ସମୁଦ୍ରକୁ ଲାଗିକରି ଯେଉଁ ନୂତନ କ୍ରୀଡ଼ାଙ୍ଗନଟି ତିଆରି ହେଲା, ତାହା ବିଭିନ୍ନ କ୍ରୀଡ଼ା, ବ୍ୟାୟାମ ଏବଂ ସନ୍ତରଣରେ ଆସି ଭାଗ ନେବାଲାଗି ଅଧିକାଂଶ ଆଶ୍ରମବାସୀଙ୍କୁ ଭାରି ଉତ୍ସାହିତ କରିଥିଲା । ମାଆ ଟେନିସ୍ ଖେଳୁଥିବା ସମୟରେ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଦର୍ଶନୀୟ ବସ୍ତୁ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ନୀରଦବରଣଙ୍କ ଭାଷାରେ :

ତାଙ୍କର ବୟସ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ମାଆ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଭଲ ଖେଳୁଥିଲେ । ଯେପରି ଅବ୍ୟର୍ଥ ଏବଂ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଭାବରେ ସେ ଟେନିସ୍ ବଲ୍ ମାରୁଥିଲେ, ଏବଂ ବଲ୍ ଯେଉଁଠାରେ ଯାଇ ପଡ଼ୁ ବୋଲି ଚାହୁଁଥିଲେ, ଯେପରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଓ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ବଲ୍‌କୁ ଠିକ୍ ସେହିଠାରେ ପକାଇ ପାରୁଥିଲେ, ସେଥିରୁ; ସେ ପୂର୍ବେ ତାଙ୍କର ଯୌବନ ସମୟରେ ଟେନିସ୍ ଖେଳରେ ଚାମ୍ପିଆନ ହୋଇଥିଲେ ବୋଲି ତାଙ୍କର ଦାବୀଟି ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଏ କଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଯେ ସେ ଖେଳିବା ସମୟରେ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ଦଉଡ଼ା ଦଉଡ଼ି କରି ପାରୁନଥିଲେ; ମାତ୍ର ତାଙ୍କର କ୍ରୀଡ଼ାସମୟର ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ପ୍ରକାରର ଥିଲା । ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଓ ଶାରୀରିକ ଉଭୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଟେନିସ୍‌କୁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖେଳ ବୋଲି କହୁଥିଲେ । କେବଳ ଶାରୀରିକ

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଲାଗି ସେ କଦାପି ଖେଳୁ ନଥିଲେ; ମାତ୍ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଯେପରି କରୁଥିଲେ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଖେଳାଳିମାନଙ୍କ ଉପରେ ତାଙ୍କ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ କାର୍ଯ୍ୟକାରିତାର ଏକ ମାଧ୍ୟମରୂପେ ମାଆ ଟେନିସ୍ ଖେଳକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ ।··· (1)

ପୁଅ ଓ ଝିଅ ଉଭୟଙ୍କ ପାଇଁ ଖେଳପଡ଼ିଆରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ପୋଷାକ ରହିବ ବୋଲି ମାଆ ନିୟମ କରି ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ପୁଅ ଓ ଝିଅଙ୍କ ଲାଗି ଏକାପ୍ରକାରର ବ୍ୟାୟାମ ଓ କ୍ରୀଡ଼ାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲା । ଏହା ଫଳରେ ପୁଅ ଓ ଝିଅଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତାରତମ୍ୟ ଦେଖୁଥିବା ଯୌନ-ସଚେତନତାକୁ ଦୂର କରି ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଯେଉଁମାନେ ଏହି ବିଷୟରେ ଆପତ୍ତି ଉଠାଇଥିଲେ, ମାଆ ସେମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟାବହାରିକ କ୍ଷେତ୍ରର ନାନା ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ସବୁକଥା ବୁଝାଇ ଦେଇଥିଲେ । ନାରୀର ମଧ୍ୟ ପୁରୁଷ ପରି ଆପଣାର ଶାରୀରିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବଳଶାଳୀ, ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଏବଂ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବାନ୍ ହେବା ଉଚିତ, ଏବଂ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟଟିକୁ ହାସଲ କରିବାକୁ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ କିପରି ଅଳ୍ପ ବୟସରୁ ହିଁ ଉପଯୁକ୍ତ ତାଲିମ ଦେବା ଦରକାର, ମାଆ ସେହିସବୁ କଥା ଦର୍ଶାଇ ଦେଇଥିଲେ । ନାରୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଲାଗି ଯାହା ଆଦର୍ଶ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ, ମାଆ ସେ ବିଷୟରେ କହିଥିଲେ :

ନାରୀ ସୁନ୍ଦର ହେବ, ଅର୍ଥାତ୍ ତା'ର ଶାରୀରିକ ଅନୁପାତ, ଶାରୀରିକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଓ ଶାରୀରିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସମଞ୍ଜସତା ରହିଥିବ । ତା'ର ଶରୀରରେ ସୁଦୃଢ଼ତା ରହିଥିବ, ଯଥେଷ୍ଟ ସହନଶକ୍ତି ବି ରହିଥିବ; ଏବଂ ସର୍ବୋପରି, ତା' ପାଖରେ ଚମତ୍କାର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ରହିଥିବ । ସେହି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏତେଟିକିଏ କ'ଣ ଘଟିଲେ ବିଗିଡ଼ି ଯାଉନଥିବ ଅଥବା ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉନଥିବ । କେବଳ ଆତ୍ମାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶୁଦ୍ଧ ରହି ପାରିଲେ, ଜୀବନରେ

---

(1) Twelve Years with Sri Aurobindo, ପୃଷ୍ଠା 86-7

ଖୁସି ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସ ଭରିରହିଥିଲେ ଏବଂ ଭଗବତ୍-ପରମକରୁଣା ଉପରେ ଅବିଚଳ ଆସ୍ଥା ରହିଥିଲେ ଯାଇ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ । (1)

ଆଶ୍ରମରେ କ୍ରୀଡ଼ା ଓ କସରତ ଉପରେ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଉଛି ବୋଲି ବାହାରକୁ ଜଣାପଡ଼ିବାରୁ ଯେତେବେଳେ ସେହି ବିଷୟରେ ଅନେକେ ଖୁବ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଆପଣାର ସନ୍ଦେହ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ହିଁ ସେତେବେଳେ ସେହି ସନ୍ଦେହର ମୋଚନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ କହିଲେ ଯେ ଯୋଗର କ୍ଷେତ୍ର ହେଉଛି "ସମୁଦାୟ ଜୀବନର କ୍ଷେତ୍ର" ଏବଂ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସତ ଯେ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଆଶ୍ରମମାନଙ୍କରେ ବି ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟା ଏବଂ କୁସ୍ତି ଆଦି ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ କରିବାରେ ତାଲିମ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ମାଆ ଯେ କ୍ରୀଡ଼ା କସରତ୍ ଦିଗରେ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ସମୟ ଦେଉଛନ୍ତି, ସେ ବିଷୟରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ କହିଥିଲେ, "ଏହି କ୍ରୀଡ଼ା ଏବଂ କସରତ୍ ପ୍ରଭୃତିର ସଂଗଠନରେ ମାଆ ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ନିଜକୁ ଏତେ ଅଧିକ ବ୍ୟସ୍ତ ରଖୁଛନ୍ତି—ଏବଂ ଏକଥା ମୋଟେ ସତ ନୁହେଁ ଯେ ସିଏ କେବଳ ସେଇଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଛନ୍ତି,—ତେବେ ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରଟିରେ ଯାହା ହେବା ଉଚିତ, ତାହାକୁ ସେ ଯଥାସମ୍ଭବ ଶୀଘ୍ର ଶେଷ କରିଦେବେ ବୋଲି ଅଭିପ୍ରାୟ ରଖି ହିଁ ତାହା କରୁଛନ୍ତି । ତା'ପରେ ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଆପଣାଛାଏଁ ଚାଲି ପାରିବ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଆଉ ସେଥିରେ କୌଣସି ବିଶେଷ ସମୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ କିମ୍ବା ଏତେ ଅଧିକ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ଆଶ୍ରମର ଅନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହା ହୋଇଛି, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ ହେବ ।" (2) ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ, ସେ ମାଆଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ଘଣ୍ଟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ସତୁରି ବର୍ଷ ବୟସ ପାର ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମାଆ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ

---

(1) To Women About Their Body (1960), ପୃଷ୍ଠା-୫

(2) ଶତବାର୍ଷିକୀ ସଂସ୍କରଣ, 26ଶ ଖଣ୍ଡ, ପୃଷ୍ଠା-505

ଏହି ସବୁଯାକ କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ତା'ଠାରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ କରିପାରୁଛନ୍ତି, ସେହି କଥାର ପ୍ରମାଣ ପାଇ ସମସ୍ତେ ଖାଲି ବିସ୍ମିତ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ।

ପହିଲ ପ୍ରଭୁଷରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ମଆଙ୍କର ସାରା ଦିନଟି ଏବଂ ରାତି ସମୟର ବି ଏକ ବୃହତ୍ ଅଂଶକୁ ସେ ସର୍ବଦା ସାଧନା ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ଅନ୍ୟ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିନିଯୋଗ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଏଠାରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ନିଜ ସାଧନାର କଥା କହୁନାହିଁ; ମାତ୍ର ସାଧକମାନଙ୍କର ସାଧନାର କଥା ହିଁ କହୁଛି । ପ୍ରଣାମ, ଆଶୀର୍ବାଦ-ଅର୍ପଣ, ସାମୂହିକ ଧ୍ୟାନ, ସିଡ଼ି ଘରେ ବା ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି ସାଧକମାନଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା,—ବେଳେବେଳେ ଏହି କଥାବାର୍ତ୍ତା ଏକାଦିକ୍ରମେ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ଚାଲିଛି,—ମାଆ ଏଇ ସବୁଥିରେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଦେଇଆସିଛନ୍ତି । ସାଧକମାନଙ୍କର ଯେତେବେଳେ ଯାହା କିଛି କହିବାର ଥାଏ, ମାଆ ସେସବୁ କଥା ଶୁଣିଛନ୍ତି, ସାଧକମାନଙ୍କର ସାଧନା ବିଷୟରେ ନାନା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ସାଧନାର ପରିଣାମ ବିଷୟରେ ସେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଛନ୍ତି । ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ ବିଷୟ, ସେମାନଙ୍କର ନାନା ଅଭିଯୋଗ, କଳହ ଓ କନ୍ଦଳର କଥା ବି ଶୁଣିଛନ୍ତି । ଅମୁକ ନିଷ୍ପତ୍ତିଟିକୁ କରିବାକୁ ହେବ ବା ଅମୁକ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାକୁ ହେବ, ଏସବୁ ବିଷୟରେ ମାଆ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ଆଲୋଚନାରେ ବି ଉପସ୍ଥିତ ରହିଛନ୍ତି । ଏମିତି ହିସାବ ଦେଲେ ତା'ର ହୁଏତ କୌଣସି ଅନ୍ତ ରହିବ ନାହିଁ । ଏହାପରେ ତାଙ୍କର ଆଉ ଯେତେ ସମୟ ବଳିଲା, ସେତେବେଳେ ସେ ସାଧକମାନଙ୍କର ଚିଠିପତ୍ରର ଜବାବ ଦେଇଛନ୍ତି, ଆଶ୍ରମର ବାହ୍ୟ-ବ୍ୟବସ୍ଥା-ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଷୟ ବି ବୁଝିଛନ୍ତି । ଆଶ୍ରମର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ, ସେସବୁର ନାନା ଚିଠିପତ୍ର ଏବଂ ବାହ୍ୟଜଗତ ସହିତ ଆଶ୍ରମ ରଖିଥିବା ଯାବତୀୟ ସମ୍ପର୍କ ବିଷୟରେ ସବୁକିଛି ମାଆଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ହୋଇଛି । ଏହି ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଅନେକ ଗୁରୁତର

ସମସ୍ୟା ଏବଂ ଅଡ଼ୁଆର ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି, କେତେ ଗମ୍ଭୀର ପ୍ରଶ୍ନର ମୀମାଂସା ବି କରିବାକୁ ହୋଇଛି । (1)

22. କର୍ମ-ସନ୍ନ୍ୟାସ-ଯୋଗ

ଆବଶ୍ୟକତା ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମାଆ ଆଶ୍ରମର ବିଭିନ୍ନ କର୍ମ ଓ ଉଦ୍ୟମରେ ସମ୍ପ୍ରସାରଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । 1940ରୁ 1950 ଭିତରେ ଗୋଲ୍‌କୋଣ୍ଡ୍ (ଏକ ଭବ୍ୟ ସୁଦୃଶ୍ୟ ଅତିଥିଗୃହ) ପ୍ରଭୃତି ଅଟ୍ଟାଳିକା-ଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ମାଣ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆଶ୍ରମ ପ୍ରେସ୍ ପ୍ରଭୃତି ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକର ବି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଥିଲା । ମାଆଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅନୁମତି ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ ବ୍ୟତୀତ କେବେହେଲେ କିଛି ହେଉ ନଥିଲା । କେବଳ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକରେ ସିଧା ମାଆଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି ଅନୁମତି ଆଣିବାରେ ଆଶ୍ରମ-କର୍ମୀମାନଙ୍କ ଉପରେ କଟକଣା ଲାଗୁ କରାହୋଇଥିଲା । ଏହି ବିଷୟରେ ମାଆ ସ୍ୱୟଂ କହିଛନ୍ତି :

ଆଗେ ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟକୁ ନିଜର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଅଧୀନରେ ରଖୁଥିଲି । ମୁଁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ନଜାଣିଲେ ଓ ସ୍ୱୀକୃତି ନଦେଲେ ଆଗେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପାରୁନଥିଲା । ପରେ ମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟ ପଦ୍ଧତି ଗ୍ରହଣ କଲି । ଯାବତୀୟ ଟିକିନିଖି ବିଷୟରୁ ମୁଁ ନିଜକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ଆଣିଲି ଏବଂ ଆପଣାକୁ ଟିକିଏ ଦୂରରେ ରଖିଲି । ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମୀକୁ

(1) ଶତବାର୍ଷିକୀ ସଂସ୍କରଣ, 26ଶ ଖଣ୍ଡ, ପୃଷ୍ଠା-508

ତା'ର ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟଟିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । (1)

ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେପରି ଏତେ ଟିକିଏ ମଧ୍ୟ ତ୍ରୁଟି କେଉଁଠି ରହିବ ନାହିଁ, ମାଆ ସେଥିଲାଗି ସାଧକମାନଙ୍କୁ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିଲେ :

ଜୀବନରେ ଏକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରହିଥିଲେ ତାହା ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚିବାର ଏକ କାରଣ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥାଏ । ସେହି କାରଣ ଏକ ପ୍ରଯ୍ନାସ ଆଡ଼କୁ ଇଙ୍ଗିତ କରିଦିଏ ଏବଂ ସେହି ପ୍ରଯ୍ନାସରୁ ହିଁ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ । ହିଁ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ହିଁ ହୁଏ । ସେହି ପ୍ରଯ୍ନାସରୁ ହିଁ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ··· ତେଣୁ ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ମୂଳତଃ ଅଳସୁଆ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ କେବେ ହେଲେ ଆନନ୍ଦ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଆନନ୍ଦ ପାଇବାକୁ ହେଲେ ଯେଉଁ ଶକ୍ତି ଟିକିକ ଦରକାର, ସେହି ଶକ୍ତି ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ନଥାଏ । ଉଦ୍ୟମରୁ ହିଁ ଆନନ୍ଦ ମିଳିଥାଏ । (2)

ଆଶ୍ରମରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟତ୍ର ରହିଥିବା କର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ମାଆ, ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାର କାମନା ନରଖି ଏବଂ ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କର ଏକ ଉପାସନା ହିସାବରେ ହିଁ ଯାହାକିଛି କର୍ମ କରିବାର ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିଲେ । ବସ୍ତୁତଃ ଏହାହିଁ ହେଉଛି କର୍ମ-ସନ୍ନ୍ୟାସ-ଯୋଗର ଆଦର୍ଶ ଏବଂ ଗୀତାରେ ଭଗବାନ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଏତେ ଫଳପ୍ରଦ ଏବଂ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ତାହାରି ହିଁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଆଶ୍ରମର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ସାଧକମାନେ ହିଁ ଯାବତୀୟ ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିଥିଲେ ସତ; ମାତ୍ର ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଯେଉଁସବୁ କର୍ମର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ବାଛି ନେଇଥିଲେ, ସେଥିରେ ସେମାନେ ଯେପରି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଓ ନୈପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରି ପାରିବେ, ମାଆ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆଗ୍ରହ ସହିତ ସେହି

(1) Life in Sri Aurobindo Ashramରେ ଉଦ୍ଧୃତ ପୃଷ୍ଠା-29

(2) Bulletin, 1964 ଫେବୃଆରୀ, ପୃଷ୍ଠା-41

କଥାଟି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥିଲେ । ସତେ ଯେପରି ଏହିସବୁ କରିବାର ମଧ୍ୟଦେଇ ମାଆ ଏକସମୟରେ ହିଁ ଏକାବେଳକେ ଅନେକ ବନ୍ଧରେ ଆପଣାର ଅବିଚଳ ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାର ଅସାଧ୍ୟଟିକୁ ସାଧନ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ମାଆ ବାହାରକୁ ଖୁବ୍ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ଦୁର୍ବଳ ପରି ମନେହେଉଥିଲେ, ଅନେକ ରାତିରେ ସିଏ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା ବି ଶୋଇବାଲାଗି ସମୟ ପାଉନଥିଲେ ଏବଂ ସବୁକିଛି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ ଏତେବେଶୀ କ୍ଳାନ୍ତ କରି ନପକାଇବାକୁ ଯିଏ ଯେତେ ତାଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିଲେ । ସେ ତାହାକୁ ଆଦୌ ଗ୍ରାହ୍ୟ କରୁନଥିଲେ । ସିଏ ଯେପରି ଆପଣାର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ଲାଗି ହିଁ ନିଜର ସମୁଦାୟ ଜୀବନଟି ବଞ୍ଚୁଥିଲେ, ସେଇମାନଙ୍କ ଲାଗି ହିଁ ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଅଶେଷ ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳା ଏବଂ ଅପାର କରୁଣାମୟୀ ଜଣେ ଜନନୀ ରୂପେ ସିଏ କାହାରିକୁ କେବେହେଲେ ନାହିଁ କରୁନଥିଲେ, କାହାରି ଲାଗି ତାଙ୍କର ଦ୍ୱାର ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହୁନଥିଲା ଏବଂ ଆପଣାର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟା ଏବଂ ଚିନ୍ତାଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ସେ ଅବିରତ ହିଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।

ସେହି ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଶରୀରର ଆଖି ଦୁଇଟି ସତେଅବା ପରମ ସତ୍ୟର ଗବାକ୍ଷ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ପରମ ସତ୍ୟର ବ୍ୟଞ୍ଜନାଟିକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଦେଇ ହିଁ ସେହି ଶରୀରରୁ ଯାହାକିଛି କଥା ବାହାରୁଥିଲା, ତା'ର ପାଦଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ପରମ ଜୀବନର ହିଁ ଛନ୍ଦୋମୟ ଧ୍ୱନି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସିଏ ଜଣେ ନାରୀ ବି ଥିଲେ, ଏକ ଗୃହର ସୁଦକ୍ଷା ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀ ବି ଥିଲେ, ଖେଳପଡ଼ିଆରେ ଜଣେ ସୁକୁମାର ସାଥୀ ହୋଇ ରହିଥିଲେ; ଏବଂ—ଯେତେବେଳେ ସେ ଏକ ଈଶ୍ୱର ପ୍ରକାଶମୟ ଭାବାବେଶ ମଧ୍ୟରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଏକ ରହସ୍ୟୋଦ୍‌ଘାଟନକାରିଣୀ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଧାରଣ ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସିଏ ଏକ ଅନନ୍ତ ପ୍ରହେଳିକା ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ଏକ ସତତ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । କରୁଣାର ମୂର୍ତ୍ତିମୟ ଅବତାର ହୋଇ ରହିଥିଲେ । (1)

---

(1) କେ. ଆର୍. ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟେଙ୍ଗାର୍‌ଙ୍କର On the Mother (ସନ୍ଦର୍ଭ)

23. ଭବିଷ୍ୟ ଅଭିମୁଖରେ

ପୁନଶ୍ଚ, ମା'ଆ ଜଣେ ସୃଜନଶୀଳା ଲେଖିକା ବି ଥିଲେ, ସୃଜନ-କୌଶଳସମ୍ପନ୍ନ ଜଣେ କଳାକାର ଥିଲେ । ସିଏ ଏକାଧିକ ମୌଳିକ ନାଟକର ରଚନା ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରାଇଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ନାଟକଟିର ନାମ ହେଉଛି **Vers L' Avenir** ବା "ଭବିଷ୍ୟ ଅଭିମୁଖରେ", ଏବଂ ଆଶ୍ରମ-ଅଧିବାସୀମାନେ ଏହି ନାଟକଟିକୁ 1949 ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ପହିଲି ଦିନ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରିଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଗୋଟିଏ ଅଙ୍କବିଶିଷ୍ଟ ନାଟକରେ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ଚରିତ୍ରର ଭୂମିକା ରହିଛି : ନାୟିକା ରହିଛି, କବି ଅଛନ୍ତି, ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟଦର୍ଶୀ ସଙ୍ଗୀତକାର ଅଛନ୍ତି, ଚିତ୍ରକାର ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟର ସଙ୍ଗୀ ରହିଛି । ଆପେ ପିଲାଦିନେ ଛାତ୍ରୀ ଥିବା ସମୟରେ ସିଏ ଯେଉଁ ପ୍ରେମମୟ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିଲି, ତାହାରି ଆଶାରେ ନାୟିକା କବିଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଛି । ମାତ୍ର ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ତାକୁ ପ୍ରକୃତ ପ୍ରେମ ଉପଲବ୍‌ଧ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ; ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ମାନ ଉପରେ ଆସ୍ଥା ରଖି ବୈବାହିକ ଜୀବନ ଚାଲିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରେମ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ତା'ପରେ ନାୟିକା "ଦୁଃଖଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ିତ ମନୁଷ୍ୟସମାଜର ଦୁଃଖକୁ ଦୂର କରିବାଲାଗି, ତାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମର୍ଥ୍ୟର ସୋପାନକୁ ଯେପରି ମନୁଷ୍ୟସମାଜ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇପାରିବ, ସେଥିପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାଲାଗି" ମନସ୍ଥ କରିଛି । ତେଣେ ନାୟିକାର ସ୍ୱାମୀ ସେହି କବି ମଧ୍ୟ ସମାନ ଭାବରେ ସନ୍ତାପ ଭୋଗ କରିଛନ୍ତି । ନାୟିକା ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ଏକ ଦିବ୍ୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବାର ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରିଛନ୍ତି ଯେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ନାୟିକା ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ପ୍ରେମ ଉଦ୍ରେକ ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଏକ ସମ୍ମାନଭାବ ହିଁ ଜନ୍ମିଛି । ଏହି ଘଟଣାଟି ଠିକ୍ "କରିଇକଲ୍ ଅମ୍ପାୟାର୍"ର କାହାଣୀ ପରି ଘଟିଛି । ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ

ନାୟିକାଙ୍କର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୀପ୍ତି ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଏପରି ଭାବରେ ଅଭିଭୂତ କରି ପକାଇଛି ଯେ ସିଏ ତାଙ୍କୁ ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀରରେ ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ ଆଦୌ କଳ୍ପନା କରି ପାରିନାହାନ୍ତି । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ କବି ସୁମିଷ୍ଟ ସଂଗୀତ ଗାନ କରୁଥିବା ଜଣେ ଗାୟିକା ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ଗାୟିକା ତାଙ୍କର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷାକରି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଚିରଦିନ ରହିବାର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି; ମାତ୍ର କବିଙ୍କର ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ବିବାହ ହୋଇଯାଇଛି ବୋଲି ଜାଣିବା ପରେ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରବଳ ଆଘାତ ଲାଗିଛି । ଏହି ସମୟରେ ନାୟିକା ଆସି ସେଠାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛନ୍ତି; କବି ଏବଂ ଗାୟିକାଙ୍କୁ ମିଳିତ ହୋଇ ରହିବାର ଆବେଦନ ଜଣାଇଛନ୍ତି; ଏହି ମିଳନ କେବଳ ଏକ ଶାରୀରିକ ମିଳନ ହୋଇ ରହିବନାହିଁ; ମାତ୍ର ତାହା ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରେମର ହିଁ ମିଳନ ହୋଇ ରହିବ, ଯେଉଁ ପ୍ରେମ କି "ଆପଣା ଗୁଣାତ୍ମକତାରେ ଉଦାତ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବ, ଆପଣାର କର୍ମସ୍ତରରେ ଉଦାର ହୋଇ ରହିଥିବ ।" ତା'ପରେ ନାୟିକା ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ମଧ୍ୟରୁ ନିଜକୁ ଅପସାରିତ କରି ନେଇଛନ୍ତି, ଏବଂ ଦିବ୍ୟ ପ୍ରେମର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ବାହାରିଯାଇଛନ୍ତି ।

ସମ୍ଭବତଃ ଦିନେ ନା ଦିନେ ମୁଁ ସେହି ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଉପଲବ୍‌ଧିଟିକୁ ସମ୍ଭବ କରିବା ଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁକୂଳ ପରିବେଶଟିକୁ ଲାଭ କରିପାରିବି । ସେଥିଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ସହାୟତାଟିକୁ ବି ମୁଁ ଲାଭ କରିପାରିବି । ସେହି ଉପଲବ୍‌ଧିଟି ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ରୂପାନ୍ତର ସଂଘଟିତ ହେବ, ତଦ୍ୱାରା ଏହି ଶରୀର-ସତ୍ତା ଏକ ଦିବ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱରେ ପରିଣତ ହେବ । ତାହା ଏହି ଜଗତକୁ ଏପରି ଏକ ସୌଭାଗ୍ୟଶାଳୀ ଭୂମିରେ ପରିଣତ କରିଦେବ, ଯାହାକି ସୌଷମ୍ୟ, ଆଲୋକ, ପ୍ରଶାନ୍ତି ଏବଂ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହୋଇ ରହିଥିବ ।

ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ଦେଖିହେବ ଯେ ଏହି ନାଟକଟିରେ ଲେଖିକାଙ୍କର ନିଜ ଜୀବନର ଏକ ପ୍ରତିଫଳନ ହୋଇଛି; କାରଣ ନାୟିକାଙ୍କର ଭୂମିକାରେ ମାଆ ଆପଣାର କୋଡ଼ିଏ ପଚିଶି ବର୍ଷ ବୟସ ବେଳର ପୂର୍ବତନ ଜୀବନଟିର

ହିଁ ଚହଣ କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ଦୁଃଖ-ପୀଡ଼ିତ ଜଗତକୁ ଏକ ଦିବ୍ୟ ଭୂମିରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦେଇ ପାରିବା ଭଳି ସେହି ଦିବ୍ୟ ପ୍ରେମର ଅନ୍ୱେଷଣ କରି ବାହାରିଥିବା ନାୟିକା ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ୱୟଂ ମାଆଙ୍କଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ କେହି ନୁହନ୍ତି । ରୂପାନ୍ତରର ଯୋଗସାଧନରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବାଲାଗି ମାଆ ଯେତେବେଳେ ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ରହିବାର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲେ, ଏହା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ସେହି ସମୟଟିର ବର୍ଣ୍ଣନା । "ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଧ୍ୟାନମାଳା" ପୁସ୍ତକରେ ମାଆ ଯେପରି 1917 ମାର୍ଚ୍ଚ 31 ତାରିଖରେ ଲେଖିଥିଲେ :

ହେ ପରମ ପ୍ରଭୁ, ତୁମେ ମୋତେ କୁହ, ଏକ ନୂତନ ଜନ୍ମର ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରଖିଥିବା ହୃଦୟଗୁଡ଼ିକରେ ଏହି ଭିଷାର ଜନ୍ମଟିକୁ ସଂଘଟିତ କରାଇ ପାରିବାଲାଗି ଆପଣ ମୋତେ ସେହି ଚମତ୍କାର ଶକ୍ତିଟିକୁ ପ୍ରଦାନ କରିବେ କି, ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଚେତନାକୁ ଆପଣଙ୍କର ସେହି ମହନୀୟ ପରମ ଉପସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟକୁ ଜାଗ୍ରତ କରାଇ ନେଇପାରିବା ଲାଗି ଆପଣ ମୋତେ ଶକ୍ତି ଦେବେ କି, ଏବଂ ଏହି ଶୂନ୍ୟ ଓ ଦୁଃଖମୟ ପୃଥିବୀରେ ଆପଣଙ୍କର ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱର୍ଗର କିଞ୍ଚିନ୍ମାତ୍ର ଅଂଶକୁ ସମ୍ଭବ କରାଇ ଆଣିବାକୁ ଆପଣ ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ ଶକ୍ତି ଦେବେ କି··· ?

ହେ ପରମ ପ୍ରଭୁ, ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା କେବେହେଲେ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଯାଇ ନାହିଁ । କାରଣ ମୋ' ଭିତରେ ତୁମର ଯେଉଁ ଅଂଶଟି ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛି, ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ପ୍ରକୃତରେ ସେଇଟି ହିଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଆବାହନ କରିବାରେ ଲାଗିଛି ।

ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ମାନ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଏକ ବିବାହ ଲାଗି ମାଆ ଆପଣାର ସମର୍ଥନ ଜ୍ଞାପନ କରିଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ ଏହାକୁ ସେ ନିମ୍ନତର ପ୍ରକୃତି ଅଥବା ନିମ୍ନତର ଜ୍ଞାନର ସ୍ତରରେ ଘଟୁଥିବା ଏକ ଘଟଣା ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ । କେବଳ ଦିବ୍ୟ ପ୍ରେମ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଜ୍ଞାନର ଭୂମିରେ ହିଁ ଦୁଇଟି ମନର ଯଥାର୍ଥ ପରିଣୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ; ଏହି

ବିଜ୍ଞାନର ସ୍ତରରେ ଆପଣାର ଜୀବନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏବଂ ଉପଲବ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଅଭିନ୍ନତା ନଥିବ । ଉଚ୍ଚତର ପ୍ରକୃତି ଅର୍ଥାତ୍ ବିଜ୍ଞାନ ହିଁ ଏହି ଜଗତକୁ ଧାରଣ କରି ରଖିଛି; ଗୀତାର କହିବା ଅନୁସାରେ "ଜୀବଭୂତାମ୍ ମହାବାହୋ ଯୟେଦମ୍ ଧାର୍ଯତେ ଜଗତ୍ ।" ମାଆଙ୍କର ପୁଅ ଆଁନ୍ଦ୍ରେ ଯେତେବେଳେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପିଲା ଥିଲେ, ମାଆ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟଟିକୁ ହିଁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ବିଷୟରେ ଆପଣାର ଇଚ୍ଛାଟିକୁ ହିଁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି । ଆପଣାର ଯେଉଁ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ଆଁନ୍ଦ୍ରେଙ୍କୁ ମା' ତିରିଶ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ କାଳ ଦେଖି ନଥିଲେ, ସିଏ ମାଆଙ୍କୁ ଭେଟିବା ଲାଗି 1949 ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ଆଶ୍ରମ ଆସିଥିଲେ । ଆଁନ୍ଦ୍ରେଙ୍କର ଆସିବା ବିଷୟରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କୁ ମାଆ କହିଥିଲେ :

ଯଦି ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ହଠାତ୍ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଭେଟ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ଆମକୁ ପରସ୍ପର ସହିତ ଚିହ୍ନା କରାଇଦେବାକୁ ସେଠାରେ ଅନ୍ୟ କେହି ନଥିବେ, ତେବେ ସମ୍ଭବତଃ ମୁଁ ତାକୁ ଆଦୌ ଚିହ୍ନି ପାରିବି ନାହିଁ ବା ସିଏ ମଧ୍ୟ ହୁଏତ ମୋତେ ଚିହ୍ନି ପାରିବ ନାହିଁ ।... ସିଏ ଆପଣ ଲେଖିଥିବା ବହିଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼େ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝି ବି ପାରେ । ସିଏ ତା' ସ୍ତ୍ରୀର ଫଟୋ ମୋ ପାଖକୁ ପଠାଇଥିଲା, ତା ସହିତ ମୋ ଚେହେରାର ବେଶ୍ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିଛି । ଆଁନ୍ଦ୍ରେର ଚେହେରା ବି ଯେ ମୋ ଚେହେରା ସହିତ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ମିଳିଯାଉଛି, ସେକଥା ଆଁନ୍ଦ୍ରେ ଆଗରୁ ମୋ ପାଖକୁ ଲେଖିଥିଲା । ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ସତ କଥା । (1)

ଗୋଲ୍‌କୋଣ୍ଡାଠାରେ ମାଆ ଏବଂ ଆଁନ୍ଦ୍ରେଙ୍କ ଭିତରେ ସାକ୍ଷାତ ହେଲା । ଆଁନ୍ଦ୍ରେ ସେହି ଅବସରରେ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ, "ଆମେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ପରସ୍ପରକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ବୁଝିପାରିଥିଲୁ ଏବଂ ମୁଁ ଯେପରି ତଥାପି

(1) Champaklal Speaks, ପୃଷ୍ଠା-91

ଗୋଟିଏ ଏତେ ଛୋଟିଆ ପିଲା ପରି ମାଆର କୋଳ ଭିତରେ ନିରାପଦ ହୋଇ ରହିବା ଲାଗି ଆକାଙ୍କ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଛି, ସେତେବେଳେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବଳ ଭାବରେ ମୁଁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି ।'' (1) ଆଶ୍ରମର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସୌଷମ୍ୟଯୁକ୍ତ ସମଗ୍ରତା ବିରାଜିତ ରହିଥିଲା, ଆଁନ୍ଦ୍ରେ ସେଥିରେ ଭାରି ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

24. ଯୁଗଯୁଗର କାହାଣୀ

ଆଶ୍ରମରେ ମାଆଙ୍କର ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ଏକ ଅନେକବିଭବଯୁକ୍ତ ଜୀବନ-ଚର୍ଯ୍ୟା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଆଶ୍ରମରେ ସବୁଦିନେ ଅର୍ଥର ଅଭାବ ଲାଗି ରହିଥିଲା । ତା ପରେ ସେ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟହ କେତେକ ଘଣ୍ଟା ଦେଉଥିଲେ । କାରଣ ଆଶ୍ରମରେ ଏହି ପିଲାମାନେ ହିଁ ତ ମହାନ୍ ପୁରୋଗାମୀ-ରୂପେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ, ଧାତ୍ରୀମନ୍ତ ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ ରୂପେ ତିଆରି ହେଉଥିଲେ । ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବସୁଥିବା ବୈଠକଗୁଡ଼ିକରୁ ହିଁ ମାଆଙ୍କର "ଯୁଗଯୁଗର କାହାଣୀ" ନାମକ କଥା ଓ କାହାଣୀର ସଂଗ୍ରହଟି ସମ୍ଭୂତ ହୋଇଥିଲା ।

ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ମୁଖବନ୍ଧରେ ମାଆ ଲେଖିଛନ୍ତି :

ପିଲାମାନେ ଯେପରି ନିଜେ ନିଜକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିବେ ଓ ଯଥାର୍ଥତା ଏବଂ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରିବେ, ସେଇଥିଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି କାହାଣୀ-ଗୁଡ଼ିକ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ।

---

(1) The Advent, ନଭେମ୍ବର 1950, ପୃଷ୍ଠା-264

ଏହି କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ଏଫ୍.କେ. ଗୋଲ୍‌ଡ଼ଙ୍କର **Youth's Noble Path** ପୁସ୍ତକରୁ ନିଆହୋଇଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସବୁ ଅଂଶରୁ ଆନୀତ ହୋଇଥିଲା ସତ; ମାତ୍ର ସେଗୁଡ଼ିକର ନୀତିଗତ ଏବଂ ନୈତିକ ପରିରେଖାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମାଆଙ୍କର ଅନନୁକରଣୀୟ ସ୍ୱକୀୟତା ସହିତ ଅତି ଏକ ବିଶେଷ ମୋହର ପଡ଼ି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ କାହାଣୀର ମର୍ମରେ ଏକ ଉଚ୍ଚ ବିଷୟ ରହିଥିଲା, ସବୁଟିରେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ଉପରେ ଜୋର ଦିଆଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଆତ୍ମସଂଯମ ହିଁ ସେହି ଆତ୍ମଜ୍ଞାନର ଭୂମି ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

ତେଣୁ ଯଦି ତୁମମାନଙ୍କର ପିତାମାତା ବା ଶିକ୍ଷକ ତୁମମାନଙ୍କୁ ନିଜକୁ ନିଜର ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରଖିବା ଲାଗି କହୁଛନ୍ତି ତେବେ ତାହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ତୁମର ଯାବତୀୟ ଦୋଷର ଆଉ ମୋଟେ କୌଣସି ସଂଶୋଧନ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସେମାନେ ସେସବୁ କହୁଛନ୍ତି; କାରଣ ସେମାନେ ବରଂ ଏହି ବିପରୀତ କଥାଟି ଜାଣିଛନ୍ତି ଯେ, ତୁମର ଦ୍ରୁତ ଧାବିତ ହେଉଥିବା ଅଗ୍ନିମୟ ଜୀବନୋତ୍ସାହ ହେଉଛି ଏକ ଶକ୍ତିମାନ୍ ସାନ ଘୋଡ଼ାପରି, ଯାହାକୁକି ଲଗାମ ବାନ୍ଧି ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । (1)

ଏହି କଥାଟି ଆମକୁ ଗୀତା (୬/୫)ର ସ୍ମରଣ କରାଇ ଦେଇଥାଏ :

ମନୁଷ୍ୟ ନିଜେ ନିଜ ଆତ୍ମାର ଉନ୍ନତି ସାଧନ କରିବ; ତେଣୁ ଏହି ଆତ୍ମାକୁ ସେ ଯେପରି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଦୁର୍ବଳ କରି ନଦିଏ । କାରଣ, ଏହି ଆତ୍ମା ହେଉଛି ମଣିଷର ବନ୍ଧୁ, ଏହି ଆତ୍ମା ହେଉଛି ମଣିଷର ଶତ୍ରୁ ।

ମାଆଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ିକରୁ ଆମକୁ ଗୀତାସ୍ଥ ଆଦର୍ଶଟିର ଏକ ଅତି ଚମତ୍କାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ମିଳିଯାଇଥାଏ; ଗୀତାରେ ଯେଉଁ ଜୀବନ-ଦର୍ଶନର ବିଷୟ କୁହାଯାଇଛି, ମାଆଙ୍କର କଥାରେ ତାହା ସାନ ପିଲାମାନଙ୍କର ବି ବୋଧଗମ୍ୟ ହୋଇଯାଏ :

---

(1) Tales of all Times (1964), ପୃଷ୍ଠା-2

ସିଏ ଖାର ମାରିପାରେ, ଆପଣାର ଖାରଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଢଙ୍ଗରେ ପେଷିବା ଲାଗି ତାର ଶକ୍ତି ରହିଥାଏ । ଜାହାଜର ଚାଳକ ଜାହାଜଟିକୁ ନିଜର ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରଖିଥାଏ । ଜଣେ ଗୃହନିର୍ମାତା ଗୃହଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ମାଣକୁ ନିଜେ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରି ଦେଖେ । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ସିଏ ଆଗ ଆପଣାକୁ ହିଁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରି ରଖେ ।··· କେହି ତା'ର ପ୍ରଶଂସା କଲେ ତା'ର ମନ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଆଦୌ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ପଡ଼େନାହିଁ; ନିନ୍ଦା ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା କଦାପି ବିଚଳିତ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ । ଯାହା ଜୀବନର ଯଥାର୍ଥ ବିଧାନ, ତାହାରି ଉପରେ ହିଁ ସେ ନିଜର ଆଚରଣକୁ ଆଧାରିତ କରି ରଖିଥାଏ ଏବଂ ଶାନ୍ତ ଭାବରେ ବାସକରୁ-ଥାଏ ।

ସଦିଚ୍ଛାର ବାହକ ହେ ପିଲାମାନେ, ତୁମେମାନେ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ଉପରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ରଖି ଶିଖିବ; ନିଜର ମିଜାଜକୁ ନିଜର ଅଧୀନରେ ରଖିବା ସକାଶେ ଯଦି ଏକ କର୍କଶ ଲଗାମର ଦରକାର ହୁଏ, ତେବେ ସେଥିଲାଗି ମଧ୍ୟ ତୁମେମାନେ କଦାପି ମନଦୁଃଖ କରିବନାହିଁ । (1)

ପ୍ରସନ୍ନତା, ସାହସିକତା, ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା, ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ଅଧ୍ୟବସାୟ ଏବଂ ବିବେକ ପ୍ରଭୃତି ଭଲଗୁଣଗୁଡ଼ିକରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିବା ଭଲଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ମାଆ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ବୁଝାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର କହିବା ଅନୁସାରେ ନିଷ୍ଠାଠାରୁ ବଳି ଅବଶ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଗୁଣ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ; କାରଣ ନିଷ୍ଠା ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀର ମଧ୍ୟ ପରମସତ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍ଭାସିତ ହୋଇଉଠେ :

ସତ୍ୟ କହିବାକୁ ହେଲେ କୌଣସି ନିଷ୍ଠାପର ସାଧୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଲାଗି ସଲୋମନଙ୍କ ସିଂହାସନର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଘଟନଗୁଡ଼ିକର ମୋଟେ ପ୍ରୟୋଜନ ହୁଏ ନାହିଁ । ତାର ହୃଦୟର ସିଂହାସନଟି ଉପରେ ହିଁ ସେହି ସତ୍ୟ ଅଧିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ତା'ପରେ ସିଏ ଆପଣା ଭିତରୁ ହିଁ କେବଳ ସତ୍ୟ

(1) Tales of All Times (1964) ପୃଷ୍ଠା 7-8

କହିବାର ପ୍ରେରଣା ପାଉଥାଏ । କୌଣସି ଶିକ୍ଷକ, ମାଲିକ କିମ୍ବା କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କର ଭୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ସେ କଦାପି ସତ କହେନାହିଁ; ମାତ୍ର ସତ କହିବା ଜଣେ ନିଷ୍କପଟ ମଣିଷର ସ୍ୱଭାବ ଏବଂ ତା' ଚରିତ୍ରର ଅସଲ ନିଦର୍ଶନ ବୋଲି ସେ ସତ କଥା କହୁଥାଏ । (1)

ପିଲାମାନେ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ଶିଖିବେ, ଆତ୍ମନିର୍ଭର ହୋଇ ଶିଖିବେ; କାରଣ ସର୍ବଦା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ରହିଲେ ସେମାନେ ପୁଣି ଆଗକୁ ଯାଇ ପାରିବେ କିପରି ? ଆମେ ତ ଆଲ୍ଲାଦିନର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦୀପ ପ୍ରଭୃତି ଗପ ଶୁଣିଛୁ; କିନ୍ତୁ ମାଆ କହିଛନ୍ତି :

ମନୁଷ୍ୟ ନିଜ ଚେଷ୍ଟା ରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ଅଲୌକିକ କେତେ କେତେ କଥା ସମ୍ଭବ କରି ଦେଇପାରେ : ମନୁଷ୍ୟର ନିଜ ଉଦ୍ୟମ ହିଁ ଧରଣୀକୁ ଫଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟମୟ କରି ରଖେ ଏବଂ ବନ୍ୟପଶୁକୁ ଗୃହପାଳିତ କରି ଆଣେ । ସେହି ଉଦ୍ୟମ ପର୍ବତ କାଟି ରାସ୍ତା ତିଆରି କରେ, ସହର ବସାଏ, ବନ୍ଧ ପକାଏ ଓ ପୋଲ ତିଆରି କରିଦିଏ । ସେହି ଉଦ୍ୟମ ଜାହାଜରେ ସମୁଦ୍ର ଅତିକ୍ରମ କରେ, ବାୟୁଯାନକୁ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ାଏ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ତାହା ଅଧିକତର ବିପଦମୁକ୍ତତା ଏବଂ ସହଜତାର ଭାବ ଆଣି ଦେଇଯାଏ ।

ମନୁଷ୍ୟର ନିଜ ଉଦ୍ୟମ ହିଁ ତା'କୁ ଅଧିକ ଭଦ୍ର ଓ ଭବ୍ୟ କରେ, ଅଧିକ ନ୍ୟାୟବାନ୍ ଏବଂ ହୃଦୟବନ୍ତ କରିପାରେ; ଏବଂ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ତାର ଯଥାର୍ଥ ଅଗ୍ରଗତି ସମ୍ଭବ ହୁଏ । (2)

ତାମିଲ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରଙ୍କ ତିରୁଓ୍ୱଲ୍ଲୁଓ୍ୱର ଏବଂ ତାଙ୍କର ଭଉଣୀ ଅଭଇଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଇ ମାଆ ସମସ୍ତ ମନ୍ଦର ବିନାଶ କରିବାର ଓ ଯାବତୀୟ ଛଳନାକୁ ଛଳନା ବୋଲି ହିଁ ଜାଣିବାର ଆବଶ୍ୟକତାଟିକୁ ବୁଝାଇ

(1) Tales of All Times (1964), ପୃଷ୍ଠା 55-6

(2) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-31

ଦେଇଛନ୍ତି । ଏକ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ଉପସଂହାରରେ ସେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବୀର ଯୋଦ୍ଧା ହେବାର ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଛନ୍ତି :

ସିଏ ମଜବୁତ ଏପରି ଜାହାଜମାନ ତିଆରି କରି ପାରୁ ଯାହାଙ୍କ ପବନ ଏବଂ ତରଙ୍ଗର ସକଳ ବିକ୍ଷୋଭକୁ ସହ୍ୟ କରି ପାରିବ । ଯେଉଁ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଭୂମିରେ ଜ୍ୱରର ଦୈତ୍ୟ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ରହିଛି, ସିଏ ସେହି ଭୂମିକୁ ଏକ ନିଷ୍କାସିତ ଓ ଶୁଷ୍କ ଭୂମିରେ ପରିଣତ କରିପାରୁ ! ଅରଣ୍ୟର ଯେଉଁ ହିଂସ୍ର ପଶୁମାନେ ତା'ର ନିରାପତ୍ତାକୁ ବିପନ୍ନ କରି ରଖିଛନ୍ତି, ସିଏ ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧଘୋଷଣା କରୁ । ଅସୁସ୍ଥତା ଏବଂ ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ଦୂରୀଭୂତ କରି ପାରିବା ଲାଗି ସେ ସୁଯୋଗ୍ୟ ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କୁ ତାଲିମ ଦେଇ ତିଆରି କରୁ !

ସିଏ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୂର କରିବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟାକରୁ; ପିଲାମାନଙ୍କର ପେଟରେ ଦାନା ନାହିଁ ବୋଲି କେତେ କେତେ ମାଆଙ୍କୁ ଆକୁଳ ଓ ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଥିବା କ୍ଷୁଧାର ଜନକସ୍ୱରୂପ ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ସେ ସମୂଳେ ଦୂର କରିଦେବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରୁ !

ସିଏ ଦୁଷ୍ଟତା, ଈର୍ଷା ଏବଂ ଅନ୍ୟାୟକୁ ଲୋପ କରିଦେବାରେ ସମର୍ଥ ହେଉ; ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଜୀବନଟାକୁ ଏଡ଼େ ଦୁର୍ବହ ଏବଂ ହୀନତାଯୁକ୍ତ କରି ରଖିଥିବା ସେଗୁଡ଼ାକୁ ସେ ବିଲୁପ୍ତ କରି ଦେଇପାରୁ ! (1)

ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁ ଭିତରେ ଭରିରହିଥିବା ଜୀବନ ଏବଂ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅନୁଶୀଳନ କରିବା ଲାଗି ମାଆ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଛନ୍ତି, ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ସେ ଏ କଥାଟି ମଧ୍ୟ କହିଛନ୍ତି : "ତୁମର ଯେଉଁ ହୃଦୟଟି ଭଲ ପାଇ ଜାଣିଛି, ତୁମର ଯେଉଁ ମନଟି ପ୍ରକୃତ ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ଭାବି ଜାଣିଛି ଏବଂ ଯେଉଁ ହାତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଗତ ଭାବରେ ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକୁ କରିଯାଇ ପାରୁଛି, ତୁମେମାନେ ସକଳ ଯତ୍ନର ସହିତ ସେହିଗୁଡ଼ିକର ହିଁ କର୍ଷଣ କର !" (2)

---

(1) Tales of All Times (1964), ପୃଷ୍ଠା 89-90
(2) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-90

ମାଆ ଲେଖିଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୃଷ୍ଠା ବିକଶମାନ ଶିଶୁଟି ଲଗି ଅତି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ କେତେ କଥାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଛି । ମାଆ ଯେଉଁ ସରଳ ଜୀବନଯାପନର ଏତେ ପ୍ରଶଂସା କରିଛନ୍ତି, ଆମେ ତାହାକୁ ଏକ ସୁଖୀ ଜୀବନର ଅସଲ ଗୁହିକାଠି ବୋଲି ଜାଣିରଖିବା । ବିଶେଷତଃ, ଆମର ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ, ଯେତେବେଳେ କି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଭୋଗକରିବାର ମିଥ୍ୟାଦର୍ଶଟି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପାଟି କରି ତରୁଣ ଓ ବୟସ୍କ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏତେପ୍ରକାରେ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ କରିବାରେ ଲଗିଛି, ସେତେବେଳେ ମାଆଙ୍କର ସେହି କଥାଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତରେ ଅନେକ ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି । ଏହି ଜଗତର ଜୀବନକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ଭଲ ଏବଂ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ତିଆରି କରିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ନା କେତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାକୀ ରହିଛି ! ତେବେ, ଯାବତୀୟ ଅତିରିକ୍ତତାର ବ୍ୟର୍ଥତାଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଯାହାସବୁ ତୁମକୁ ଆପଣାର ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ାକର ବେଢ଼ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିଛି, ତୁମେ କାହିଁକି ସେଗୁଡ଼ାକୁ ନେଇ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବାରେ ଲଗିଥିବ ? ମାଆ କହିଛନ୍ତି :

ଯୁଗ-ଯୁଗଧରି ଆମେ ସର୍ବଦା ଏହି କଥାଟି ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା ଯେ ଆମ ସଭ୍ୟତାର ଅଗ୍ରଗତିରେ ଯେଉଁମାନେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଶକ୍ତିମନ୍ତ ଭାବରେ ଏବଂ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସର୍ବଦା ଏକ କୋଳାହଳହୀନ ସରଳ ଜୀବନ ଯାପନ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ସେହିପରି ଏକ ଜୀବନ ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତମ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବାନ୍ କରି ରଖିଛି ଏବଂ ସବୁରି କଲ୍ୟାଣ ଲଗି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସର୍ବାଧିକ ସକ୍ରିୟ କରି ରଖିବାରେ ତାହାହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସମର୍ଥ କରି ପାରିଛି । ଏବଂ, ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସମକ୍ଷରେ, ଅପର ପକ୍ଷରେ, ଅନ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ନିରର୍ଥକ ଭାବରେ ଗୁଡ଼ାଏ ବୃଥା ସମ୍ପତ୍ତି ଜମା କରି ରଖିଛନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣାର ଦାସଦାସୀ, ପୋଷାକପତ୍ର ଏବଂ ଗୃହସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ାକର ଦାସ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସର୍ବଦା ହିଁ ଲଜ୍ଜିତ ଓ ନିନ୍ଦିତ ହୋଇ ରହିବେ ।

ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଛିଦ୍ର ନଥାଇ ତୁମେ କଦାପି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଗଦାଟାଏ ତିଆରି କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଏବଂ ଜଣକର ବାଜେ ଗପସପ ସମସ୍ତ ଜୀବନ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଆହୁରି ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ଦୁଃଖଭୋଗର ହିଁ କାରଣ । ଏହି ସଂସାରରେ ସର୍ବଜନଙ୍କର ହିତ ଲାଗି ଏତେ ସୁନ୍ଦର, ଏତେ ମହାନ୍ ଏବଂ ଏତେ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଏପରି କେତେ କେତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାକୀ ରହିଛି ଯେ, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏତେ ଟିକିଏ ବି ବୁଦ୍ଧି ଓ ବିଚାର-ଶକ୍ତି ରହିଛି, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କାହିଁକି ଆପଣାର ସମୟକୁ ନଷ୍ଟ କରିବେ, ତୁଚ୍ଛା ନିରର୍ଥକ ଯାବତୀୟ କଥାରେ ସେମାନେ ଆପଣାର ବିଚାର ଓ ଅର୍ଥକୁ କାହିଁକି ନଷ୍ଟ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବେ ? (1)

25. ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଆତ୍ମ-ପ୍ରତ୍ୟାହାର

1950 ମସିହା ମାଆଙ୍କର ଜୀବନରେ ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ମୋଡ଼ ଆଣି-ଦେଇଥିଲା । ଏହି ବର୍ଷଟିଯାକ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ବିଘ୍ନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ସିଏ ସ୍ୱୟଂ ବି ସେହି ବର୍ଷ ନବବର୍ଷର ବାଣୀରୂପେ ଏହି କଥାଟିକୁ ଘୋଷଣାକରି କହିଥିଲେ : "କଥା କୁହନାହିଁ, କାର୍ଯ୍ୟ କର । ଏଡ଼େ ବଡ଼ପାଟି କରି ତୁମେ କ'ଣ କରିବାକୁ ଯାଉଛ, ସେକଥାକୁ ଘୋଷଣା କରି ବୁଲନାହିଁ; ଉପଲବ୍ଧି କର, ବାସ୍ତବରେ ପରିଣତ କର !" ସେତେବେଳେ ଆଉ କୌଣସି ଭାଷଣ ବା ବଳାପର ସମୟ ନଥିଲା, କୌଣସି ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସମୟ ନଥିଲା । ଯଥାର୍ଥ କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ କରିବାର ହିଁ ସମୟ ଥିଲା; ଯେଉଁ କର୍ମ ଆତ୍ମ-ଉପଲବ୍ଧି ଆଡ଼କୁ ପରିଚାଳିତ କରି ନେଇଯାଏ, ସେହି

---

(1) Tales of All Times (1964), ପୃଷ୍ଠା-40

କର୍ମିଗୁଡ଼ିକୁ କରିବାର ସମୟ ଥିଲା । ମାଆଙ୍କର ନିଜ ପାଖରେ ନିଜର ବୋଲି କହିବାକୁ ଏତେ ଟିକିଏ ବୋଲି ସମୟ ନଥିଲା; କାରଣ ସେ ନାନାବିଧ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଥରେ ଯେପରି ସେ 1950 ମସିହାରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଆଗରେ କହିଲେ : "ଆଉ କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ସ୍ଥାନ ବାକୀ ଥିଲା, ଯେଉଁଠାରେ କି ସେ ଏକାକୀ କିଛିତ୍ ସମୟ ଅତିବାହିତ କରି ପାରୁଥିଲେ; ସେହି ସ୍ଥାନଟି ହେଉଛି ସ୍ନାନାଗାର ।" (1)

ମାତ୍ର ଲୋକମାନଙ୍କର ତାମସିକତା ତାଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ବ୍ୟଥିତ କରି ପକାଉଥିଲା । ଏପରିକି, ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ପାଖରେ ବସି ଧ୍ୟାନ କରୁଥିଲେ, ସେହିମାନଙ୍କର ତାମସିକତା ତାଙ୍କୁ ଭାରି ଆଘାତ ଦେଉଥିଲା । ତା'ପରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଦେହ କ୍ରମଶଃ ଅଧିକ ଦୁର୍ବଳ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ନଭେମ୍ବର 24 ତାରିଖ ଦର୍ଶନ-ଦିବସରେ ମାଆଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଆଶଙ୍କାର ସହିତ କାଳ ଯାପନ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ଡିସେମ୍ବର ପହିଲା ଓ ତା' ପରଦିନ ସେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ସବୁଦିନ ପରି ତାଙ୍କର ସେହି ଅବିଚଳ ଅଚଞ୍ଚଳ ଭାବଟି ସହିତ ସେ ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ସିଏ ଭଲକରି ଜାଣିପାରୁଥିଲେ ଯେ ଆପଣାର ଦେହରୂପୀ ଆବରଣଟି ପ୍ରତି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଆଗ୍ରହ କ୍ରମଶଃ ଭାରି ହ୍ରାସ ହୋଇଯିବାରେ ଲାଗିଛି । ଡିସେମ୍ବର 5 ତାରିଖ ଭୋର ଗୋଟାଏ 26 ମିନିଟରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆପଣାର ଦେହ ଭିତରୁ ଆପଣାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ନେଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ମାଆ ଠିକ୍ ତାଙ୍କର ପଦପ୍ରାନ୍ତରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, "ଆପଣାର ପ୍ରଗାଢ଼ ସର୍ବଭେଦକାରୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇ

(1) Champaklal Speaks, ପୃଷ୍ଠା-112

ରହିଥିଲେ, ସତେ ଅବା ଦିବ୍ୟ ଶକ୍ତି; ଶୃଙ୍ଖଳାଶୂନ୍ୟତା ଏବଂ ସ୍ୱୈରାଚାରର ଏକ ଅବତାର ପରି ସେ ଅନାଇ ରହିଥିଲେ ।" (1)

ଏହି ତିରୋଧାନରେ ପୃଥିବୀ ଦୁଃଖ ଏବଂ ବ୍ୟଥାରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା, ସାଧକମାନେ ସତେଅବା ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାତ ହୋଇ ରହିବା ପରି ଅନୁଭବ କଲେ । ଏବଂ, ମାଆଙ୍କ କଥା କହିବାକୁ ଗଲେ, ଯେତେବେଳେ ସେ ବାରମ୍ବାର ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଜୀବନହୀନ ଦେହଟି ସହିତ ନୀରବରେ ଆଳାପ କରିବାଲାଗି "ଏକ ମାତୃତ୍ୱ-ମାଧୁରୀର କୋମଳତାକୁ ବହନ କରି" ସେଠାରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଭିତରେ କୁହୁରି-ଉଠୁଥିବା ବ୍ୟଥାକୁ କଳନା କରି ପାରିବାଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ କାହାର ଶକ୍ତି ରହିଥିଲା ? ତିନିଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଶରୀର ଅମ୍ଳାନ ଓ ସତେଜ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସେଥିରେ କୌଣସି ରାସାୟନିକ ଉପଚାରର ପ୍ରୟୋଗ ନହୋଇ ମଧ୍ୟ ତାହା ସତେଜ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଏବଂ ଶରୀରକୁ ସମାଧି ଦେବାର କାର୍ଯ୍ୟଟି ବିଳମ୍ବରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଇତିମଧ୍ୟରେ ମାଆ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଅତିମାନସ ଶକ୍ତି ତାଙ୍କ ଦେହ ମଧ୍ୟରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରୁଥିବାର ଏକ 'ଦୈହିକ ସ୍ପର୍ଶ' ଅନୁଭବ କରିପାରିଲେ । ଉଭୟଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଏଥର ଏକାକୀ ଏବଂ ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ କରି ଅଗ୍ରସର ହୋଇ-ଯିବାଲାଗି ତାଙ୍କୁ ସେହି ସ୍ପର୍ଶ ସତେଅବା ଆହ୍ୱାନ ଦେଇ ଯାଉଥିଲା । ଏକ ଜନନୀସୁଲଭ ଏକାଗ୍ରତା ଦ୍ୱାରା ମାଆ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ଦୁଃଖମଗ୍ନ ସନ୍ତାନ-ମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକ ପ୍ରାର୍ଥନା ସନ୍ଦେଶ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ :

ହେ ପରମ ପ୍ରଭୁ ! ଆଜି ପ୍ରଭାତ ସମୟରେ ଆପଣ ମୋତେ ଏହି ନିର୍ଭର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଟିକୁ ଦେଇଯାଇଛନ୍ତି ଯେ ଆପଣଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣ ନିଶ୍ଚୟ ଆମର ପାଖେ ପାଖେ ଆସି ରହିବେ । କେବଳ ପରିଚାଳନା କରି ନେଉଥିବା ଓ ଆଲୋକ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ଏକ ଚେତନା-

(1) Twelve Years, ପୃଷ୍ଠା-270

ରୂପେ ଯେ ରହିବେ ତା’ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ଆମର ଯାବତୀୟ କର୍ମ ମଧ୍ୟରେ ବି ଆପଣ ଏକ ଗଭୀର ମହାନ୍ ଉପସ୍ଥିତିରୂପେ ବିରାଜିତ ହୋଇ ରହିବେ। ଏକାନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଆପଣ ଏହି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିଟିକୁ ଦେଇଯାଇଛନ୍ତି ଯେ ଆପଣଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ତାଟିର ସବୁକିଛୁ ଆମର ସାଥୀ ହୋଇ ଏଇଠାରେ ହିଁ ରହିବ ଏବଂ ଧରଣୀର ରୂପାନ୍ତର ସଂଘଟିତ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ଏହି ଧରଣୀମଣ୍ଡଳଟିକୁ କଦାପି ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବ ନାହିଁ। ଆପଣ ଆମକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତୁ, ଆମକୁ ବଳ ଦିଅନ୍ତୁ, ଆମେ ଯେପରି ଆପଣଙ୍କର ଏହି ଉପସ୍ଥିତିର ଯଥାର୍ଥ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରିବୁ ଏବଂ ଯେପରିକି ବର୍ତ୍ତମାନଠାରୁ ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ସବୁକିଛୁ ଆପଣଙ୍କର ସେହି ବିରାଟ ଓ ମହାନ୍ କାର୍ଯ୍ୟଟି ସମ୍ପାଦନ କରିବାଲାଗି ସର୍ବଦା ହିଁ ସମର୍ପିତ ହୋଇ ରହିବ।

ଯେଉଁ ଅତିମାନସ ଜ୍ୟୋତି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଶରୀରକୁ ସୁରକ୍ଷିତ ଓ ଅମ୍ଳାନ କରି ରଖିଥିଲା, ତାହା ଡିସେମ୍ବର 9 ତାରିଖ ଦିନ କ୍ରମଶଃ ଅପସରିଗଲା। ନଳିନୀକାନ୍ତ ଗୁପ୍ତ ଓ ଅନ୍ୟ ସାଧକମାନେ ମାଆଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି ଆପଣା ଆପଣାର ପ୍ରଣାମ-ନିବେଦନ କରିଥିଲେ। ସେହିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା-ବେଳେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ମର ଦେହାବଶେଷକୁ ଆଶ୍ରମର ସେବାବୃକ୍ଷ ତଳେ ସମାଧି ଦିଆଯାଇଥିଲା। ମାଆ 1930 ମସିହାରୁ ସେହି ବୃକ୍ଷଟିକୁ ନିଜର ହାତରେ ବଢ଼ାଇ ଆଣିଥିଲେ :

ଦୁଃଖକୁ ଆପଣା ଭିତରକୁ ଭେଦାଇ ନେଉଥିବାର, ସବୁକିଛିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇପାରୁଥିବାର ଓ ସବୁକିଛିର ଉପରେ ରହିପାରିବାର ସେହି ଅତୁଳନୀୟ ନୀରବ ଶକ୍ତିକୁ ଧାରଣ କରି ମାଆ ପ୍ରଧାନ ଆଶ୍ରମ-ଅଟ୍ଟାଳିକାର ଦ୍ୱିତୀୟ ମହଲାରୁ ପବିତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକୁ ଅବଲୋକନ କରୁଥାନ୍ତି। ଅଗଣା ଆଡ଼କୁ ଖୋଲିଥିବା ଗୋଟିଏ ଝରକା ବାଟ ଦେଇ ସେ ତାହା ଦେଖିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି। ଦୀର୍ଘ 35 ବର୍ଷ ଯାବତ୍ ଯିଏ ତାଙ୍କର ଅଧ୍ୟାତ୍ମମାର୍ଗର ସହଚର ଏବଂ ଦିବ୍ୟ ସହକର୍ମୀ ହୋଇ ରହି ଆସିଥିଲେ, ସିଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଞ୍ଚ ଉପରୁ ଅପସରିଯିବାପାଇଁ ହିଁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କ ନିଜ

କାନ୍ଧଟି ଉପରେ ଯେଉଁ ପର୍ବତସମାନ ଗୁରୁ-କାର୍ଯ୍ୟଭାରଟି ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଲା, ତାହାକୁ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ମାପି କଳନା କରି ପାରିବ ? ···ଏଥର ତାଙ୍କୁ ଏକାକୀ ରହିବାକୁ ହେବ; ଏକାକୀ ସବୁ କରିବାକୁ ହେବ, ଆପଣାର ପୂର୍ଣ୍ଣନିର୍ମଳ ଏକାନ୍ତତା ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ଆପାତତଃ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକାକୀ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପୃଥିବୀର ବିଘଟନ ଓ ରୂପାନ୍ତର ଘଟୁଥିବାର ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତିରେ ଏକାକୀ ସବୁକିଛୁ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ; "ପୃଥିବୀର ସତ୍ୟବାନ୍‌ରୂପୀ ଆତ୍ମା" ପାତାଳ-ଅନ୍ଧାରର ଅସୁରସେନା ଅଥବା ଏକ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ପରମାଣୁ-ଯୁଦ୍ଧର ହିଂସ୍ର ପ୍ରେତମାନଙ୍କ ହାତରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ବର୍ତ୍ତିମାନ ଏକାକୀ ସମସ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । 1950 ମସିହା ଡିସେମ୍ବରର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ମାଆଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ କି ଭୂମିକା ରହିଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ? (1)

ଅଭୀପ୍‌ସାର ସମୃଦ୍ଧିରଗୁଡ଼ିକ ରୂପାନ୍ତର-ଯୋଗ ଲାଗି ଆପଣାକୁ ସମର୍ପିତ କରି ରଖିବାର କେତୋଟି ଦଶକ ମଧ୍ୟକୁ ଆପଣାକୁ ନିଃସୃତ କରି ଆଣିଥିଲି । ଏବଂ ତା'ପରେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ପୁଣି କ'ଣ କରିବାକୁ ବାକୀ ରହିଲା ? ତାଙ୍କର ଯେଉଁ "ଆତ୍ମ-ସ୍ଥିତ ଅବିଚଳିତ ଇଚ୍ଛା-ଶକ୍ତି" ବିଗତ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ହାସଲ କରି ପାରିଥିଲା, ତାହାକୁ ହିଁ ପୁଞ୍ଜି ପରି ବ୍ୟବହାର କରି ମାଆ ବର୍ତ୍ତିମାନ "ଅମରତ୍ୱର ମାର୍ଗଟିକୁ କାଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର" କାର୍ଯ୍ୟଟି ଲାଗି ଆପଣାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । "ଏପରି ଏକ ନୂତନ ସୃଜନ, ଯାହାକି ସମଗ୍ର ମାନବସମାଜ ଲାଗି ଆଶା ଏବଂ ସମଗ୍ର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ସନ୍ଦେଶ ବହନ କରି ଆଣିବ," ମାଆଙ୍କ ଜୀବନର ଏହି ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ତାଙ୍କର ପାର୍ଥିବ ଅସ୍ତିତ୍ୱଟି ପ୍ରକୃତରେ ସେଇଥିଲାଗି ଅତିବାହିତ ହେବ ବୋଲି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଲା ।

(1) କେ. ଆର୍. ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟଙ୍ଗାର୍, On The Mother.

ସୃଜନ

ଦେଖ, ସ୍ୱର୍ଗର ଦୁହିତା
ଏକ ସୁଖବତୀ ନାରୀ ପରି
ଦେବଗଣଙ୍କୁ ଭେଟିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି;
ଏବଂ ତାଙ୍କର ରୂପଟି ସର୍ବଦା
ସେମାନଙ୍କର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାରେ ଲାଗିଛି ।
ଯଜ୍ଞର ହୋତାଲାଗି
ସକଳ ଆଶୀର୍ବାଦକୁ ଅନାବୃତ କରି
ସଦାତରୁଣୀ ସେହି ଦେବୀ
ପୁନର୍ବାର ଆଲୋକର ସୃଜନ କରି ଆଣିଛନ୍ତି;
ପ୍ରଥମେ ଯେପରି ସୃଜନ କରି ଆଣିଥିଲେ,
ଠିକ୍ ସେହିପରି ।

—ଋକ୍ ବେଦ

(ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦରୁ ଅନୂଦିତ)

26, ତାଙ୍କର ଏକକ ମହାନତା

ହୁଏତ ଏପରି ଏକ ଦିନ ଆସିବ
ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ
ଏକାକୀ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ;
ଏହି ପୃଥିବୀର ଓ ତାଙ୍କ ନିଜର
ସର୍ବନାଶରୂପୀ ଶକ୍ତିଟିର ସେହି ଭୟଙ୍କର ପ୍ରାନ୍ତରେ
ତାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।
ଆପଣାର ଏକାକୀ ବକ୍ଷରେ
ସିଏ ପୃଥିବୀର ଭବିଷ୍ୟତକୁ ବହନ କରି ରହିଥିବେ,
ଅତ୍ୟନ୍ତ ଏକାକୀ ହୋଇ
ମନୁଷ୍ୟର ସକଳ ଆଶାକୁ ହୃଦୟରେ ବହନ କରି ରହିଥିବେ
ଏବଂ,
ବିଜୟ ଲାଗି ଅଥବା ପରାଭୂତ ହେବାଲାଗି
ଏକ ସର୍ବଶେଷ ହତାଶ ପ୍ରାନ୍ତରେ ରହି
ଉଦ୍ୟମ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବେ ।
ମରଣର ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଏବଂ
ବିଲୁପ୍ତିର ଅତି ସନ୍ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ
ସେହି ସର୍ବଶେଷ ଦାରୁଣ ଭୂମିକାରେ
ତାଙ୍କର ଏକକ ମହାନତାରେ
ତାଙ୍କୁ କାଳର ବକ୍ଷରେ, ଏକାକୀ,
ଏକ ବିପଜ୍ଜନକ ସେତୁକୁ
ଅବଶ୍ୟ ପାରହୋଇ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ

ଏବଂ ବିଶ୍ୱନିସ୍ତୃତିର ଏକ ଶୀର୍ଷସ୍ଥାନରେ
ଉପନୀତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । (1)

'ସାବିତ୍ରୀ' ମହାକାବ୍ୟର ରଚନା କରୁଥିବା ବେଳେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ମୁଖରୁ ଯେଉଁ ଶେଷ କେତୋଟି ଧାଡ଼ି ନିଃସୃତ ହୋଇଥିଲା, ଏଗୁଡ଼ିକ ତାହାର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏହି ଉକ୍ତିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ; କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ମାଆ ନିତାନ୍ତ ଏକାକୀ ହୋଇ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଥିଲେ । ତଥାପି ସେ ଏପରି ପ୍ରଶାନ୍ତ ଏବଂ ଆତ୍ମସମାହିତ ହୋଇ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଥିଲେ ଯେ ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରେରଣାଦାୟକ ବସ୍ତୁ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ମନେହେଉଥିଲା, ସତେ ଯେପରି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବର୍ଣ୍ଣିତ ନାୟିକା ହିଁ ସ୍ୱୟଂ ବିଶ୍ୱନାଟକରେ ଆପଣାର ମହନୀୟ ଭୂମିକାଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ଧରାଧାମକୁ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ :

ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ନାନା ଉଚ୍ଚତାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କଲାପରି
ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା;
ଏକ ବାୟୁସ୍ପନ୍ଦନହୀନ ଶିଖରଦେଶରେ ସତେଅବା
ସେ ପ୍ରାଚୀନ, ପୁରାଣ ଓ ଶକ୍ତିମତୀ ହୋଇ ଠିଆହୋଇଥିଲେ ।
ସେ ଆପଣାର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରସାରିତ କରିଥିଲେ,
ଯେଉଁଠାରେ ଆତ୍ମାର ଏକାନ୍ତ ମୀନାର ଉପରେ
ସେ ଆପଣାର ଏକାକୀ ମନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସିଥିଲେ;
ସିଏ ଯାହାକିଛି ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହୋଇଥିଲେ
ବା ଯାହାକିଛି କରି ଆସିଥିଲେ,
ତାହାର ଉତ୍ସସ୍ୱରୂପ ସେହି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କଲେ ।
ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରକ୍ଷେପିତ ହୋଇଥିବା ଏକ ଶକ୍ତି,

(1) Savitri, ପୃଷ୍ଠା-552

କଳ୍ପକଳ୍ପବ୍ୟାପୀ ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତିର
କ୍ରମଶଃ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ରୂପ,
ଶାଶ୍ୱତ ପରମସତ୍ତ୍ୟର ଏକ ନକ୍ଷତ୍ରଖଚିତ ଅଂଶ
ଏକ ଚରିତ୍ରର ପରମଶକ୍ତିର ଆବେଗମୟ ସାଧନସଦୃଶ,
ଏକ ପରମ ଉପସ୍ଥିତି
ସେଠାରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ରହିଥିଲା··· (1)

ଏହି ପୃଥ୍ୱୀମଣ୍ଡଳରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ "ଏକ ସକ୍ରିୟ ଓ ଗତିଶୀଳ ପରମ ଉପସ୍ଥିତି" ରୂପେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଲେ ଏବଂ ଏଣେ ମାଆ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ସମାଧି ଉପରେ ଖୋଦିତ ହୋଇ ରହିବାଲାଗି କୃତଜ୍ଞତା-ଜ୍ଞାପନର ନିମ୍ନ ସନ୍ଦେଶଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାରେ ମନୋନିବେଶ କରିଥିଲେ :

ଆପଣ, ଯିଏ କି ଆମ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଶରୀରାବରଣ ହୋଇ ରହି ଆସିଥିଲେ, ଆପଣଙ୍କୁ ଆମେ ଆମର ଅନନ୍ତ କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରୁଛୁ । ଆପଣ, ଯିଏକି ଆମଲାଗି ଏତେକଥା କରି ଯାଇଛନ୍ତି, ଏତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି, ସଙ୍ଘର୍ଷ କରିଛନ୍ତି, କଷ୍ଟବରଣ କରିଛନ୍ତି, ଯିଏ ଏତେବେଶୀ ଆଶା କରିଛନ୍ତି ଓ ଦୁଃଖ ସହିଛନ୍ତି, ଆପଣ, ଯିଏକି ସବୁକିଛି ଇଚ୍ଛା କରିଛନ୍ତି, ସବୁକିଛି ଉଦ୍ୟମ କରିଛନ୍ତି, ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିଛନ୍ତି ଓ ଆମ ଲାଗି ସବୁକିଛି ହାସଲ କରି ପାରିଛନ୍ତି, ସେହି ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ହିଁ ଆମେ ବିନୀତ ପ୍ରଣତି ଜଣାଉଛୁ ଏବଂ ନିବେଦନ କରୁଛୁ ଯେ, ଆମେ ଯେପରି କଦାପି ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ଆମର ଏହି ଋଣଟିକୁ ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ପାସୋରି ନଯାଉ !

କେହି କେହି ହୁଏତ କଳ୍ପନା କରିଥିବେ ଯେ ଆପଣାକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଉପଲବ୍ଧି କରିସାରିବା ପରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମଣିଷଙ୍କର ଗୁରୁ ଏହି ମାଆ ଆଶ୍ରମକୁ ଗଢ଼ି ଠିଆକରିବାରେ ଏତେବେଶୀ ହାସଲ କରିସାରି

---

(1) Savitri, ପୃଷ୍ଠା 646-47

ହୁଏତ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ବିଶ୍ରାମ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତେ । ମାତ୍ର ମାଆ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ମାର୍ଗ କଦାପି ଏକ ସାଧାରଣ ମାର୍ଗ ନଥିଲା । ବସ୍ତୁତଃ ବର୍ତ୍ତମାନ ମାଆଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରୁରି ଗୁଣ ଅଧିକ ଶକ୍ତିରେ ଆରମ୍ଭ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଯେପରି ଏକଦା ଦିଲୀପ କୁମାର ରାୟଙ୍କୁ କହିଥିଲେ :

ଏକ ନୂତନ ଉପଲବ୍ଧି ହେଉ, ନୂତନ ଆଲୋକ ଅଥବା ନୂତନ ବିସ୍ତାର ହେଉ ପଛକେ, ତାହାକୁ ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟକୁ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ତାଙ୍କଠାରୁ କ୍ରମ ପ୍ରଶସ୍ତ ହୋଇ ତାହା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟକୁ ବିକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବ । ଗୀତାରେ ମଧ୍ୟ କ'ଣ ଏହି କଥାଟି କୁହାହୋଇନାହିଁ ଯେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଜୀବନପଥ ବାକି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଏକ ଆଦର୍ଶ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ ? ଅବଶ୍ୟ, ପାର୍ଥକ୍ୟ ଏତିକି ଯେ, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗରେ ଉପଲବ୍ଧି ପରେ କାର୍ଯ୍ୟଟି ଆରମ୍ଭମାତ୍ର ହୁଏ; ମାତ୍ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯୋଗରେ ଉପଲବ୍ଧିରେ ହିଁ ସବୁକିଛିର ସମାପନ ହୋଇଥାଏ । (1)

ମାଆ ଉଦ୍ଦୀପ୍ତ ଆଲୋକର ଏକ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତମ୍ଭ ପରି ଆପଣାକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ଧରିଥିଲେ ଏବଂ ସାଧକମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ଯେ, "ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଏଠାରେ ଆମରି ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି, ସେ ସଚେତନ ଓ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛନ୍ତି । ତେଣୁ, ତାଙ୍କର ତିରୋଧାନରେ ଦୁଃଖପ୍ରକାଶର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ଅପମାନ ହିଁ କରିବା ।" ନୂତନ ଦିବ୍ୟ ପୃଥିବୀର ସଂସ୍ଥାପନା ଲାଗି ମାଆ ତାଙ୍କର ଅନୁଗାମୀମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ କଠିନ ଶ୍ରମ କରିବାକୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇଥିଲେ ।

---

(1) Among the Great, ପୃଷ୍ଠା-225

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ପ୍ରତି ଆମର କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରିବାକୁ ହେଲେ ଆମେ ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଚର୍ଯ୍ୟର ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହୋଇ ରହିବା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଉପାଦେୟ କଥା ଆଉ କିଛିହେଲେ କରି ପାରିବାନାହିଁ ।

ବାରଦିନ ପରେ ମାଆ ପୁନର୍ବାର ପିଲମାନଙ୍କର କ୍ଲାସ୍ ନେବା ଆରମ୍ଭ କଲେ ଏବଂ ଆଶ୍ରମର କ୍ରୀଡ଼ା-କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଲଗିଲେ । ଦୃଢ଼ ସଙ୍କଳ୍ପବଦ୍ଧ ପୁନଃ ସମର୍ପଣର ଏକ ନୂତନ ଉତ୍ସାହ ମଧ୍ୟରେ ଜୀବନ ପୁନର୍ବାର ଗତି କରିବାକୁ ଲଗିଲା । ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆଶ୍ରମ ପିଲାଙ୍କର ଶିକ୍ଷାରେ ମାଆଙ୍କର ମନୋନିବେଶ ପ୍ରାୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ମାଆ କେବେହେଲେ ଶିକ୍ଷାକୁ କେବଳ ଗୋଟାଏ ପ୍ରୟୋଜନ ବୋଲି ବିଚାର କରିନଥିଲେ; ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ଏହିପରି ଏକ ସାଂସାରିକ ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଶିକ୍ଷାକୁ ଦେଖୁଥିଲେ, ମାଆ ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିଥିଲେ :

ଜ୍ଞାନ ଲାଗି ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବା, ବିଶାଳ ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ଜୀବନର ନାନା ରହସ୍ୟ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିବା ଲାଗି ହିଁ ଅଧ୍ୟୟନରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବା, ଆପଣା ଚେତନାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଲାଗି, ନିଜେ ନିଜର ପ୍ରଭୁ ହୋଇ ପାରିବା ସକାଶେ ଆପଣାକୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରିବାଲାଗି, ଆପଣାର ନାନା ଦୁର୍ବଳତା, ଅସମର୍ଥତା ଏବଂ ଅଜ୍ଞାନକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ଲାଗି, ଅଧିକ ଉଦାର ଏବଂ ଅଧିକ ପ୍ରଶସ୍ତ, ଅଧିକ ବ୍ୟାପକ ଏବଂ ଅଧିକ ଯଥାର୍ଥ ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାପାଇଁ ଆପଣାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅଧ୍ୟୟନମୟ ଜୀବନରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବା,···ସେମାନେ କ୍ୱଚିତ୍ ଏଭଳି ବିଚାର କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେସବୁକୁ କେବଳ ଗୁଡ଼ାଏ ଉଚ୍ଚ କଳ୍ପନା ବୋଲି କହିବାରେ ଲଗିଥାନ୍ତି । ସବୁକଥାରେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ପ୍ରୟୋଜନବାଦୀ ହୋଇ ରହିବା, ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କରିବାଲାଗି ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା

ଏବଂ ସେଇଥିଲଗି ହିଁ ପାଠ ପଢ଼ିବା,--ସେମାନେ କେବଳ ଏହାକୁ ହିଁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ବିଚାର କରିଥାନ୍ତି । (1)

ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମାଆଙ୍କର ମୌଳିକ ବିଚାରଗୁଡ଼ିକ 1952 ମସିହାରେ On Education ବୋଲି ଏକ ପୁସ୍ତକାକାରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ।

"ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ ଜୀବନ ହେଉଛି ସର୍ବଦା ଏକ ଦୁଃଖମୟ ଜୀବନ",—ସେହି ପୁସ୍ତକଟି ଏହିପରି ଏକ ଆହ୍ୱାନଦ୍ୟୋତକ ବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଏକ ଆଦର୍ଶମୟ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିପାରିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷା ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ହେବ, ଯାହା ମଧ୍ୟରେ କି ଚୈତ୍ୟ, ମାନସିକ, ପ୍ରାଣିକ ଏବଂ ଦୈହିକ ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ସାଧନା ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବ । ମାତ୍ର, କେବଳ ଉତ୍ତମ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଦ୍ୱାରା ହିଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଶିକ୍ଷାର ଫଳଲାଭ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ । କେବଳ ନୀତିବଚନ ଓ ନିୟମଦ୍ୱାରା ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷାକୁ କଦାପି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରି ହେବନାହିଁ । ପିତାମାତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୁହାଯାଇଥିବା ଏକ କଥାରେ ମାଆ ସେହି ମହତ୍ତ୍ୱଟି ଉପରେ ହିଁ ଜୋର୍ ଦେଇଛନ୍ତି :

ପିତାମାତାମାନେ, ଆପଣମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଏକ ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶ ରହିଥିବ ଏବଂ ଆପଣମାନେ ସର୍ବଦା ସେହି ଆଦର୍ଶ ଅନୁସାରେ ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବେ । ତା'ହେଲେ ଆପଣମାନେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବେ ଯେ ଆପଣଙ୍କର ପିଲା ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ତା' ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଆଦର୍ଶଟିକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରିବାଲଗି ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି, ଏବଂ ତା'ର ସ୍ୱଭାବ ଭିତରେ ଯେଉଁ-ସବୁ ଗୁଣ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ଉଠୁ ବୋଲି ଆପଣ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି, ତା'ଠାରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ବି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱତଃପ୍ରେରିତ ଭାବରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ଆସିବାରେ ଲାଗିଛି । (2)

---

(1) Bulletin, ଅଗଷ୍ଟ 1960, ପୃଷ୍ଠା-145

(2) On Education (1952), ପୃଷ୍ଠା-13

ସମୁଦାୟ ସତ୍ତାର ସମଞ୍ଜସ ବିକାଶ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ଯଦି ଯଥାର୍ଥ ଶିକ୍ଷାଟି ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ତାହା ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପାନ୍ତର ଲାଗି ପଥ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ଦେଇଯିବ ଏବଂ ସେଥିରୁ ଫଳପ୍ରସୂ ଅନେକ ସୃଜନ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ :

କାରଣ, ଶାରୀରିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପରି ଏକ ମନୋଭୂମିଗତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ରହିଛି; ଶରୀର ଏବଂ ଶାରୀରିକ ଯାବତୀୟ ଗତ୍ୟାତ୍ମକତାର ଯେପରି ଏକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ରହିଛି, ଇନ୍ଦ୍ରିୟଜ୍ଞାନର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଏକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ସମଞ୍ଜସତା ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି । ଶିଶୁର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ବୋଧଶକ୍ତିରେ ବୃଦ୍ଧି ଘଟିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ, ଆମେ ତା'ର ଶିକ୍ଷାର ବିଭିନ୍ନ ଅନୁକ୍ରମ ମଧ୍ୟଦେଇ ତାକୁ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ନୈପୁଣ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କରିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ ଏବଂ ଉତ୍ତମ ରୁଚି ମଧ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରି ଶିଖାଇବା । ଶିଶୁ ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତୁ ଦେଖିବ, ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତୁର ମୂଲ୍ୟକୁ ବୁଝିବ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଭଲ ପାଇ ବି ଜାଣିବ । ଯାହାକିଛି ଉଚ୍ଚ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଏବଂ ଉଦାତ୍ତ, ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟରେ ଅଥବା ମନୁଷ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସେହି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁକୁ ଦେଖିବ, ତା'ର ମୂଲ୍ୟକୁ ବୁଝିବ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଭଲ ପାଇ ବି ଶିଖିବ । (1)

ଭାରତବର୍ଷରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ପୁସ୍ତକ ଘୋଷିବା ଉପରେ ନିଜକୁ ଆଧାରିତ କରି ରଖିଛି, ତାହାରି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆମେ ମାଆଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ବିଶେଷ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ବିଚାର କରିବା । ପିଲାର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପାଠକୁ ନେଇ ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେବାର ପ୍ରଣାଳୀଟିକୁ ମାଆ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହାନିକାରକ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି; ସେ ଏହାକୁ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହେଲେ "ମସ୍ତିଷ୍କର ଗ୍ରହଣଶୀଳତାକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବାଲାଗି ଏକ କସରତ" ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଶିଶୁର ମନକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଶିକ୍ଷିତ କରି ଗଢ଼ିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ମାଆ ପାଞ୍ଚୋଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟ ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି :

---

(1) On Education (1952), ପୃଷ୍ଠା-32

1. ସଂକେନ୍ଦ୍ରଣ ଶକ୍ତିର ବିକାଶ, ଏକାଗ୍ରତାଶକ୍ତିର ବିକାଶ ।
2. ଆପଣାକୁ ପ୍ରସାରିତ କରିପାରିବା, ପ୍ରଶସ୍ତ କରିଦେବା, ଅନେକମୁଖୀ କରିବା ଏବଂ ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ କରିବା ପ୍ରଭୃତି ସାମର୍ଥ୍ୟର ବିକାଶ ।
3. କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ ଏକ ବିଷୟର, ଏକ ଉଚ୍ଚତର ଆଦର୍ଶ ବା ଜୀବନରେ ମାର୍ଗଦର୍ଶକ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରୁଥିବା ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ଦୀପନ-ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବିଷୟକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ତାହାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଅନ୍ୟ ଯାବତୀୟ ବିଷୟକୁ ସଂଗଠିତ କରି ଆଣିବା ।
4. ଭାବନାକୁ ସଂଯତ କରି ରଖିବା, ଅନୁପାଦେୟ ଭାବନାଗୁଡ଼ିକର ଏପରି ପରିହାର କରିବା, ଯେପରିକି ଆମେ ପରିଶେଷରେ, କେବଳ ଯେତେବେଳେ ଯାହା ଭାବିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛୁ, ସେତେବେଳେ ତାହାହିଁ ଭାବିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା ।
5. ଏକ ମାନସିକ ନୀରବତା, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିରତା ଏବଂ ସତ୍ତାର ଉଚ୍ଚତର କ୍ଷେତ୍ରଗୁଡ଼ିକରୁ ଆସୁଥିବା ପ୍ରେରଣାଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରହଣଶୀଳ ହୋଇ ରହିପାରିବା । (1)

ପିଲମାନେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରିବେ, ସେମାନଙ୍କୁ ତାହା ପଢ଼ିବାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଯିବ ସତ; ମାତ୍ର ଏ କଥାଟିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ମନେରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ଲାଗି ଏକ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ସର୍ବଦା ମହଜୁଦ୍ ରହିଥିବ : "ସୁଯତ୍ନଶୀଳ ଏବଂ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ପଠନ-ସାମଗ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ସୁସ୍ଥ ଅଧ୍ୟୟନ ଲାଗି ଏକ ଉତ୍ତମ ରୁଚି ଯୋଗାଇଦେଇ ପାରିବ; ସେହି ପଠନ-ସାମଗ୍ରୀ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପାରୁଥିବ ତଥା ଆକର୍ଷକ ବି ହୋଇଥିବ ।" (2)

---

(1) On Education, ପୃଷ୍ଠା-38

(2) ତତ୍ରୈବ, (1952), ପୃଷ୍ଠା-41

ମାଆ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ ମାନବଜାତି, ଅତିମାନବମାନଙ୍କର ଏକ ଜାତି ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ଏବଂ ସେଇଥିଲାଗି ହିଁ ସେ ଶିଶୁର ଦୈହିକ, ପ୍ରାଣିକ, ମାନସିକ ତଥା ଚୈତ୍ୟ ସାଧନଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହାସଲ କରିବାକୁ ହିଁ ଶିକ୍ଷାରେ ଲକ୍ଷ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ :

ଏହି ଯାବତୀୟ ରୂପାୟିତନର ସେପାଖରୁ ଏକ ନୂତନ ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ଆବାହନ କରି ଅଣାଯାଇ ପା'ରିବ, ଏପରି ଏକ ଚେତନାର ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ଆବାହନ କରି ଅଣାଯାଇ ପାରିବ, ଯାହାର କି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଘଟି-ନାହିଁ ଏବଂ ଯାହାକି ଉଦ୍‌ବୋଧିତ ହୋଇ ଆସିବା ପରେ ବିଶ୍ୱବସ୍ତୁର ଚିରାଚରିତ ଗତିପଥଟିକୁ ବଦଳାଇ ଦେଇ ପାରିବ ଏବଂ ଏକ ନୂତନ ଜଗତକୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିବ । (1)

ଏହି ଉଚ୍ଚତର ଚେତନାର ଅବତରଣ ଲାଗି ମାଆ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ, ଯାହାକି ମନୁଷ୍ୟସମାଜର ପ୍ରକୃତ ଅଭୀପ୍‌ସାଗୁଡ଼ିକ ଲାଗି ଏକ ଅନୁସ୍ପନ୍ଦନ ଜଣାଇ ପାରିବ ଏବଂ ଯାହା ଫଳରେ ପରିଶେଷରେ ଅତିମାନସ ଶିକ୍ଷା ଫଳବତୀ ହୋଇ ପା'ରିବ । ତାହାଦ୍ୱାରା ଯେ କେବଳ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିବା ମନୁଷ୍ୟ-ସ୍ୱଭାବର ଏକ ବିକାଶମାନ ରୂପାୟନ ଓ ସେହି ସ୍ୱଭାବସ୍ଥ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଏକ କ୍ରମ-ବର୍ଦ୍ଧମାନ ବିକାଶ ସମ୍ଭବ ହେବ ତା' ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ତଦ୍ୱାରା ସେହି ସ୍ୱଭାବର ହିଁ ଏକ ରୂପାନ୍ତର ସମ୍ଭବ ହୋଇଯିବ, ସତ୍ତାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପାନ୍ତର ଘଟିବ, ମାନବରୂପୀ ଏହି ଜୀବଜାତି ଏହି ମନୁଷ୍ୟସ୍ତରର ଆହୁରି ଉପରକୁ ଓ ଆହୁରି ସେପାଖକୁ ଅତିମାନବର ସୋପାନ ଆଡ଼କୁ ଏକ ନୂତନ ଆରୋହଣକୁ ସମ୍ଭବ କରି ଆଣିବ । ଏବଂ, ତାହାର ଫଳରେ, ପରିଶେଷରେ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ସେହି ଈପ୍‌ସିତ ଦିବ୍ୟ ଜାତିଟିର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଆସିବ । (2)

---

(1) On Education, ପୃଷ୍ଠା-60
(2) ତତ୍ରୈବ, ପୃଷ୍ଠା-62

27. ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ

1951 ଏପ୍ରିଲ 24 ତାରିଖ ଦିନ ମାଆ ଆଶ୍ରମଠାରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ସ୍ମୃତି ସମ୍ମିଳନୀ ଡକାଇଥିଲେ । ଭାରତର ଚାରିଆଡ଼ୁ ବିଶିଷ୍ଟ ନେତା ଏବଂ ବିଦ୍ୱାନ୍‌ମାନେ ଏହି ଉପଲକ୍ଷରେ ଆସି ପଣ୍ଡିଚେରୀଠାରେ ମିଳିତ ହେଲେ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିଥିଲେ । ସେହି ସମ୍ମିଳନୀର ଉଦ୍‌ଘାଟନ ଭାଷଣଟି ମଧ୍ୟରେ ମାଆ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବରେ କହିଥିଲେ :

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣା ସୃଜନଶୀଳ ପ୍ରତିଭାର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ସହିତ ସିଏ ଆଜି ଏଠାରେ ଏକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା-ଉତ୍ସବରେ ପୁରୋଧାରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ଏକ ନୂତନ ଆଲୋକ, ନୂତନ ଶକ୍ତି ଏବଂ ନୂତନ ଜୀବନକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରି ଆଜିର ବିଶିଷ୍ଟ ସଭ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟବର୍ଗଟିକୁ ଏକ ନୂତନ ଜାତିରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦେବାକୁ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତର ମାନବସମାଜ ଉପରେ ସେହି ଅତିମାନସ ଆଲୋକଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାଲାଗି ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରିବ, ସେଥିଲାଗି ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଗୋଟିଏ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ଥାପନାକୁ ଏକ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଉପାୟରୂପେ ବିଚାର କରି ଆସିଥିଲେ । (1)

ସେହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଏକ ନୂତନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ଥାପନା ବିଷୟରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା । ମାଆଙ୍କ ସହିତ ଆପଣାର କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ସ୍ୱୟଂ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଏହିପରି ଏକ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଆରମ୍ଭ କରିବା ବିଷୟରେ ଅନୁକୂଳ

---

(1) Sri Aurobindo : A Biography and A History, ପୃଷ୍ଠା-1379ରେ ଉଦ୍ଧୃତ ।

ମତ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆଗରୁ ରହିଥିବା ଆଶ୍ରମ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ସଂପ୍ରସାରଣ ବୋଲି ହିଁ କୁହାଯିବ । ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ନାମରେ ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସ୍ଥାପନ କରିବାର ବିଜ୍ଞପ୍ତି ବାହାର ପୃଥିବୀରେ କୌଣସି ବିଶେଷ ଉତ୍ସାହ ସୃଷ୍ଟି କରି ନଥିଲା । ମାତ୍ର ସେଥିରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ନିରୁତ୍ସାହିତ ନ ହୋଇ ମାଆ ଏହି ନୂତନ ଅନୁଷ୍ଠାନଟିକୁ ଆବଶ୍ୟକ ଅର୍ଥ ଆଣିଦେବାଲାଗି ଆପଣାର ଗହଣାପତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ନିଲାମ କରି ବିକି ଦେଇଥିଲେ । 1952 ମସିହା ଜାନୁଆରୀ 6 ତାରିଖରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ-କେନ୍ଦ୍ରର ସ୍କୁଲ-ବିଭାଗଟିର ଉଦ୍‌ଘାଟନ ହେଲା । ଏହି କେନ୍ଦ୍ରର ଜଣେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ପରିଦର୍ଶକ ରୂପେ କେ. ଏମ୍. ମୁନ୍‌ସି ବିଦ୍ୟାଳୟଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ବରୋଦାରେ ସିଏ ପୂର୍ବରୁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଜଣେ ଛାତ୍ରରୂପେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ । ମାଆ ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ : "ମୁଁ ଏହି କେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ଅତି ଧୀରଭାବରେ ପ୍ରାୟ ପାହାଚ ପାହାଚ କରି ଗଢ଼ୁଛି; ମାତ୍ର ଯାହା ଗଢ଼ୁଛି, ତାହାକୁ ଦୃଢ଼ ଓ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ହିଁ ଗଢ଼ୁଛି ।" ପରେ ଶ୍ରୀ ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଜୌହରଙ୍କ ପାଖକୁ ମାଆ ଯାହା ଲେଖିଥିଲେ, ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରିବା ପୂର୍ବରୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଏହି କେନ୍ଦ୍ରଟି ଦୀର୍ଘ ଅନେକ ସମୟ ନେବ ବୋଲି ମାଆ ପ୍ରକୃତରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ।

ଏଥିପାଇଁ ପଚିଶ ବର୍ଷ ଲାଗିପାରେ, ଶହେ ବର୍ଷ ବି ଲାଗିପାରେ ଏବଂ, ମୁଁ ସେତେବେଳେ ସେଠାରେ ଥିବି କି ନଥିବି, ସେ ବିଷୟରେ ତୁମର ହୁଏତ ସନ୍ଦେହ ବି ହୋଇପାରେ । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଥାଇପାରେ, ନଥାଇପାରେ; ମାତ୍ର ମୋର ଏହି ସନ୍ତାନମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଥିବେ ଏବଂ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ନେଉଥିବେ । (1)

---

(1) Sri Aurobindo : A Biography and A History ପୃଷ୍ଠା-1382-83ରେ ଉଦ୍ଧୃତ ।

ଗୀତାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଏହି ଯଥାର୍ଥ କର୍ମ-ସନ୍ନ୍ୟାସ ଯୋଗକୁ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଆମ ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖିଲୁ । ଏଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବିସ୍ମୟର କାରଣ ନାହିଁ ଯେ କେ. ଏମ୍. ମୁନ୍‌ସି ମାଆଙ୍କ ବିଷୟରେ ଅପଣାର ପ୍ରଶଂସା ଏବଂ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରି ଲେଖିଥିଲେ :

ପଚସ୍ତରି ବର୍ଷ ବୟସର ଜଣେ ମହିଳା ଟେନିସ୍ ଖେଳୁଛନ୍ତି, ରେଶମ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି ଏବଂ ମୁଣ୍ଡରେ ପତଳା ଓଢ଼ଣାଟିଏ ଦେଇଛନ୍ତି । ମାର୍ଚ୍-ପାଷ୍ଟ୍‌ରେ ଆଶ୍ରମବାସୀଙ୍କର ଅଭିନନ୍ଦନ ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି···ତାଙ୍କର ସେହି ସ୍ୱଚ୍ଛ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଖି, ସତେଅବା ସ୍ଫଟିକପରି ସ୍ୱଚ୍ଛ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ! (1)

ମାଆ ତାଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ କହିଥିଲେ ଯେ, "ଭାରତବର୍ଷକୁ ଏହି ପୃଥିବୀର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ନେତୃତ୍ୱ ନେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ସେହି ନେତୃତ୍ୱଟି ନନେଇ ପାରିଲେ ଭାରତବର୍ଷ ସ୍ୱୟଂ ସମାପ୍ତ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ତା' ସହିତ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀର ହିଁ ସମାପ୍ତି ଘଟିବ ।" ଭାରତ ଯେ ପୃଥିବୀର ଗୁରୁ ହୋଇ ରହିବାଲାଗି ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଛି, ମାଆ ସେହି କଥାରେ କେବେହେଲେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ପ୍ରକାଶ କରୁନଥିଲେ । ତାହାର ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ରାଜେନ୍ଦ୍ରପ୍ରସାଦଙ୍କୁ ସେ କହିଥିଲେ : "ଭାରତବର୍ଷ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟଟି ଲାଗି ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଛି, ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାଲାଗି ତାକୁ ଏକ ଅନୁରୂପ ଉଚ୍ଚତାକୁ ଉଠିଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ଯଥାର୍ଥ ସତ୍ୟଟିକୁ ପୃଥିବୀ ଆଗରେ ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।"

ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଏହି କେନ୍ଦ୍ରଟି (ପରେ ତାହାକୁ 'ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର' ବୋଲି କୁହାଗଲା) ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଗରେ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । **1952** ଏପ୍ରିଲ **24** ତାରିଖରେ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର ଏବଂ ନୃତ୍ୟଗୀତ-ବାଦ୍ୟଗୀୟ ପ୍ରକୋଷ୍ଠଟିର ଉନ୍ମୋଚନ ହେଲା । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଏବଂ

---

(1) Mother India, ଜୁନ୍ 1975, ପୃଷ୍ଠା-484

ସେଥିରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମାଆ ଲେଖିଥିଲେ : "ଆଜି ଯେଉଁମାନେ ଏହି ଦିବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହଯୋଗ କରୁଛନ୍ତି; ଏପରି ଏକ ଅନନ୍ୟ ବିଶେଷତାଯୁକ୍ତ କୃତିତ୍ୱରେ ସେମାନେ ଯେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି, ଦିନେ ସେମାନେ ସେଥିଲାଗି ନିଶ୍ଚୟ ଆନନ୍ଦ ଓ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରିବେ।" ଏକ ବିପ୍ଳବର ଘୋଷଣା କରାଯିବ ବୋଲି ଏଠାରେ ଅନ୍ଧ ଭାବରେ ଅତୀତକୁ ଆଦୌ ନଷ୍ଟ କରିଦେବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ; ଚେତନାର ଏକ ବୃହତ୍ତର ଶକ୍ତିକୁ ଆବାହନ କରିଆଣି ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ-ସାମର୍ଥ୍ୟର ସୀମାଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରସାରିତ କରିଦେଇ ଏଠାରେ ନୂତନ କରି କିଛି ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଥିଲା। କେ. ଆର୍. ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟଙ୍ଗାର୍‌ଙ୍କ ଭାଷାରେ :

ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦ୍ରୁତ ଗତିରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଯାଉଥିବା ଯାନ୍ତ୍ରିକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର କୌଶଳ ଜୀବନଯାପନର ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରି ରଖିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏଣେ ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଜୀବନପଥ ବିମୁଖ ହେବାରେ ଲାଗିଛି ଏବଂ ଆପଣା ମନୁଷ୍ୟତାର ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକୁ ହରାଇ ବସୁଛି, ତାହାର ପ୍ରତିକାର ଲୋଡ଼ା, ଆମେ କଦାପି ପୁନର୍ବାର ପୂର୍ବର ସେହି ଆଦିମତାର ଅବସ୍ଥାକୁ ଫେରିଯାଇ ପାରିବାନାହିଁ ଅଥବା ସଭ୍ୟତା, ସଂସ୍କୃତି, ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଯନ୍ତ୍ରକୌଶଳରୁ ଲବ୍ଧ ଯାବତୀୟ ଲାଭକୁ ପରିତ୍ୟାଗ ବି କରି ପାରିବାନାହିଁ; ମାତ୍ର, ସେଥିଲାଗି ଆମକୁ ସମସ୍ତ ଅଭୀପ୍ସା, ସମସ୍ତ ଭାବନା ଏବଂ ସମସ୍ତ କର୍ମକୁ ପରମ ତଦ୍‌ଗତ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟରେ ଆଣି ଠୁଳକରି ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ଆମର ଆତ୍ମା ପ୍ରଥମେ ଆପଣାର ଯଥାର୍ଥ ସ୍ୱଭାବର ପରିଚୟ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠିବ, ତା'ପରେ ତାହା ସମୁଦାୟ ମାନବସମୂହ, ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବ,—ଏହି ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସଟି ହିଁ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରଟିର ବ୍ୟବହାରିକ ଭିତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲା।···ଜ୍ଞାନଲାଭର ଅସଲ ଗୁପ୍ତିକାଠି ଭିତରେ ହିଁ ରହିଛି; କାରଣ ସେହି ଭିତରେ ରହିଥିବା ଜାଗ୍ରତ ଆତ୍ମା ହିଁ ସବୁ ଦେଖୁଛି, ଲିପିବଦ୍ଧ କରୁଛି, ବାଛୁଛି, ଗୁଡ଼ିଦେଉଛି, ସଂଯୁକ୍ତ କରୁଛି, ପରିବର୍ତ୍ତନ

ଘଟାଉଛି । ତାହାହିଁ ଯାବତୀୟ ତଥ୍ୟକୁ ଜ୍ଞାନରେ ପରିଣତ କରୁଛି, ଜ୍ଞାନକୁ ପ୍ରଜ୍ଞାରେ ପରିଣତ କରୁଛି ଏବଂ ପ୍ରଜ୍ଞାକୁ ଯଥାର୍ଥ ଅଭୀପ୍ସା ଏବଂ ଯଥାର୍ଥ କର୍ମର ଏକ ଆଲୋକ-କେନ୍ଦ୍ରରେ ପରିଣତ କରିଦେଇ ପାରୁଛି । ଅସଲ ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗଟି ପ୍ରକୃତରେ ଭିତରେ ରହିଛି; ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ୍ୟ ଯେ ତାହା ଅନେକ ସମୟରେ ଅହଂ-ପ୍ରେରିତ ଆମ ବନ୍ଦୀଶାଳାର ଘନ କୁହେଳି ଭିତରେ ଆଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି । ସେହି ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗଟିକୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିବାରେ ଶିକ୍ଷା ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ପରିବେଶଟିକୁ ଆଣି ଯୋଗାଇଦେବ, ଆମକୁ ବନ୍ଧୁ ପରି ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ଓ ଯଥାର୍ଥ ମାର୍ଗଦର୍ଶନଟିକୁ ଆଣିଦେବ । ଏକ ଆଧାର ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଶିକ୍ଷା ସେହି ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗଟିକୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିବ ଏବଂ ତାହାକୁ ଚେତନାର ଏପରି ଏକ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ବହ୍ନିଶିଖାରେ ପରିଣତ କରିଦେବ, ଯାହାକି ଆପଣାର ପ୍ରଗାଢ଼ତା ଏବଂ ବ୍ୟାପ୍ତିରେ ସତତ ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ । (1)

ଏଥିଲାଗି ମହାନ୍ ଓ ବିରାଟ ସଂକଳ୍ପ ଦରକାର । କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧରେ ଭାଗ ନେବାକୁ ଯାଉଥିବା ଜଣେ ସୈନ୍ୟର ଯେତିକି ସଂକଳ୍ପ ଦରକାର; ଏଥିଲାଗି ଠିକ୍ ସେତିକି ସଂକଳ୍ପ ଦରକାର । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଦ୍‌ଘାଟନ-ଅବସରେ ମାଆ ସେଠାରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଲାଗି ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପଯୋଗୀ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ :

ତୁମେ ଆମକୁ ଜଣେ ଜଣେ ବୀର ଯୋଦ୍ଧା କରି ତିଆରି କର । ଆମେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ତାହାହିଁ ହେବାକୁ ଅଭୀପ୍ସା ରଖିଛୁ । ଯେଉଁ ଅତୀତ ତଥାପି ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ଆସନ୍ନ ଭବିଷ୍ୟତ ସହିତ ତା'ର ଯେଉଁ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁଦ୍ଧ ଅବଶ୍ୟ ହେବ, ଆମେ ଯେପରି ସେହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଭାଗ ନେଇପାରୁ ଓ ସଫଳତା ହାସଲ କରିପାରୁ । ସେହି

(1) Sri Aurobindo : A Biography and A History, ପୃଷ୍ଠା 1383-84

ସଫଳତାରୁ ହିଁ ନୂତନ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଆସିବ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେବାଲାଗି ଆମେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିବୁ ।

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କେନ୍ଦ୍ର ଟି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମାଆ ବୁଲେଟିନ୍‌ରେ କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ଏକାଧିକ ଲେଖା ଲେଖିଥିଲେ । ସେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ ଯେ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏତ କେତେ କେତେ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ମନରେ ନେଇ ସେଠାରେ ଆସି ଏକତ୍ର ହେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ହିଁ ହତୋତ୍ସାହିତ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ଆପଣାର ଚୈତ୍ୟ ସତ୍ତାଟିକୁ ପୁରୋଭାଗରେ ରଖିଥିଲେ ଏହିପରି ଏକ ମୋହଭଙ୍ଗରୁ ନିଷ୍କୃତି ମିଳନ୍ତା ଏବଂ ସତତ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତା । ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ହିଁ ଆମକୁ ନିଜ ଭିତରେ ଚାରୋଟିଯାକ ତପସ୍ୟାର—ଶରୀରର ତପସ୍ୟା, ପ୍ରାଣିକର ତପସ୍ୟା, ମନର ତପସ୍ୟା ଏବଂ ସଂବେଗକ୍ଷେତ୍ରର ତପସ୍ୟା,—ବିକାଶ କରାଇ ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆତ୍ମପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଲକ୍ଷ୍ୟରୁ ଆମେ କେବେହେଲେ ବି ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ପଡ଼ିବାନାହିଁ ଏବଂ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ଅଥବା ବିଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ କଳହ କରିବାପାଇଁ ଆପଣାକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବାନାହିଁ :

ତା'ର ଯେଉଁ ସ୍ୱଭାବଟି ସକାଶେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏପରି ବ୍ୟବହାର ବା ଆଚରଣ କରୁଛି, ତାହାକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବା ସକାଶେ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମର ଶକ୍ତି ହୋଇନାହିଁ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାର ସେହି ଆଚରଣ ବିଷୟରେ ତୁମେ ଆଦୌ କୌଣସି ଅଭିଯୋଗ କରିବନାହିଁ ଏବଂ ଯଦି ତୁମ ଭିତରେ ସେହି ଶକ୍ତିଟି ପ୍ରକୃତରେ ରହିଥାଏ, ତେବେ ତୁମେ କୌଣସି ଅଭିଯୋଗ ନକରି ତା'ର ସ୍ୱଭାବଟିକୁ ବଦଳାଇ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକର ।

ତୁମେ ଯାହାକିଛି କରୁଥାଅ ପଛକେ, ଆପଣାଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରି ରଖିଥିବା ଲକ୍ଷ୍ୟଟି ବିଷୟରେ କଦାପି ବିସ୍ମୃତ ହୁଅନାହିଁ । ଏକ ମହାନ୍ ଆବିଷ୍କାରର ଏହି ଉଦ୍ୟମଟି ମଧ୍ୟରେ କିଛି ବଡ଼ ନାହିଁ କି କିଛି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବି ନାହିଁ । ସବୁ ବସ୍ତୁର ସମାନ ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି, ଏବଂ ତାହା ଉଦ୍ୟମଟିର

ସଫଳତାକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରିଦେଇ ପାରିବ; ବିଳମ୍ବିତ ବି କରିଦେଇ ପାରିବ । (1)

ଏହିପରି ଭାବରେ ମାଆ ଆପଣାର ବାନଚର୍ଯ୍ୟାଟିକୁ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ବଜାୟ ରଖିଥିଲେ ଓ ତାହାକୁ ନୂତନ ଜୀବନର କ୍ରମବର୍ଦ୍ଧମାନ ଆଶା-ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସଂଲଗ୍ନ କରି ରଖିଥିଲେ । ମାଆ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଆଶ୍ରମର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଭେଟି ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି ନା କିଛି କହୁଥିଲେ । ଏବଂ, ଯେତେଥର ସେ ଏହିପରି କିଛି କହୁଥିଲେ, ତାହା ସବୁବେଳେ ଏକ ବିରଳ ଅନୁଭୂତି ହୋଇ ରହିଯାଉଥିଲା ।

ମନେ ହେଉଥିଲା ସତେ ଯେପରି ମାଆ କେବଳ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କଥା ହିଁ କହୁନାହାନ୍ତି : ତାଙ୍କ ମୁଖରୁ ବାହାରି ଆସୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଶବ୍ଦକୁ ସେ ସତେ ଅବା ଅଙ୍କେ ନିଭାଉଛନ୍ତି ବା ସେଇଟିକୁ ଆମ ଭିତରେ ଉଦ୍‌ବୋଧିତ କରି ଆଣିବାଲାଗି ପ୍ରୟାସ କରୁଛନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଏକ ଅନୁଭୂତି ମିଳୁଥିଲା । (2)

କାରଣ, ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅତିବାହିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକୁ ସେ ଯେପରି ଏକ ନୂତନତର ସନ୍ଧାନଲାଗି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରି ରଖିଥିଲେ । କାରଣ, ତାଙ୍କର ସମୁଦାୟ ଜୀବନଟି ହିଁ ଏକ ଯୋଗସାଧନାରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସମୁଦାୟ ଜୀବନଟି ହିଁ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ସେ ଏକଦା ବ୍ରତୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଖିଥିଲେ :

ମୁଁ କେବେହେଲେ ଧ୍ୟାନରେ ବସେନାହିଁ; ସେଥିଲାଗି କୌଣସି ସମୟ ନଥାଏ, କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ମଧ୍ୟ ନଥାଏ । କାରଣ, ଧ୍ୟାନଦ୍ୱାରା ଯେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାକୁ ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କଠାରେ ଆଣି ଦେଇଦିଏ,

---

(1) A Scheme of Education (1952), ପୃଷ୍ଠା-104

(2) Mother India, ଜୁନ୍ 1975, ପୃଷ୍ଠା-484

ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ । ତାହା ଉତ୍ସର୍ଗ ଏବଂ ସମର୍ପଣ ଦ୍ୱାରା ହୁଏ;— ଏବଂ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ କର୍ମକଳାପ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆପଣା କୁ ଉତ୍ସର୍ଗ ଏବଂ ସମର୍ପଣ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । (1)

୨୪. ଭବିଷ୍ୟତର ଚିତ୍ର

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୂପୀ କେନ୍ଦ୍ରଟିର ଯାବତୀୟ କ୍ରିୟାଶୀଳତାରେ ଯୋଗ ହିଁ ପରିବେଷ୍ଟକ ଆକାଶରୂପେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିଲା । 1953 ଫେବୃଆରୀ ମାସରେ "ବିବର୍ତ୍ତନ" ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଦର୍ଶନୀର ଆୟୋଜନ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସେଥିରେ ଆଶ୍ରମ ପିଲାଙ୍କର ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ବର୍ଷ ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ଯୋଗସାଧନାରେ ବିଭିନ୍ନ ଫୁଲର ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକୁ ନିରୂପିତ କରିଦେଇ ଆଉ ଏକ ପ୍ରଦର୍ଶନୀର ଆୟୋଜନ ହୋଇଥିଲା । ମାଆ ନିଜେ ଚିତ୍ରକଳାରେ ପାରଙ୍ଗମ ଥିଲେ । ସେ ଜାପାନରେ ଥିଲାବେଳେ ଇକେବାନା ଶୈଳୀର ପୁଷ୍ପସଜ୍ଜାର କଳାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଆଶ୍ରମରେ ଅନୁସୃତ ହେଉଥିବା ଶିକ୍ଷାର ଆଦର୍ଶ ତଥା କ୍ରୀଡ଼ା-କସରତ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ କଳା ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଆହୁରି ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ବାହାରୁ ସତତ କେତେ କେତେ ଲୋକ ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧିଲାପରି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ଦେଖିବାଲାଗି ଆସୁଥାନ୍ତି । ଥରେ ଜବାହରଲାଲ ନେହରୁ ଏହି କେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଅତିଶୟ ପ୍ରୀତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ଭାରତବର୍ଷର ସବୁଯାକ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରରେ ଏହିସବୁ ପଦ୍ଧତିର ପ୍ରଚଳନ ଓ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ ବୋଲି

---

(1) White Roses (1973), ପୃଷ୍ଠା-176

ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଜନୈକ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ବି. ସଞ୍ଜୀବ ରାଓ କେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ପରିଦର୍ଶନ କରିସାରିବାପରେ ଲେଖିଥିଲେ :

ଆଧୁନିକ ଜୀବନ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ସିନେମା, ମାଲମାଲ ବିଜ୍ଞାପନ ଏବଂ ପତ୍ରିକାମାନଙ୍କରେ ବାହାରୁଥିବା ଛବିଗୁଡ଼ିକ ଯୌନ-ସମସ୍ୟାକୁ ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ସମସ୍ୟାରେ ପରିଣତ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ଆମ ଜୀବନରେ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର ସୃଜନାତ୍ମକ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଦବାଇକରି ରଖାଯିବା ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଏହି ଯୌନଗ୍ରସ୍ତତା ହିଁ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ନୀରସତା ଏବଂ ବର୍ଣ୍ଣହୀନତାରୁ ପଳାଇଯିବାର ପ୍ରାୟ ଏକମାତ୍ର ସରଣି ହୋଇ ରହିଛି । ଆଶ୍ରମର ପୁଅଝିଅମାନଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ଯେ କେତେ କେତେ ବିଚିତ୍ର ଆଗ୍ରହ ଏବଂ କର୍ମବୃତ୍ତିର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ରଖି ଦିଆଯାଇଛି; ଏହିସବୁ ମାଧ୍ୟମରେ ମାଆ ପ୍ରାକ୍‌ଯୌବନ କାଳରେ ବାଳକ-ବାଳିକାମାନଙ୍କର ନାନା ସମସ୍ୟାକୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ସମାଧାନ କରିପାରିଛନ୍ତି । ଶରୀରର ବିକାଶ ଲାଗି ଏଠାରେ ଅନେକ ଯତ୍ନ ନିଆଯାଉଛି । ଖେଳ, ଶରୀରର କର୍ଷଣ, ସନ୍ତରଣ, ଡ୍ରିଲ୍ ଏବଂ କସରତ ଓ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟାୟାମ ଶାରୀରିକ ଭୂମିରେ ମଣିଷର ସମଞ୍ଜସତାକୁ ବଜାୟ ରଖି ପାରୁଛି । ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ ବୌଦ୍ଧିକ ଖାଦ୍ୟ ତେଣେ ମନକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ଏବଂ, ଆତ୍ମବିକାଶର ସୋପାନରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଏବଂ ମାଆଙ୍କର ପ୍ରେରଣା ଅବିରତ ଭାବରେ ଏକ ଉଦ୍ବେଳନକାରୀ ଶକ୍ତିରୂପେ ସନ୍ଦିପ୍ତ ହୋଇ-ରହିଛି । (1)

ଇତ୍ୟବସରରେ 1954 ନଭେମ୍ବର ପହିଲା ଦିନ ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଭାରତବର୍ଷ ସହିତ ସାମିଲ୍ ହୋଇଗଲା । ଏବଂ ମାଆ ଭାରତ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଜଣେ ନାଗରିକ ହେବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ସେହି ଅବସରରେ ସେ ଗୋଟିଏ

(1) Life in Sri Aurobindo Ashram, ପୃଷ୍ଠା 191-92ରେ ଉଦ୍ଧୃତ ।

ବିବୃତି ଦେଇଥିଲେ, ଯାହାକୁ କି ପ୍ରକୃତରେ ମାନବ-ଏକତାର ଆଦର୍ଶକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ଦେଉଥିବା ଏକ ସନ୍ଦେଶ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ :

ମୋର ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ବାଲ୍ୟକାଳର ଶିକ୍ଷା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ମୁଁ ଫରାସୀ; ସ୍ୱନିର୍ବାଚନ ଏବଂ ଆପଣାର ଅନୁରାଗ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ମୁଁ ଭାରତୀୟ । ମୋର ଚେତନା ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ବିରୋଧ ନାହିଁ । ଓଲଟି, ଦୁଇଟିଯାକ ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ପରସ୍ପର ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ଗୋଟିଏ ଆରଟିର ଅନୁପୂରକ ହୋଇ ରହିଛି । ମୁଁ ଏ କଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିଛି ଯେ ମୁଁ ସମାନ ଭାବରେ ଦୁଇଟିଯାକ ଦେଶର ସେବା କରିପାରିବି । କାରଣ, କେବଳ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ମହାନ୍ ଶିକ୍ଷାଚର୍ଯ୍ୟକୁ ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି ରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିବା ହିଁ ମୋ ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛି । ଏବଂ ସବୁ ଜାତି ଯେ ମର୍ମତଃ ଗୋଟିଏ ଜାତି ଏବଂ ଏକ ସୁସଂଗଠିତ ଓ ସୁସମଞ୍ଜସତା-ଯୁକ୍ତ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ସମସ୍ତେ ଯେ ଏହି ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଦିବ୍ୟ ପରମ ଏକତାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଘଟାଇବା ଲାଗି ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ଆପଣାର ଶିକ୍ଷାରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଏହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ କରି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ମାଆଙ୍କର ଦିବ୍ୟଦୃଷ୍ଟି ଦୂରରୁ ଦୂରକୁ, ଭବିଷ୍ୟତର ଗର୍ଭକୁ ପ୍ରସାରିତ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଆପଣାର ଭାବନାଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି ରୂପ ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମାଆ ଦୂର ଦିଗ୍‌ବଳୟର ଗର୍ଭ ଭିତରକୁ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ଏହାର ତତ୍କାଳ ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ମାଆ ଏକ ଆଦର୍ଶ ନଗରୀର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ଯାହାକି ମାନବ-ଏକତା ଏବଂ ବିଶ୍ୱ-ଭ୍ରାତୃତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଆଦର୍ଶ-ଗୁଡ଼ିକୁ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ କରି ଧରିରଖିପାରିବ :

ମୁଁ ଏକ ବୃହତ୍ ପରିବାର ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଛି, ଯେଉଁଠାରେ କି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣା ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ କରିପାରିବ

ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ପ୍ରକାଶରୂପ ଦେଇପାରିବ···ଏପରି ଏକ ନଗରୀର ସ୍ଥାପନା କରିବାକୁ ମୋର ବିଚାର ରହିଛି, ଯେଉଁଠାରେ କି ପ୍ରଥମେ ଦୁଇହଜାର ଲୋକ ଏକତ୍ର ବାସକରିବାକୁ ଆସିବେ । ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ସେହି ନଗରୀଟିର ନିର୍ମାଣ ହେବ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ଏବଂ ସାଧାରଣ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଆଧୁନିକ ଯାବତୀୟ ଆବଶ୍ୟକତା-ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ସେଠାରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆ ଯାଇଥିବ···ଏହି ଆଦର୍ଶ ସ୍ଥାନଟିର ବାସିନ୍ଦା ହେବାଲାଗି ଅନୁମତି ପାଇବାକୁ ହେଲେ ଯାହାସବୁ ସର୍ତ୍ତ ହୋଇ ରହିବ, ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ଉତ୍ତମ ଚରିତ୍ର, ଉତ୍ତମ ଆଚରଣ, ନିଷ୍ଠାପର, ନିୟମିତ ଏବଂ ନିପୁଣତାଯୁକ୍ତ ଶ୍ରମ ଏବଂ ଏକ ସାଧାରଣ ସଦିଚ୍ଛା । (1)

ଏକ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିବୃତିରେ ମାଆଙ୍କର ସେହି ମହିମାମୟ ଭବିଷ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ନଟି ଆହୁରି ଅଧିକ ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ପାରିଥିଲା :

ପୃଥିବୀରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ରହିଥିବା ଉଚିତ, ଯାହାକୁ କି କୌଣସି ଗୋଟି କେବଳ ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଦାବୀକରି ପାରୁନଥିବ, ଯେଉଁଠାରେ କି ସମସ୍ତେ ମୁକ୍ତଭାବରେ ବିଶ୍ୱର ନାଗରିକ ରୂପେ ବାସ କରି ପାରୁଥିବେ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ କେବଳ ଗୋଟିଏ କର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ହିଁ ସ୍ୱୀକାର କରୁଥିବେ, ସେହି ପରମ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସତ୍ୟଙ୍କୁ ହିଁ କର୍ତ୍ତାରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରୁଥିବେ । ସେହି ସ୍ଥାନ ଏକ ଶାନ୍ତିର ସ୍ଥାନ ହୋଇ ରହିବ, ଭ୍ରାତୃତ୍ୱ ଏବଂ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟର ସ୍ଥାନ ହୋଇ ରହିବ । ସେଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପରି ହୋଇ ରହିଥିବା ଯାବତୀୟ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାର ଆଗ୍ରହ, ଐକାନ୍ତିକ ଭାବରେହିଁ ତାର ନାନା ଦୁଃଖ ଏବଂ କ୍ଲେଶର କାରଣଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରିବା ଲାଗି ହିଁ ବିନିଯୋଗ କରାଯାଇ ପାରୁଥିବ । ଆପଣାର

(1) Sri Aurobindo : A Biography and A History, 1399 ପୃଷ୍ଠାରେ ଉଦ୍ଧୃତ ।

ଦୁର୍ବଳତା ଏବଂ ଅଜ୍ଞାନକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବାରେ, ଆପଣାର ନାନା ସୀମା ଏବଂ ଅସମର୍ଥତାକୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବାରେ ସେ ସେହି ପ୍ରବୃତ୍ତିଟିକୁ କାମରେ ଲଗାଇପାରୁଥିବ । ତାହା ଏପରି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ହୋଇ ରହିବ, ଯେଉଁଠାରେ କି ବାସନା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପ୍ରବଳ ଗ୍ରହଗୁଡ଼ିକର ପରିତୃପ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ଆତ୍ମାର ଆବଶ୍ୟକତା ଏବଂ ଅଗ୍ରଗତିର ଉଦ୍ୟମ ହିଁ ସର୍ବଦା ଅଗ୍ରାଧିକାର ଲାଭ କରି ପାରୁଥିବ; ଜଡ଼ ଜାଗତିକ ସୁଖ ଏବଂ ଉପଭୋଗ ଅପେକ୍ଷା ସେଗୁଡ଼ିକ ସବୁବେଳେ ଅଗ୍ରାଧିକାର ପାଇପାରୁଥିବ···

ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା ଆଶ୍ରମକୁ କେବଳ ଏକ ଆରମ୍ଭ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଏବଂ ତାହା ଭବିଷ୍ୟତର ସେହି ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ଥାନଗତିଟି ଆଡ଼କୁ ପଥ ଦେଖାଇ ନେଇଯିବା ଲାଗି ହିଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିଲା ।

29. ସେହି ବରିଷ୍ଠ ରହସ୍ୟ

ବିଶ୍ୱ-ଏକତ୍ୱ ଏବଂ ମାନବୀୟ ବିବର୍ତ୍ତନର ଅଗ୍ରଗତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆପଣାର ବିଚାରଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମାଆ The Great Secret ଏବଂ The Ascent to Truth ବୋଲି ଦୁଇଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ନାଟକ ଲେଖିଥିଲେ । The Great Secret ସହିତ "ଛଅଟି ଏକକୋକ୍ତି ଏବଂ ଏକ ଉପସଂହାର" ବୋଲି ଉପଶୀର୍ଷକଟିଏ ମଧ୍ୟ ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଲେଖାରେ ନଳିନୀ, ପବିତ୍ର, ଆଁଦ୍ରେ ଏବଂ ପ୍ରଣବ ମାଆଙ୍କ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିଥିଲେ । ନାଟକଟିରେ ଛଅଜଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ଆଉ ଜଣେ ଅଜ୍ଞାତ ଯୁବକ ଏକ ଦୁର୍ଘଟଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ

ହୋଇ ମହାସାଗର ମଝିରେ ଉବୁଡୁବୁ ହେଉ ହେଉ ଗୋଟିଏ ଲାଇଫ୍-ବୋଟ୍‌ରେ ଏକାଠି ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ । ବିଖ୍ୟାତ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ରାଷ୍ଟ୍ରନେତା ଥିଲେ, ଜଣେ ଲେଖକ ଥିଲେ, ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଥିଲେ ଓ ଆଉ ଜଣେ କଳାକାର ଥିଲେ । ପଞ୍ଚମ ଜଣକ ଶିଳ୍ପପତି ଓ ଷଷ୍ଠ ଜଣକ ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଖେଳାଳି ଥିଲେ । 'ଅଜ୍ଞାତ ବ୍ୟକ୍ତି' ଜଣଙ୍କ ବୟସ, ବେଶଭୂଷା ଏବଂ ଧନ୍ଦା ଦୃଷ୍ଟିରୁ କଳନା କରିବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନଥିଲା । ସିଏ ମଙ୍ଗଆଡ଼କୁ ନୀରବ ହୋଇ ବସିଥିଲେ ଏବଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତାକୁ ଶୁଣିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ହିଁ ଆସି ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଥିବା ପିଇବା ପାଣି ପ୍ରାୟ ସରିଆସିଥିଲା ଏବଂ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାର ଆଉ କୌଣସି ଆଶା ହିଁ ନଥିଲା । ଉପସ୍ଥିତ ବିପଦ ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁର ଆସନ୍ନତାକୁ ଟିକିଏ ଭୁଲିଯିବା ପାଇଁ ଛଅଜଣଯାକ ବିଖ୍ୟାତ ବ୍ୟକ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନକାହାଣୀ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରାଷ୍ଟ୍ରନେତା ଏକଦା ଶାନ୍ତିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଗି ପ୍ରୟାସ କରିଥିଲେ; ମାତ୍ର ଶେଷକୁ ଏକ ସଂହାରପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁଦ୍ଧରେ ଲିପ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଲେଖକ ଆଦର୍ଶ-ବାଦରୁ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ସତ; ମାତ୍ର ଶେଷକୁ ତାଙ୍କୁ ଏକ ବ୍ୟର୍ଥତାର ଭାବକୁ ହିଁ ଆଦରି ନେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିବାର ବ୍ରତ ନେଇ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆପଣାର ବିଜ୍ଞାନଚର୍ଚ୍ଚା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ; ମାତ୍ର ପରିଶେଷରେ ଏହିପରି ଏକ ଉପଲବ୍ଧିରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ଯେ "ବିଜ୍ଞାନର ଅଗ୍ରଗତି ହେଲେ ନୈତିକତାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଯେ ଗୁଏଁ ଗୁଏଁ ଅଗ୍ରଗତି ହାସଲ ହୋଇଯିବ, ସେକଥା ଆଦୌ ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।" ଏବଂ, କଳାକାରଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଜୀବନରୁ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ମିଳିଥିଲା ? ତାଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ କଳାଦୃଷ୍ଟିକୁ ସେ ପୁରୁଣା ଆଙ୍ଗିକଗୁଡ଼ିକ ଦେଇ ଆଦୌ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରୁନଥିଲେ । ତେଣୁ ସିଏ ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଫଳ-ମନୋରଥ ହୋଇଯିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଶିଳ୍ପପତିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସୁଫଳଭର ପ୍ରକୃତ ବାଟଟି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ

ନଥିଲା, ବ୍ୟବସାୟୀ ହିସାବରେ ସଫଳତା ଲାଭ କରିଥିଲେହେଁ ସେ ତଥାପି ସୁଖୀ ହୋଇ ପାରି ନଥିଲେ । ଏପରିକି, ଖେଳାଳି ଜଣକ ମଧ୍ୟ ସତେ ଅବା ବିଫଳତାର ଏକ ଭାବ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । କାରଣ, ଶରୀରକୁ ସୁଗଠିତ ଓ ସୁନିର୍ମିତ କରି ରଖିବାଦ୍ୱାରା ଜୀବନ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ବିଷୟରେ ରହିଥିବା ପ୍ରହେଳିକାଟିର ଉତ୍ତର ତାଙ୍କୁ ତଥାପି ମିଳିପାରି ନଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ଶେଷରେ ଅଜ୍ଞାତ ଯୁବକଟିର ମଧ୍ୟ ଆପଣାର କାହାଣୀଟିକୁ କହିବାର ପାଳି ଆସି ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ସିଏ ସ୍ଥିର ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା :

ଆପଣମାନେ ମନୁଷ୍ୟସମାଜରେ ଥିବା ବିଶିଷ୍ଟ ବର୍ଗର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଛନ୍ତି । ଆପଣମାନେ ନିଜନିଜର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଣେ ମଣିଷ ନିଜର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଅନୁସାରେ ସର୍ବାଧିକ ଯାହା ହାସଲ କରିଥାନ୍ତି, ତାହା ହାସଲ କରି ପାରିଛନ୍ତି । ଆପଣମାନେ ମନୁଷ୍ୟ-ସାମର୍ଥ୍ୟର ଶିଖରଦେଶରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ମାତ୍ର, ସେହି ଶିଖରଦେଶରେ ଆପଣାର ସମ୍ମୁଖରେ ଆପଣମାନେ ଏକ ଶୂନ୍ୟ ଗର୍ତ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଆଉ ଅଧିକ ଆଗକୁ ଯିବାଲାଗି ଆପଣମାନଙ୍କ ଲାଗି ଆଉ କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ ।

କୃତିତ୍ୱ ଓ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଣିଷ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅସନ୍ତୋଷରେ ଘାରିହୋଇ ବସୁଛି; କାରଣ ସେ ଜୀବନର ପ୍ରହେଳିକାଟିକୁ ସମାଧାନ କରିବାକୁ ତଥାପି ସମର୍ଥ ହୋଇନାହିଁ । ମାତ୍ର, କେବଳ ଏହି ମାନସିକ ଭୂମିରେ ବିଚରଣ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଣିଷ କଦାପି ତାହାର ସମାଧାନ କରି ପାରିବନାହିଁ । "ଆମକୁ ସେଥିଲାଗି ଏକ ନୂତନ ଏବଂ ଉଚ୍ଚତର ଚେତନା ମଧ୍ୟରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ; ସେହି ପରମ ଋତଚିତ୍ ମଧ୍ୟରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।" ଅନେକତାର ପ୍ରତିଭାସ ପଛରେ ଯେଉଁ ପରମ ସତ୍ୟଟି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି, ମଣିଷକୁ ଅବଶ୍ୟ ସେହି ସତ୍ୟଟିର ଉପଲବ୍ଧି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପରମ ସତ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ :

ଏବଂ ସେହି ପରମସତ୍ୟଟି ତୁମର ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିଛି, ତାହା ତୁମ ଜୀବନସତ୍ତାର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଛି ତଥା ଏହି ବିଶ୍ୱ-ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର କେନ୍ଦ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଛି । ତୁମକୁ କେବଳ ତାହାର ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସେଇଟି ଅନୁସାରେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତା'ପରେ ତୁମେ ଆପଣାର ସବୁକିଛି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିଦେଇ ପାରିବ, ଆପଣାର ସକଳ ଅଡ଼ୁଆକୁ ତୁମେ ଅତିକ୍ରମି ଯାଇପାରିବ ।

ପୃଥିବୀର ଧର୍ମଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଏହି ଶିକ୍ଷାଟି ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି,— ଛଅଜଣଯାକ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାକୁ ସେହି କଥାଟି କହିବେ, ଯେ କଥା ଯୁବକକୁ ଭଲକରି ଜଣାଥିଲା । ମାତ୍ର ସେକଥା ଆଦୌ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମ ଯେଉଁ ସବୁ ସମାଧାନମାନ ବାଢ଼ିଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ସେସବୁ ଜୀବନ ଉପରେ ନୁହେଁ, ମୃତ୍ୟୁ ଉପରେ ହିଁ ଆଧାରିତ ହୋଇ ରହିଛି । ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟ ଏଇଠି ଏହି ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଜୀବନକୁ ଭିତ୍ତି କରି ଏକ ସମାଧାନ ଲୋଡ଼ି ଆସିଛି । ତା'ର ଏହି ଜୀବନରୁ ଏକ ଉଚ୍ଚତର ଜୀବନ ବିକଶିତ ହୋଇ ଆସିବ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ଆନନ୍ଦର ଡେଣା ଉପରେ ହିଁ ବିଧୃତ ହୋଇ ରହିବ :

କାରଣ, ପ୍ରକୃତିର ଗତିକ୍ରିୟା ହେଉଛି ଆରୋହଣର ଏକ ଗତିକ୍ରିୟା । ଗୋଟିଏ ଆକାର ଓ ଗୋଟିଏ ଜାତିରୁ ପ୍ରକୃତି ଏକ ନୂତନ ଆକାର ଓ ନୂତନ ଜାତିର ଉଦ୍‌ଭବ କରାଇ ଆଣୁଛି ଏବଂ ସେହି ନୂତନ ଆକାରଟି ଓ ନୂତନ କିସମଟି ବିଶ୍ୱଚେତନା ମଧ୍ୟରୁ କିଛିଟା ଅଧିକ ଉପାଦାନକୁ ହିଁ ପ୍ରକାଶିତ କରିଦେଇ ପାରୁଛି । ଆମ ପାଖରେ ଉପଲବ୍ଧ ଯାବତୀୟ ପ୍ରମାଣ ଏହି କଥାର ହିଁ ପ୍ରମାଣ କରିଦେଉଛି ଯେ ପୃଥିବୀର ବିବର୍ତ୍ତନରେ ମଣିଷ କଦାପି ସର୍ବଶେଷ ସୋପାନ ନୁହେଁ । ମନୁଷ୍ୟଜାତି ପଛକୁ ଆହୁର ଏକ ନୂତନ ଜୀବଜାତି ଅବଶ୍ୟ ଆସିବ । ମଣିଷ ସହିତ ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଯେତିକି ଅନ୍ତର ରହିଛି, ମଣିଷଠାରୁ ସେହି ନୂତନ ପ୍ରକାରଟିର ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ସେତିକି ଅନ୍ତର ରହିବ । ବର୍ତ୍ତମାନର ମନୁଷ୍ୟ-ଚେତନା ଜାଗାରେ ଏକ

ନୂତନ ଚେତନାର ଅବସ୍ଥାପନା ହେବ । ତାହା ଆଉ କେବଳ ଏକ ମାନସ ଚେତନା ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ, ତାହା ଅତିମାନସ ଚେତନା ହେବ । ଏବଂ, ଏହି ଚେତନା ଏକ ଉଚ୍ଚତର, ଏକ ଅତିମାନବୀୟ ବା ଦିବ୍ୟ ଜାତିକୁ ଜନ୍ମ ଦେବ ।

ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରିପାରିବ ଏବଂ ଯାହା କେବଳ ଏକ ସମ୍ଭାବନା ହୋଇ ରହିଛି, ତାହାକୁ ଏକ ସତ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିଦେଇ ପାରିବ, ଛଅଜଣଯାକଙ୍କୁ ସେହି ବିଷୟରେ ନିଶ୍ଚିତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ ଯୁବକଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କହୁଛି :

ଚାଲ ଆମେ ସକଳ ଆନ୍ତରିକତା ସହିତ ଏହି ନୂତନ ଚେତନାକୁ ଆବାହନ କରି ଆଣିବା; ଏହି ନୂତନ ସାମର୍ଥ୍ୟ, ନୂତନ ସତ୍ୟ ଓ ନୂତନ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଆମେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇ ଆଣିବା । ସେହି ନୂତନ ଚେତନାକୁ ଏଠାରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ, ଯେପରିକି ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଏକ ରୂପାନ୍ତର ଘଟିବ, ଜଡ଼ଭୂମିର ଏହି ଜଗତ୍‌କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅତିମାନସ ଜୀବନର ଉପଲବ୍ଧି ହୋଇପାରିବ ।

ଏବଂ ତା'ପରେ ସେମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନ୍ତରିକତା ସହିତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ମାତ୍ରକେ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହିଁ ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିପଥାରୂଢ଼ ହେଲା ଏବଂ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ରକ୍ଷା ପାଇଲେ ।

ଅନ୍ୟ ନାଟକ **The Ascent to Truth** ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ମାଆ ଅଭୀପ୍‌ସାକକ୍ଷର ଯେଉଁ ଚିତ୍ରଟି ନିଜେ ଆଙ୍କିଥିଲେ, ଏହି ନାଟକଟି ତାହାରି ପ୍ରେରଣାରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିଲା । କଳାକାରଙ୍କର ଷ୍ଟୁଡିଓରେ କେତେଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି (ଲୋକହିତୈଷୀ, ନିରାଶାବାଦୀ, ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଇତ୍ୟାଦି) ଏକଦା ଏକତ୍ର ହୋଇ ବସିଥିଲେ । ସେମାନେ ପର୍ବତଟିକୁ ଆରୋହଣ କରି ସତ୍ୟର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କଲେ । ଏକ ଯାତ୍ରା, ଏକ ଅନ୍ୱେଷଣ ବା ଏକ ଆରୋହଣରେ ଯେଉଁ ମୂଳ ବସ୍ତୁଟିକୁ ଏଠାରେ

ସୂଚିତ କରି ଦିଆଯାଇଛି, ତାହା ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିଚିତ ଚିନ୍ତକଳ୍ପ ରୂପେ **Holy Grail** ଲାଗି ଅନ୍ୱେଷଣ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ କାହାଣୀମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ଯ ସନ୍ଦର୍ଭ ହୋଇ ରହିଛି । **The Child** ବୋଲି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ଗୋଟିଏ କବିତାରେ ବି ଆମକୁ ତାହାରି ସୂଚନା ମିଳିଯାଇଥାଏ । ସେହି କବିତାଟିରେ ହୃଦୟରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥିବା ଜଣେ ମଣିଷ ଏକ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରୀ-ଦଳର ନାୟକ ହୋଇ ବାହାରିଛି । ସେହି ଦୀର୍ଘ ଯାତ୍ରାପଥରେ କେତେ-କେତେ ତ୍ରାସଦାୟକ ଅଭିଜ୍ଞତାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଛି, ଏବଂ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଅନ୍ଧକାରରେ ଘୋଟି ରହିଥିବା ସମୟରେ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଥିବା ମଣିଷଟିକୁ ଯାଇ ହତ୍ୟା କରି ପକାଇଛି; କାରଣ ସିଏ ତାକୁ ପ୍ରକୃତ ନେତା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ତା'ପରେ ବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଆମକୁ ଆହୁରି ଆଗକୁ ନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ଏବଂ ମୃତ ନାୟକର ଆତ୍ମାଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ସମୟକୁ ଗୋଟିଏ କୁଟୀର ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ପରମ ଶିଶୁର ଦର୍ଶନଲାଭ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ପରବର୍ତ୍ତୀ ନେତା ଓ ଚାଳକର ଦର୍ଶନ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ।

ମାଆଙ୍କ ନାଟକଟିରେ ମଧ୍ୟ ଯାତ୍ରାର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟଟି ନାନା ବ୍ୟର୍ଥତାରେ ସଙ୍କୁଳ ହୋଇ ରହିଛି । ପ୍ରଥମକାଳୀନ ଉତ୍ସାହଟି ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯିବାକୁ ଆଦୌ ବେଶି ସମୟ ଲାଗିନାହିଁ ଏବଂ ଅଧିକାଂଶ ଆରୋହୀ ସେହି କଠିନ ଆରୋହଣଟିର ପ୍ରୟାସକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ଏପରିକି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବୈରାଗୀ ଜଣକ ପ୍ରାୟ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆରୋହଣ କରି ଆସିଥିଲେ, ସିଏ ମଧ୍ୟ ଏକ ନିକାଞ୍ଚନ କୁଡ଼ିଆଟି ମଧ୍ୟରେ ଅଟକି ରହିଯିବାକୁ ଶ୍ରେୟସ୍କର ମଣିଛନ୍ତି । ଶେଷକୁ କେବଳ ଦୁଇଜଣ ଅଭୀପ୍ସାକାଂକ୍ଷୀ ରହିଯାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ପର୍ବତଶିଖରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସି ସେମାନେ ଭଗବତ୍-ପରମକରୁଣାର ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଛନ୍ତି । ଅଦୃଶ୍ୟ ଡେଣାଗୁଡ଼ିଏ ସେମାନଙ୍କୁ ଶିଖରଟି ଉପରକୁ ବହନ କରି ନେଇ

ଯାଇଛନ୍ତି । ସେହି ଶିଖର ଉପରେ "ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକ ଉଦ୍ଭାସିତ ହୋଇ ରହିଛି, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଗଠିତ ରୂପାୟନଗୁଡ଼ିକର ଅବସ୍ଥିତି ରହିଛି, ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ସୌଷମ୍ୟ ବିରାଜିତ ରହିଛି । ସେହିଠାରେ ହିଁ 'ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ପରମ ପୃଥିବୀ'ଟି ରହିଛି, ସେହି 'ନୂତନ ପୃଥିବୀ' ସେହିଠାରେ ହିଁ ସମ୍ଭୂତ ହୋଇ ରହିଛି ।"

30. 'ତାଙ୍କର ଅନେକ ଆଶା'

1955 ମସିହାରେ ଭାରତର ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଜବାହରଲାଲ ନେହରୁ ଦୁଇଥର ଆଶ୍ରମ ତଥା ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରକୁ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଆସିଥିଲେ । ସେଠାରେ ସବୁ କାମରେ କିପରି ବ୍ୟାବହାରିକ ଆବଶ୍ୟକତାବୋଧ, କଳାତ୍ମକ ଗ୍ରହଣଶୀଳତା ଏବଂ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅଭୀପ୍ସା ଏକତ୍ର ସମନ୍ୱିତ ଓ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ସେକଥା ଦେଖି ସେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । କ୍ରୀଡ଼ାଙ୍ଗନରେ ଆବୃତ୍ତି, କ୍ରୀଡ଼ା-କୌଶଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖେଳର ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟି ରହିଥିଲା, ସେ ତାହାର ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ । ସେ ବର୍ଷ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ରାଜେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ମଧ୍ୟ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ଆସି ସେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଖୁସି ହୋଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆହୁରି କେତେ ପରିଦର୍ଶକ ମଧ୍ୟ ଆସିଥିଲେ; ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆର୍. ଆର୍. ଦିବାକର, ଶ୍ରୀପ୍ରକାଶ, ଡକ୍ଟର କରଣ ସିଂହ ଓ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବିନୋବା ଭାବେଙ୍କର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇ ପାରିବ । ସୋଭିଏଟ୍ ରୁଷିଆରୁ ଜିମ୍ନାଷ୍ଟିକ୍ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଖେଳାଳିଦଳ ମଧ୍ୟ ଏବର୍ଷ ଆଶ୍ରମକୁ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ

ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଆଶ୍ରମରୁ ଯାଇଥିଲେ, ହୃଦୟରେ ଅନେକ ଆଶା ନେଇ ବାହୁଡ଼ିଥିଲେ । ସି. ଡି. ଦେଶମୁଖ ଏହିପରି ଭାବରେ ଲେଖିଛନ୍ତି :

ପଣ୍ଡିଚେରୀର ସାଧନାଶ୍ରମକୁ ବସ୍ତୁତଃ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପ୍ରୟୋଗଶାଳା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଏହି ଆଶ୍ରମ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଯୋଗସାଧନା ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଗତିଶୀଳ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଦ୍ୟୋତକ ହୋଇ ରହିଛି; ସବୁ ସାଧକ ମାଆଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକାତ୍ମକ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ମାଆଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ବସି ଧ୍ୟାନ କରୁଛନ୍ତି । ଆଶ୍ରମକୁ ପ୍ରକୃତରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ 'ଆଦର୍ଶ ପୃଥିବୀ'ର ମୋଟାମୋଟି ଏକ ପୂର୍ବଗ୍ରନ୍ଥ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । (1)

ଆପଣାର ଅସାଧାରଣ ପ୍ରୟୋଗ ଏବଂ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ କୃତିତ୍ୱଗୁଡ଼ିକ ହେତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଶ୍ରମ ତଥା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କେନ୍ଦ୍ର ବ୍ୟାପକ ପ୍ରଚାର ଆକର୍ଷଣ କରୁଥିଲେ ସତ; ମାତ୍ର ମାଆ ସେତିକରେ ତଥାପି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉନଥିଲେ । ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ଏକ ଦିବ୍ୟ ବିଚରଣ-ଭୂମିରେ ପରିଣତ କରିବାଲାଗି ଏଠାରେ ଏକ ଉଚ୍ଚତର ଚେତନାର ଅବତରଣ ସକାଶେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଏବଂ ମାଆ କେତେ କଠିନ ପ୍ରୟାସମାନ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେହି ଉଦ୍ୟମ ପ୍ରତି ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ଅନୁସ୍ପନ୍ଦନ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଅଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ମଣିଷର ମାପକାଠିରେ ତାହା କପରି ଆହୁରି ଆଶା କରିବାରେ ଓ ଆହୁରି ହାସଲ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବ, ମନୁଷ୍ୟଜାତି ଏବେ ମଧ୍ୟ ତାହାରି ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏବଂ, ଯେତେ ସାବଧାନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ରମର ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥାଟିର ପ୍ରତିଫଳନ ଆସି ପଡ଼ୁଥିଲା । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ, ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ "ତାମସିକ ଛଦ୍ମସମର୍ପଣ, ଏକ ତାମସିକ ଭାବଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ସବୁକିଛୁ କର୍ମଦାୟିତ୍ୱକୁ ମାଆଙ୍କ ଉପରେ ନେଇ ଛାଡ଼ିଦେବାର ସମସ୍ୟାଟି ମଧ୍ୟ ରହିଥିଲା । ଏହି ତାମସିକତା

---

(1) Champaklal Speaks, ପୃଷ୍ଠା-131

ମାଆଙ୍କ ଉପରେ ସବୁକିଛି ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସିଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲି । ଏହାର କେତେବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ତାଙ୍କର **The Mother** ବହିରେ ଲେଖିଥିଲେ :

ଦିବ୍ୟ ପରମସାମର୍ଥ୍ୟ ତୁମର ଦାବୀ ଅନୁସାରେ ଯେ ତୁମ ଲାଗି ସବୁକିଛି କରିଦେବ ବା କରିଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବ, ଏହି ମିଥ୍ୟା ଧାରଣାଟିକୁ ତୁମକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୁମଲାଗି ସମର୍ପଣର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଯେ ସେହି ପରମ ଭଗବତ୍‌ଶକ୍ତି କରି ଦେଇଯିବ, ସେହି ଭ୍ରମଧାରଣା ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ । ···ତୁମର ସମର୍ପଣକୁ ତୁମେ ନିଜେ କରିବ, ସେଥିଲାଗି ନିଜେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଆସିବ ଓ ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ସେହି ସମର୍ପଣଟିକୁ କରିବ । ତୁମର ସମର୍ପଣ ଯେପରି ଏକ ଜୀବନ୍ତ ସତ୍ତାର ହିଁ ସମର୍ପଣ ହୋଇପାରିବ; ଏକ ଜୀବନହୀନ ଯନ୍ତ୍ର ବା ଯନ୍ତ୍ରପରିଚାଳିତ ଗୋଟାଏ ହତିଆର ପରି ତୁମର ସମର୍ପଣ କଦାପି ହୋଇ ନଥିବ ।

ମାତ୍ର, ଆଶ୍ରମବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବି ମାଆ ସେହି ଯଥାର୍ଥ ସମର୍ପଣର ଅଭାବ ରହିଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରୁଥିଲେ; ନୂତନ ଜୀବନଲାଗି ଏକ ପ୍ରଗାଢ଼ ଏବଂ ପ୍ରଦୀପ୍ତ ଇଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇ ପାରୁନଥିଲା । ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ପରିଚିତ ଗୁଳା ଓ ଖୋପଗୁଡ଼ିକରେ ହିଁ ଭୁଆଁ ବୁଲିବାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦେଖାଉଥିଲେ । ସେମାନେ କେତେ କେତେ ତ୍ୟାଗକରି ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲେ ଓ ପ୍ରକୃତ କର୍ମସମ୍ପାଦନର ଭାଜନ ହେବାଲାଗି ଯଥାପରୋନାସ୍ତି ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ସତ, ତଥାପି ସେହି ପୁରୁଣା ଗୁଳାଟି ଭିତରେ ପଡ଼ିରହିବାକୁ ଅଧିକ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ମାଆ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଉ କ'ଣ ଅତଗୁଡ଼ାଏ ଆଶା କରିପକାଉଥିଲେ କି ?

ମୋ' ବିଷୟରେ ଅନେକେ ଏକଥା କହିବେ, 'ସିଏ ଅନେକ ବେଶୀ ଆଶା କରିପକାଉଥିଲେ, ସିଏ ପୃଥିବୀଟାକୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ବଦଳାଇ ଦେବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ।' ମାତ୍ର ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୀର୍ଘ ଏବଂ ମନ୍ଥର ପ୍ରକ୍ରିୟା ବ୍ୟତୀତ ଏହି ପୃଥିବୀ ସତେଯେପରି ମୋଟେ ବଦଳିବାକୁ ହିଁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରୁନାହିଁ···

ମୁଁ ବେଶ୍ ଦେଖିପାରୁଛି ଯେ ପ୍ରକୃତ ସବୁ କଥାରେ ଖୁବ୍ ବିଳମ୍ବ କରିଦେଉଛି ଓ ଅନେକ ଅପଚୟ କରିବାରେ ଲଗିଛି । ମାତ୍ର ସିଏ ବେଶ୍ ଦେଖିପାରୁଛ, ମୁଁ ସବୁକଥାରେ ଅତିବେଶୀ ତରତର ହେଉଛି, ଅତିବେଶୀ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି ଓ ଅତିବେଶୀ ଆଦାୟ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ।

ମାଆ ପ୍ରକୃତରେ ଅନେକ ବେଶୀ ଆଶା କରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ବିଘ୍ନ ବାଧା ଓ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସତ୍ତ୍ୱେ ସିଏ କଦାପି ନିରାଶ ହୋଇ ପଡ଼ୁନଥିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ସଙ୍ଘର୍ଷଟିରୁ କଦାପି ନିରସ୍ତ ହେଉନଥିଲେ । ଆପଣାର ଶିଷ୍ୟ-ବର୍ଗଙ୍କୁ ଆହୁରି ଉଚ୍ଚକୁ ଓ ଆହୁରି ଅଧିକ ଉଚ୍ଚକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ନେଇ ଯିବାଲାଗି ସେ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ବ୍ୟାବହାରିକ ତଥା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଉଭୟ ପରାମର୍ଶର ଏକ ସମ୍ମିଶ୍ରଣକୁ ଆଣି ବାଢ଼ି ଦେଉଥିଲେ । "ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଆବିଷ୍କାର" ତାଙ୍କର ଲେଖା ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘ ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ସେଇଟିକୁ ସେ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ କାଳରେ ଲେଖିଥିଲେ । ତଥାପି ଏହି ସମ୍ପର୍କରେ ତାହାକୁ ଏକ ଅନନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କୁହାଯିବ । ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସେ ବିଷୟ ବିଷୟରେ ଏକ ବ୍ୟାବହାରିକ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଛନ୍ତି :

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆତ୍ମସତ୍ତା ଓ ବିଶ୍ୱଗତ ଆତ୍ମସତ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଭିନ୍ନତା ନାହିଁ; ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁରେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଅଣୁପରମାଣୁରେ ସେହି ଏକ ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତା ହିଁ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ସତ୍ତାଙ୍କୁ ପ୍ରକାଶିତ କରି ଆଣିବା ହେଉଛି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ ।

ସେଥିଲାଗି, ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ସାଧନ କରି ପାରିବାଲାଗି ମଣିଷକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ସେହି ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କର ଅବସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେହି ଅବସ୍ଥାଟିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିପାରିବାକୁ ହେଲେ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ତାଲିମ ମଧ୍ୟଦେଇ ନିଜକୁ ମଣ କରିବାକୁ ହେବ : ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅହଂକୃତ ସତ୍ତାଟି ଅତି ମାତ୍ରାରେ ସେମାନଙ୍କର ଧ୍ୟାନକୁ ଆବୋରି ଧରି ବସିଛି, ଅତିମାତ୍ରାରେ

କଠିନ ହୋଇ ରହିଛି, ଯାବତୀୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲାଗି ଅନିଚ୍ଛୁକ ଏବଂ ବିମୁଖ ହୋଇ ରହିଛି; ଏବଂ ସେହି ଅହଂଟି ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ଯନ୍ତ୍ରଣାମୟ ଭାବରେ ଦୀର୍ଘ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ, ଆହୁରି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ରହିଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଗଣ୍ଡିଟି ଭିତରେ ଏତେବେଶୀ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିନାହାନ୍ତି, ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ନମନୀୟ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭାବଟି ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକ ଉନ୍ନତି ରହିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସହଜରେ ହିଁ ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ସେହି ଅକ୍ଷୟ ଦିବ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତି ସହିତ ଯୋଗ ଲଗାଇବାକୁ ସମର୍ଥ । ତଥାପି ଆଦୌ ଭୁଲିଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ଯେ ଏହି ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ପ୍ରତ୍ୟହ ଓ ଅବିରତ ଏକ ଅଧ୍ୟବସାୟ ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜର ଅନୁକୂଳନ ତଥା ଯଥାର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମରତ ରହିବା ଉଚିତ, ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ଏହି ବିଶୁଦ୍ଧ ଆଲୋକର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତାଟିକୁ କେବେହେଲେ ମଳିନ ହେବାକୁ ଦେବନାହିଁ । (1)

ଏବଂ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୁ ଯେଉଁ ପରମକରୁଣା ଅନୁସ୍ପନ୍ଦନ ଜଣାଇବାକୁ ଆସିବ, ସେଇଟି ବିଷୟରେ ମାଆ କ'ଣ କହିଛନ୍ତି ? ସତେଅବା ମନ୍ତ୍ରରୂପୀ ତରଙ୍ଗ-ମାଳା ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ଘୋଷିତ ଏକ ସମୁଦ୍ର ଉପରେ ଆପଣାକୁ ଦୋଳାୟମାନ କରି ରଖିଥିବା ପରି ମାଆ ଭଗବତ୍‌-କରୁଣାର ଉପଗ୍ରରଗୁଡ଼ିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି :

ଭିତରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତା କେବେହେଲେ ନିଜକୁ ଆଣି ଲଦି ଦିଏନାହିଁ । ସିଏ କୌଣସି ଦାବୀ କରେନାହିଁ, କୌଣସି ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରେନାହିଁ; ସିଏ ଆପଣାକୁ ଦେଇଦେବା ଲାଗି ହିଁ ଧରି ରଖିଥାଏ, ସକଳ ସତ୍ତା ତଥା ସକଳ ବସ୍ତୁର ହୃଦୟ ଭିତରେ ତାହା ଆପଣାକୁ ଲୁକ୍କାୟିତ କରି ରଖିଥାଏ, ଆପଣାକୁ ପାସୋରି ରହିଥାଏ । ସିଏ

---

(1) Supreme Discovery (1964)

କାହାରିକୁ ଦୋଷ ଦିଏନାହିଁ, କାହାର ବିଚାର କରେନାହିଁ, ଗାଳି ବା ଭର୍ତ୍ସନା କାହାରିକୁ କିଛିହେଲେ ଦିଏନାହିଁ । ମାତ୍ର, ଯେପରି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦମନ ଓ ଅବଦମନ ବ୍ୟତୀତ ବି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହାସଲ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ, ଭର୍ତ୍ସନା ନଦେଇ ଯେପରି କ୍ଷତଗୁଡ଼ିକର ପୂରଣ ହୋଇ ପାରିବ, କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଧୈର୍ଯ୍ୟହୀନତା ପ୍ରକାଶ ନକରି ଯେପରି ଉଦ୍ଧାହୃତ କରାଯାଇ ପାରିବ, ଯିଏ ଯେଉଁ ସମ୍ପଦମାନ ଲାଭ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ, ତାକୁ ସେହି ସମ୍ପଦରେ ଯେପରି ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟବନ୍ତ କରାଯାଇ ପାରିବ, ସେଇଥିଲାଗି ତାହା ଭିତରେ ରହି ସେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ସେହି ପରମସତ୍ତ୍ୱଙ୍କୁ ଆମେ ଆମର ପରମା ଜନନୀ ବୋଲି ଜାଣିବା, ଯାହାଙ୍କର ପ୍ରେମ ସବୁକିଛିକୁ ଆପଣା ଉପରକୁ ଆଦରି ନେଇପାରେ, ଯାହାଙ୍କର ପ୍ରେମ ପ୍ରତିପାଳିତ କରି ରଖିଥାଏ, ପ୍ରହରୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ ରକ୍ଷା କରୁଥାଏ, ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥାଏ, ସାନ୍ତ୍ୱନା ପ୍ରଦାନ କରୁଥାଏ । କାରଣ ସେହି ପରମସତ୍ତ୍ୱା ସବୁକିଛି ବୁଝେ, ସବୁକିଛିର ଅବଲମ୍ବନ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ସବୁକିଛି କ୍ଷମା କରିଦିଏ, ସବୁକିଛିର ମାର୍ଜନା କରେ, ସବୁକିଛି ଲାଗି ଆଶା କରୁଥାଏ, ସବୁକିଛି ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇ ଦେଉଥାଏ । ତାହା ସବୁକିଛିକୁ ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ବହନ କରୁଥାଏ; ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଏପରି କିଛି ନଥାଏ ଯାହାକୁ କି ସମସ୍ତଙ୍କର ଧନ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ନପାରିବ । କାରଣ ତାହାହିଁ ସବୁଟିର ଶାସନ କରେ, ସବୁଟିର ପରିକର ହୋଇ ରହିଥାଏ ଏବଂ, ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ, ବଡ଼ ବା ସାନ ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କର ସହିତ ଅଧିପ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ଅଥବା ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟରେ ଦେବତା ହୋଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି; ସେମାନେ, ସେହି ପରମସତ୍ତ୍ୱାଙ୍କ ପରି, ସମକାଳୀସ୍ଥ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ କଦାପି ଏକ ଉତ୍ପୀଡ଼ନକାରୀ ଶାସକ ହୋଇ ବସିବାକୁ ମନ କରନ୍ତିନାହିଁ, ସେମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପରିକର ହୋଇ ରହନ୍ତି । (1)

(1) The Supreme Discovery (1964)

ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅତି-ମାନୁଷିକ ଶକ୍ତିର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଏବଂ ଏହି ପରିଣତ ବୟସରେ ମଧ୍ୟ ମାଆ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ପିଲା ଓ ବଡ଼ଙ୍କ ଭିତରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକତା ସମ୍ଭବ କରିବାଲାଗି ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ, ଏବଂ ଆଶାଶୂନ୍ୟତା ଅଥବା ଅସହାୟତାର ଯାବତୀୟ ବୋଧରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠିଯିବା ଲାଗି ମାଆ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଉଥିଲେ :

ପରମ ଦିବ୍ୟ ଆଲୋକ ଏବଂ ପରମ ଦିବ୍ୟ ଜୀବନ ସହିତ ଆମର ସ୍ୱକୀୟ ଯେତିକି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଥିବ, ଏହି ପାର୍ଥିବ ମିଥ୍ୟା-ଜୀବନ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଯନ୍ତ୍ରଣାମୟ ବୋଲି ଆମେ ସେତିକି ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ।

ମାତ୍ର ଏହି ଅନୁଭୂତିଟିକୁ ଆମେ ଏପରି ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲାଗି ଏକ ଉତ୍ପ୍ରେରକ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବା, ଯାହାକି ଆମକୁ ମିଥ୍ୟା ଭିତରୁ ବାହାର କରି ଆଣିବ ଏବଂ ସେହି ପରମସତ୍ୟର ମହିମା ମଧ୍ୟକୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇନେବ । (1)

ମାଆ କେବେହେଲେ କେବଳ ଉପଦେଶ ଦେଇ ହିଁ ରହି ଯାଉ-ନଥିଲେ । ସେ ନିଜେ ସବୁକିଛିକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରି ଦେଖାଇ ଦେଉଥିଲେ । ଥରେ ହୃତଙ୍କ ପାଖକୁ ଗୋଟିଏ ଚିଠିରେ ମାଆ ଲେଖିଥିଲେ :

ମୁଁ କେତେବେଳେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି ବୋଲି ତୁମେ ମୋତେ ପଚାରୁଛ । ତୁମେ ସେହି ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ମୋ ସହିତ ଯୋଗ ଦେବ ବୋଲି ଇଚ୍ଛା କରୁଛ । ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତ କଥା ହେଉଛି, ପ୍ରାର୍ଥନା ବା ଧ୍ୟାନ ଲାଗି ମୋର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆଦୌ କୌଣସି ସମୟ ନାହିଁ । ସେହି ପରମ ଦିବ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଆବାହନରେ ହିଁ ମୋର ଶରୀର ଅନୁକ୍ଷଣ ବଞ୍ଚୁଛି, ଦିନରାତି କେବଳ ସେହି

(1) White Roses (1973), ପୃଷ୍ଠା-53

ଆବାହନଟିକୁ କରିବାରେ ଲାଗିଛି, ଏପରିକି, ବାହାରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଥିବା ସମୟରେ ଯେ ତାହାହିଁ କରୁଛି । ଏହି ମିଥ୍ୟାଚ୍ଛନ୍ନ ଜଗତରେ ସିଏ ଆପଣାର ପରମସତ୍ୟକୁ ଆଣି ପ୍ରକାଶିତ କରିଦିଅନ୍ତୁ । ନାନା ବିଷମତା ଭିତରେ ଘାଣ୍ଟି ହେଉଥିବା ଏହି ଜଗତରେ ସେ ତାଙ୍କର ପରମ ପ୍ରେମକୁ ପ୍ରକଟ କରି ଆଣନ୍ତୁ । ମୋର ଶରୀର ସତତ କେବଳ ସେଇଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ଆବାହନ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ତେଣୁ, ତୁମର ଯେତେବେଳେ ବି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ମନ ହେଉଛି, ତୁମେ ସେତେବେଳେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ପାରିବ ଏବଂ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ତୁମର ପ୍ରାର୍ଥନା ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଅବଶ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବ । (1)

ଆପଣା ଦୃଷ୍ଟିର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା ହେତୁ ଯେତେବେଳେ ଲୋକମାନେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚକିତ କରିଦେବା ଭଳି ଆଦୌ କିଛି ଘଟୁନାହିଁ ବୋଲି ଏବଂ ଅତିମାନସର ଅବତରଣ ବିଷୟରେ ଗୋଚର ହୋଇପାରିବାଭଳି କିଛି ସୂଚନା ମିଳୁନାହିଁ ବୋଲି ଭାରି ନିରାଶ ହୋଇପଡ଼ୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ଅଜ୍ଞାନସ୍ତରଟି ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ଘନ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ସେତେ-ବେଳେ କେବଳ ତାହାରି ପ୍ରମାଣ ହିଁ ମିଳୁଥିଲା :

ବସ୍ତୁତଃ ବେଶ୍ ନ୍ୟାଯ୍ୟାନୁମୋଦିତ ଭାବରେ ଏହି କଥାଟି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ ପରମ ଚିଦ୍‌ଗତତାର କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଠଉରାଇପାରିବାକୁ ହେଲେ ସେହି ଚିଦ୍‌ଗତତା ବିଷୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସଜ୍ଞାନତା ବି ହାସଲ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯଦି ତୁମ ପାଖରେ ସେହି ସଜ୍ଞାନତାଟି ନଥାଏ, ତେବେ ତାହାର କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ବି ଅନୁଭବ କରି ପାରିବାଲାଗି ତୁମର ସାମର୍ଥ୍ୟ କୁଆଡ଼ୁ ଆସିବ ? ପରମ ଚିଦ୍‌ଗତତା ଜଡ଼ସ୍ଥ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଯାହାକିଛି କରୁଛନ୍ତି, ତାହା ସ୍ୱଭାବତଃ ଜଡ଼ରୂପେ ହିଁ ଆପଣାକୁ ଫଳାଇବାରେ ଲାଗିଛି । ଏବଂ ତାହା ଜଡ଼ ରୂପରେ ପ୍ରକଟ ହେଉଥିବାରୁ ତୁମେ ତାହାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ

---

(1) White Roses, ପୃଷ୍ଠା 63-4

ବୋଲି ଦେଖିପାରୁଛ । ମାତ୍ର, ଏଠି ପ୍ରକୃତି କ'ଣ ସବୁ କରୁଛି ଓ ଚଦ୍‌ଗତତା ମଧ୍ୟ କ'ଣ ସବୁ କରୁଛି, ସେ ବିଷୟରେ ତୁମେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ଜାଣିଛ କହିଲ ? (1)

31. ଅତିମାନସ ଅବତରଣ

1950ରୁ 1960 ଭିତରେ ମାଆ ତାଙ୍କର ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର କ୍ଲାସଗୁଡ଼ିକୁ ଅବ୍ୟାହତ ରଖିଥିଲେ । ସେଠାରେ ସେ ପିଲମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ସଂଶୟଗୁଡ଼ିକୁ ଆଣି ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାଲାଗି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବସର ଦେଉଥିଲେ । ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ନିଜର ଉତ୍ତରଗୁଡ଼ିକରେ ମାଆ ପିଲମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ସମକ୍ଷରେ ଅସୀମ ଆକାଶ-ଭୁବନରେ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଏବଂ ତାରାଗଣଙ୍କୁ ଧାରଣ କରି ରଖିଥିବା ସେହି ପରମ ଚିନ୍ମୟତାର ମଧ୍ୟ ଏକ ଝଲକ ଆଣି ଦେଇ ଯାଉଥିଲେ ।

1956 ମସିହା ଫେବୃଆରୀ ମାସରେ ମାଆ କରିଥିବା ବୁଣାବୁଣି କାମ ଏବଂ ପଙ୍ଖାଗୁଡ଼ିକର ଏକ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ତା'ପରେ ଫେବୃଆରୀ 21ର ଦର୍ଶନଦିନ ଆସିଲା । 29 ତାରିଖ ଦିନ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ ଧ୍ୟାନରେ ବସିଥିବା ବେଳେ ମାଆ ଆପଣାର ଅନୁଭବରେ ଅତିମାନସର ଅବତରଣକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନିଜ ଭାଷାରେ କହିବାକୁ ଗଲେ :

---

(1) Questions and Answers (1956), ପୃଷ୍ଠା-10

ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତା ମୂର୍ତ୍ତି ଓ ସ୍ଥୂଳ ରୂପରେ ତୁମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିଥିଲେ । ମୁଁ ସତେଅବା ଜୀବନ୍ତ ସୁବର୍ଣ୍ଣର ଏକ ଆକାର ଧାରଣ କରିଥିଲି । ଏହି ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଠାରୁ ଆକାରରେ ବୃହତ୍ତର ହୋଇ ଦେଖାଯାଉଥିଲି । ମୋ ସମ୍ମୁଖରେ ଏପରି ଏକ ବିରାଟ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ସୁବର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ଦ୍ୱାର ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିଲା ଯାହାକି ଏହି ପୃଥିବୀକୁ ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତାଙ୍କଠାରୁ ଅଲଗା କରି ରଖିଥିଲା ।

ସେହି ଦ୍ୱାରଟି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରୁଥିବା ବେଳେ ଚେତନାର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ସଞ୍ଚରଣରେ ମୁଁ ଏକଥା ଜାଣିପାରିଲି ଓ ଇଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲି ଯେ 'ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ସମୟ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଛି ।' ତା'ପରେ ମୋ ଦୁଇ ହାତରେ ଏକ ବଡ଼ ସୁନା ହାତୁଡ଼ି ଧରି ମୁଁ ସେହି କବାଟଟି ଉପରେ ପ୍ରହାର କଲି ଓ ସେହି ପ୍ରହାରଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱାରଟି ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଯାଇଥିଲା ।

ତା'ପରେ ଏକ ଅବାରିତ ବନ୍ୟାସ୍ରୋତ ପରି ଅତିମାନସ ପରମ ଆଲୋକ, ପରମ ସାମର୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ପରମ ଚେତନା ପୃଥିବୀ ଉପରକୁ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ଅର୍ଥାତ୍, ଏହି ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଅତିମାନସ ଆଲୋକର ପ୍ରକାଶ ଘଟିଥିଲା । ମାତ୍ର ତା'ଫଳରେ ବାହ୍ୟଜଗତରେ ପ୍ରକୃତରେ ଆଖିରେ ଦେଖିପାରିବା ଭଳି କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାକୁ ଯାଉଥିଲା କି ? ମାଆ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଥିଲେ ଯେ ଏକ ଅତିମାନସ ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିବାଲାଗି ହୁଏତ ଆଉ ବେଶ୍ କେତୋଟି ଶତାବ୍ଦୀ ସମୟ ଲାଗିଯିବ; ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଜାତିର ହୁଏତ ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିପାରିବ :

ଜୀବନକୁ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭୂମିକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ନେବାଲାଗି ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ସର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ପୂରଣ କରି ପାରିବାଭଳି ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ଏକ ବଶିଷ୍ଟ

ବର୍ଗ ହୁଏତ ଅତିମାନସ ଶକ୍ତି, ଚେତନା ଓ ଆଲୋକର ସହାୟତା ଗ୍ରହଣ କରି ଆପଣାର ଶରୀରରେ ଏକ ରୂପାନ୍ତର ଯେ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିବେ, ସେହି ସମସ୍ତ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲଣି । ସେମାନେ ଆଉ ପଶୁ ପ୍ରକୃତିର ମଣିଷ ହୋଇ ରହିବେନାହିଁ, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଅତିମାନବର ସୋପାନକୁ ଉନ୍ନୀତ ହୋଇଯାଇ ପାରିବେ । (1)

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆଶ୍ରମର ଦିଲ୍ଲୀ ଶାଖା ଅପଣାର "ମାତୃ-ବିଦ୍ୟାଳୟ"ର ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବାର ଅବସରରେ ମାଆ ଯେଉଁ ସନ୍ଦେଶ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ, ମାଆଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି କଥାଟି ରହିଛି ବୋଲି ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡ଼ିଯାଉଥିଲା :

ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଏକ ନୂତନ ପରମ ଆଲୋକର ଆବିର୍ଭାବ ହେଲଣି । ଆଜି ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହେଉଥିବା ନୂତନ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ତାହାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉ ।

1957 ଫେବୃଆରୀକୁ ମାଆଙ୍କୁ ଅଶୀ ବର୍ଷ ପୂରିଲା । ସେତିକବେଳେ ମାଆଙ୍କ ଡାଁ ଆଖିରେ କୌଣସି କାରଣରୁ ରକ୍ତସ୍ରାବ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଫଳରେ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଅତି କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ମାତ୍ର ଏସବୁ କୌଣସିଥିରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର କଠୋର ଦିନଚର୍ଯ୍ୟାରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇନଥିଲା । ଆଶ୍ରମର ବ୍ୟବସ୍ଥାପନାରେ କର୍ମବିଭାଗମାନ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ସ୍ୱପ୍ନ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟଦ୍ଦୃଷ୍ଟି ବିଷୟରେ ଆଶ୍ରମବାସୀମାନଙ୍କୁ ସେ ନିୟମିତ ଭାବରେ କେତେ କଥା କହୁଥିଲେ । ଧ୍ୟାନ ପରେ ଧମ୍ମପଦ ଗ୍ରନ୍ଥର ଦୋହାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆପଣାର ସମୀକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ବୌଦ୍ଧ ଗ୍ରନ୍ଥଟିରେ ରହିଥିବା ଶାଶ୍ୱତ ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ଦେଖାଇ ଦେଉଥିଲେ ।

(1) Questions and Answers (1956), ପୃଷ୍ଠା-281

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଯୋଗଦୃଷ୍ଟିକୁ ଭିତ୍ତି କରି ମାଆ ଯେଉଁସବୁ ସମୀକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ, ତାହା ବେଳେବେଳେ ସ୍ୱୟଂ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ଉପଦେଶ ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ସେହି ବିଚାରଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ରତ୍ନ ପରି ଦେଦୀପ୍ୟମାନ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲେ :

ମୃତ୍ୟୁଠାରୁ ତୁମେ କଦାପି କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରଖିବ ନାହିଁ । ଜୀବନ ହିଁ ତୁମର ମୁକ୍ତି ସ୍ୱରୂପ । ଏହି ଜୀବନର ଭୂମିଉପରେ ହିଁ ତୁମେ ଆପଣାର ରୂପାନ୍ତରଟିକୁ ସଂଘଟିତ କରିବ । ଏହି ପୃଥିବୀ ଉପରେ ହିଁ ତୁମେ ଆଗକୁ ଯିବ, ଏହି ପୃଥିବୀ ଉପରେ ହିଁ ଯାହାକିଛି ଉପଲବ୍ଧି ସମ୍ଭବ ହେବ । ଏହି ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ତୁମେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ବିଜୟଟିକୁ ହାସଲ କରିବ । (1)

ମାଆ ଗୀତାକୁ ଏକ ଆଶ୍ରୟରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ, ଧମ୍ମପଦକୁ ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗ୍ରନ୍ଥ ବୋଲି ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ; ଏବଂ ଏହିସବୁ ଉପଲବ୍ଧି ତାଙ୍କ ନିଜର ଯୋଗମାର୍ଗସ୍ଥ ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ପୁନର୍ବଳିତ ହୋଇ ଏହିପରି ନାନା ସତ୍ୟୋଦ୍‌ଘାଟନମୂଳକ ଅବିଚଳ ପ୍ରତିଷ୍ଠାରେ ରୂପାୟିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା :

ପରମ କରୁଣା ଉପରେ ଏପରି ଏକ ଗଭୀର ଓ ପ୍ରଗାଢ଼ ବିଶ୍ୱାସର ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇ ପାରିବ, ଭଗବତ୍-ପରମଇଚ୍ଛା ପାଖରେ ଏପରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ ସମର୍ପଣ ସମ୍ଭବ ବି ହୋଇପାରିବ ଏବଂ ଦିବ୍ୟ ପରମ କାଳନେକୁ ଏପରି ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଆପଣାର ଅବଲମ୍ବନ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିହେବ, ଯାହାଫଳରେ କି ତୁମେ ଫଳ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଚିନ୍ତା ନକରି ଯାହା କରିବା ଉଚିତ, ଅବାରିତ ଭାବରେ ତାହାକୁ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାରେ ତତ୍ପର ହୋଇ ରହିପାରିବ । ଏହାକୁ ହିଁ ଆମେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁକ୍ତି ବୋଲି ଜାଣିବା । ଏପରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ଯଥାର୍ଥରେ ଯାବତୀୟ ଦୁଃଖଭୋଗରୁ ପରିତ୍ରାଣ ମିଳିବ । ଏହାଦ୍ୱାରା ତୁମର ଚେତନା ଏକ ଅବିଚଳ ଆନନ୍ଦରେ

---

(1) Questions and Answers, 1956 (ଶତବାର୍ଷିକୀ ସଂସ୍କରଣ, ଅଷ୍ଟମ ଖଣ୍ଡ), ପୃଷ୍ଠା-198

ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଉଠିବ ଏବଂ ତୁମର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦକ୍ଷେପ ତୁମକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମହିମାମୟ ବିସ୍ମୟର ଅନୁଭବ ଆଣି ଦେଇ ଯାଉଥିବ । (1)

32. ଆହୁରି ଅନେକ ପ୍ରସ୍ତୁ

ଅଶୀ ବର୍ଷ ବୟସରେ ମଧ୍ୟ ମାଆ ପ୍ରଦର୍ଶନୀମାନ ବୁଲି ଦେଖୁଥିଲେ, କରତାଳି ଦେଇ ପିଲାମାନେ କରିଥିବା କଳାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିଲେ, ଆଶ୍ରମର ବିଭିନ୍ନ କର୍ମବିଭାଗର ପରିଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଯେଉଁଠାରେ ଯେଉଁ ଅନ୍ତିବାଦାତ୍ମକ ବିଷୟମାନ ସନ୍ଧିର ଏକ ସମାଧାନ ଲୋଡ଼ୁଥିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ସେ ସଚେତନ ଏକ ଅପରୋକ୍ଷ ଦୃଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ଠାବ କରି ପାରୁଥିଲେ । ସବୁ ସମୟ ପରି ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ମାଆ ବାଲ୍‌କନିରୁ ଦର୍ଶନ ଦେଉଥିଲେ, କ୍ରୀଡ଼ାଙ୍ଗନରେ ଭାଷଣ ଦେଉଥିଲେ, ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ଦେଉଥିଲେ, ଚିଠିସବୁର ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ଅର୍‌ଗାନ୍ ବଜାଉଥିଲେ । ଆପଣାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନକୁ ଆପେ ନାନା ପ୍ରକାରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିଆଣି ସେ ତାଙ୍କ ଦୈନନ୍ଦିନ 'ସାଧାରଣ' ଜୀବନଟିର ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ନିଜକୁ ସଂଲଗ୍ନ କରି ରଖିଥିଲେ; ମାତ୍ର ସର୍ବଦା ଅତିମାନସ ପୃଥିବୀର ପରମ ସାମର୍ଥ୍ୟ, ମହିମା ତଥା ଆନନ୍ଦଟି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସଚେତନ ହୋଇ ରହିଥିଲେ :

---

(1) Questions and Answers (ଶତବାର୍ଷିକୀ ସଂସ୍କରଣ, ତୃତୀୟଖଣ୍ଡ), ପୃଷ୍ଠା-298

ଆବଶ୍ୟକ କୌଶଳଗୁଡ଼ିକୁ ହାସଲ କରିବାଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ସାଧନ ସମ୍ପନ୍ନ ରହିଥିଲେ ଜଣେ ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତିର ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟରେ ବୃଦ୍ଧି ଘଟିବ । ମାତ୍ର ଅନ୍ତର୍ମାନସ ଜଗତରେ, ଆମେ ଯେତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଚେତନାଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିପାରିବା ଏବଂ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ଯଥାର୍ଥ ସତ୍ୟଟି ସହିତ ଆମର ଯେତେ ଅଧିକ ସମଞ୍ଜସତା ରହିଥିବ, ଆମ ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତିର ମଧ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ସେତିକି ଅଧିକ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ରହିବା ସମ୍ଭବ ହେବ । ସେହି ସାମର୍ଥ୍ୟକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯିବ···ସାମର୍ଥ୍ୟର ଅଭାବଟିକୁ ପୂରଣ କରିବାଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଉପାୟ ସଂସାରରେ ନାହିଁ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ, କୋଟିକରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଦ୍ୱାରା ଯଥାର୍ଥ କୌଣସି ସତ୍ୟ ଆଦୌ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ଏଠାରେ ସବୁକିଛି ବଡ଼ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଭାବରେ ନିର୍ବୋଧତାଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । (1)

ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଅନ୍ତହୀନ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା ସହିତ ସେ ଆପଣାର ଯାବତୀୟ କର୍ମଚର୍ଯ୍ୟାକୁ ଅବ୍ୟାହତ ରଖିଥିଲେ । ପୁଷ୍ପପ୍ରଦର୍ଶନୀ, ନୃତ୍ୟ, ଆବୃତ୍ତି ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ଅଶୀତିତମ ଜନ୍ମଦିନକୁ ପାଳନ କରାଯାଇଥିଲା । ଏବଂ ମାଆଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ ସମସ୍ତେ ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍ ଧ୍ୟାନରେ ବସିଥିଲେ । ଭାରତବର୍ଷରେ ଥିବା ଆଶ୍ରମର ଅନ୍ୟ ଶାଖାଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅବସରଟିକୁ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ପାଳନ କରାଯାଇଥିଲା । ବସ୍ତୁତଃ ସାରା ପୃଥିବୀରେ ଦିନଟି ପାଳିତ ହୋଇଥିଲା ।

1958 ଡିସେମ୍ବର 9 ତାରିଖ ଦିନ ମାଆ ଏକ ସାମାନ୍ୟ ଧରଣର ହୃଦ୍‌ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଶଯ୍ୟାଶାୟୀ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସାଧିକା ବସୁଧା, ଯିଏକି ସେତେବେଳେ ମାଆଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରିଚର୍ଯ୍ୟାର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିଲେ, ସିଏ ଏକାନ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସହକାରେ

(1) Questions and Answers (1956), ପୃଷ୍ଠା 243-44

ମାଆଙ୍କର ଯାବତୀୟ ଶୁଶ୍ରୂଷା କରୁଥିଲେ । ତା'ପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠୋର ଭାବରେ ମାଆଙ୍କର ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ କାଟି ଦିଆଗଲା । ଠିକ୍ ଗୁରୁବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଘଟିଥିବା ଅତିମାନସ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରଥମ ଅଧିବାର୍ଷିକୀ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟରେ ମାଆ 1960 ମସିହା ଫେବୃୟାରୀ 29 ତାରିଖରେ ଏକ ଦର୍ଶନ ଦେଇଥିଲେ । ଅର୍ଗାନ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେଦିନ ସେ ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ କାଳ ଅନ୍ତଃସ୍ପର୍ଶୀ ଭାବରେ ସଙ୍ଗୀତବାଦନ କରିଥିଲେ । "ସେହି ବାଦନ ପ୍ରକୃତରେ ଅଦ୍ଭୁତ ଓ ଚମତ୍କାର ହୋଇଥିଲା, ସେହି ସଙ୍ଗୀତର ମୂର୍ଚ୍ଛନାରେ ସତେଅବା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱସ୍ଥ କେତେ କେତେ ରାଜ୍ୟରୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ କାକରବିନ୍ଦୁମାନ ଅବାରିତ ଭାବରେ ବରଷି ଯିବାରେ ଲାଗିଥିଲା ।" ତା'ପରେ ଗୋଟିଏ ସୁନେଲି ରଙ୍ଗର ଶାଢ଼ି ପିନ୍ଧି ସେ ଧ୍ୟାନକକ୍ଷରେ ବସିବାକୁ ଗଲେ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ପଦ୍ମ ପ୍ରତୀକଟି ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରାୟ ଅଢ଼େଇ ହଜାରରୁ ଅଧିକ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପଦକ ବିତରଣ କରିଥିଲେ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଶୁଭେଚ୍ଛା ଓ ପ୍ରସନ୍ନ ଭାବନା ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ପରିଦର୍ଶକମାନେ ତାହାକୁ ଅନୁଭବ କରି ଆନନ୍ଦ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଯାଉଥିଲେ । ବେଦଶାସ୍ତ୍ରର ବିଦ୍ୱାନ୍ ପଣ୍ଡିତ ଏସ୍. ଡି. ସତ୍ୱଲେକର୍ ଆଶ୍ରମରେ ଅବସ୍ଥାନ କରି ମାଆଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍କାର ଲାଭ କରିସାରିବା ପରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି :

ଏଠାରେ ମୁଁ କୌଣସି ଜାତିଭେଦର ଚିହ୍ନଲେଶ ବି କେଉଁଠି ଦେଖି-ପାରୁନାହିଁ । ମାଆ ଏଠାରେ ପ୍ରକୃତରେ କି ଅଦ୍ଭୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବ ନକରିଛନ୍ତି !··· ଆଜି ମୁଁ ଦେଖୁଛି ଯେ ମାଆ ବୈରାଗ୍ୟ ଉପରେ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ସମୃଦ୍ଧି ଉପରେ ହିଁ ଜୋର୍ ଦେଉଛନ୍ତି । ସିଏ ଏହି ସଂସାରକୁ ତା'ର ନିଯୁତଟିକୁ ଭୋଗ କରିବାପାଇଁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚାଲିଯିବାକୁ ମୋଟେ ଚାହୁଁନାହାନ୍ତି; ମାତ୍ର ତାହାକୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ଏକ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳୀତା ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି । (1)

(1) Life in Sri Aurobindo Ashram, ପୃଷ୍ଠା-210

ବସ୍ତୁତଃ ସେ ଠିକ୍ କଥାହିଁ କହୁଥିଲେ; ସେହି ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ମାଆ ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଶିଳ୍ପୋତ୍ପାଦନର ନାନା କେନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ଗହମ ଚାଷ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଥିଲେ । ସେ ଏହି ମତଟିକୁ ପୋଷଣ କରୁଥିଲେ ଯେ ଅତିମାନସ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ରହିଥିବାବେଳେ ଆମେ ଅର୍ଥକୁ ମଧ୍ୟ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହାସଲ କରିବାର ଏକ ସାଧନରୂପେ ଅବଶ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିବା । ତେଣୁ ଅର୍ଥକୁ ଘୃଣା କରି ତା'ଠାରୁ ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ ରହିବାର ଆଦୌ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ; ବରଂ ଆମକୁ ଅର୍ଥ ପ୍ରତି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମନୋଭାବ ପୋଷଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ତାହାକୁ କେବଳ ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ହିଁ ଲଗାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଖରେ ପ୍ରଚୁର ଧନ ଗଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରହିଛି, ମାଆ ତାକୁ ଏହି ଉପଦେଶ ଦେଉଥିଲେ :

ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ଧନୀ ହୋଇ ପାରିଛ ଓ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାପାଇଁ ତୁମ ପାଖରେ ଅନେକ ପଇସା ରହିଛି, ସେତେବେଳେ ତୁମକୁ ଯାହାକିଛି ସୁଖକର ମନେ ହେଉଥାଏ, ତୁମେ ସେହି ପଇସାକୁ ସାଧାରଣତଃ ସେହିପରି ନାନା ବସ୍ତୁଲାଗି ହିଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଥାଅ । ଏବଂ ତୁମେ ଏହିସବୁ ବସ୍ତୁ ସହିତ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ । ଯଦି ଦିନେ ତୁମ ପଇସା ସରିଯାଏ, ତେବେ ତୁମେ ପଇସାକୁ ଝୁରିହେବାରେ ଲାଗ, ପଇସା ନାହିଁ ବୋଲି ଭାରି ଦୁଃଖୀ ହୋଇପଡ଼, ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ଭାବ ଏବଂ ଯେଉଁସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଭୋଗ କରିବାରେ ତୁମେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲ, ସେଗୁଡ଼ିକ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ ପାଖରେ ନାହିଁ ବୋଲି ତୁମେ ସତେଅବା ତୁମ ପାଖରୁ ସବୁକିଛି ଚାଲିଗଲା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାରେ ଲାଗ । ଏହା ତୁମଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ବନ୍ଧନରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ; ଏକ ଦୁର୍ବଳ ଆସକ୍ତିରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ମାତ୍ର, ଯିଏ ସେହି ଆସକ୍ତିରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ଯେତେବେଳେ ସେ ଏହିସବୁ ବସ୍ତୁର ଗହଣରେ ରହିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସେ ସୁଖରେ ଥାଏ; ଯେତେବେଳେ ସେହିସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ତା'ପାଖରୁ ଚାଲିଯାଏ, ସେତେବେଳେ

ମଧ୍ୟ ସେ ସୁଖରେ ଥାଏ । ଦୁଇଟିଯାକ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରତି ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦାସୀନ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏହାହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ । ଯେତେବେଳେ ବସ୍ତୁଟି ପାଖରେ ଅଛି, ସେତେବେଳେ ସେ ତାହାକୁ ଭୋଗ କରେ; ଏବଂ ଯେତେ-ବେଳେ ବସ୍ତୁଟି ପାଖରେ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ସେ ସେଇଟିକୁ ଏକାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ବୋଲି ଆଦୌ ଭାବେନାହିଁ । ଏବଂ ତାର ଅନ୍ତଃଚେତନା ଲାଗି ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଘଟାଏନାହିଁ । ଏକଥା ଶୁଣି ତୁମେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଥିବ; ମାତ୍ର କଥାଟି ପ୍ରକୃତରେ ସେହିପରି ହିଁ ଘଟିଥାଏ । (1)

ମାଆଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନକୁ ଆସିବାପରେ ବାଣିଜ୍ୟ ଏବଂ ଶିଳ୍ପକ୍ଷେତ୍ରର ଅଧ୍ୟପତିମାନେ ମଧ୍ୟ ଅସାଧାରଣ ଅନୁଭୂତିମାନ ଲାଭ କରୁଥିଲେ ।

1960 ମସିହାରେ 'World Union' ଏବଂ 'Sri Aurobindo Society' ଆରମ୍ଭ କରାଗଲା । ମାଆ ଦୁଇଟିଯାକ ସଂସ୍ଥାର ଅଧ୍ୟକ୍ଷା ରହିଲେ । ପ୍ରଥମ ସଂସ୍ଥାଟିର ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ସାମୟିକ ବିଶ୍ୱ-ସମ୍ମିଳନୀମାନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ପାରସ୍ପରିକ ବୁଝାମଣାର ନିର୍ମାଣ ଲାଗି ଏକ ଉଦ୍ୟମ କରିବାକୁ ସେଥିରେ ଦୃଷ୍ଟିସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏକତ୍ର ସମ୍ମିଳିତ ହେଉଥିଲେ । ଆଶ୍ରମରେ ହିଁ Sri Aurobindo Societyର କେନ୍ଦ୍ର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ରହିଥିଲା, ନାନାଆଡ଼େ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା କେନ୍ଦ୍ର ଓ ଅଧ୍ୟୟନ-ଗୋଷ୍ଠୀ କରିଆରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ବିଚାର ଏବଂ ବାଣୀକୁ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ପ୍ରସାରିତ କରିଦେବା ହିଁ ତାହାର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ରହିଲା । ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମାଆଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ସର୍ବଦା ତୁରନ୍ତ ମିଳିଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଆଶ୍ରମର ଏହି ଦୁଇଟିଯାକ ଶାଖା ସଂସ୍ଥାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ମାଆ ସର୍ବଦା ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ସବୁକଥା ବୁଝୁଥିଲେ ।

---

(1) Sri Aurobindo and the Mother on Money (1971), ପୃଷ୍ଠା-17

33. ଜୀବନର ଅଷ୍ଟମ ଦଶକରେ

କ୍ଲାନ୍ତିର ନାନା ସଙ୍କେତ ଦେଇ 1962 ମସିହାଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସେହି ବର୍ଷ ଏପ୍ରିଲ 3 ତାରିଖରେ ମାଆଙ୍କୁ ଏକ ଗୁରୁତର ହୃଦ୍‌ରୋଗ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ତାଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ତା'ର ସାଧାରଣ ଅବସ୍ଥାକୁ ଫେରି ଆସିଥିଲା ସତ; ମାତ୍ର ସେଥିଲାଗି ଏଥର ଅନେକ ସମୟ ଲାଗିଲା । ଏହାପରେ ମଧ୍ୟ ମାଆ ଆଶ୍ରମର ପରିଚାଳନା ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ନାନା ସମସ୍ୟାରେ ମନୋନିବେଶ କରୁଥିଲେ, ସାଧକମାନଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ୍‌କାରମାନ ଦେଉଥିଲେ ସତ; ମାତ୍ର ପୂର୍ବର ସେହି ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମର୍ଥ୍ୟଯୁକ୍ତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଟିକୁ ଫେରିପାଇବାଲାଗି ଏଥର ଅନେକ ସମୟ ଲାଗିଲା । ଏହି ସମୟରେ ହିଁ ସେ ହୁତଙ୍କ ସହିତ ସାବିତ୍ରୀ ମହାକାବ୍ୟର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଅଂଶକୁ ନେଇ ଏକତ୍ର ଧ୍ୟାନ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ତା'ପରେ ମାଆ ତାଙ୍କ ଧ୍ୟାନକାଳୀନ ଦୃଷ୍ଟିଟିକୁ ଏକ ରେଖାଚିତ୍ର ରୂପେ ଆଙ୍କି ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ହୁତ ସେଇଟିକୁ ଏକ ଚିତ୍ରରୂପେ ପୂରଣ କରି ଦେଉଥିଲେ ।

1963 ମସିହା ଫେବୃଆରୀ 21 ତାରିଖରେ ମାଆ ପୁନର୍ବାର ସାଧାରଣ ଦର୍ଶନ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଅବସରରେ ଅଗଣିତ ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି,—ସାଧକ, ପରିଦର୍ଶକ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ,—କରୁଣାର ସେହି ଅମୀୟବର୍ଷଣକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲେ :

ନୀରବତାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବା
ଏକ ମନୁଷ୍ୟ-ପାତ୍ର
ନିମ୍ନରେ ଥାଇ
ସେହି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅମୃତଧାରାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନିଏ ।

ସେହି ଗୋଟିଏ ଅପୂର୍ବ ଅଲୌକିକ ଉପସ୍ଥିତି ଦ୍ୱାରା ।
ଆକାଶ ଆପଣାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିନେଲା ଏବଂ
ଦିଗମାନେ ଆପଣାକୁ ଆଣି ଅଜାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ । (1)

1964 ମସିହା ମାର୍ଚ୍ଚ 29 ତାରିଖରେ ମାଆ ଓ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାକ୍ଷାତ୍ ହୋଇଥିବା ଘଟଣାର 50ତମ ବାର୍ଷିକୀ ପାଳିତ ହୋଇଥିଲା । ଭାରି ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ସମସ୍ତେ ଏହି ଶୁଭ ସ୍ମରଣଟିକୁ ପାଳନ କରିଥିଲେ । ସେହି ଅବସରରେ ମାଆ ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚିତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ ଯେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରହିଥିବା ପରମକରୁଣା ନିମ୍ନରୁ ଉତ୍ତୋଳିତ ହେଉଥିବା ଆମମାନଙ୍କର ଅଭୀପ୍ସା ପ୍ରତି ଅନୁମୋଦନ ଜଣାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲଣି :

ଦୁଇ ବା ତିନି ରାତି ପୂର୍ବରୁ···ସେହି ପରମଶକ୍ତିର ଅବତରଣ ଘଟିଲାଣି, ଏକ ବିଶେଷ ପ୍ରଗାଢ଼ତା ସହିତ ଏହି ପରମ ସତ୍ୟରୂପୀ ଶକ୍ତିର ଅବତରଣ ଘଟିଛି··· (2)

ଆଶ୍ରମ ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ଯେଉଁସବୁ ଘଟଣା ଘଟୁଥିଲା, ମାଆ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ସେଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ବାଦ ମଧ୍ୟ ନେଉଥିଲେ । ଆଶ୍ରମ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରକୁ ଆସୁଥିବା ଜିଜ୍ଞାସୁ ପରିଦର୍ଶକମାନେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସହିତ ମାଆଙ୍କୁ ଯାଇ ସାକ୍ଷାତ୍ କରୁଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଜବାହରଲାଲ ନେହରୁ ପରଲୋକ ଗମନ କଲେ, ସେତେବେଳେ ମାଆ ଘୋଷଣା କରି କହିଥିଲେ : "ନେହରୁ ତାଙ୍କର ଦେହଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ ସତ; ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଆତ୍ମା ଭାରତର ସେହି ମହାନ୍ ଆତ୍ମା

---

(1) ଉଦ୍ଧୃତ, Sri Aurobindo Circle, 20ଶ ସଂଖ୍ୟା (1964), ପୃଷ୍ଠା-96

(2) Bulletin, ଅଗଷ୍ଟ 1964, ପୃଷ୍ଠା-93

ସହିତ ଅବଶ୍ୟ ଜୀବିତ ହୋଇ ରହିଛୁ ଏବଂ ସେହି ମହାନ୍ ଆତ୍ମା ଶାଶ୍ୱତ କାଳ ପାଇଁ ଜୀବିତ ହୋଇ ରହିବ ।" ତାଙ୍କର ପ୍ରେରଣାମୟ ନେତୃତ୍ୱରେ "The New Life Association" ଗଠିତ ହେଲା; ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ରର ଉଚ୍ଚତର ପାଠ୍ୟକ୍ରମଟିର ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଉପକାର ସକାଶେ ସେଇଟିର ଗଠନ କରାଯାଇଥିଲା । କିଶୋର ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ଅନୁସାରେ ଆସୋସିଏସନ୍ ତରଫରୁ ନାନା ସେମିନାର୍ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଲ ଏବଂ ଛାତ୍ରମାନେ ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକରେ ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ମାଆ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର The Hour of God ପୁସ୍ତକରୁ ପାଠ କରି ଶୁଣାଉଥିଲେ ଏବଂ ତା'ପରେ ସୁନୀଲ କୁମାର ଭଟ୍ଟାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ସଙ୍ଗୀତର ପରିବେଷଣ କରାଯାଉଥିଲା । ମାଆଙ୍କର ସ୍ପଷ୍ଟ ଏବଂ ଆଗ୍ରହଭରା କଣ୍ଠସ୍ୱର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ସ୍ପନ୍ଦନମୟ ମୂର୍ଚ୍ଛନା ଆଜି ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କୁ ଚେତନାର ଉଚ୍ଚତର ମଣ୍ଡଳଗୁଡ଼ିକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ନେଇଯାଇ ପାରୁଛି । 1963-64 ବେଳେ ମାଆ ସତ୍‌ପ୍ରେମଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଟେପ୍‌ଦ୍ୱାରା ସଂଗୃହୀତ କରି ରଖିବାର ଅନୁମତି ଦେଇଥିଲେ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଟି ପ୍ରାୟ ଦଶବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଥିଲା ଏବଂ ଏକ ସଂପ୍ରସାରିତ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ କଥୋପକଥନର ଅସାଧାରଣ ବିବରଣୀକୁ ଆମ ଲାଗି ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ରଖିପାରିଥିଲା ।

34. ଆଶ୍ରମ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ

1965 ମସିହା ବର୍ଷ ଆରମ୍ଭରେ ମାଆ ତାଙ୍କର ଜଣେ ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ଯେ, "ପ୍ରତିକୂଳ ଶକ୍ତିମାନେ ଏବେ ସତେଅବା ବୋମା ବର୍ଷାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଭାବରେ ପ୍ରକୁପିତ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି ।"

ତାମିଲନାଡ଼ୁରେ ଯେଉଁ ହିନ୍ଦୀ-ବିରୋଧୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତୀବ୍ର ଆକାର ଧାରଣ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲା, ମାଆ ଯଥାର୍ଥରେ ସେହି ଆସୁରିକ ପ୍ରକୋପଟିର ପୂର୍ବସୂଚନା ପାଇସାରିଥିଲେ । ସେହି ଆନ୍ଦୋଳନ ପଣ୍ଡିଚେରୀର ଛାତ୍ରଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରକୁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାପି ଆସିଥିଲା ଏବଂ ସେହି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତେଜନା-ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବସ୍ଥାଟିରୁ ଫାଇଦା ଉଠାଇବା ସକାଶେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିବା କେତେକ ଖଳମତି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅପପ୍ରେରିତ ହୋଇ ସେହି ଛାତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ହିଂସା କରିବାଲାଗି ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ । ଫେବ୍ରୁଆରୀ 11 ତାରିଖ ସନ୍ଧ୍ୟା ସାଢ଼େ ସାତଟା ସମୟରେ ଆସୁରିକ ଉତ୍ତେଜନା ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଉଠିଥିବା ଏହି ଦଳ ଆଶ୍ରମକୁ ଉତ୍ତର-ଭାରତର ରାଜତ୍ୱ ଚାଲିଥିବା ଏକ ସ୍ଥାନ ବୋଲି ମନେ କରି ଆଶ୍ରମ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଆସିଲେ । ଆଶ୍ରମର Honesty କ୍ରୟ-ଭଣ୍ଡାର ସମସ୍ତ ପଣ୍ଡିଚେରୀ ସହରରେ ସାଧୁତା ଏବଂ କର୍ମଦକ୍ଷତାର ଏକ ନିଦର୍ଶନ ହୋଇ ଆସିଥିଲା—ସେମାନେ ଆସି ସେହି ଭଣ୍ଡାରଟିକୁ ଲୁଟି କରିନେଲେ, ସେଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଲେ । ଡାକ୍ତରଖାନା, ଡାକଘର ଓ ସାଧକମାନଙ୍କର ନିବାସ ସମେତ ଆଶ୍ରମର ଅନ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଆକ୍ରମଣ କରାଯାଇଥିଲା । ସର୍ବାଶେଷରେ ଆସୁରିକ କ୍ରୋଧରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ସେହି ଜନତା ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ସମାଧିକୁ ମଧ୍ୟ ଆସି ଅପବିତ୍ର କରିପକାଇଥିଲେ । ସେମାନେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ କୋଠରିଟିର ଝରକାସବୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ମାଆ ରହୁଥିବା ତୃତୀୟ ମହଲାଟିର ଘରର ଝରକାରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଟେକାପଥର ଯାଇ ବାଜିଥିଲା ।

କିଛି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁକିଛି ଭାରି ଅସହାୟ ଭାବରେ ଅନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଗଲା ପରି ମନେ ହୋଇଥିଲା । ପୋଲିସ୍ ଏସବୁ ଘଟଣାରୁ ଆପଣାକୁ ଅଲଗା କରି ରଖିଲାପରି ରଖିଲେ ଏବଂ ଲୋକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ବି କୌଣସି ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା ପ୍ରକାଶ ପାଇନଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ଏହିସବୁ ଦାଉରୁ

ରକ୍ଷା ପାଇବାଲାଗି ଆଶ୍ରମବାସୀଙ୍କ ତରଫରୁ ଏକ ପ୍ରତି-ଆକ୍ରମଣ ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ତରୁଣ ସାଧକମାନେ ଅନେକ ବୀରତ୍ୱର ପରିଚୟ ଦେଇ-ଥିଲେ । ଅଧରାତି ପରେ ଯାଇ ପୋଲିସ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଏବଂ 12 ତାରିଖ ସକାଳେ ସାମରିକ ପ୍ରହରୀମାନେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବି ଆସିଲେ । ଆଶ୍ରମର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସଶସ୍ତ୍ର ପହରା ଦିଆଗଲା ଏବଂ ପୁନର୍ବାର ଶାନ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ।

ଏହି ଘଟଣାଟି ଘଟିଯିବା ପରେ ସାଧକ ତଥା ବାହାର ଲୋକଙ୍କ ପାଖରୁ ଘଟଣାଟିର ତଦନ୍ତ ହୋଇଥିଲା ସତ, ମାତ୍ର ମାଆ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚିରହିଥିବା ବୈରଭାବ ସକାଶେ ଏସବୁ ଘଟିଲା ବୋଲି ବେଶ୍ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲେ । ପ୍ରଥମେ, ଉଗ୍ର କାଥୋଲିକ୍ ସଂପ୍ରଦାୟର କେତେକ ଲୋକ ରହିଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଅଣ-କାଥୋଲିକ୍-ମାନଙ୍କୁ ଶୟତାନ ପକ୍ଷର ଲୋକ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଥିଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟରେ, ଏକ ଉଗ୍ର ଆଦର୍ଶବାଦରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବା କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ରହିଥିଲେ; ତୃତୀୟରେ, ଡି. ଏମ୍. କେ. ଦଳର ଲୋକମାନେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଆଶ୍ରମକୁ ଉତ୍ତର-ଭାରତୀୟ ଆଧିପତ୍ୟର ଏକ ପ୍ରତୀକ ରୂପେ ଦେଖୁଥିଲେ; ଏବଂ ସର୍ବଶେଷରେ, "ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ଅତିନିମ୍ନ କିସମର ଲୋକମାନେ ବି ରହିଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ କି ଭାରି ସଫଳ ଭାବରେ ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ଫରାସୀ ରାଜତ୍ୱର ଫାଇଦା ଉଠାଇ ପାରିଥିଲେ ଏବଂ ଯାବତୀୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ଅଗ୍ରଗତିର ଏକାନ୍ତ ବିରୋଧୀ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ।" ଏହି ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ଏକ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବା ନିମିତ୍ତ ମାଆ ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନ-ମାନଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ ।

କେବଳ ଆପଣାର ସତ୍ୟମର୍ମର କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ଆପଣାର ଉପଲବ୍ଧିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଯାହା କିଛି ସେହି ପରମ ଦିବ୍ୟତାର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିବ, ତାହାକୁ କେହି କଦାପି ବିନଷ୍ଟ କରି ପାରିବନାହିଁ

ଏବଂ କୌଣସି ବିନାଶ ଏବଂ ବିଧ୍ୱଂସ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ପର୍ଶ ବି କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଯେଉଁଠି ଯେତିକି ପରିମାଣରେ କ୍ଷତି ଘଟିଥିବ, ତାହା ସେତିକି ପରିମାଣରେ ରହିଥିବା ଆମ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ବିଷୟରେ ହିଁ ଆମକୁ ସୂଚନା ଦେଇଯିବ ଏବଂ ଆମର ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଅଗ୍ରଗତି ସକାଶେ ତାହାକୁ ଏକ ଶିକ୍ଷାଲାଭ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । (1)

35. ଅନେକବିଧ କର୍ମଚର୍ଯ୍ୟା

ତଥାପି ଠିକ୍ ଏହି ବର୍ଷ ହିଁ, ମାଆ ମହିମୋଜ୍ଜ୍ୱଳତାର ଯେଉଁ ବୀଜଟି ବପନ କଲେ, ତାହାହିଁ 'ଅରୋଭିଲ୍' ନଗରୀରୂପେ ଠିଆହେବାଲାଗି ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ମାଆ ଏକ 'ଅରୋଭିଲ୍' ବା ଊଷାର ନଗରୀ ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ, ଯାହାକି "ଏପରି ଏକ ସ୍ଥାନ ହୋଇ ରହିବ, ଯାହାକୁ କି କୌଣସି ଜାତି ଏକମାତ୍ର ତା' ନିଜର ସ୍ଥାନ ବୋଲି ଦାବୀ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ତାଙ୍କର 'ମାନବ-ଯୁଗଚକ୍ର' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଯେଉଁ ଭବିଷ୍ୟଦ୍ଦୃଷ୍ଟିର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିଛନ୍ତି, ମାଆ ତାକୁ ଏ ମୂର୍ତ୍ତି ଆକାର ଦେବାଲାଗି ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ।

ମଣିଷର ଜୀବନ ଯେତିକି ବୃହତ୍, କରିବାକୁ ରହିଥିବା ଏହି କାର୍ଯ୍ୟଟି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେତିକି ବୃହତ୍; ଏବଂ ସେଥିଲାଗି ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ

(1) Bulletin, ଏପ୍ରିଲ 1965, ପୃଷ୍ଠା-60

ସାଧନ ପଥରେ ଅଗ୍ରଗାମୀ ହୋଇ ବାହାରିବେ, ସେମାନେ ଆପଣାର କ୍ଷେତ୍ରରୂପେ ସମୁଦାୟ ମାନବଜୀବନକୁ ହିଁ ଅବଶ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଏହି ପଥନିର୍ମାତା ପୁରୋଗାମୀମାନେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବିଷୟକୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରର ବହିର୍ଭୂତ ବୋଲି ବିଚାର କରିବେ ନାହିଁ । ଆପଣାର କର୍ମସୀମାର ବହିର୍ଗତ ବୋଲି ଭାବିବେ ନାହିଁ । କାରଣ, ଆମେ ଯାହାକୁ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ବୋଲି କହୁଛୁ, ତାହା ମନୁଷ୍ୟଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ; କେବଳ ବୁଦ୍ଧିଗତ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧଗତ ଅଥବା ନୈତିକତା ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଭାଗଗୁଡ଼ିକୁ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ଜୀବନର ଗତିଶୀଳ, ଭୌତିକ ତଥା ପ୍ରାଣଗତ ଭାଗଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିନେବ । ତେଣୁ ଏଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ବିଷୟଟି ପ୍ରତି ଏବଂ ସେଥିରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା କୌଣସିଟି କ୍ରିୟା ପ୍ରତି ସେହି ପୁରୋଗାମୀମାନଙ୍କର କୌଣସି ଅବଜ୍ଞା ବା ହେୟଭାବ କେବେହେଲେ ରହିବ ନାହିଁ; ସେଗୁଡ଼ିକର ଭାବାତ୍ମକତାରେ ସେମାନେ ଯାହାକିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ବାହ୍ୟ ରୂପକୁ ଭାଙ୍ଗି ସେମାନେ ଯେତେ ନୂଆ କରି ଗଢ଼ିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି କୌଣସିଟି ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଘୃଣା ବା ଅବଜ୍ଞା ରହିବ ନାହିଁ । ଆମ ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାମର୍ଥ୍ୟଟି ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଯଥୋପଯୁକ୍ତ ସାଧନାର ସନ୍ଧାନ କରି ସେହିଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନବଦୀକ୍ଷିତ କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରିବେ । ଯାବତୀୟ ସବୁକିଛି ମଧ୍ୟରେ ସେହି ପରମ ଦିବ୍ୟତା ହିଁ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ଜାଣି, ସେମାନେ ଏହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଧାରଣ କରି ରହିବେ ଯେ ସବୁକିଛିକୁ ସେହି ଚିଦ୍‌ଗତତାର ଆତ୍ମ-ଆବିଷ୍କାରରୁ ସାଧନରୂପେ ପରିଣତ କରାଯାଇପାରିବ ଏବଂ ସବୁକିଛିକୁ ହିଁ ତାହାର ଦିବ୍ୟ ଜୀବନଚାରଣାର ନିମିତ୍ତରୂପେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । (1)

---

(1) ଶତବାର୍ଷିକୀ ସଂସ୍କରଣ, 15ଶ ଖଣ୍ଡ, ପୃଷ୍ଠା-251.

ଅରୋଭିଲ୍ ବିଷୟରେ ମାଆ ନିଜେ ସ୍ୱକଳ୍ପିତ ଏକ ପୂର୍ବଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଅରୋଭିଲ ବୃତ୍ତାକାର ହେବ ଏବଂ ତା'ର କେନ୍ଦ୍ରରେ ମୁକ୍ତାଙ୍ଗନ ରହିବ । ଉଚିତ ସମୟରେ ରୋଜର୍ ଆଙ୍ଗର୍‌ଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଏକ ନିର୍ମାତାମଣ୍ଡଳୀ ଏହି ନଗରୀର ଚଠା ନକ୍ସାଟିକୁ ତିଆରି କରି ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ନଗରୀର ଚାରୋଟି ଭାଗ ରହିବ ବୋଲି ଯୋଜନା କରାଗଲା : ନିବାସ-ଭାଗ, ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗ-ଭାଗ, ସାଂସ୍କୃତିକ-ଭାଗ ଏବଂ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଭାଗ; ଏବଂ ସବା ମଝିରେ 'ମାତୃମନ୍ଦିର' ଅର୍ଥାତ୍ ପରମସତ୍ୟର ପ୍ରତୀକ ମନ୍ଦିରଟି ରହିବ ବୋଲି ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା । ପଣ୍ଡିଚେରୀ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ୧୫ ବର୍ଗମାଇଲ ପରିମିତ ଏକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ନଗରୀଟି ବସିବ ବୋଲି କଥା ହେଲା; ନିବନ୍ଧ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏବଂ ଏହି ଯୋଜନାଟିର ଉତ୍ସାହୀ ନାୟକ ହୋଇ ରହିଲେ ଏବଂ ତାହା ଯଥାର୍ଥ ସମୟରେ ଇଉନେସ୍କୋର ନୈତିକ ସହାୟତା ମଧ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲା ।

1965 ମସିହାରେ ମାଆ ଶିକ୍ଷା-କେନ୍ଦ୍ରରେ "ସ୍ୱେଚ୍ଛା-ପ୍ରଗତି" ପ୍ରଣାଳୀଟିର ବି ପ୍ରଚଳନ କରାଇଥିଲେ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ଉପରେ କୌଣସି ଦୃଢ଼ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମକୁ ଆଣି ଲଦି ଦିଆଗଲା ନାହିଁ, ବିଭିନ୍ନ ଅନେକ ବିଷୟ ମଧ୍ୟରୁ ନିଜର ବିଷୟଗୁଡ଼ିକୁ ବାଛିନେବାଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଏକ ଅଧିକତର ଏବଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତର ଆଗ୍ରହ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ଆଦୌ କୌଣସି କଥାକୁ ଗିଳାଇଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ନକରି ସେମାନଙ୍କୁ ପଦେ ପଦେ ମାର୍ଗ-ଦର୍ଶନ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଏହି ପ୍ରଣାଳୀଟି ଦ୍ୱାରା ଯେ କ୍ଲାସ୍‌ରେ ପଢ଼ାଇବାର ପଦ୍ଧତିଟିକୁ ଉଠାଇ ଦିଆଗଲା, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର "ପିଲା ଭିତରେ ରହିଥିବା ସର୍ବୋତ୍ତମ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ତା' ଜୀବନ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ଆସିବ, ତା' ଭିତରେ ଯେପରି ସତତ ଜିଜ୍ଞାସା ଏବଂ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସର ଏକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଅନୁକ୍ଷଣ ବଳବତ୍ତର ରହିପାରିବ,

ହେଥିଲାଗି ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ପାଇଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଯତ୍ନଶୀଳତାର ଏକ ପରିବେଶ ଏବଂ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରି ରଖିବା ସକାଶେ" ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତର ଦାୟିତ୍ୱ ନେବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ସେହି ବର୍ଷ ମାଆଙ୍କର ଅଙ୍କନ ଓ ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଏକ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ କରାଗଲା । ପିଲାଦିନୁଁ ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିବା ସମୟରୁ ହିଁ ମାଆ ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି-ଶିଖିଥିଲେ ଏବଂ ଆଶ୍ରମର ଏତେସବୁ ଯାବତୀୟ କର୍ମବହୁଳତା ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଆପଣାର ସେହି ଆଗ୍ରହଟିକୁ ଅବ୍ୟାହତ ରଖିଥିଲେ । ମାତ୍ର, ସଙ୍ଗୀତ କିହି, ଚିତ୍ରବିଦ୍ୟା କିହି ବା ଆଶ୍ରମ-କାର୍ଯ୍ୟ କିହି, ମାଆଙ୍କ ଲାଗି ସବୁକିଛୁ ହିଁ ଯୋଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ତାଙ୍କ ଲାଗି ସବୁକିଛୁ ହିଁ ସେହି ପରମ ଆତ୍ମଗତତାର ଉତ୍ସରୁ ହିଁ ଉତ୍ସାରିତ ହୋଇଆସୁଥିଲା । 1966 ମସିହାର ବର୍ଷାରମ୍ଭରେ ମାଆ ଏପରି ଏକ ସତ୍ୟର ଦର୍ଶନ ଲାଭ କରିଥିଲେ ଯାହାକି ତାଙ୍କୁ ଏକ ସହଜତା, ସ୍ୱାଧୀନତା ଏବଂ ବିପୁଳ ସାମର୍ଥ୍ୟର ଭାବ ଆଣିଦେଇଥିଲା । ଜଡ଼ସ୍ଥ ଜୀବନର ସ୍ଥୂଳ ଏବଂ ମର୍ମହୀନ ବାସ୍ତବତା ବିଷୟରେ ସକଳ ବୋଧ ତାଙ୍କଠାରୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସବୁକିଛୁ ଲାଗି କେବଳ ଏକ ଦିବସ୍ମିତ ହିଁ ଅବଶେଷ ରହିଲା । ସେ ଯେପରି କହିଛନ୍ତି,

ହଁ, ସବୁବେଳେ ହିଁ କେବଳ ହସିପାରିବା ଉଚିତ । ସ୍ୱୟଂ ପରମେଶ୍ୱର ହିଁ ହସନ୍ତି; ସେ ସର୍ବଦା ହିଁ ହସୁଥାନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କର ହସ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଥାଏ, କେଡ଼େ ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସେହି ହସ ଆମକୁ ଏକ ଅତୁଳନୀୟ ଆନ୍ତରିକତା ଦ୍ୱାରା ପରିବେଷ୍ଟିତ କରି ଧରିଥାଏ ।

ମାଆଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ରଣାପୀଡ଼ିତ ଦୁର୍ବଳ ଶରୀର, ଯାହାକି "ଅସୁସ୍ଥତା, ଯନ୍ତ୍ରଣା ଏବଂ ଅବ୍ୟବସ୍ଥା" ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା, "ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କ ସହିତ ସେଇଟିର ଆଦୌ କୌଣସି ସଦୃଶତା ନଥିଲା, କୌଣସି ସାଧର୍ମ୍ୟ ନଥିଲା ।" ଅତିମାନସ ରୂପାନ୍ତର ମୁହୂର୍ତ୍ତିକେ ଆସି ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ମଧ୍ୟରେ ଚାଲିଯିବାର କୌଣସି ଏକ ବସ୍ତୁ ବୋଲି ଭାବିବା ଏକାନ୍ତ ନିର୍ବୋଧତା । ଏପରିକି

ଅତିମାନସର ଅନୁଭୂତି ଲାଭ କରିଥିବା ସ୍ୱୟଂ ମାଆ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଏକ କୁହୁକ ବଳରେ ଆପଣାର ଶରୀରକୁ ବଦଳାଇ ଦେଇ ପାରିନଥିଲେ :

ଯଦି ଗୋଟିଏ ଶରୀରରେ ସେକଥା ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ତେବେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଶରୀରରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ।...ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଶରୀର ଯେଉଁସବୁ ଉପାଦାନରେ ଗଢ଼ା ହୋଇଛି, ମୋ ନିଜ ଶରୀର ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିସବୁ ଉପାଦାନରେ ଗଢ଼ା ହୋଇଛି । କେବଳ ଚେତନାରେ ହିଁ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି, ଏବଂ ତାହାହିଁ ହେଉଛି ଏକମାତ୍ର ପାର୍ଥକ୍ୟ ।...ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି ବୋଲି ସମସ୍ତେ କହୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ମନ ଚାଲିଯାଇଥିଲା, ପ୍ରାଣିକ ବି ଚୁଡ଼ି ଚାଲିଯାଇଥିଲା, କେବଳ ଶରୀରଟା ହିଁ ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଥିଲା; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ଭାବରେ ହିଁ ପଡ଼ିରହିଥିଲା । ତା'ପରେ ସେହି ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କୋଷଗୁଡ଼ିକ ଚେତନାର ଭୂମିକୁ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ।...ସେହି ଜାଗୃତି ପରମ ଶ୍ରଦ୍ଧା'ର ଏକ ବିସ୍ଫୋରଣ ରୂପେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଯେଉଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶିଖରରେ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଛି, ତାହାରି ଏକ ବିସ୍ଫୋରଣ ରୂପେ ।...ଏବଂ ତା'ପରେ, ତାହା ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ଆସି ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହେଲା ।

ମାତ୍ର, ଏହି ଉଚ୍ଚତର ଚେତନାଟିକୁ ସ୍ଥାୟୀରୂପେ ଧରିରଖିବାକୁ ହେଲେ ଯେଉଁ ଦୋଷମୁକ୍ତ ସର୍ବଗୁଣଯୁକ୍ତ ଶରୀର ଦରକାର, ମାଆଙ୍କର ଶରୀର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଆଧାର ହୋଇ ପାରିଲାନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ସିଏ ଅନେକ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଥିଲେ; କାରଣ (ତାଙ୍କ ଶରୀରରେ) "ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ଗ୍ରହଣଶୀଳତା ଓ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଥିଲା ।...ଏବଂ ଭଗବତ୍ ପରମ ଉପସ୍ଥିତିର ମହିମାନ୍ୱିତ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ବିଦ୍ୟମାନ୍ ରହିଥିଲା ।"

ସତ୍ପ୍ରେମଙ୍କ ସହିତ ହୋଇଥିବା ତାଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତାରୁ ଯେପରି ସୂଚନା ମିଳୁଛି, ମାଆଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିଶକ୍ତି ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଶାଣିତତା ଲାଭ

କରିଥିଲି । ସିଏ ଅସୁସ୍ଥ ଥାଆନ୍ତୁ ବା ନଥାଆନ୍ତୁ, ଆଶ୍ରମର ବା ବାହାରର ଯାବତୀୟ ଘଟଣା ବିଷୟରେ ସେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସମ୍ବାଦ ରଖୁଥିଲେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଆଶ୍ରମର କେତେଜଣ ଅଧିବାସୀ ବାହାରୁ ବେଶ୍ ଅକ୍ଷତିକର ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିବା 'ଅଳସ ଚର୍ଚ୍ଚା ଏବଂ ଚୁଣ୍ଟିମୁଖରତା'ର ଆମୋଦରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବା ପରେ ମାଆ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆପଣାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ :

ଆଉଜଣେ ଲୋକ କ'ଣ କରୁଛି ବା ନକରୁଛି, ସେ ବିଷୟରେ ବସି ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ମୋଟେ ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସେହି ଅଳସ ଚର୍ଚ୍ଚାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରି ଶୁଣିବା ମଧ୍ୟ ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏହିପରି କଥାବାର୍ତ୍ତାମାନ ପ୍ରକୃତରେ ଚାଲିଛି କି ନାହିଁ, ତାହାର ପ୍ରମାଣ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ଯିବା ମଧ୍ୟ ଅନୁଚିତ । ନିଜେ ଗୁଡ଼ାଏ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରି ନିରର୍ଥକ ଚର୍ଚ୍ଚାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ମଧ୍ୟ ଅନୁଚିତ । ଏହି ଯାବତୀୟ ବ୍ୟାପାରଟି ଆମକୁ କେବଳ ଏକ ଗର୍ହିତ ଉପାୟରେ ଆମର ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଶିଖାଇଥାଏ ଏବଂ ଆପଣାର ଚେତନାର ସ୍ତରକୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ତଳକୁ ନେଇ ଆସିଥାଏ । ଏହି ଅତ୍ୟନ୍ତ କୁତ୍ସିତ ଅଭ୍ୟାସଟିକୁ ବାତାବରଣ ମଧ୍ୟରୁ ଦୂରୀଭୂତ କରି ନପାରିଲେ ଆଶ୍ରମ କେବେହେଲେ ଦିବ୍ୟ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟଟିକୁ ହାସଲ କରି ପାରିବନାହିଁ । (1)

ଆମେ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତାଙ୍କ ଲାଗି ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଏବଂ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ସମ୍ମୁଖିମନ୍ତ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା,— ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ହାସଲ କରିବା ପଛରେ ଏକମାତ୍ର ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟଟି ହିଁ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି । ତେଣୁ , ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନବର୍ଗ ମଧ୍ୟ କେବଳ ସେହି ଦିବ୍ୟ ପରମସତ୍ତାଙ୍କ ଲାଗି ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତୁ, ମାଆ ସର୍ବଦା ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ତାହାହିଁ ଦାବୀ କରୁଥିଲେ । ଏକ ପବିତ୍ର ଏବଂ ଲକ୍ଷ୍ୟଯୁକ୍ତ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାଦ୍ୱାରା

(1) Mother India, ଡିସେମ୍ବର 1967, ପୃଷ୍ଠା 669-70.

କିପରି ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ, ମାଆ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେହି କଥାଟି ହିଁ ଦେଖାଇ ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ 90 ବର୍ଷ ପୂରିଗଲା ଦିନ ସେ ଏହି ବାଣୀଟିକୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ :

ତୁମେ କେତେ ଅଧିକ ବର୍ଷ ବଞ୍ଚିଲ, ତାହା ତୁମକୁ କଦାପି ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଆଣିଦିଏ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ତୁମର ଅଗ୍ରଗତି ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ, ତୁମେ ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ବୁଢ଼ା ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କର । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ଅନୁଭବ କରୁଥିବ ଯେ, ତୁମେ ଯାହାକିଛି କରିଛ ତାହା ଆଗକୁ କରିବାଲାଗି ବାକି ରହିଥିବା କାର୍ଯ୍ୟଟିର କେବଳ ଅସ୍ଫୁଟାରମ୍ଭମାତ୍ର, ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଏକ ଅସୀମ ସମ୍ଭାବନାର ଆକର୍ଷକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସୂର୍ଯ୍ୟରୂପେ ଦେଖିପାରୁଥିବ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ତରୁଣ ହୋଇ ରହିଥାଅ,···ଆଗାମୀ କାଲିର ସମସ୍ତ ଉପଲବ୍‌ଧି ଦ୍ୱାରା ତୁମେ ତରୁଣ, ଶକ୍ତିମାନ୍ ଏବଂ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ-ବାନ୍ ହୋଇ ରହିଥାଅ । (1)

36. ଅରୋଭିଲ୍

ନବେ ବର୍ଷ ବୟସରେ ମଧ୍ୟ ମାଆ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତାରୁଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବାସ-କରୁଥିଲେ । ଏକ ପରିଷ୍କାର କଣ୍ଠରେ ସେ ଆକାଶବାଣୀ ସକାଶେ ନିଜର ଜୀବନକାହାଣୀକୁ ରେକର୍ଡ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଅତି ସଂକ୍ଷେପରେ ସେ ନିଜ ବିଷୟରେ ଯାହା କହିଥିଲେ, ତାହାରଦ୍ୱାରା ହିଁ ସେ ସବୁକଥା କହି ଦେଇଥିଲେ :

(1) Bulletin, ଫେବୃଆରି 1968.

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାଲାଗି ମୁଁ ଭାରତବର୍ଷ ଆସିଥିଲି । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ସକାଶେ ମୁଁ ଭାରତବର୍ଷରେ ରହିଗଲି ।

ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଦେହ ଛାଡ଼ିଲେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଟିକୁ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ରଖିବାଲାଗି ମୁଁ ଆଶ୍ରମରେ ରହିଲି ।

ପରମ ସତ୍ୟର ସେବା କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟଜାତିକୁ ସନ୍ଦୀପିତ କରିବାକୁ ହେବ ।

ପୃଥିବୀପୃଷ୍ଠରେ ଦିବ୍ୟ ପରମପ୍ରେମର ରାଜତ୍ୱଟିକୁ ଉଦ୍ଘାଟିତ କରି ଆଣିବାକୁ ହେବ,—

ଏହାହିଁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ।

ଆପଣାର ଜୀବନୀଟିକୁ କହିବାକୁ ଯାଇ ମାଆ ଏହି ଯେଉଁ ଅଦ୍ଭୁତ ବିବୃତିଟି ଦେଇଥିଲେ, ସେଥିରୁ ସତ୍ୟ ଉପରେ ଆଧାରିତ କୌଣସି ଗୋଟିଏ କଥା ବି ବାଦ୍ ପଡ଼ିଯାଇ ନଥିଲା । ଦଶ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ, ତାଙ୍କ ଜନ୍ମଦିନ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟରେ, ମାଆ ଆପଣାର ଶିଷ୍ୟବର୍ଗଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ଯେ, ଏକ ନୂତନ ଜଗତର, ଅର୍ଥାତ୍ ସେହି ଅତିମାନସ ଜଗତଟିର ଆଗମନୀକୁ ପାଳନ କରିବାର ଅସଲ ଭାବଟି ସହିତ ହିଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନକୁ ପାଳନ କରାଯିବା ଉଚିତ । କାରଣ, ମାଆଙ୍କର ଜୀବନ କଥା ଲେଖିବାକୁ ପ୍ରକୃତରେ କିଏ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତା ? ଉପରୁ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ବୋଲି ଯାହାକିଛି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗୋଚର ହେଉଥିଲା, ପୃଥିବୀରେ ତାଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ବିଷୟରେ ସମୁଦାୟ ସତ୍ୟଟିକୁ ତାହା ଆଦୌ ପ୍ରକଟ କରୁନଥିଲା ।

ମନୁଷ୍ୟ ଏକତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶଟିର ଘୋଷଣା କରି ଆସିଥିଲେ, ସେହି ଉପଲବ୍ଧିକୁ ଆହୁରି ଏକ ପଦକ୍ଷେପ ଆଗେଇନେଇ 1968 ମସିହା ଫେବୃଆରୀ 28 ତାରିଖ ପୂର୍ବାହ୍ଣରେ ମାଆ 'ଅରୋଭିଲ୍'ର ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଜାତିର ଓ

ବିଭିନ୍ନ ରାଷ୍ଟ୍ରର ପିଲମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ଦେଶରୁ ଆଣିଥିବା ମୁଠାଏ ମୁଠାଏ ମାଟିକୁ ଅରୋଭିଲ୍-କ୍ଷେତ୍ରର କେନ୍ଦ୍ରରେ ସ୍ଥାପିତ ପଦ୍ମାକାର ପାତ୍ରଟି ମଧ୍ୟରେ ଏକାଠି ମିଶାଇ ଗୋଟିଏ ମାଟିରେ ପରିଣତ କରିଦେଲେ, ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସହୃଦୟତା ବିଷୟରେ ରହିଥିବା ମାଆଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନଟି ସେତେବେଳେ ସତେଅବା ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି ରୂପ ଧାରଣ କରିନେଲା । ଆଶ୍ରମରେ ଆପଣାର ପ୍ରକୋଷ୍ଠରୁ ମାଆ ସମବେତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଇଥିଲେ ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ କଣ୍ଠରେ ଅରୋଭିଲ୍ ସନନ୍ଦଟିକୁ ପାଠ କରିଥିଲେ :

1. ଅରୋଭିଲ୍ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ । ଅରୋଭିଲ୍ ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ସମ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ରହିବ । ମାତ୍ର, ସେଠାରେ ବାସ କରିବାକୁ ହେଲେ ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ଭାବରେ ଦିବ୍ୟ ଚେତନାର ହିଁ ଜଣେ ସେବକ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

2. ଅରୋଭିଲ୍ ଏପରି ଏକ ଶିକ୍ଷାର କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ରହିବ, ଯାହାର କି କୌଣସି ଅନ୍ତ ନାହିଁ; ଏପରି ଏକ ଅଗ୍ରଗତିର କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ରହିବ, ଯାହାକି ଅବ୍ୟାହତ ଭାବରେ ଲାଗି ରହିଥିବ; ଅରୋଭିଲ୍ ଏପରି ଏକ ତାରୁଣ୍ୟର ସ୍ଥାନ ହୋଇ ରହିବ, ଯାହାକି କେବେହେଲେ ବୁଢ଼ା ହୋଇଯିବ ନାହିଁ ।

3. ଅତୀତ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସେତୁ ପରି ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାଲାଗି ଅରୋଭିଲ୍‌ର ଅଭିଳାଷ ରହିଛି । ବାହାରୁ ତଥା ଭିତରୁ ଯାବତୀୟ ନବୋଦ୍‌ଭାବନ ଏବଂ ଆବିଷ୍କାର ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଉପକୃତ ହୋଇ ଅରୋଭିଲ୍ ସାହସର ସହିତ ଭବିଷ୍ୟତର ନାନା ଉପଲବ୍ଧି ଆଡ଼କୁ ଲମ୍ଫପ୍ରଦାନ କରିବ ।

4. ପ୍ରକୃତ ମାନବ-ଏକତାକୁ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି ରୂପ ଦେବାରେ ସକଳ ପ୍ରକାରର ଭୌତିକ ତଥା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଗବେଷଣା ଏବଂ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଲାଗି ଅରୋଭିଲ୍ ଆସ୍ଥାନ ହୋଇ ରହିବ ।

ଯାହା ହେବାର ଉଚିତ ଥିଲା, ଯାହାହିଁ ଘଟିଲା; ଅରୋଭିଲ୍ ନ୍ୟାୟତଃ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଆଦର୍ଶଟିର ଏକ ବାସ୍ତବ ନିଦର୍ଶନ ହୋଇ ଗଢ଼ିଉଠିଲା । ଏହି ଯୋଜନାଟି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ବିଶ୍ୱଦୃଷ୍ଟିରେ ତାହାର ସ୍ଥାନ ବିଷୟରେ ଏପରି ଏକ ମତ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇଛି :

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟଦ୍ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି ରୂପ ଦେଇପାରିବାର କାର୍ଯ୍ୟଟି ମାଆଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏକ ନୂତନ ପୃଥିବୀର ସର୍ଜନା, ଏକ ନୂତନ ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ନିର୍ମାଣ, ନୂତନ ଚେତନାଟିକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରିଦେଇପାରୁଥିବା ଓ ତାହାକୁ ଏକ ସ୍ଥୂଳ ରୂପ ଯୋଗାଇଦେଇପାରୁଥିବା ଏକ ନୂତନ ସମାଜର ଗଠନ---ମାଆ ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଆପଣା ହାତକୁ ନେଇଛନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁସ୍ଥିତିର ସ୍ୱଭାବଟି ଯେପରି ହୋଇ ରହିଛି, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ସାମୂହିକ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଏବଂ ଏକ ସମଗ୍ର ମାନବୀୟ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାହାର ଉପଲବ୍ଧି କରିବାକୁ ହେଲେ ସେଥିଲାଗି ଏକ ସାମୂହିକ ଉଦ୍ୟମ ଆବଶ୍ୟକ ହେବ ।

ମାଆ ଯେଉଁ ଆଶ୍ରମର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଛନ୍ତି ଓ ତାକୁ ଗଢ଼ିତୋଳିଛନ୍ତି ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଦିଗରେ, ତାହାକୁ ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ବୋଲି କୁହାଯିବ । ଅରୋଭିଲ୍‌ର ପରିକଳ୍ପନା ହେଉଛି ଏହି ଦିଗରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପଦକ୍ଷେପ; ଏହାକୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଏକ ଅଧିକ ବାହ୍ୟ ପଦକ୍ଷେପ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ଆତ୍ମା ଏବଂ ଶରୀର, ଚିଦ୍‌ଗତତା ଓ ବହିଃପ୍ରକୃତି, ସ୍ୱର୍ଗ ଏବଂ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର ସାମୂହିକ ଜୀବନରେ ଏକ ସମଞ୍ଜସତାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଗି ଏହି ଯେଉଁ ଉଦ୍ୟମ ଚାଲିଛି ତାହାରି ଭୂମିଟିକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ପ୍ରଶସ୍ତ କରି ଦେବାଲାଗି ହିଁ ଏହି ପଦକ୍ଷେପଟି ନିଆଯାଇଛି ।(1)

ଏପରି ଏକ ଅତିମାନୁଷିକ ଉଦ୍ୟମ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ଶକ୍ତିର ଏହିପରି ଏକ ପ୍ରେରଣାମୟ ପରିକଳ୍ପନା;—ଏବଂ ଯେଉଁ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଶରୀରଟି

---

(1) All India Magazine, ଫେବୃୟାରୀ 1974, ପୃଷ୍ଠା-23

ଏସବୁକୁ ହାତକୁ ନେଇଥିଲ, ତାହା କଫ ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲ, ତାହାର ଦେଖିବା, ଶୁଣିବା ଓ କଥା କହିବାର ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଆଂଶିକ ଭାବରେ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ଆସିଥିଲ ! ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଆତ୍ମାର ଦୀପ୍ତି ତଥାପି ଅମ୍ଳାନ ହୋଇ ରହିଥିଲ ଏବଂ ଏହି ଅବଧିଟି ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ଆପଣାର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଯାହାସବୁ ଟେପ୍‌ଦ୍ୱାରା ରେକର୍ଡ ହୋଇ ରହିଛି, ତାହା ଶୁଣିଲେ ପ୍ରକୃତରେ ସବୁ ଅଦ୍‌ଭୁତ ବୋଲି ହିଁ ବୋଧ ହୋଇଥାଏ । ସେହିପରି, ଆପଣାର କମିଯାଉଥିବା ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଏବଂ ଶ୍ରବଣଶକ୍ତି ବିଷୟରେ ମାଆ କହିଛନ୍ତି :

ସ୍ଥୂଳ ଆଖିରେ ଦେଖିବାପାଇଁ ଅନେକ ଅଧିକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ସଂକେନ୍ଦ୍ରିତ କରି ରଖିବା ଦରକାର ହୋଇଥାଏ । ସ୍ଥୂଳ ଆଖିରେ ଦେଖିବା ଦ୍ୱାରା ଏକ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱର ଭାବ ଜାତ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁକୁ ଏହା ଆମ ଲାଗି ଅବଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ରଖିଥାଏ । ଶୁଣିବାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହି କଥା ଘଟିଥାଏ । ତେଣୁ, ଯେତେବେଳେ ସ୍ଥୂଳ ଦେଖିବା ଓ ସ୍ଥୂଳ ଶୁଣିବାର ଶକ୍ତିଟି ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯାଇଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଆମେ ବସ୍ତୁଟି ବିଷୟରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ସଚେତନ ହୋଇ ରହୁ ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିଥାଉ । ଅତିମାନସ ପ୍ରକୃତରେ ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ।

ସଂପୃକ୍ତ ବସ୍ତୁ ଅଥବା ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ଚେତନା ଆପଣାକୁ ଏକାତ୍ମକ କରି ରଖିବ, ଏହାହିଁ ହେଉଛି ସେହି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ଆପଣାକୁ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କରିବାର, ସେହି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜାଣିବାର ଉପାୟ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜାଣିବା ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାଠାରୁ ସାଧାରଣତଃ ଆପଣାକୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ବୋଲି ନଭାବି ତାହା ସହିତ ସତତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଏକ ବୋଧ ଅର୍ଜନ କରିବା । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୌତୂହଳୋଦ୍ଦୀପକ କେତେ କେତେ ଅନୁଭବ ରହିଛି । ମୋତେ ଡାକୁଥିବା ଏବଂ ମୋ କଥା

ଭାବୁଥିବା ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଛନ୍ତି, ଏବଂ ସେହି ଡାକ ବା ଭାବନା ମୋ ଚେତନାର କ୍ଷେତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ କରୁଛି । ତା'ର କେତେ ସମୟ ପରେ ମୋତେ ସମସ୍ତେ କହୁଛନ୍ତି "ଅମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସିଛନ୍ତି" ବା "ଅମୁକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଏପରି ଘଟିଛି" ଏବଂ ମୁଁ ଉତ୍ତରରେ "ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣିଛି" ବୋଲି କହୁଛି । କୌଣସି କଥା ଘଟୁଥିବା ସମୟରେ ମୋତେ ହୁଏତ ସେ ବିଷୟରେ କିଛିହେଲେ କୁହାଯାଇ ନଥିଲି; ମାତ୍ର ସେହି ଘଟଣାଟି ସତେ ଯେପରି ମୋ ସତ୍ତାର କୌଣସି ଏକ ଅଂଶରେ ହିଁ ଘଟିଛି, ମୁଁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ସେ ବିଷୟରେ ସଚେତନ ରହିଥିଲି । (1)

ଏବଂ ତା'ପରେ ସକଳ ସତ୍ୟକୁ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ କରି ଦେଉଥିବା ସତେଅବା ଏପରି ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆସି ପହଞ୍ଚୁଛି, ଯାହାକି ଅର୍ଜୁନର ବିଶ୍ୱରୂପ-ଦର୍ଶନର ସ୍ମରଣ କରାଇଦେଇ ଯାଉଛି ।

ସବୁ କିଛି ସେହି; ଯାହାକିଛି ଅଛି, ସବୁ ସେହି; ତାହା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ତାହାକୁ ହିଁ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ଗ୍ରହଣ ନକରି ନିଃଶ୍ୱାସଟିଏ ମାରିବା ବି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ସଚଳ ହୋଇ ବିଚରଣ କରୁଛ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ତାଙ୍କରି ଭିତରେ ହିଁ ବିଚରଣ କରୁଛ; ତୁମେ···ଏହି ସବୁକିଛି···ସବୁକିଛି ···ଏହି ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ହିଁ ତାଙ୍କରି ଭିତରେ ରହିଛି; ମାତ୍ର 'ସ୍ଥୂଳ ଭାବରେ' ରହିଛି, ଶରୀରର ଭୂମିରେ ରହିଛି ।

1969 ସମ୍ବତ୍ସରଟି ଉଦିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସମୟରେ ମାଆ ଏକ ନୂତନ ଶକ୍ତି ଅବତରଣ କରି ଆସୁଥିବାର ଅନୁଭୂତି ଲାଭ କରି ଆସୁଥିଲେ ।

କାଲି ରାତିରେ ତାହା ଏକ ମନ୍ଥର ଗତିରେ ଆସିବାକୁ ଲାଗିଥିଲା, ଏବଂ ଆଜି ସକାଳେ ନିଦରୁ ଉଠିଲାବେଳକୁ ମୁଁ ସତେଅବା ଏକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟୀ ଉଷାର ଉଦୟ ହୋଇଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କଲି ଏବଂ ସମସ୍ତ ବାତାବରଣ

---

(1) Sri Aurobindo Circle, 13ଶ ସଂଖ୍ୟା ପୃଷ୍ଠା-26

ଭାରି ହାଲୁକା ହୋଇଯାଇଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଶରୀର ଅନୁଭବ କଲା···ଏକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ଆଲୋକକୁ ଅନୁଭବ କଲା, ଏକ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଏବଂ ସଦ୍‌ଭାବନାପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଲୋକକୁ ଅନୁଭବ କଲା···ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ନୂତନ ଆଲୋକରୂପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା ।

ପୃଥିବୀରେ ପୂରିରହିଥିବା ଦୁଃଖ ଏବଂ ହିଂସା ମାଆଙ୍କୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଭାରି ବିବଶ ଓ ପ୍ରତିହତପ୍ରାୟ କରି ପକାଉଥିଲା । କାରଣ, ସେତେବେଳେ ପୃଥିବୀରେ ଯାହାସବୁ ଘଟୁଥିଲା, ତାଙ୍କର ଶରୀର ସେହି ସମସ୍ତ ବିଷୟରେ ସଜ୍ଞାନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏବଂ ସେ "ଓ, ଏପରି ଏକ ପୃଥିବୀ ଉର୍ଷ୍ଣି ରହିଛି ବା କାହିଁକି ?" ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅନ୍ତଃପ୍ରଦେଶରୁ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଉତ୍ତର ଦେଇ କିଏ ସତେଯେପରି କହୁଥିଲା ଯେ "ପରମ ଆଲୋକ ମଧ୍ୟକୁ ଏକ ତୋରଣଦ୍ୱାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଯାଉଛି" ଏବଂ ତେଣୁ ଅନ୍ଧକାରକୁ ଆଲୋକରେ ପରିଣତ କରିଦେବା ଲାଗି ତାଙ୍କୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂଘର୍ଷ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯଥାକ୍ରମେ 1969 ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ଏବଂ ଅକ୍ଟୋବର ମାସରେ ମାଆଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଆସିଥିବା ଯଥାକ୍ରମେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଭି. ଭି. ଗିରି ଏବଂ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ମାଆ ଯେଉଁ ବାଣୀ ଦୁଇଟି ଦେଇଥିଲେ, ଆମକୁ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଜାତୀୟ ତଥା ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସ୍ତରରେ ମନୁଷ୍ୟସମାଜ ବିଷୟରେ ସେ କରୁଥିବା ଚିନ୍ତାର କିଞ୍ଚିତ୍ ଆଭାସ ମିଳିଯାଇ ପାରିବ । "ଭାରତର ମହାନତା ସକାଶେ ଚାଲ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା,"—ମାଆ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ଏହି କଥା କହିଥିଲେ । ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସେ କହିଥିଲେ :

ଭାରତବର୍ଷ ଭବିଷ୍ୟଲାଗି ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ । ସେହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭାରତ ନେତୃତ୍ୱ ନେଉ । କେବଳ ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ତାହାର ନ୍ୟାୟ ସ୍ଥାନଟିକୁ ଫେରିପାଇପାରିବ ।

ଅନେକ କାଳରୁ ହିଁ ବିଭାଜନ ଏବଂ ବିରୋଧଦ୍ୱାରା ଶାସନ କରିବା ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକତାବଦ୍ଧତା, ପାରସ୍ପରିକ ବୁଝାମଣା ଏବଂ ସହଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ଶାସନ କରିବାର ସମୟ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଛି ।

ଜଣେ ସହଯୋଗୀ ଖୋଜିଗଲାବେଳେ, ମୁଁ କେଉଁ ଦଳର ଲୋକ, ସେକଥା ଅପେକ୍ଷା ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତ ମୂଲ୍ୟ କ'ଣ, ତାହାର ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ ।

କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦଳର ବିଜୟ ଉପରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସବୁ ଦଳଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇପାରିଥିବା ଏକତା ଉପରେ ହିଁ କୌଣସି ଦେଶର ମହାନତା ନିର୍ଭର କରିବ ।

1970 ମସିହାରେ ମାଆଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ନବବର୍ଷର ସନ୍ଦେଶଟି ଥିଲା— "ପୃଥିବୀ ଏକ ବିରାଟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଛି; ତୁମେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ରାଜି ଅଛ କି ?" ଏକ ବୈପ୍ଳବିକ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ସକ୍ରିୟ ହୋଇ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବାଲାଗି ଏହି ବାଣୀଟି ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ମାନବଜାତିକୁ ସତେଅବା ଆମନ୍ତ୍ରଣ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ବାଣିଜ୍ୟ ଏବଂ ଶିଳ୍ପ ସମେତ ସକଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ବିଚାରଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବହାରିକ ପ୍ରୟୋଗ ସକାଶେ ମାଆ 'ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ କର୍ମଧାରା'ର ଆନ୍ଦୋଳନଟିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ମାଆ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ସନ୍ଦେଶ ଦେଇ ଉଦାର ପିଣ୍ଟୋଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱରେ ରଖାଯାଇଥିବା ସେହି ଆନ୍ଦୋଳନଟିର ଉତ୍ତମ ସଫଳତା କାମନା କରିଥିଲେ ।

ଭଲ କଥା କହିବା ଭଲ

ଭଲ କାମ କରିବା ଆହୁରି ଭଲ ।

ତୁମର କାମସବୁ ଯେପରି କେବେହେଲେ

ତୁମ କଥାରୁ ନିମ୍ନ ହୋଇ ରହି ନଯାଉ !

1971 ଫେବୃଆରୀ **21** ତାରିଖ, ଅର୍ଥାତ୍ ମାଆଙ୍କ ଜନ୍ମଦିନ ଦିନ ଅରୋଭିଲ୍ଠାରେ ମାତୃମନ୍ଦିରର ଶିଳାନ୍ୟାସ ହୋଇଥିଲା ।

37. ସେହି ଜୀବନ୍ତ ଜ୍ୟୋତି

1972 ମସିହାରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଜନ୍ମ-ଶତବାର୍ଷିକୀ ପଡ଼ିଲା । ଏବଂ ଅଗଷ୍ଟ 15 ତାରିଖକୁ ଦେଶ ସାରା ଏବଂ ଦେଶ ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ ରୂପେ ପାଳନ କରାଯାଇଥିଲା । ଆକାଶବାଣୀ ମାଧ୍ୟମରେ ସେଦିନ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇଥିବା ଆପଣାର ବାଣୀରେ ମାଆ କହିଥିଲେ :

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ହେଉଛନ୍ତି ଭବିଷ୍ୟତର ସମ୍ପଦ; ସେ ଭବିଷ୍ୟତର ବାର୍ତ୍ତାବହ । ଦିବ୍ୟ-ପରମଇଚ୍ଛା ପୃଥିବୀଲାଗି ଯେଉଁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣିମମୟ ଭବିଷ୍ୟତର ଯୋଜନା କରି ରଖିଛନ୍ତି, ତାହାର ଉପଲବ୍ଧିକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରି ଆଣିବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆମକୁ ନିଶ୍ଚୟ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଇଯିବେ ।

ଏହି ବର୍ଷ ହିଁ ମାଆ ଆସନ୍ତା ବର୍ଷଟି ମଧ୍ୟରେ ସେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ କରି ନେଇଯିବାର ଏକ ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି ବୋଲି ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ । ଏକ ପକ୍ଷରେ ଏକ ମହିମାମୟ ଭବିଷ୍ୟର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସୂଚନା ମିଳୁଥିଲା । ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଏହିପରି ଏକ ଅନୁଭବ ବି ହେଉଥିଲା ଯେ, "ଯେକୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହୁଏତ ମରଣ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବ,—ଠିକ୍ ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ବୋଲି କୁହାଯିବନାହିଁ । ମାତ୍ର ହୁଏତ ଏହି ଶରୀରର ବିଲୁପ୍ତି ଘଟିବ ।" ଏହି ବର୍ଷଟି ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ସ୍ଥୂଳ ଶରୀରଟି ଉପରେ ସର୍ବାଧିକ ଚାପ ଆସି ପଡ଼ିଥିଲା । ଆଶ୍ରମକୁ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ପରିଦର୍ଶକ ଆସିଥିଲେ । 1972 ମସିହାର ଅଗଷ୍ଟ 15 ଏବଂ ପୁଣି ନଭେମ୍ବର 24ର ଦର୍ଶନ ମାଆଙ୍କ ସନ୍ତାନବର୍ଗଙ୍କ ହୃଦୟରେ ନବୋତ୍ସାହର ସଞ୍ଚାର କରି ଦେଇଥିଲା । ପୂର୍ବର ଶାରୀରିକ ଅସୁସ୍ଥତା ହେତୁ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ତାଙ୍କ ଶରୀରଟିକୁ ଏହିସବୁ ନାନାବିଧ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତତା ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ ଆହୁରି କ୍ଳାନ୍ତ କରି-

ପକାଇଲି । ମାଆ,—ତାଙ୍କୁ ସେତେବେଳକୁ 95 ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା,— 1973 ମସିହା ଫେବୃଆରୀ 21 ଏବଂ ଏପ୍ରିଲ 24 ତାରିଖରେ ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶନ ଦେଇଥିଲେ । ମେ' ମାସ 20 ତାରିଖରେ ସେ ଏକାବେଳକେ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ଆଶ୍ରମର ଡାକ୍ତର ସାନ୍ୟାଲ ଏବଂ ଜିପମେର୍ (JIPMER)ର ଡାକ୍ତର ବିଷ୍ଟ୍ ତାଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ମାଆ ଖୁବ୍ କମ୍ କଥା କହୁଥିଲେ ଏବଂ ଦୈନିକ 20 ଆଉନ୍ସ ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେ ସେତିକି ଗ୍ରହଣ କରିବେ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ କେତେ ଅନୁନୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ କେତେ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଏହିପରି ଏକ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଥିଲେ । ତା'ପରେ ଉଠି ଟିକିଏ ବୁଲାଚଲା କରି ପାରିଲେ; ମାତ୍ର ସେତିକରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଭାରି କଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା । ଅବଶ୍ୟ ଅଗଷ୍ଟ 15 ତାରିଖ ଦିନ ମାଆ ଅଳ୍ପ ସମୟ ଲାଗି ତାଙ୍କର ସ୍ୱଭାବିକ ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରକୁ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ପରମ ଦିବ୍ୟସତ୍ତାର କ୍ଷଣେମାତ୍ର ଦର୍ଶନ ଲାଭ କରିବାଲାଗି ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଆସିଥିବା ଶହ ଶହ ଲୋକଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ ଦେଇଥିଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ଛଅଟା ସମୟକୁ ମେଘ ବରଷିଥିଲା; ମାତ୍ର ମାଆଙ୍କର ସନ୍ତାନବର୍ଗ ପିଲା ଓ ବଡ଼, ଖଞ୍ଜ ଓ ସୁସ୍ଥ ସମସ୍ତେ—ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟସ୍ୱରୂପିଣୀ କରୁଣାମୟୀ ଜନନୀଙ୍କର ଦର୍ଶନଲାଗି ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ବର୍ଷା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା, ମାଆଙ୍କୁ ବାଲ୍‌କନିକୁ ଅଣାଗଲା । ବାଲ୍‌କନିର ବାଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ଟେକି କରି ଧରାଗଲା । ମାଆ ଧୀରେ ଧୀରେ ପାଦ ପକାଇ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱାଭିମୁଖ ହୋଇ ରହିଥିବା ମୁହଁଗୁଡ଼ିକର ସାଗର ଉପରକୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କଲେ । ଆଠହଜାରରୁ ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ନରନାରୀ ନିସ୍ତବ୍ଧ ଓ ନୀରବ ଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଏବଂ ପରମ କରୁଣାର ସେହି ଦୃଶ୍ୟମାନ୍ ବାରିବର୍ଷଣକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ :

ତୁମରି କରୁଣାର ସ୍ପନ୍ଦନସ୍ରୋତରେ
ଆମ ପ୍ରାଣର ମୃତ ତନ୍ତ୍ରୀଗୁଡ଼ିକ

ପୁନଃ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି ।
ଆମ ଆବର୍ଜନାଗୁଡ଼ାକ ପୋଡ଼ି ହୋଇ ଯିବା ପରେ
ଆମେ ଯେପରି, ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ,
ତୁମର ଯଥାର୍ଥ ସେବକ ହୋଇ ବାହାରୁ ।
ତୁମେ ଆମଭିତରେ ଥିବା ସକଳ ଅହଙ୍କାରର
ଅଗଛଗୁଡ଼ାକୁ ନାଶ କରିଦିଅ,
ଆସକ୍ତି ଏବଂ ମିଥ୍ୟାର ଯାବତୀୟ ଆବର୍ଜନାକୁ
ନିର୍ମଳ କର ।
ଆମର ଯାବତୀୟ ଉଚ୍ଚାକାଂକ୍ଷୀ ବାସନା
ଦୂର ହୋଇଯାଉ, ତୁମର ପ୍ରେମର
ବିରାଟ ଅଗ୍ନି ସେସବୁକୁ ବିଧ୍ୱସ୍ତ କରିଦେଉ ।
ଏହି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅସାଧାରଣ ମୁହୂର୍ତ୍ତିରେ
ସେସବୁ ବିଧ୍ୱସ୍ତ ହୋଇଯାଉ !
ଏହି ନିର୍ବାପନ ଏକ ନୂତନ ଆରମ୍ଭରେ ପରିଣତ ହେଉ ! (1)

ମାତ୍ର, ତାହାର ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ମାଆ ପୁନର୍ବାର ସେହି ଭାବାବେଶ-ସଦୃଶ ଅବସ୍ଥାଟି ମଧ୍ୟକୁ ଫେରିଗଲେ । ନଭେମ୍ବର ମାସର ପ୍ରଥମ କେତେଦିନ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ଦୁଇଥର ହୃତ୍କା ରୋଗର ଆକ୍ରମଣ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ତାଙ୍କର ହୃଦ୍‌ଯନ୍ତ୍ର କ୍ରମଶଃ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା, ରକ୍ତଚାପ ଖୁବ୍ ତଳକୁ ଖସିପଡ଼ିଥିଲା । ସିଏ କ୍ରମେ ଭାରି ଅସ୍ଥିରି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ଏକନିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଶୁଶ୍ରୂଷା ସତ୍ତ୍ୱେ ଭୟଙ୍କର ଅସ୍ୱସ୍ତି ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରିଥିଲେ । 1973 ନଭେମ୍ବର 17 ତାରିଖ ସନ୍ଧ୍ୟା 7ଟା 25 ମିନିଟ୍‌ରେ ମାଆ ଆପଣାର ଦେହ ଛାଡ଼ି ବାହାରିଗଲେ ।

---

(1) କେ. ଆର. ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟଙ୍ଗାର୍, **Tryst with the Divine** (1974), ପୃଷ୍ଠା-24

ମାଆଙ୍କ ଶରୀରକୁ ଓ-ଦ-କୋଲନ୍ ଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କାର କରି ଦିଆଗଲା, ତାଙ୍କୁ ନୂଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇ ଦିଆଗଲା । ତା' ଉପରେ ସୁନାରଙ୍ଗର ସୂତା-କାମ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଶାଲ୍ ଘୋଡ଼ାଇ ଦିଆଗଲା ଏବଂ ଧ୍ୟାନ-କକ୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଶଯ୍ୟା ଉପରେ ତାହାକୁ ଆଣି ରଖାଯାଇଥିଲା । 18 ତାରିଖ ସକାଳୁ ତାଙ୍କର ଶେଷ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଆଶ୍ରମବାସୀମାନେ ପ୍ରଥମେ ଆସିଥିଲେ; ତାପରେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ଲାଗି ଆଶ୍ରମର ମୁଖ୍ୟ କବାଟଟିକୁ ଖୋଲି ଦିଆଗଲା ଏବଂ ସେମାନେ ଭାରତବର୍ଷ ଲାଗି ଆପଣାର ସର୍ବସ୍ୱ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥିବା ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଶେଷ ଦର୍ଶନାମୃତ ଲାଭ କରିବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ହୃଦ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର କ୍ରିୟା ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବାରୁ ମାଆ ଇହଧାମ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି ବୋଲି ଆଶ୍ରମରୁ ଘୋଷଣା କରାଗଲା, ଏବଂ ଏହି ଅବସରରେ "ଏକ ନୂତନ ମାନବତାର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ହେବ" ତାଙ୍କର ଏହି ବାଣୀଟିକୁ ବିଶ୍ୱବାସୀଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦିଆଗଲା ।

ମାଆଙ୍କର ତିରୋଧାନରେ ଭାରତବର୍ଷ ଶୋକାଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଭାରତର ପୂର୍ବତନ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ତାଙ୍କର ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିବୃତିଟିରେ ସମସ୍ତ ଜାତିର ଶୋକ ଏବଂ ମାଆଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ଜାତିର ଗଭୀର ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ପ୍ରକଟ କରି ଦେଇଥିଲେ :

ମାଆଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଏକ ଗତିଶୀଳ, ପ୍ରଭାସ୍ୱର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ହୋଇ ରହିଥିଲା; ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ପଛରେ ଅପାର ଚରିତ୍ରଶକ୍ତି ଏବଂ ଅସାଧାରଣ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଏକାଧିକ ଉପଲବ୍ଧି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ଆପଣାର ବ୍ୟାବହାରିକ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ ହରାଇ ଦେଉନଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ବ୍ୟାବହାରିକ ଦୃଷ୍ଟି ହିଁ ଆଶ୍ରମଟିର ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲା, ସମାଜର କଲ୍ୟାଣ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲା, ଅରୋଭିଲ୍‌ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ତଥା ବିକାଶ କରାଇଥିଲା; ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ଆଦର୍ଶଗୁଡ଼ିକୁ ଅଗ୍ରସର କରାଇନେବା ପାଇଁ ତାହା ଯେକୌଣସି ଯୋଜନାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରି ପାରୁଥିଲା ।

ତାଙ୍କର ଅନ୍ତଃଭାବ ସର୍ବଦା ତରୁଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା, ତାଙ୍କର ମନ ଆଧୁନିକ ହୋଇ ରହିଥିଲା; ମାତ୍ର ସର୍ବୋପରି ଭାରତବର୍ଷର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମହାନତା ଉପରେ ତାଙ୍କର ରହିଥିବା ଗଭୀର ବିଶ୍ୱାସଟି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଫଳପ୍ରଦ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ପ୍ରକାଶରୂପ ଦେଇପାରିଥିଲା । ମନୁଷ୍ୟଜାତିକୁ ନୂତନ ଆଲୋକ ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ଭାରତ ଯେଉଁ ଭୂମିକାଟି ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବ, ତାହାର ଉପରେ ତାଙ୍କର ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥିଲା ।

ଆଶ୍ରମର ସମ୍ପାଦକ ନଳିନୀକାନ୍ତ ଗୁପ୍ତ, ଯିଏକି ଏହି ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଦଶକରୁ ହିଁ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ରହି ଆସିଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ, ସିଏ ଏକ ସନ୍ଦେଶ ଦେଇ ମାଆଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଓ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଆଣି ଦେଇଥିଲେ :

ମଧୁମୟୀ ମାଆ,

ଆପଣଙ୍କର ସ୍ଥୂଳ ଶରୀର ପୁରାତନ ସୃଷ୍ଟିର ହିଁ ଅଂଶ ହୋଇ ରହିଥିଲା । କାରଣ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଆପଣ ଆପଣଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକାଠି ହୋଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ । ତାହାର ଉପରେ ଆପଣ ଯେଉଁ ନୂତନ ଶରୀରଟିର ନିର୍ମାଣ କରୁଥିଲେ, ସେଇଟିକୁ ଧରି ରଖିବା ଲାଗି ହିଁ ଆପଣ ସେହି ପୁରାତନ ଶରୀରଟିକୁ ଆବଶ୍ୟକ କରୁଥିଲେ, ଏବଂ ଆପଣ ସେଇଟିଠାରୁ ଯେଉଁ କାମ ମାଗୁଥିଲେ, ତାହା ଆପଣଙ୍କୁ ସେ କାମ ଦେଇ ଆସୁଥିଲା । ଏଥର ଆପଣ ଆପଣଙ୍କର ନୂତନ ଶରୀରଟିକୁ ଧାରଣ କରି ଆସିବେ ।

ଆଜି ଆପଣଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କର, ସମସ୍ତ ଜଗତର ଆହ୍ୱାନ ଏବଂ ଅଭୀପ୍ସା, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଏବଂ ଉତ୍ସର୍ଗ ଅଶେଷ କୃତଜ୍ଞତା ସହିତ ଆମେ ଆପଣଙ୍କର ଚରଣ ତଳେ ନିବେଦିତ କରିଦେଉଛୁ !

କୋଡ଼ିଏ ତାରିଖ ଆଠଟା କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ୍‌ରେ ମାଆଙ୍କର ଶରୀରକୁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ସେବା-ବୃକ୍ଷର ତଳେ ଥିବା ଅନ୍ୟ ସଦନଟି

ମଧ୍ୟରେ ସମାଧିସ୍ଥ କରି ଦିଆଗଲା । ତେଇଶି ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ତାହାର ତଳେ ରହିଥିବା ସଦନଟି ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ଦେହକୁ ସମାଧିସ୍ଥ କରା-ଯାଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କର ସମାଧି ଗୃହପାଖରେ ଏକ ପବିତ୍ର ନିସ୍ତବ୍ଧତା ମଧ୍ୟରେ ଠୁଳ ହୋଇଥିବା ହଜାର ହଜାର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ ଉତ୍ସବଟି ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇଥିଲା । ପୁଷ୍ପ ଏବଂ ନୀରବ ପ୍ରାର୍ଥନା ମାଧ୍ୟମରେ ସେମାନେ ଆପଣାର ଦୁଃଖ ଓ କୃତଜ୍ଞତାକୁ ପ୍ରକଟ କରିଥିଲେ :

ମା'ନି,
ଏତିକିରେ କ'ଣ ସେହି
ବିସ୍ମୟର ଅନ୍ତ ହୋଇଗଲା କି ?
ସେହି ମହିମା ପ୍ରତ୍ୟାହୃତ ହୋଇ ରହିଲା କି ?
ମାନି, ପରମ ଆଲୋକର ଏହି ଉତ୍ସଟିର
ବିସର୍ଜନକୁ
ଏକ ବିଚ୍ଛୁରଣ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ।
ସଂକେନ୍ଦ୍ରଣରେ ଏହି କେନ୍ଦ୍ରଟି
ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ବିଚ୍ଛୁରଣର ହିଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଯାଇଛି ।
ଅତିମାନସ ଆଲୋକର ଅବତରଣ ହିଁ
ଅମରଭୁବନର ଅଭିପ୍ରାପ୍ତିକୁ ଘୋଷିତ କରିଦେଇଛି;
ଏହିଠାରେ
ପରମ ନିଶ୍ଚେତନା ଓ ପରମ ଅଜ୍ଞାନତା ଦୁହେଁଯାକ
ଆପଣାର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ପରିଭବ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ।
ସକଳ କୁହେଳି ଏବଂ ଅସ୍ପଷ୍ଟତା
ଆଲୋକର ସ୍ପର୍ଶ ଲାଭ କରିପାରିଛି ଏବଂ
ଜଡ଼, ପରମ ଚିନ୍ମୟତାର ଉଦ୍ଭାସକୁ
ଅନୁଭବ କରିପାରିଛି ।
ଜୀବନର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ରୂପାନ୍ତରଟି ଏହିଠାରୁ ହିଁ

ଆପଣାର ଉପଲବ୍ଧି-ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ ।
ସେହି ପରମା ଶକ୍ତି ଆପଣା ଆଡ଼କୁ
ଯେଉଁ କୋଟି କୋଟି ଜନଙ୍କୁ ଆକର୍ଷିତ କରିନେଇଛି,
ସେମାନେ ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠୁଥିବା ପରି
ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି,
ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ସେହି
ଆଲୋକଟି ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇଛି ଏବଂ
ତାହାହିଁ
ସେହି ଜୀବନ୍ତ ଜ୍ୟୋତିଟିର
ସ୍ତବଗାନ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । (1)

---

(1) କେ. ଆର୍. ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟଙ୍ଗାର୍, **Tryst with the Divine** (1974) ପୃଷ୍ଠା-42

ନିର୍ବାଚିତ ପୁସ୍ତକ ସୂଚୀ

ଶ୍ରୀ ମାଆ : Prayers and Meditations (1948)

—Words of the Mother (3ୟ ସଂସ୍କରଣ, 1946)

—On Education (1952)

—The Four Austerities and the Four Liberations (1955)

—Questions and Answers, 1950-51, (1972)

,, 1953 (1976)

,, 1956 (1973)

,, 1957 ଓ 1958 (1973)

—Words of Long Ago (1952)

—On Sri Aurobindo (1963)

—On India (1963)

—The Supreme Discovery (1964)

—Tales of All Times (1968)

—A Talk to the Women of Japan (1967)

—About Savitri-I (1972)

—Towards the Future : A Play (1949)

—The Great Secret : A Play (1954)

—Some Answers from the Mother (1964)

—White Roses (I, II, III) (1973)

—ଶତବାର୍ଷିକୀ ସଂସ୍କରଣ, ପନ୍ଦରଖଣ୍ଡ, (ଯନ୍ତ୍ରସ୍ଥ)

ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ : The Mother (ଶତବାର୍ଷିକୀ ସଂସ୍କରଣ, 25ଶ ଖଣ୍ଡ)
—On Himself (,, 26ଶ ଖଣ୍ଡ)
—Savitri (ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସଂସ୍କରଣ, 1954)

କେ. ଅର୍. ଶ୍ରୀନିବାସ ଆୟଙ୍ଗର :
—Sri Aurobindo: A Biography and A History (1972)
—On the Mother (1952); ପରିବର୍ଦ୍ଧିତ ସଂସ୍କରଣ (ଯନ୍ତ୍ରସ୍ଥ)
—A Big Change (1970)
—Tryst with the Divine (1974)

ପ୍ରେମା ନନ୍ଦକୁମାର : A Study of 'Savitri' (1962)
—Sri Aurobindo : A Brief Biography (1972)

ପଶୁପତି : On the Mother Divine (1968)

ଏମ୍. ପି. ପଣ୍ଡିତ (ସମ୍ପାଦିତ) : Breath of Grace (1973)
—Champaklal Speaks (1975)

ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ : Life in Sri Aurobindo Ashram (1966)

ଋଷଭଚନ୍ଦ : In the Morher's Light (1967)
—The Divine Collaborators (1955)

ନଳିନୀକାନ୍ତ ଗୁପ୍ତ :—Sweet Mother (1967)
ନଳିନୀକାନ୍ତ ଗୁପ୍ତ ଓ
ଅମୃତା : Reminiscences (1969)
କେ. ଡି. ସେଠନା ଓ
ନିରଦବରଣ : Light and Laughter (1974)
ଭି. କେ. ଗୋକକ ଏବଂ
ଭି. ମଧୁସୂଦନ ରେଡ୍ଡୀ : The Flame of Truth (1968)

ପତ୍ରପତ୍ରିକା

The Bulletin of Sri Aurobindo International Centre of Education (ତ୍ରୈମାସିକ)
The Advent (ତ୍ରୈମାସିକ)
World Union (ତ୍ରୈମାସିକ)
Sri Aurobindo Mandir Annual
Sri Aurobindo Circle Anual
Mother India (ମାସିକ)
Sri Aurobindo Action (ମାସିକ)
All India Magazine (ମାସିକ)
The Call Beyond (ମାସିକ)